

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

Департамент екології та природних ресурсів

РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
про стан навколишнього природного середовища
в Запорізькій області у 2015 році

м. Запоріжжя
2016 р.

ЗМІСТ

ЗМІСТ		
	Вступне слово.....	
1.	Загальні відомості.....	9
1.1	Географічне розташування та кліматичні особливості території...	9
1.2	Соціальний та економічний розвиток регіону.....	11
2.	Атмосферне повітря.....	15
2.1	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	15
2.1.1	Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами.....	15
2.1.2	Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах	17
2.1.3	Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки).....	21
2.2	Транскордонне забруднення атмосферного повітря.....	23
2.3	Якість атмосферного повітря в населених пунктах.....	24
2.4	Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря.....	30
2.5	Використання озоноруйнівних речовин	31
2.6	Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.....	32
2.7	Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря.....	35
3.	Зміна клімату.....	39
3.1	Тенденції зміни клімату.....	39
3.2	Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.....	39
3.3	Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.....	39
4.	Водні ресурси.....	41
4.1	Водні ресурси та їх використання.....	41
4.1.1	Загальна характеристика.....	41
4.1.2	Водозабезпеченість територій та регіонів	41
4.1.3	Водокористування та водовідведення.....	42
4.2	Забруднення поверхневих вод.....	47
4.2.1	Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод.....	47

4.2.2	Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)...	50
4.2.3	Транскордонне забруднення поверхневих вод.....	52
4.3	Якість поверхневих вод.....	52
4.3.1	Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками.....	52
4.3.2	Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів.....	55
4.3.3	Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію.....	56
4.3.4	Радіаційний стан поверхневих вод.....	57
4.4	Якість питної води та її вплив на здоров'я населення.....	57
4.5	Екологічний стан Азовського моря та Чорного морів.....	59
4.6	Заходи щодо покращення стану водних об'єктів.....	60
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі.....	61
5.1	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	61
5.1.1	Загальна характеристика.....	62
5.1.2	Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття.....	62
5.1.3	Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.....	63
5.1.4	Формування національної екомережі.....	64
5.1.5	Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами.....	66
5.2	Охорона, використання та відтворення рослинного світу.....	68
5.2.1	Загальна характеристика рослинного світу	68
5.2.2	Охорона, використання та відтворення лісів.....	69
5.2.3	Стан використання природних не деревних рослинних ресурсів..	74
5.2.4	Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	75
5.2.5	Адвентивні види рослин.....	76
5.2.6	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень.....	77
5.2.7	Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду.....	78
5.3	Охорона, використання та відтворення тваринного світу.....	79

5.3.1	Загальна характеристика тваринного світу.....	79
5.3.2	Стан та ведення мисливського та рибного господарства.....	79
5.3.3	Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів.....	85
5.3.4	Інвазивні види тварин.....	86
5.3.5	Заходи щодо збереження тваринного світу.....	86
5.4	Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні.....	87
5.4.1	Стан і розвиток природно-заповідного фонду.....	87
5.4.2	Водно-болотні угіддя міжнародного значення.....	88
5.4.3	Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина.....	89
5.4.4	Формування української частини Смарагдової мережі Європи....	90
5.5	Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон.....	90
5.6	Туризм.....	92
6.	Земельні ресурси і ґрунти.....	95
6.1	Структура та використання земельних ресурсів.....	95
6.1.1	Структура та динаміка змін земельного фонду.....	95
6.1.2	Господарська освоєність земельних угідь.....	95
6.2.	Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси....	96
6.3	Стан і якість ґрунтів.....	97
6.3.1	Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення	97
6.3.2	Забруднення ґрунтів.....	99
6.3.3	Деградація земель.....	99
6.4	Оптимізація використання та охорона земель.....	100
7.	Надра.....	102
7.1	Мінерально-сировинна база.....	102
7.1.1	Стан та використання мінерально-сировинної бази.....	102
7.2	Система моніторингу геологічного середовища.....	102
7.2.1	Підземні води: ресурси, використання, якість.....	103
7.2.2	Екзогенні геологічні процеси.....	107
7.3	Геологічний контроль за вивченням та використанням надр.....	108
7.4	Дозвільна діяльність у сфері використання надр.....	108
8.	Відходи.....	109

8.1	Структура утворення та накопичення відходів.....	109
8.2	Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення).....	109
8.3	Використання відходів як вторинної сировини.....	111
8.4	Транскордонне перевезення небезпечних відходів.....	112
8.5	Державне регулювання в сфері поведінки з відходами.....	112
9.	Екологічна безпека.....	114
9.1	Екологічна безпека як складова національної безпеки.....	114
9.3	Радіаційна безпека.....	115
9.3.1	Стан радіаційного забруднення території України.....	117
10.	Промисловість та її вплив на довкілля.....	119
10.1	Структура та обсяги промислового виробництва.....	119
10.2	Вплив на довкілля.....	120
10.2.1	Гірничодобувна промисловість.....	121
10.2.2	Металургійна промисловість.....	123
10.2.3	Хімічна та нафтохімічна промисловість.....	126
10.2.4	Харчова промисловість.....	128
10.3	Заходи з екологізації промислового виробництва.....	131
10.3.1	Гірничодобувна промисловість.....	132
10.3.2	Металургійна промисловість.....	133
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля.....	135
11.1	Тенденції розвитку сільського господарства.....	135
11.2	Вплив на довкілля.....	136
11.2.1	Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження.....	136
11.2.2	Використання пестицидів.....	137
11.2.3	Екологічні аспекти зрошення та осушення земель.....	138
11.2.4	Тенденції в тваринництві.....	139
11.3	Органічне сільське господарство.....	140
12.	Енергетика та її вплив на довкілля.....	142
12.1	Структура виробництва та використання енергії.....	142
12.2	Ефективність енергоспоживання та енергозбереження.....	144
12.3	Вплив енергетичної галузі на довкілля.....	145

12.4	Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.....	146
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	148
13.1	Транспортна мережа України.....	148
13.1.1	Структура та обсяги транспортних перевезень.....	148
13.1.2	Склад парку та середній вік транспортних засобів.....	149
13.2	Вплив транспорту на довкілля.....	149
13.3	Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля.....	150
14.	Збалансоване виробництво та споживання	151
14.1	Тенденції та характеристика споживання	151
14.2	Структурна перебудова та екологізація економіки	151
14.3	Впровадження елементів «більш чистого виробництва».....	152
14.4	Ефективність використання природних ресурсів.....	153
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища.....	156
15.1	Національна та регіональна екологічна політика	156
15.2	Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки.....	157
15.3	Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства.....	160
15.4	Виконання державних цільових екологічних програм.....	161
15.5	Моніторинг навколишнього природного середовища	166
15.6	Державна екологічна та геологічна експертиза.....	168
15.7	Економічні засади природокористування.....	171
15.7.1	Економічні механізми природоохоронної діяльності.....	171
15.7.2	Стан фінансування природоохоронної галузі.....	172
15.8	Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування	223
15.9	Дозвільна діяльність у сфері природокористування.....	223
15.10	Екологічний аудит	224
15.11	Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля.....	226
15.12	Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	238

15.12.1	Діяльність громадських екологічних організацій.....	239
15.12.2	Діяльність громадських рад	241
15.13	Екологічна освіта та інформування.....	241
15.14	Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	243
15.14.1	Європейська та євроатлантична інтеграція.....	243
15.14.2	Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги.....	243
15.14.3	Двостороннє та багатостороннє співробітництво.....	269
	Висновки.....	271
	Додатки.....	275

ВСТУПНЕ СЛОВО

Запорізький край – унікальний регіон, де зосереджено могутній промисловий потенціал металургійного, гірничо збагачувального, машинобудівного та хімічного комплексів.

Враховуючи інтенсивність розвитку промисловості та сільськогосподарського комплексу, наше довкілля потребує дбайливого ставлення та охорони.

Кожна свідома людина повинна обов'язково мати загальне уявлення про особливості сучасного екологічного стану та про основні напрямки державної політики в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки.

Однією з умов сталого економічного і соціального розвитку області та України в цілому є охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів та збереження екологічної безпеки життєдіяльності населення.

В основу формування державної екологічної політики покладено принцип, згідно з яким екологічна безпека є складовою національної безпеки. Мета природоохоронної діяльності полягає в досягненні оптимального балансу між шкідливими для довкілля наслідками, що супроводжують розвиток суспільства, і можливостями природних ресурсів до самовідтворення.

У звітній доповіді «Про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області у 2015 році» наведено систематизовані офіційні дані щодо стану навколишнього природного середовища в області з характеристиками повітряного басейну, водних об'єктів, земельних ресурсів, рослинного і тваринного світу, проведено аналіз стану і використання природних ресурсів у порівнянні з попередніми роками.

Ознайомившись з цими матеріалами, кожен бажачий може наочно побачити реальні здобутки та перспективи подальшої роботи у сфері охорони довкілля в контексті реалізації загальнодержавних та регіональних природоохоронних програм.

У теперішній ситуації особливого значення набувають активізація та консолідація громадськості навколо екологічних проблем регіону, яка спостерігається останнім часом. Сподіваємось, що і черговий звіт стане не тільки джерелом екологічної інформації, але й сприятиме розвитку природоохоронної діяльності, усвідомленню необхідності реалізації пріоритетів у всіх сферах нашого життя та надасть можливість зробити подальші кроки до справи збереження довкілля, залучивши до цього широке коло громадськості.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Запорізька область розташована на півдні Східноєвропейської рівнини на чорноземах у степовій зоні з характерним рівнинним ландшафтом, з домінуванням чорноземних ґрунтів. Загальна площа області – 27,2 тис.км², що становить 4,5% території України. Площа, яку покривають ліси, складає 1118 891 га.

Територія Запорізької області межує з Херсонською, Дніпропетровською та Донецькою областями, на півдні омивається більш ніж на 300 км водами Азовського моря. В межах обласного центру – міста Запоріжжя – розташований острів Хортиця – місце історичної Запорозької вольниці.

Територія Запорізької області розділена вододілом приблизно навпіл на два водозбірні басейни - р. Дніпро та Азовського моря.

Гідрографічна мережа області представлена р. Дніпро – найбільшою водною артерією України, трьома середніми річками – Конка і Гайчур басейну Дніпра та Молочна, яка впадає в Азовське море, та 133 малими водотоками довжиною більше 10 км (за уточненими по результатах паспортизації даними). Ступінь розчленованості рельєфу гідрографічною мережею території області змінюється від помірного на схилах Приазовської височини до слабкої на південному заході. На території Михайлівського і Веселівського районів знаходиться безстічно-подова ділянка площею близько 2 тис. км².

На р. Дніпро в межах області розташовані Каховське та Дніпровське водосховища з об'ємами води в них відповідно 18,2 км³ і 3,3 км³. На середніх та малих водотоках розташовані 28 водосховищ та 1195 ставків.

Середній багаторічний об'єм поверхневого стоку, що формується на території області, сягає 0,5 км³/рік, стік р. Дніпро складає 53,0 км³/рік.

Водні ресурси р. Дніпро є основним джерелом питного водопостачання міст Запоріжжя, Бердянськ, Приморськ, Вільнянськ, ряду сільських населених пунктів північних і південних районів області, водопостачання промислових підприємств області, зокрема гірничометалургійного комплексу (ПАТ Запорізькій металургійний комбінат «Запоріжсталь» (далі – ПАТ «Запоріжсталь»), ПАТ «Дніпроспецсталь», ПАТ «Запоріжжкокс» та інші) та енергетичної галузі (ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» і ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»). Крім того, гідроенергетичний потенціал р. Дніпро, який складає третину всього потенціалу Дніпровського каскаду водосховищ, використовується Дніпровською ГЕС, що дозволяє знімати пікові навантаження в енергосистемі. Використовується р. Дніпро для судноплавства, а також, як рекреаційний ресурс для відпочинку та оздоровлення населення.

Басейн Азовського моря займає південь області і знаходиться у південно-західній частині Приазовської височини та східній частині Причорноморської низини. Практично всі водотоки басейну, крім р. Молочна (середня ріка), відносяться до малих. Найбільшими серед них є річки Берда, Обіточна, Великий та Малий Утлюки.

Басейн Азовського моря, зокрема його північна частина, має цінність як рибогосподарська та туристично-курортна зони.

В області існують сприятливі умови існування багатьох видів тварин, серед яких є мисливські, такі як: дикий кабан, козуля, заєць - русак, лисиця, вовк, снотовидний собака, ондатра.

Клімат регіону - помірно-континентальний, характеризується чітко означеною посушливістю, яка обумовлена пануванням на більшості території області сухих східних вітрів (на рік у середньому припадає 225 сонячних днів). Середня температура повітря за 2015 рік виявилася на 2° вище норми і становила 11,1°. Майже усі місяці року мали плюсову аномалію температури повітря, лише у квітні та жовтні середня місячна температура повітря виявилась нижчою за норму, а у травні була в межах норми. Найхолоднішим місяцем року був січень (середня місячна температура повітря 1.6° морозу), найтеплішими – липень (середня місячна температура повітря +23°) та серпень (середня місячна температура +24°).

Такі природні фактори Запорізької області сприяють розвитку сільського господарства, рекреації, курортів та туризму.

Фото 1.1.1. Запоріжжя – земля за порогами

1.2. Соціальний та економічний розвиток регіону

Область була утворена 10 січня 1939 року. Запоріжжя стало одним з найбільших промислових центрів України і Східної Європи.

Чисельність наявного населення області станом на 1 січня 2015 року склала 1753,6 тис. осіб.

Понад 43 % населення області (756,9 тис. осіб) мешкає у м. Запоріжжя, яке належить до індустріальних центрів та відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку як області, так і держави в цілому.

Запорізька область є одним з найбільш технологічно розвинених регіонів України із значним науково-технічним і виробничим потенціалом.

Регіон є провідним центром вітчизняного авіадвигунобудування, виробництва трансформаторів та іншої високотехнологічної продукції, яка є фірмовим запорізьким знаком, маркою світового класу якості та надійності.

Основу промисловості регіону складають металургійний та енергетичний комплекси.

В промисловості у цілому за звітний рік порівняно з попереднім роком спад виробництва склав 4,7%.

У 2015 році в порівнянні з 2014 роком в промисловості області відбулось скорочення обсягів виробництва на підприємствах *переробної промисловості* на 6,6%. Разом з цим на підприємствах як добувної промисловості і розроблення кар'єрів, так і з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря обсяги виробництва зросли на 0,6%.

Слід зазначити, що в переробній промисловості спаду виробництва зазнали всі галузі за винятком текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів.

Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів - це одна з найбільш впливових підсекцій в переробній промисловості. У цілому за 2015 рік спад виробництва проти 2014 року склав 1,9% .

Менше, ніж у 2014 році, було вироблено профілів незамкнутих, отриманих холодним штампуванням чи гнуттям зі сталі нелегованої (на 495 т), дроту з алюмінію (на 7874 т) та з міді (на 1161 т), резервуарів, цистерн, баків та контейнерів подібних з металів чорних або алюмінію, місткістю більше 300 л (на 1353 т), дроту колючого з металів чорних, дроту крученого, канатів, тросів, шнурів плетених та виробів подібних з міді або алюмінію, без електричної ізоляції (на 778 т).

Поряд з цим, збільшилось, порівняно з 2014р., виробництво чавуну, міді як рафінованої, так і нерафінованої; титану і виробів з нього та ряду різних позицій металовиробів: конструкцій інших та їх частин, плит, прутків, кутиків, профілів та виробів подібних з металів чорних або алюмінію (на 8,8 тис. т), тканин, ґрат, сіток й огорож з дроту сталевого або мідного, сіток металевих з металів чорних або міді, під штукатурку (на 409 т), дроту, прутків, трубок, пластин, електродів з покриттям або з осердям із флюсового матеріалу (на 1456 т), виробів столових, кухонних побутових та їх частин з металів чорних, міді або алюмінію (на 552 т) та деяких інших видів продукції.

Машинобудування. На підприємствах машинобудування у грудні 2015р. обсяги виробництва зросли порівняно з відповідним місяцем 2014р. – на 10,8%. У цілому за звітний період спад виробництва уповільнився і склав 6,6% порівняно з попереднім роком (за одинадцять місяців 2015р. – 8,2%).

Менше, ніж у 2014р., було випущено приладів напівпровідникових, приладів для контролю інших фізичних характеристик, електричних трансформаторів, елементів баластних для ламп і трубок газорозрядних, перетворювачів статичних, котушок індуктивності, апаратури електричної для комутації або захисту електричних схем на напругу не більше 1000 В, проводу ізольованого обмотувального, провідників електричних на напругу не більше 1000 В та провідників ізольованих електричних на напругу більше 1 кВ, двигунів та установок силових гідравлічних та пневматичних лінійної дії, pomp та систем гідравлічних, pomp вакуумних, компресорів об'ємних роторних одновальних або багатовальних, кранів мостових на нерухомих опорах, обладнання та пристроїв для фільтрування й очищення повітря і газів, вогнегасників, косарок, легкових та вантажних автомобілів, причепів та напівпричепів, інвалідних колясок.

Поряд з цим, збільшився порівняно з 2014р. випуск панелей комутаційних та інших комплектів електричної апаратури для комутації або захисту на напругу як більше 1000 В, так і не більше 1000 В, електродів вугільних та інших виробів з графіту чи матеріалів вуглецевих інших для використання в електротехніці, гідравлічних установок, pomp відцентрових інших для перекачування рідин, компресорів для холодильного устаткування, турбокомпресорів, компресорів об'ємних поршневих, теплообмінників, промислових установок для кондиціонування повітря, устаткування холодильного або морозильного та pomp теплових, крім устаткування подібного побутового, плугів відвальних, розпушувачів та культиваторів, сівалок, розкидачів та розподілювачів органічних і мінеральних добрив, сепараторів для молока відцентрових, машин для оброблення та перероблення молока, автобусів.

На підприємствах із *виробництва коксу, продуктів нафтоперероблення* випуск продукції в грудні 2015р. підвищився проти попереднього місяця 2015р. на 4,4%, а проти грудня 2014р. – знизився на 31,1%. Загалом же за 2015р. виробництво в галузі скоротилось відносно попереднього року на 28,5%.

Менше, ніж у 2014р. в області було вироблено коксу та напівкоксу з вугілля кам'яного, смол кам'яновугільних, олив та мастил нафтових.

У *виробництві хімічних речовин і хімічної продукції* у грудні 2015р. обсяги знизились проти грудня 2014р. на 1,3%. За 2015р. скорочення виробництва в галузі становило 5,0% проти 2014р.

Зменшилось порівняно з 2014р. виробництво металоїдів, галогенідів металів, сполук неорганічних, ціанідів, оксидів ціанідів та ціанідів комплексних, вуглеводнів циклічних, масел та продуктів високотемпературної перегонки смоли кам'яновугільної, фарб та лаків на основі поліефірів, акрилових і вінілових полімерів, у неводному середовищі, розчинів; гліцерину, мила, речовин і засобів поверхнево-активних органічних, що використовуються як мило, засобів мийних та засобів для чищення, рідин гальмівних

гідралічних; антифризів й антиобліднювачів готових, засобів для травлення металевих поверхонь, речовин в'язучих для використання у виробництві ливарних форм або стержнів, добавок для цементів, будівельних розчинів і бетонів готових.

Разом з цим, збільшилось порівняно з 2014р. виробництво діоксиду вуглецю та сполук кисневих неметалів неорганічних інших, оксидів, пероксидів та гідроксидів металів інших, сульфідів, сульфідів та сульфатів, фосфідів, карбідів, гідридів, нітридів, азидів, силіцидів та боридів, силіконів у первинних формах, фарб та лаків інших, сикативів готових, засобів косметичних для манікюру й педикюру.

Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції. У підсекції з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції випуск продукції в грудні 2015р. збільшився порівняно з груднем 2014р. – на 19,3%. Загалом за підсумками звітнього року виробництво в галузі зменшилось проти попереднього року на 5,1%.

Менше, ніж у 2014р. було вироблено труб, трубок та шланг з гуми вулканізованої, тканин текстильних прогумованих (крім тканин кордних), мішків та пакетів з полімерів етилену, виробів для транспортування чи пакування продукції з пластмас, виробів вогнетривких, виробів санітарно-технічних керамічних, вапна негашеного чи гашеного, каменю декоративного і будівельного обробленого іншого і виробів з нього, графіту та корунду штучних.

Натомість, збільшився відносно 2014р. випуск гуми невулканізованої та виробів з неї, стрічок конвейерних або пасів привідних з гуми вулканізованої, мононитки завтовшки більше 1 мм, блоків та цегли з цементу, бетону або каменю штучного для будівництва, елементів конструкцій збірних для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного, розчину бетонного, готового для використання, сумішей асфальтових для дорожнього покриття.

У виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності у цілому за 2015 рік зменшились показники виробництва порівняно з попереднім роком на 10,5%.

Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів. У цілому ж за 2015р. галузь зменшила обсяги проти попереднього року на 5,2%.

На загальний спад виробництва в галузі за 2015р. вплинуло, насамперед, скорочення випуску лікерів та пива, а також свіжого та охолодженого м'яса великої рогатої худоби (на 866 т) та м'яса свиней (на 783 т), ковбасних виробів (на 292 т), продуктів готових та консервованих з м'яса чи субпродуктів інших (на 699 т), олії соєвої та соняшникової нерафінованих (на 1,7 тис.т та на 23,5 тис.т відповідно), молока обробленого рідкого (на 9358 т), сирів жирних (на 174 т), борошна (на 14740 т), хліба та хлібобулочних виробів (на 143 т), спредів та сумішей жирових (на 114 т), продуктів молокозмісних (на 2981 т). Зменшилось порівняно з 2014р. також виробництво субпродуктів харчових свіжих чи охолоджених, м'яса свійської птиці свіжого чи охолодженого, олії соняшникової рафінованої, маргарину і жирів харчових подібних, сиру свіжого неферментованого, крупи, тортів, виробів здобних, печива солодкого і вафель,

оцту та замінників оцту, одержаних з оцтової кислоти, горілки, води натуральної мінеральної газованої, напоїв безалкогольних.

Натомість, більше ніж у 2014р. було вироблено масла вершкового (на 689 т), йогуртів та інших ферментованих чи сквашених молока та вершків (на 423 т), а також м'яса свійської птиці замороженого, м'яса свиней у відрубках, солоного, сушеного чи копченого, овочів консервованих натуральних, казеїну та казеїнату, тістечок, виробів кондитерських цукрових, що не містять какао, майонезу, води натуральної мінеральної негазованої.

Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів. У цілому за 2015 рік галузь збільшила обсяг виробництва на 16,1 % проти попереднього року.

Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. У цілому за звітний рік галузь знизилася обсяги виробництва порівняно з 2014р. на 0,9%.

Упродовж 2015р. було вироблено 47697,0 млн.кВт.год електроенергії (на 2,2% менше, ніж у 2014р.) та 5392,5 тис.Гкал пари та гарячої води (на 7,1% менше).

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами

Аналіз динаміки загальних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря показав, що обсяги викидів в 2015 році порівняно з 2014 роком зменшилися на 15,9 % (табл. 2.1.1.1.), (рис. 2.1.1.1).

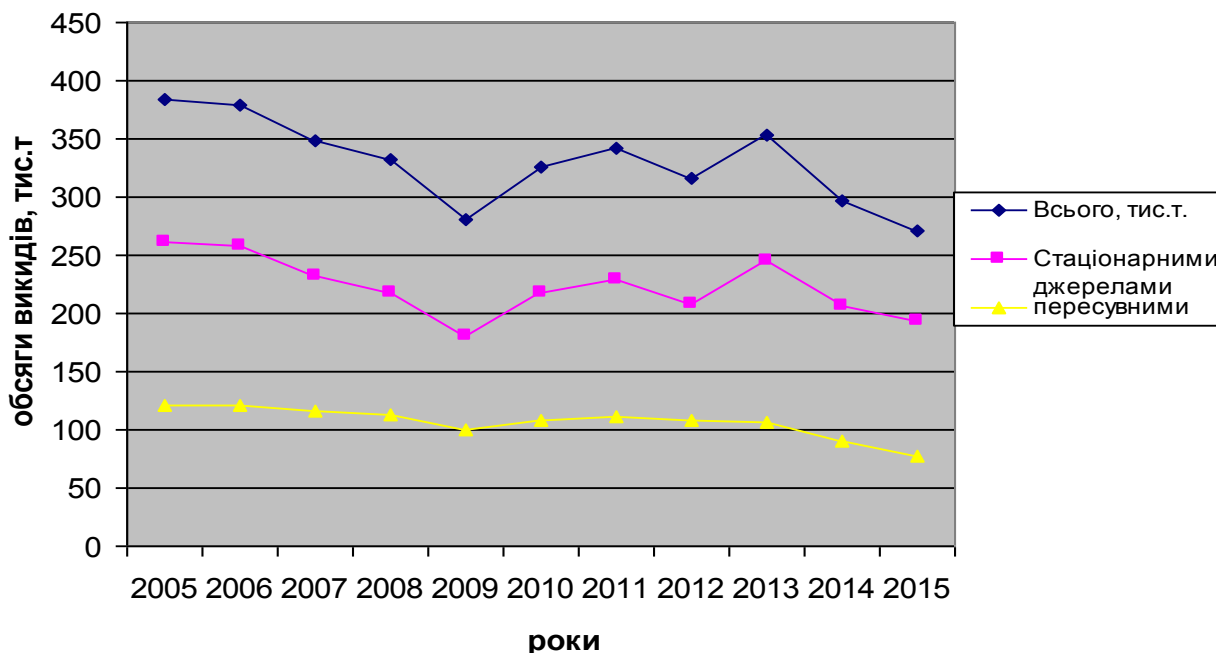

Рис. 2.1.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по Запорізькій області

У 2015 році за даними Головного управління статистики у Запорізькій області за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел звітувало 611 підприємств, що на 232 підприємства більше, ніж у 2014 році. Загальні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2015 рік становлять 270,4 тис. т, що на 26,2 тис. т менше, ніж у 2014 році, в тому числі:

від стаціонарних джерел забруднення – 193,7 (206,7) тис. т, що менше на 13 тис. т, ніж у 2014 році;

від пересувних джерел викидів – 76,7 (89,9) тис. т, що на 13,2 тис. т менше викидів попереднього року (див. табл. 2.1.1.1.).

У середньому по області одним підприємством від стаціонарного джерела забруднення було викинуто 317,021 т/рік (у 2014 році – 545,5 т) забруднюючих речовин, що на 42 % менше порівняно з 2014 роком.

Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря обумовлене, головним чином, зменшенням обсягів виробництв найбільшими підприємствами-забруднювачами атмосферного повітря в порівнянні з 2014 та 2013 роками.

Таблиця 2.1.1.1.

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис.т.		Щільність викидів у розрахунку на 1 км ² , тонн	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП*	
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами				пересувними джерелами
2005	383,4	262,0	121,4	14,1	205	19,2
2006	378,8	258,1	120,7	13,9	204	15,3
2007	347,6	231,6	116,0	12,8	189	10,5
2008	331,7	218,3	113,4	12,2	182	7,9
2009	280,5	180,8	99,7	10,3	154	7,5
2010	326,1	217,5	108,6	12,0	180	7,6
2011	341,2	229,3	111,9	12,5	190	6,9
2012	316,0	207,6	108,4	11,6	177	7,4
2013	353,0	245,9	107,1	13,0	198	7,8
2014	296,7	206,7	89,9	10,9	168	7,2
2015	270,4	193,7	76,7	9,9	153,6	-**

* - обсяг викидів на одиницю ВРП вказані в т/млн. грн.,

** - відомості відсутні

У 2015 році зменшились обсяги викидів забруднюючих речовин у розрахунку на душу населення і склали 153,6 кг, тоді як у 2014 році – 168 кг, а у 2013 році – 198 кг, у тому числі від стаціонарних джерел викидів – 110,1 кг проти 116,7 кг у 2014 році та на рівні 2013 року - 138,1 кг (рис. 2.1.1.2).

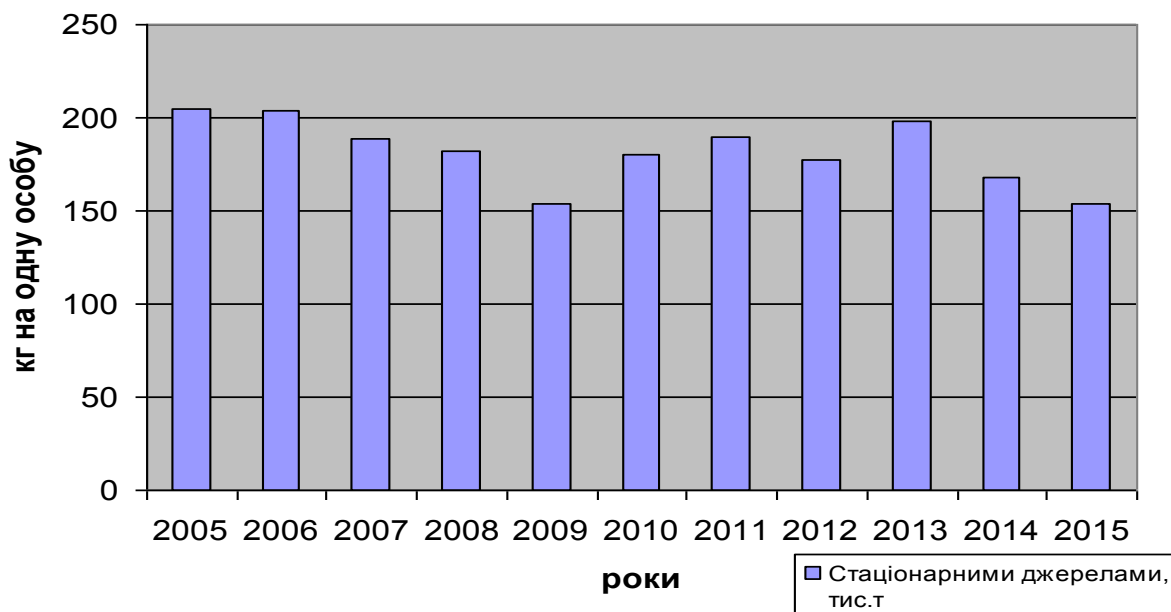

Рис. 2.1.1.2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у розрахунку на 1 особу по Запорізькій області

У 2015 році щільність викидів від стаціонарних і пересувних джерел викидів зменшилась в порівнянні з минулим роком на 1,0 т на 1 км², та склала 9,9 т на 1 км² (рис. 2.1.1.3).

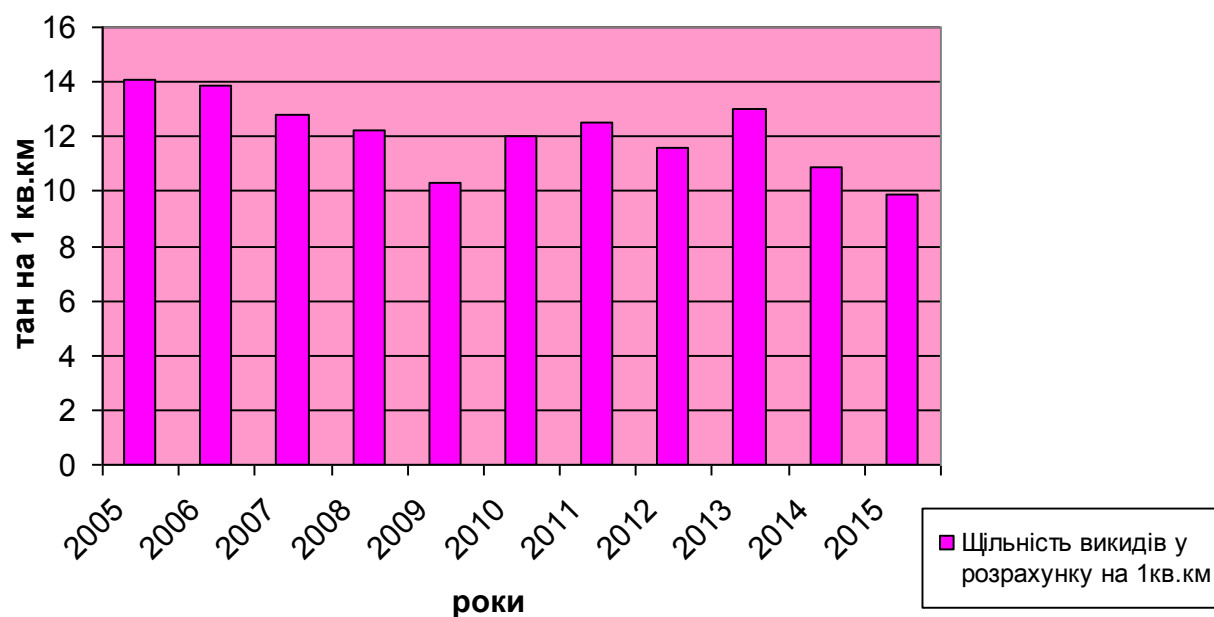

Рис. 2.1.1.3. Динаміка щільності викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у розрахунку на 1 км² по Запорізькій області

2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах

З року в рік основна частина забруднень потрапляє в атмосферу від підприємств міста Запоріжжя та міста Енергодар. У 2015 році викиди від стаціонарних джерел підприємств м. Запоріжжя та м. Енергодар порівняно з 2014 склали приблизно – 96,1 % або 83,3 тис. т (проти 86,7 у 2014 році) та 89,6 % або 103,9 тис. т (проти 116,0 у 2014 році) відповідно від загальної кількості.

Аналіз динаміки викидів забруднюючих речовин в розрізі по населених пунктах показав зменшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел викидів у порівнянні з попереднім роком по наступних містах та районах: м. Запоріжжя (на 3,4 тис. т, або на 3,9%), м. Енергодар (на 12,1 тис. т, або на 10,4%), м. Бердянськ (на 0,1 тис. т, або на 33%), Бердянський район (на 0,4 тис. т, або на 20%), Василівський район (на 0,7 тис. т, або на 19%), Веселівський район (на 0,1 тис. т, або на 7,4%), Гуляйпільський район (на 0,2 тис. т, або на 11,0%), Кам'янсько-Дніпровський район (на 0,2 тис. т, або на 10,5%), Куйбишевський район (на 0,3 тис. т, або на 15,0%), Мелітопольський район (на 0,4 тис. т, або на 13,7%), Михайлівський район (на 0,2 тис. т, або на 13,0%), Новомиколаївський район (на 0,1 тис. т, або на 9,0%), Орхівський район (на 0,3 тис. т, або на 11,0%), Приазовський район (на 0,1 тис. т, або на 5,8%), Приморський район (на 0,3 тис. т, або на 16,6%), Розівський район (на 0,1 тис. т, або на 12,5%), Чернігівський район (на 0,2 тис. т, або на 13,0%), Якимівський район (на 0,3 тис. т, або на 17,0 %).

Поряд з цим, у одному районі спостерігається збільшення викидів забруднюючих речовин, а саме: в Пологівському (на 0,3 тис. т, або на 50,0%), (табл. 2.1.2.1 та табл. 2.1.2.3).

Таблиця 2.1.2.1.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремим населеним пунктам, тис. т

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Ріст/ зменш. ↑↓
Всього, у т. ч.	231,6	218,3	180,8	217,5	229,3	207,6	245,9	206,7	193,7	↓
м. Запоріжжя	147,5	130,4	94,3	109,6	117,0	92,3	94,1	86,7	83,3	↓
м. Бердянськ	0,6	0,5	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	↓
м. Мелітополь	1,3	1,0	0,9	0,7	0,8	0,8	0,6	0,9	0,9	-
м. Токмак	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	-
м. Энергодар	75,5	80,6	79,3	100,3	104,9	107,7	145,5	116,0	103,9	↓
райони										
Бердянський	2,3	2,2	2,2	2,4	2,5	2,4	2,3	2,0	1,6	↓
Василівський	3,6	3,6	3,6	3,6	3,7	3,5	3,4	3,6	2,9	↓
Великобілозерський	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	-
Веселівський	1,7	1,6	1,4	1,6	1,7	1,5	1,6	1,4	1,3	↓
Вільнянський	4,0	4,0	3,8	4,2	4,1	3,8	3,5	2,9	2,6	↓
Гуляйпільський	2,1	2,1	2,0	2,1	2,1	2,1	2,1	1,8	1,6	↓
К-Дніпровський	2,4	2,4	2,1	2,3	2,3	2,4	2,3	1,9	1,7	↓
Куйбишевський	2,3	2,4	2,2	2,3	2,3	2,3	2,2	2,0	1,7	↓
Мелітопольський	3,6	3,6	3,6	3,6	3,7	3,5	3,4	2,9	2,5	↓
Михайлівський	1,9	1,9	1,8	1,9	1,9	1,8	1,8	1,5	1,3	↓
Новомиколаївський	1,4	1,3	1,2	1,4	1,4	1,3	1,3	1,1	1,0	↓
Оріхівський	3,2	3,1	3,0	3,1	3,2	3,0	2,9	2,7	2,4	↓
Пологівський	4,2	5,5	4,3	4,6	4,7	4,8	4,7	4,6	4,9	↑
Приазовський	2,2	2,1	1,9	2,2	2,2	2,0	2,0	1,7	1,6	↓
Приморський	2,2	2,2	2,0	2,2	2,3	2,2	2,2	1,8	1,5	↓
Розівський	0,9	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	0,8	0,7	↓
Токмацький	1,9	1,7	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,4	1,4	-
Чернігівський	1,7	1,6	1,5	1,6	1,7	1,7	1,7	1,5	1,3	↓
Якимівський	2,3	2,3	2,0	2,1	2,2	2,1	2,0	1,7	1,4	↓

Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по найпоширеніших речовинах в цілому по області та в розрізі населених пунктів наведена в таблиці 2.1.2.2, (рис. 2.1.2.1, рис. 2.1.2.2).

Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районах та містах області за рік наведені в таблиці 2.1.2.3. (додаток 2.1.2.3.).

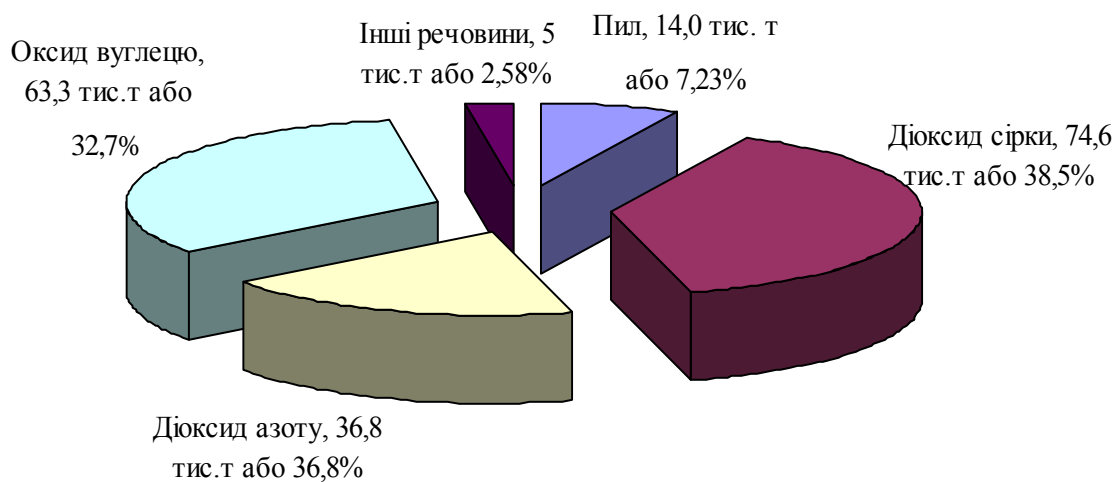

Рис. 2.1.2.1. Структура викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря Запорізької області

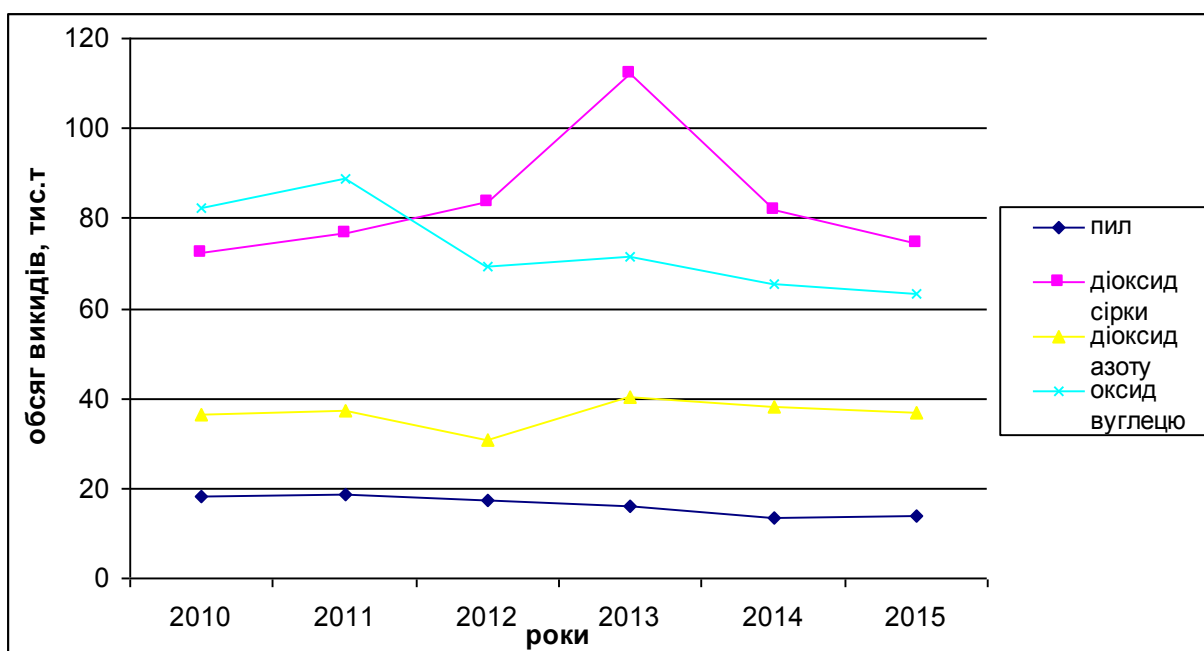

Рис. 2.1.2.2. Динаміка викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря Запорізької області

Таблиця 2.1.2.2.

Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах (пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю) в цілому по області та в розрізі населених пунктів, тис. т

Населені пункти	2 009р.					2010р.					2011р.					2012р.					2013р.					2014р.					2015р.					
	разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				разом	в т.ч.				
		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю		пил	діоксид сірки	діоксид азоту	оксид вуглецю	
Запоріжжя	94,3	7,9	6,9	6,1	68,4	109,6	9,4	7,2	8,3	80,6	117,0	9,9	7,2	9,0	87,1	92,3	8,4	6,6	7,1	67,8	94,1	7,7	6,9	7,0	70,0	86,7	7,0	6,6	6,5	64,5	83,3	6,4	6,8	6,2	62,0	
Мелітополь	0,7	0,3	0,0	0,1	0,1	0,8	0,3	0,0	0,2	0,1	0,9	0,3	0,1	0,1	0,1	0,8	0,2	0,0	0,2	0,1	0,6	0,1	0,1	0,1	0,1	0,9	0,1	0,1	0,1	0,1	0,9	0,2	0,1	0,1	0,1	
Бердянськ	0,3	0,1	0,0	0,1	0,0	0,3	0,0	0,0	0,1	0,0	0,4	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,1	0,0	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,0	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Енергодар	100,3	6,5	64,5	27,5	0,6	104,9	6,9	68,6	27,7	0,6	79,3	5,7	55,3	17,6	0,5	107,7	6,6	76,1	23,2	0,6	145,5	6,2	104,6	32,9	0,7	113,5	5,5	75,0	31,3	0,6	103,9	5,2	67,1	30,2	0,6	
Разом по області	180,7	15,5	62,8	24,2	69,9	217,5	18,0	72,4	36,3	82,2	229,3	18,7	76,5	37,2	88,7	207,6	17,2	83,4	30,8	69,3	245,9	16,0	112,4	40,3	71,5	203,1	13,4	81,7	38,0	65,3	188,7	14,0	74,6	36,8	63,3	

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки)

Основними забруднювачами атмосферного повітря в регіоні залишаються підприємства чорної та кольорової металургії, теплоенергетики, хімії, машинобудування, на які припадає майже 93,2 % викидів від загальної кількості забруднюючих речовин по області (табл. 2.1.3.1.).

Як свідчить динаміка викидів забруднюючих речовин по м. Запоріжжю та області, найбільший внесок в забруднення атмосферного повітря Запорізької області (83 %) вносять ПАТ «Запоріжсталь» та ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго».

Обсяги викидів ПАТ «Запоріжсталь» за 2015 рік зменшились, а саме: склали 59,125 тис. т, що на 0,043 тис. т менше, ніж у 2014 році. Зменшення викидів підприємством у 2015 році відбулось за рахунок виконання природоохоронних заходів, у тому числі будівництва газоочистки агломашини №3.

Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в 2015 році обумовлене, головним чином, зменшенням обсягів виробництв найбільшими підприємствами-забруднювачами в порівнянні з 2014 роком.

Так, у 2015 році обсяги викидів від ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» склали 103,253 тис. т, що на 9,28 тис.т менше, ніж у 2014 році. Зменшення викидів підприємством у 2015 році обумовлено покращенням якості палива (зменшення вмісту сірки в вугіллі), а також покращенням вловлювання твердих речовин (встановлення нових електрофільтрів на енергоблоці ст. 3).

Основний внесок у забруднення атмосферного повітря м. Запоріжжя вносять промислові підприємства – найбільші забруднювачі, викиди яких становлять 60 - 70% від загального валового обсягу викиду забруднюючих речовин. Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в регіоні залишаються підприємства чорної та кольорової металургії, теплоенергетики, хімії, машинобудування, харчової промисловості, на які припадає приблизно 90,0 % викидів всіх забруднюючих речовин.

Це такі підприємства, як: ПАТ «Запоріжсталь», ПАТ «Дніпроспецсталь», ПАТ «Запорізький завод феросплавів», ПАТ «Український графіт», ПАТ «Запорізький абразивний комбінат», ПрАТ «Запоріжкокс», ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат», ПАТ «Запоріжвогнетрив», ВАТ «Запорізький завод зварювальних флюсів та скловиробів», ПАТ «Мотор Січ», ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» та інші.

Найбільшу кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферу здійснюють основні промислові підприємства області, обсяги викидів яких за рік склали:

ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» – 103,253 тис.т (проти 112,533 тис.т у 2014р.);

ПАТ «Запоріжсталь» – 59,125 тис.т (проти 59,2 тис.т у 2014р.);
 ПАТ «Запорізький завод феросплавів» – 12,986 тис.т (проти 15,609 тис.т у 2014р.);
 ПАТ «Запорізький абразивний комбінат» – 1,826 тис.т (проти 1,89 тис.т у 2014р.);
 ПрАТ «Запоріжкокс» – 2,316 тис.т (проти 2,996 тис.т у 2014р.);
 ПАТ «Український графіт» – 1,151 тис.т (проти 1,285 тис.т у 2014р.);
 ПАТ «Запоріжвогнетрив» – 0,334 тис.т (проти 0,365 тис.т у 2014р.);
 ПАТ «Запоріжсклофлюс» – 0,073 тис.т (проти 0,157 тис.т у 2014р.);
 ТОВ «Запорізький титано – магнієвий комбінат» – 0,938 тис.т (проти 0,852 тис.т у 2014р.);
 ПАТ «Мотор Січ» – 0,665 тис.т (проти 0,492 тис.т у 2014р.);
 Підприємство з іноземними інвестиціями у формі ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат» – 0,31 тис.т (проти 0,489 тис.т у 2014р.).
 Згідно із проведеним аналізом (див. табл. 2.1.3.2.), (додаток 2.1.3.2.) спостерігається зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел порівняно з попереднім роком.

Таблиця 2.1.3.1.

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел найбільших підприємств – забруднювачів

№	Назва підприємства	Динаміка обсягів викидів в атмосферне повітря, тис.т/рік							динаміка + / -
		2010	2011	2012	2013	2014	2015		
1	ПАТ «Запоріжсталь»	69,823	77,630	55,817	59,790	59,168	59,125	-0,043	
2	ПАТ «Дніпроспецсталь»	2,375	2,592	2,665	2,116	0,683	0,641	-0,042	
3	ПАТ «Український графіт»	1,959	2,039	1,949	1,397	1,285	1,151	-0,134	
4	ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»	99,172	103,798	106,58	144,52	112,53 3	103,25 3	-9,28	
5	ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	22,211	21,960	21,014	20,946	15,609	12,986	-2,623	
6	ПАТ «Запорізький абразивний комбінат»	2,997	2,969	2,665	2,176	1,890	1,826	-0,064	
7	ПрАТ «Запоріжкокс»	3,024	2,914	3,132	3,112	2,996	2,316	-0,68	
8	ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат» (ДП)	0,678	1,054	1,251	1,020	0,852	0,938	+0,086	
9	ПАТ «Мотор Січ»	0,370	0,458	0,513	0,485	0,492	0,665	+0,173	
10	ПАТ «Запоріжвогнетрив»	0,599	0,601	0,467	0,364	0,365	0,334	-0,031	
11	ПАТ «Запоріжсклофлюс»	0,354	0,369	0,310	0,237	0,157	0,073	-0,084	
12	ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод»	0,187	0,260	0,196	0,296	0,173	0,064	-0,109	
13	Підприємство з іноземними інвестиціями у формі ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат»	0,614	0,570	0,539	0,471	0,489	0,31	-0,179	

Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря вищезазначеними підприємствами обумовлене, головним чином, зменшенням обсягів виробництва і впровадженням на підприємствах природоохоронних заходів, встановлених умовами дозволів на викиди та регіональними природоохоронними програмами.

Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності наведені в таблиці 2.1.3.3 (додаток 2.1.3.3.), (рис. 2.1.3.1).

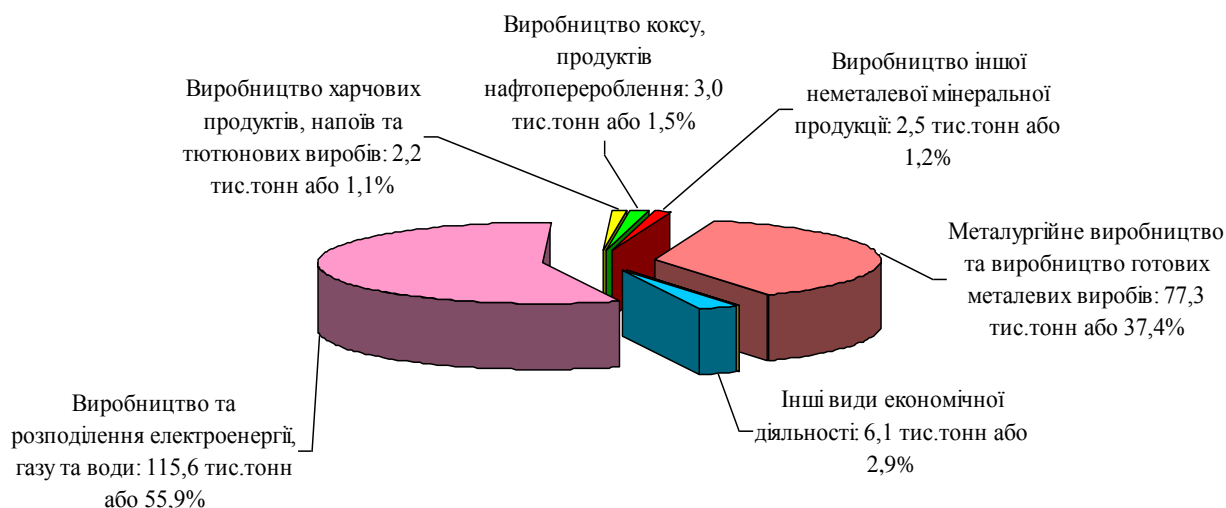

Рис. 2.1.3.1. Структура викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по основним видам економічної діяльності Запорізької області

2.2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря.

Транскордонне забруднення повітря - це забруднення повітря, фізичне джерело якого розташоване повністю або частково в межах території, що перебуває під національною юрисдикцією однієї держави, і негативний вплив якого виявляється на території, що перебуває під юрисдикцією іншої держави, причому на такій відстані, що неможливо визначити частку окремих джерел (або їх груп) викидів.

Одним із правових актів щодо охорони атмосферного повітря є Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 13 листопада 1979 року і Протоколи до неї. Учасники Конвенції взяли на себе зобов'язання поступово скорочувати і запобігати забрудненню повітря, включаючи його транскордонне забруднення на великі відстані.

У Конвенції закріплені наступні основоположні принципи співробітництва:

обмеження, а надалі поступове скорочення і запобігання забруднення повітря, включаючи його транскордонне забруднення на великі відстані;

розробка політики і стратегії, як боротьби з викидами забруднювачів повітря;

проведення консультацій між державами, на які поширюються несприятливі наслідки транскордонного забруднення повітря, і державами, в

межах яких і під юрисдикцією яких виникає або може виникнути значна частка транскордонного забруднення повітря на великі відстані в зв'язку з здійснюваною або планованою ними діяльністю.

Спостереження транскордонного перенесення забруднюючих речовин в атмосферному повітрі та опадів проводились у 2015 році на території України гідрометеорологічними організаціями тільки на метеостанціях Світязь (Волинська область) та Рава-Руська (Львівська область).

На території Запорізької області спостереження за транскордонним забрудненням атмосферного повітря не проводиться.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Санітарно-епідеміологічна служба Запорізької області в рамках соціально-гігієнічного моніторингу проводить контроль якості атмосферного повітря в міських та сільських населених пунктах шляхом підфакельних досліджень в зоні впливу промислових підприємств у місцях проживання та відпочинку населення.

Впродовж 2015 року лабораторіями санепідслужби Запорізької області всього проведено 11742 дослідження атмосферного повітря (2014р. – 13523), у 2,4 % виявлені перевищення гранично - допустимих концентрацій (у 2013 році вказані перевищення склали 3,3 %). В тому числі у міських поселеннях проведено 10058 досліджень атмосферного повітря, в 2,8 % виявлені перевищення гранично - допустимих концентрацій, у сільських поселеннях проведено 1684 - в 0,17 % виявлені перевищення гранично - допустимих концентрацій.

В м. Запоріжжя в рамках соціально-гігієнічного моніторингу виконано 1456 лабораторно-інструментальних досліджень атмосферного повітря (в 2014 р. - 1524), з них не відповідало гігієнічним нормативам 231 – 15,86% (у 2014 р. - 283 - 18,5 %).

В 2015 році, як і в минулі роки, перевищення гігієнічних нормативів в атмосферному повітрі обумовлювали показники – пил (32%), фенол (33,3%), сірководень (22,5%), сірковуглець (8,6%). Перевищення за вищевказаними інгредієнтами реєструвалися в межах від 1,1 до 2,2 ГДК.

Найбільше забруднення атмосфери в 2015 р. по районах визначалося в Орджонікідзевському, Шевченківському, Заводському та Ленінському (район 6-го селища). Як і в попередні роки, нижче середньобаторічного показника (18,2 %) реєструвалося забруднення атмосфери в Жовтневому, Хортицькому та Комунарському районах.

Багаторічний моніторинг якості атмосферного повітря свідчить про стабільно високе його забруднення як на межі санітарно-захисних зон, так і в житлових районах.

Основною причиною забруднення атмосферного повітря м.Запоріжжя залишаються застарілі технології та устаткування, на базі яких функціонують підприємства і які не можуть забезпечити дотримання сучасних гігієнічних нормативів.

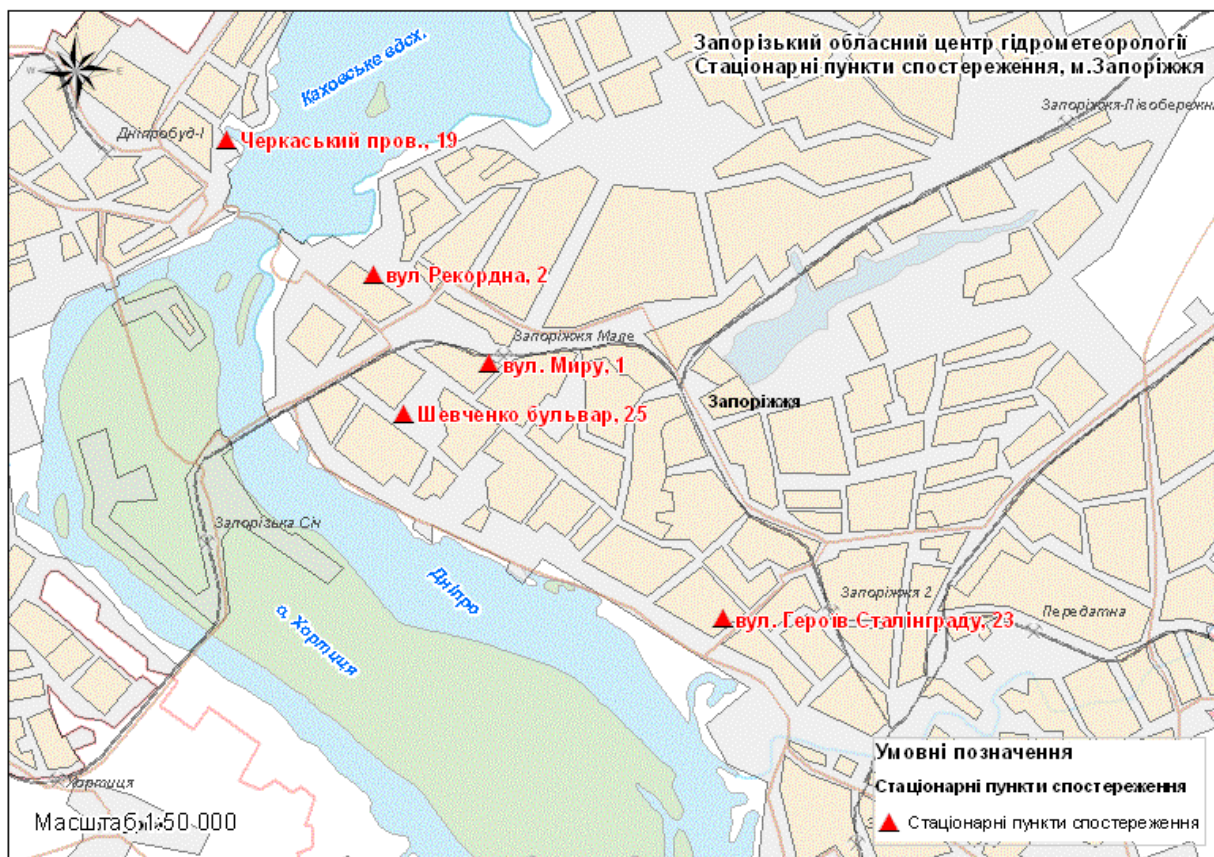

Фото 2.3.1. Промисловий район м. Запоріжжя – Павло-Кічкас

Запоріжжя - єдине місто в області, де проводяться дослідження стану атмосферного повітря по постах спостереження забруднення (ПСЗ). Систематичні спостереження за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Запоріжжя проводяться Запорізьким обласним центром з гідрометеорології на 5 стаціонарних постах.

Оцінка стану атмосферного повітря за 2015 рік здійснювалась за середньомісячними концентраціями у кратності перевищень середньодобових гранично - допустимих концентрацій (далі - ГДК) по пріоритетним забруднюючим речовинам. Пріоритетними забруднюючими речовинами вважались ті речовини, які вносять найбільший вклад в

забруднення атмосферного повітря міста і контролювались на стаціонарних постах спостережень за забрудненням атмосферного повітря.

Перелік пріоритетних забруднюючих речовин та їх середні і максимальні концентрації (в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міста Запоріжжя наведено у таблиці 2.3.1.

Таблиця 2.3.1.

**Найбільші середні і максимальні концентрації забруднюючих речовин
(в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міста Запоріжжя
за 2010-2015рр.**

	ГДК, мг/м ³		Середня концентрація					Максимальна з разових концентрацій				
	Максимально-разова	Середньодобова										
	2011-2015	2011-2015	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2012	2013	2014	2015
Пил (завислі речовини)	0,5	0,15	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	3,2	2,0	2,6	3,8	1,0
Двооксид сірки	0,50	0,05	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,05	0,04	0,05	0,05	0,05
Двооксид азоту	0,20	0,04	2,5	2,3	2,5	2,2	2,2	3,0	2,8	2,5	1,8	1,6
Оксид азоту	0,40	0,06	1,2	1,2	1,2	1,0	1,0	0,6	0,7	0,5	0,8	0,4
Оксид вуглецю	5	3	0,7	0,7	0,3	0,3	0,3	1,0	1,4	1,6	1,2	1,2
Формальдегід	0,035	0,003	2,3	1,7	2,0	1,7	1,7	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4
Фенол	0,01	0,003	2,3	2,0	2,0	2,0	2,0	2,2	2,1	3,0	1,8	1,5
Фтористий водень	0,02	0,005	1,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,7	0,3	0,1	0,0	0,0
Хлористий водень	0,20	0,20	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,8	0,7	0,8	0,7	0,6
Сірководень	0,008	-	-	-	-	-	-	1,3	1,0	1,1	1,1	1,0

Таблиця 2.3.2.

**Динаміка перевищень ГДК забруднюючих речовин
в житловій забудові міста Запоріжжя, %**

Період, рік	% перевищень ГДК
2010	24,01
2011	17,61
2012	10,28
2013	10,36
2014	6,83
2015	9,08

Таблиця 2.3.3.

**Динаміка середньорічних концентрацій забруднюючих речовин в
атмосферному повітрі м. Запоріжжя, значення середньорічних
концентрацій у кратності ГДК**

Забруднюючі речовини	Звітний період, рік				
	2011	2012	2013	2014	2015
Двоокис азоту	2,5	2,3	2,5	2,2	2,2
Двоокис сірки	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Окис азоту	1,2	1,2	1,2	1,0	1,0
Окис вуглецю	0,7	0,7	0,3	0,3	0,3
Пил	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Фенол	2,3	2,0	2,0	2,0	2,0
Фтористий водень	1,0	0,2	0,0	0,0	0,0
Хлористий водень	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Формальдегід	2,3	1,7	2,0	1,7	1,7

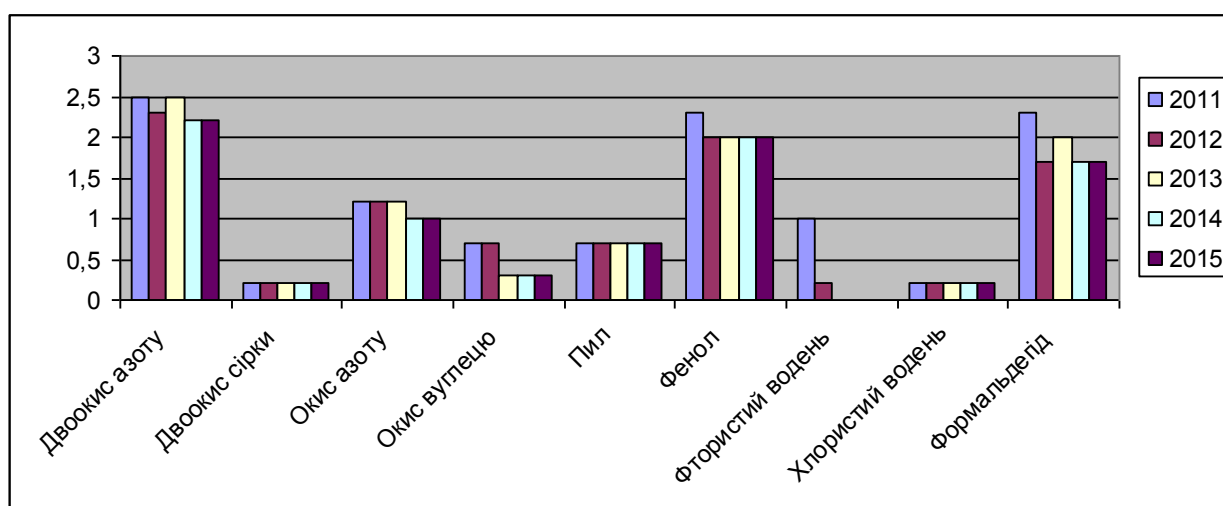

Рис. 2.3.2. Динаміка середньорічних концентрацій забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Запоріжжя

У порівнянні з попереднім роком не змінився вміст у повітрі пилу, сірки діоксиду, оксиду вуглецю, фенолу, хлористого водню, окису азоту, двоокису

азоту та формальдегіду. Зменшився вміст у повітрі. Високі та екстремально високі рівні забруднення повітря в м. Запоріжжя протягом 2014-2015 років не зареєстровані.

На цьому ж малюнку ми бачимо, що і в 2015 і в 2014 році вміст двооксиду азоту, фенолу та формальдегіду перевищує ГДК.

Місто розташовано на обох берегах Дніпра. Розвиток міста відбувався таким чином, що великі промислові підприємства опинялись в безпосередній близькості до жилих забудов. Багато житлових будинків розташовано в межах санітарно-захисних зон промислових підприємств. Тому, над Запоріжжям часто спостерігається жовто-сиза димка смогу, що формується викидами промислових підприємств, сконцентрованих на відносно невеликій території. Цьому також сприяє рельєф місцевості, який являє собою хвилясту рівнину з ярусно-балочною мережею, яка погіршує провітрювання території та умови розсіювання пило газових викидів.

Основні підприємства міста Запоріжжя розташовані на промисловій

площадці, яка знаходиться в північно-східній частині міста (на карті позначена зеленим кольором). Таким чином, забруднення атмосферного повітря над основними районами міста відбувається при напрямках вітру від північно-західного через північ – до східного. При південному напрямку вітру забруднюється Заводський район, у якому крім промислових підприємств, також мешкають

люди. Південно-західний та західний вітер сприяє виносу забрудненого повітря за місто. Вітер, швидкість якого 0-4 м/с, забруднює місто незалежно від напрямку.

Основні причини понаднормативного забруднення атмосферного повітря міста:

- 240 підприємств практично всіх галузей індустрії, що здійснюють викиди шкідливих хімічних сполук в атмосферне повітря. Все це створює різне по спектру, але надзвичайно інтенсивне навантаження на різні райони міста, погіршуючи екологічну обстановку. Близько 150 хімічних сполук викидаються в атмосферу міста, багато з них є речовинами 1-2 класів небезпеки (двоокис марганцю, бенз(а)пірен, з'єднання свинцю, хрому й ін.);

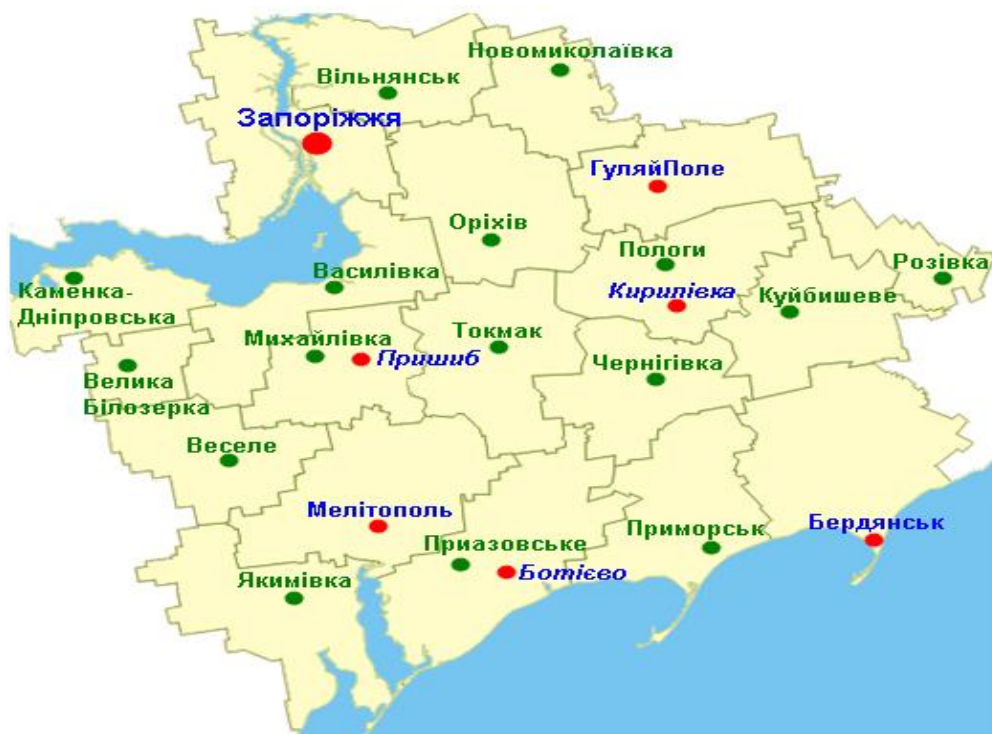
- кліматичні особливості регіону. Місто Запоріжжя перебуває в кліматичних умовах, для яких характерні несприятливі умови розсіювання (НМУ) шкідливих викидів (температурні інверсії, штилі й т.п.), що приводить до накопичування викидів підприємств у житлових районах. У той же час система регулювання викидів шкідливих речовин у період несприятливих метеоумов працює неефективно;

- розташування основного промвузла з навітряної сторони щодо житлових районів міста, що сприяє їхній загазованості;
- значний обсяг неврахованих в офіційній статистичній звітності неорганізованих (ліхтарних) викидів на підприємствах збільшує загазованість житлових районів;
- застарілі технології й устаткування, на базі яких функціонують підприємства вже не в змозі забезпечити дотримання сучасних екологічних нормативів, основні підприємства міста побудовані в тридцяті роки й функціонують по теперішній час;
- перехід підприємств на неекологічне паливо (вугілля, мазут), неритмічна робота технологічного устаткування, що є джерелом додаткового забруднення атмосферного повітря.

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Однією з характеристик забруднення атмосферного повітря є рівень радіації. Радіаційне поле у приземному шарі атмосфери та на поверхні землі формується переважно гамма-випромінюючими радіонуклідами природного походження, які утворюються в верхніх шарах атмосфери та присутні в літосфері з часу створення Землі.

Запорізький ЦГМ проводить спостереження за потужністю експозиційної дози гама випромінювання на місцевості в районі метеомайданчика на 7 метеорологічних станціях, які розташовані на території Запорізької області (Запоріжжя, Пришиб, Мелітополь, Гуляйполе, Бердянськ, с. Семенівка Пологівського району, с. Ботієве Приазовського району).

За даними спостережень семи метеорологічних станцій, потужність експозиційної дози гамма-випромінювання на території Запорізької області знаходиться у межах рівнів, обумовлених розпадом природних радіонуклідів та космічним випромінюванням, і складає 6-20 мкР/год.

Протягом року радіаційний стан на території Запорізької області залишався стабільним. За даними 7 пунктів станцій спостережень та лабораторного контролю потужність експозиційної дози гама випромінювання змінювалась у межах 5-23 мкр/год, що близько до природних рівнів.

Таблиця 2.4.1.

Динаміка потужності експозиційної дози гамма-випромінювання за даними спостережень метеорологічних станцій, які розташовані на території Запорізької області

Пункт спостережень	Гамма - фон, мкР / год		
	Рівень природного фону (до аварії на ЧАЕС)	Максимальні та мінімальні результати щоденних вимірювань ПЕД за період 1991-2015рр.	Середній за 2015 рік
Відділ гідрології Запорізького ЦГМ (м. Запоріжжя)	12	5-20	11
Метеостанція Гуляйполе (м. Гуляйполе)	-	6-19	11
Метеостанція Кирилівка (с. Семенівка Пологівського району)	-	8-17	11
Метеостанція Пришиб (смт. Пришиб Михайлівського району)	14	8-23	13
Метеостанція Мелітополь (м. Мелітополь)	-	6-18	9
Морська гідрометстанція Бердянськ (м. Бердянськ)	-	6-16	10
Метеостанція Ботієве (с. Ботієве Приазовського району)	-	5-20	11

2.5. Використання озоноруйнівних речовин

Україна з метою вжиття необхідних заходів для збереження озонового шару шляхом припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин приєдналася до Монреальського протоколу по речовинам, що руйнують озоновий шар, (далі – Монреальський протокол) у 1988 році.

Вплив озоноруйнівних речовин на довкілля становить загрозу для здоров'я населення та для біосфери.

Міністерство екології та природних ресурсів України забезпечує виконання Україною вимог Монреальського протоколу та міжнародних

зобов'язань за ним щодо протоколу, контролюючи обіг озоноруйнівних речовин та продукції, що їх містить, беручи участь у приведенні національного законодавства із зазначених питань у відповідність до вимог Монреальського протоколу та законодавства Європейського Союзу, надаючи підтримку підприємствам у переведенні виробництва на озонобезпечні технології.

Відповідно до вимог Монреальського протоколу до 2020 року Мінприроди України контролюється експорт та імпорт озоноруйнівних речовин та продукції, що їх містить або може містити та виведення такої продукції з обігу або сприяння переведення її на озонобезпечні технології. Після 2020 року експорт та імпорт озоноруйнівних речовин забороняється, проте до 2030 року контролюється та моніториться обіг продукції, що містить або може містити озоноруйнівні речовини до виведення такої продукції з обігу або переведення її на озонобезпечні технології. Після 2030р. забороняється ввезення та вивезення в країну продукції, що містить озоноруйнівні речовини.

Спостереження за станом озонового шару ведеться в Україні на 6-ти озонметричних станціях, розташованих в містах Борисполі, Києві, Львові, Прилуках, Сімферополі, Тернополі. На сьогоднішній день експорт та імпорт суб'єктами господарювання озоноруйнівних речовин та товарів, що їх містять або можуть містити, регулюється Міністерством екології та природних ресурсів України шляхом розгляду звернень суб'єктів господарювання та надання їм, у разі наявності озоноруйнівних речовин, стверджень про наявність озоноруйнівних речовин та доцільність їх ввезення або вивезення, на підставі якого суб'єктом має бути отримана ліцензія в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України. Мінприроди щорічно надає до Озонового Секретаріату звіт про споживання Україною озоноруйнівних речовин на підставі даних, отриманих від Мінекономрозвитку, Державної митної служби України та суб'єктів господарювання.

Незважаючи на відсутність вітчизняного виробництва, озоноруйнівні речовини використовуються майже в усіх секторах економіки. Частина підприємств вже істотно обмежила або повністю припинила використання озоноруйнівних речовин шляхом перепрофілювання та впровадження альтернативних технічних рішень за рахунок власних ресурсів.

На підприємствах області озоноруйнівні речовини використовуються в холодильних установках технологічного призначення. В області відсутнє виробництво озоноруйнівних речовин.

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Забруднення атмосферного повітря за ступенем хімічної небезпеки для людини посідає перше місце. Це обумовлено, насамперед, тим, що забруднюючі речовини з атмосферного повітря мають найширше

розповсюдження та потрапляють у різні середовища. Наприклад, атмосферні опади спричиняють до 10 % забруднення водних об'єктів басейну Дніпра, значно забруднюють ґрунт тощо. Крім того, людина споживає за добу і в цілому за життя в об'ємному відношенні повітря набагато більше, ніж води і їжі.

Природні захисні бар'єри певною мірою захищають людину від потрапляння шкідливих речовин до організму через шлунково-кишковий тракт, але організм людини не захищений надійними природними механізмами від потрапляння шкідливих речовин через дихальні шляхи.

На сьогодні ризик для здоров'я від забруднення повітря не викликає сумніву, але якісні дані про кількісні показники впливу недостатньо визначені внаслідок того, що:

забруднення повітря широко розповсюджене і важко підібрати однакові та постійні групи населення для контролю;

існують проблеми в оцінці розмірів індивідуального впливу на кожну окрему людину;

концентрації атмосферних домішок надзвичайно залежні від метеорологічних умов;

хвороби, у виникненні і перебігу яких забруднення повітря може відігравати значну роль, є, головним чином, хвороби дихальної системи. Разом з тим, ці хвороби неспецифічні і можуть викликатися іншими факторами, наприклад, палінням, або професійним впливом; значну роль при цьому може відігравати дія внутрішніх алергенів.

Зважаючи на постійне зростання кількості автомобільного транспорту у містах, оцінка рівнів його впливу на стан повітряного середовища, і, відповідно, на стан здоров'я населення лишається однією з домінуючих проблем. Викиди автомобільного транспорту є одним з основних факторів, що формують експозицію населення, яке проживає у районі автомагістралі та щодня пересувається вздовж автодоріг.

Забруднення атмосферного повітря є однією з дуже серйозних причин, які можуть приводити до різних захворювань людини.

Атмосферне повітря населених пунктів сьогодні вміщує різного роду інфекції, алергени, подразники й хімічні токсини, які можуть істотно обмежити тривалість життя й стати причиною хвороб, найчастіше дуже серйозних. При вдиху, найбільш сильно страждають від забрудненого повітря ніс, горло і легені. Сьогодні різними хімічними речовинами забруднено не тільки атмосферне повітря, а також їжа та вода.

Отруйні хімічні речовини, які потрапляють до організму людини, включають такі токсини, як пестициди, бенз(а)пірен, органічний фосфат, діоксин, арсен, кадмій, ртуть та інші. Велика кількість цих та інших забруднюючих речовин та сполук в атмосферному повітрі може стати однією із причин такого важкого захворювання, як рак.

На теперішній час концентрації шкідливих речовин не досягають екстремальних значень (у п'ять разів вище гранично-припустимої й більше), що реєструвалися в області до 1990 року. Однак, існуючий по області рівень

забруднення атмосферного повітря є критичним, і може призвести до росту числа хронічних захворювань і негативних тенденцій демографічних показників населення.

Згідно із інформацією, наданою Головним управлінням Держанепідслужби в Запорізькій області, на тлі неблагополучної демографічної ситуації залишається високим рівень неінфекційної захворюваності.

Структура причин загальної смертності населення наступна: високу питому вагу займає смертність від хвороб системи кровообігу - (66,2%), 2-е місце смертність від новоутворень – (16,2%), 3-є місце займає смертність від нещасних випадків, травм і отруєнь – (6,7%).

При цьому слід відзначити, що рівні неінфекційної захворюваності населення в Запорізькій області впродовж восьми років нижчі за республіканські. У 2015 році в області серед населення (всього) кількість захворювань виявлених вперше (захворюваність) склала 1033981 випадків або 57427 на 100 000 населення. Це менше на 1,8%, ніж у 2014 р. і більше на 1%, ніж у 2013р.

У структурі вперше виявлених захворювань велику питому вагу займають, як і в попередні роки, захворювання органів дихання - 49,6%, захворювання шкіри і підшкірної клітковини - 6,6%, захворювання системи кровообігу - 5,5%.

З 14 «сигнальних» нозологічних форм неінфекційних захворювань, що відображають вплив навколишнього середовища на здоров'я населення два останні роки, реєструється деяка стабілізація неінфекційної захворюваності. Разом з тим, виражений зріст хвороб вперше виявлених (захворюваність) відмічено серед патології кістково-м'язової системи +5,8% та вроджених аномалій +8,6%.

Атмосферні забруднення можуть спричиняти гостру і хронічну, специфічну і неспецифічну дію на організм людини. Може збільшуватись кількість хворих з гіпертонічною хворобою, злоякісними новоутвореннями, патологією органів дихання. Частіше реєструється ексудативний діатез, алергічний дерматит, гострі респіраторні захворювання з астматичним компонентом, набряк Квінке, бронхіальна астма. У дітей, що проживають в промислових районах із забрудненим атмосферним повітрям, індекс здоров'я зазвичай у 2-3 рази нижче, ніж у дітей контрольного району. У них може бути змінений імунний статус: знижені вміст імуноглобуліну, тощо.

При концентрації бензолу в атмосферному повітрі міста 0,05 мг/м³ в організм людини надходить майже 0,6 мг бензолу на добу. За даними Агентства з охорони навколишнього середовища США, вплив бензолу протягом життя при вмісті його в атмосферному повітрі 1 мкг/м³ призводить до виникнення 2,8 випадків лейкемії на 1 млн населення. За даними ВООЗ, кількість таких випадків становить 4, а за даними німецького Центру з дослідження раку - 9 на 1 млн населення. У розвитку такої патології велике значення має здатність бензолу до кумуляції. У хронічно експонованих бензолом осіб виділення його з організму затримується до 150 ч. Головною

передумовою токсичного впливу бензолу є його біотрансформація в активні метаболіти (гідрохінон, катехол, бензотріол), які порушують процеси утворення клітин і функціонування кровотворної та імунної систем.

Азоту оксид як сильний окиснювач безпосередньо вражає легеневу тканину. У бронхах і альвеолах виявляють патологічні зміни вже при такій концентрації, яка реально визначається в атмосферному повітрі населених місць. За клінічними симптомами захворювання нагадують емфізему легенів. Особливо чутливі до азоту діоксиду клітини, що здійснюють газообмін, і вільні клітини. Зменшуються їх кількість і активність. При контакті азоту оксидів з вологою поверхнею легень утворюються кислоти, що трансформуються в нітрати і нітроти. Як кислоти, так і їх похідні подразнюють слизові оболонки, особливо нижніх дихальних шляхів, що може призвести до рефлекторних порушень подиху і навіть до набряку легенів.

Численні дослідження свідчать про залежність дитячої захворюваності від впливу атмосферного повітря, забрудненого сірки діоксидом. Присутність в атмосферному повітрі комбінацій хімічних речовин може викликати синергічну дію шкідливих інгредієнтів. Збільшення у населення промислових міст частоти неспецифічної легеневої патології, особливо хронічного бронхіту, який онкологи розглядають як передраковий стан, дає підставу вважати, що атмосферні забруднення, провокуючи хронічні запальні захворювання легень, можуть бути однією з причин підвищення ризику захворювання на рак легенів.

2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря

Згідно за даними Головного управління статистики у Запорізькій області в цілому по регіону у 2015 році було заплановано виконання 14 природоохоронних заходів щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, фактично було виконано 11 заходів. Всі заходи виконувались на підприємствах м. Запоріжжя та області, з загальним екологічним ефектом – зниженням викидів забруднюючих речовин на 785,281 т/рік (табл. 2.7.1, 2.7.2, 2.7.3).

Таблиця 2.7.1.

Впровадження заходів з метою зменшення викидів забруднюючих речовин по районах та містах Запорізької області у 2015 році

	Кількість заходів		Загальний обсяг витрат за кошти сною вартістю, тис.грн.	Фактично виконано з початку виконання заходу, тис.грн.	Зменшення викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря після впровадження заходу		
	всього, одиниць	у % до 2014р.			очікуване, т	фактичне, т	у % до 2014р
Запорізька область	10	90,9	282422,5	201977,4	1550,991	1574,460	200,5

м.Запоріжжя	5	83,3	226515,5	147135,2	59,137	36,277	9,9
м.Енергодар	1	100,0	55696,0	54633,0	1476,249	1523,090	-
Райони							
Василівський	1	100,0	190,0	187,7	14,736	14,736	3,5
Вільнянський	1	33,3	15,0	15,0	0,550	0,060	2,0
Куйбишевський	1	-	3,5	3,5	0,100	0,100	-
Розівський	1	-	2,5	3,0	0,219	0,197	-

Таблиця 2.7.2.

Стан виконання повітряохоронних заходів в атмосферу у 2015 р.

Територія	Всього заходів, завершення яких передбачалось у 2015р.	З них:				
		виконано		перенесено	анульовано	не виконано
		одиниць	частка у загальній кількості передбачених, %			
Запорізька область	13	10	76,9	2	-	1
м.Запоріжжя	7	5	71,4	1	-	1
м.Енергодар	1	1	100,0	-	-	-
райони						
Василівський	1	1	100,0	-	-	-
Вільнянський	1	1	100,0	-	-	-
Куйбишевський	1	1	100,0	-	-	-
Розівський	2	1	50,0	1	-	-

Таблиця 2.7.3.

Впровадження всіх повітряохоронних заходів за всіма виробничими та технологічними процесами, технологічним устаткуванням (установками) у 2015р.

	Кількість заходів		Загальний обсяг витрат за кошторисною вартістю, тис.грн.	Фактично виконано з початку виконання заходу, тис.грн.	Зменшення викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря після впровадження заходу		
	всього, одиниць	у % до 2014р.			очікуване, т	фактичне, т	у % до 2014р.
Всі виробничі та технологічні процеси, технологічне устаткування (установки)	10	200	282422,5	201977,4	1550,991	1574,46	50953,4
Енергетика	4	200	56943,2	55877,9	1512,522	1559,363	4214494,6

Процеси спалювання в енергетиці та переробній промисловості (стаціонарні джерела)	1	100	55696,0	54633,0	1476,249	1523,09	-
Електростанції загального використання	1	100	55696,0	54633,0	1476,249	1523,09	-
Непромислові установки для спалювання	1	-	190,0	187,7	14,736	14,736	-
Установки для спалювання на комерційних підприємствах та в установах	1	-	190,0	187,7	14,736	14,736	-
Спалювання в промисловості	2	200,0	1057,2	1057,2	21,537	21,537	58208,1
Контактні технологічні процеси	2	200,0	1057,2	1057,2	21,537	21,537	58208,1
Виробничі процеси (стаціонарні джерела)	5	166,7	220691,9	141505,4	12,869	12,597	412,6
Технологічні процеси в чорній металургії та вугільній промисловості	1	100,0	220000,0	140813,0	-	-	-
Технологічні процеси в кольоровій металургії	1	-	670,9	670,9	12,0	12,24	-
Технологічні процеси в машинобудуванні, деревообробній, целюлозно-паперовій та харчовій промисловості, промисловості з виробництва напоїв та в інших секторах	3	150,0	21,0	21,5	0,869	0,357	11,7
Обробка та видалення відходів	1	-	4787,4	4594,1	25,6	2,5	-
Спалювання відходів	1	-	4787,4	4594,1	25,6	2,5	-

Для вирішення існуючих екологічних проблем розроблені природоохоронні програми щодо поліпшення стану навколишнього природного середовища в регіоні:

в місті діє «Програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки м. Запоріжжя»;

в області діє «Обласна комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки».

Умовами дозволів на викиди забруднюючих речовин, які видаються Міністерством екології та природних ресурсів України, а також регіональними програмами охорони довкілля для підприємств встановлені природоохоронні заходи щодо скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та приведення викидів до граничнодопустимих нормативів.

За 2015 рік основні забруднювачі атмосферного повітря звітували про виконання наступних природоохоронних заходів щодо скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин, а саме:

ПАТ «Запоріжсталь». «Прокатне виробництво. Переведення травильних ліній ЦХП-1 на солянокисле травлення з будівництвом аспіраційних установок». Термін виконання заходу 31.12.2017.

Очікуване зменшення викидів сірчаної кислоти на 75 т/рік. Всього на виконання заходу витрачено 990583,7 тис.грн. тис.грн., ступінь виконання заходу – 100 %.

ПАТ «Запоріжсталь». «Реконструкція газоочистки агломашин № 3-6» та «Будівництво установки по очищенню агломераційних газів агломашин № 3-6». Термін виконання заходу 2013-2016 роки.

Завершено будівництво газоочистки агломашини №3, ведуться пуско-налагоджувальні роботи. Очікуваний природоохоронний ефект – зниження викидів на 319,0 т/рік. Газоочистку агломашини №4 змонтовано на 90%, ведуться роботи з підключення до нової газоочисної установки.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів». «Цех №1. Використання феросплавного газу від печей сушки ковшів». Термін виконання заходу 2015 рік.

Очікуване зменшення викидів оксиду вуглецю на 1050,0 т/рік. Захід виконано в повному обсязі. На виконання заходу витрачено 1 494,1 тис.грн.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів». «Цех №4. Реконструкція електропечей з встановленням газоочисток».

Очікуване зменшення викидів забруднюючих речовин на 835,977 т/рік. Захід виконано в повному обсязі, профінансовано 86 857,889 тис.грн.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів». «Цех №1. Установка дожигу феросплавного газу за печами РК-23,0 МВА». Термін виконання заходу 2015 рік.

Очікуване зменшення викидів оксиду вуглецю на 400,0 т/рік. Захід виконано в повному обсязі, профінансовано 2 040,0 тис.грн.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів». «Цех №3. Використання феросплавного газу для виробництва вапна». Термін виконання заходу 2015 рік.

Очікуване зменшення викидів оксиду вуглецю на 3500,0 т/рік. Захід виконано в повному обсязі, профінансовано 994,2 тис.грн.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Питання адаптації до зміни клімату займають на сьогоднішній день одне з ключових місць.

До першочергових адаптаційних заходів для різних секторів економіки (сільське та водне господарство, енергетика, будівництво) та у сфері охорони здоров'я на регіональному рівні належать:

звітність як негативних, так і позитивних наслідків кліматичних змін з тим, щоб адаптаційні заходи сприяли зниженню втрат від одних та збільшенню ефекту від інших;

проведення макроекономічної оцінки наслідків зміни клімату та адаптаційних заходів для різних регіонів;

раннє виявлення та прогнозування;
визначення пріоритетності адаптаційних заходів при розробці державних та регіональних стратегій розвитку.

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

На виконання зобов'язань, прийнятих Україною після підпису Кіотського протоколу, проводиться державний облік викидів парникових газів, а саме: діоксиду вуглецю, закису азоту, метану, гексафториду сірки, гідрофторвуглецю, перфторвуглецю. Інвентаризація викидів парникових газів на національному та регіональному рівнях виконується згідно з керівними методиками, розробленими Міжурядовою групою експертів по зміні клімату.

На території області найбільша частка викидів парникових газів припадає на вуглекислий газ. В 2015 році викиди парникових газів становили 14882,2 тис. т.

3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

З метою пом'якшення наслідків зміни клімату, виконання Україною своїх зобов'язань, як Сторони Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, в області ведеться робота щодо впровадження проектів (заходів), реалізація яких супроводжується скороченням викидів парникових газів

за рахунок залучення механізму спільного впровадження, передбаченого положеннями Кіотського протоколу. Впровадження цих заходів спрямоване на зменшення негативного впливу глобальних екологічних проблем на стан екологічної безпеки регіону, впровадження у виробництво сучасних, екологічно безпечних, ресурсо - та енергозберігаючих технологій і збільшення інвестицій.

Підприємства області в 2015 році виконували наступні заходи по зменшенню викидів парникових газів:

У 2014 було запущено другу чергу **Ботієвської вітряної електростанції** (с. Приморський Посад, Запорізька область), вийшовши на проектну потужність 200 МВт. Компанія ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» продовжує роботи по будівництву двох інших вітряних електростанцій вітропарку «ДТЕК Приазовський» в Запорізькій області – Приморської та Бердянської. Повне введення в експлуатацію трьох станцій вітропарку загальною потужністю 550 МВт очікується у 2017 році.

Концерн «Міські теплові мережі». Постійно здійснюється встановлення на опалювальному обладнанні теплоутилізаторів, які дозволяють використовувати надлишкове тепло парникових газів та істотно зменшувати споживання природного газу.

ПАТ «Запоріжсталь» здійснює виробництво власної електроенергії за рахунок використання надлишку доменного газу, який згорає на газоскидуючому обладнанні та відповідно зменшення викидів парникових газів в атмосферне повітря.

ПАТ «Запоріжжкокс»:

- виробництво власної електроенергії за рахунок використання надлишку коксового газу, який згорає на газоскидуючому обладнанні та відповідно зменшення викидів парникових газів в атмосферне повітря;
- удосконалення технологічних процесів, регулювання системи обігріву коксових печей КБ-2,5,6 (температура системи обігріву не більш 1250-1300).

ПАТ «Запорізький завод феросплавів»:

- виробництво власної електроенергії за рахунок використання надлишку феросплавного газу, який згорає на газоскидуючому обладнанні та відповідно зменшення викидів парникових газів в атмосферне повітря.
- впровадження технології та устаткування утилізації тепла від вогнево-рідинних шлаків цехів №1,4. Очікуване зменшення викидів вуглецю оксиду в атмосферне повітря на 111,93 т/рік. Ступінь готовності заходу складає 100,0 %.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика

Водний фонд Запорізької області складають ріка Дніпро, розташовані на ній Каховське та Дніпровське водосховища з об'ємами води в них відповідно 18,2 і 3,3 км³, 3 середніх, 62 малих річок (довжиною більше 10 км), на яких створено 28 водосховищ та 1195 ставків. Загальна довжина річок складає 2877,6 км, в т.ч. в межах області 2648,7 км, із них середніх річок – 459 км, малих 2189,7 км, крім того нараховується 3151,5 км притоків та яруг. На півдні Запорізька область омивається водами Азовського моря, берегова лінія якого у межах області складає більше ніж 300 км. На території Запорізької області розташовані 4 лимани: Білозерський, Утлюкський, Тубальський та Молочний, загальна площа водного дзеркала яких становить 655,5 км².

Середній багаторічний об'єм поверхневого стоку, що формується на території області, сягає 0,425 км³/рік, стік р. Дніпро – 53,0 км³/рік. Фактична водність малих і середніх річок області у 2014 році відповідала 60 % забезпеченості.

Експлуатаційні запаси прісних підземних вод, придатних для питного водопостачання, по 13 розвіданих родовищах становлять 299,5 тис. м³/добу.

4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів

Водозабезпеченість області досить висока і в перерахунку на 1 особу становить 30,2 тис. м³ на рік в основному за рахунок стоку р. Дніпро, водозабезпеченість підземними водами складає усього 0,062 тис. м³ на рік, водозабезпеченість місцевим поверхневим стоком – 0,24 тис. м³ на рік.

Незважаючи, на достатні запаси поверхневих та підземних вод, водні ресурси розподілені в межах території області у вкрай нерівномірно.

По північно-західній окраїні області протікає головна водна артерія – ріка Дніпро. Загальна довжина р. Дніпро в межах області складає 167,5 км. В межах двох надзаплавних терас Дніпра забезпеченість водою всіх галузей народного господарства достатня. Але вже у кілометрі від заплави Дніпра починається безводний степ і вся решта частина області – біля 90% її території – дуже бідна водними ресурсами. Середня густина річної мережі тут біля 0,12 км/км², тобто ще нижча, ніж в такому малозабезпеченому водою районі, як степовий Крим.

Ріка Дніпро є головним джерелом питного водопостачання міст Запоріжжя, Бердянськ, Вільнянськ, населених пунктів Вільнянського, Запорізького та Новомиколаївського районів та ряду населених пунктів південних районів області. Крім того, з р. Дніпро здійснюється забір води для забезпечення виробничих потреб великих промислових підприємств, зокрема ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», ВП «Запорізька

ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом», АТ «Мотор Січ», а також для потреб зрошення.

Вся територія області розділена генеральною лінією водорозділу, яка йде із сходу на захід, на два водозбірні басейни – р. Дніпро і Північного Приазов'я.

До північної групи водотоків рік Придніпров'я відносяться притоки річки Вовчої (р. Гайчур та р. Верхня Терса,) р. Конка, р. Янчекрак, р. Карачекрак, р. Велика Білозерка та інші - всього 25 річок.

До південної групи річок Приазов'я відносяться річки Великий та Малий Утлюк, Молочна, Берда, Обіточна, Лозоватка, Джекельня, Домузла, Корсак та інші - всього 40 річок.

Малі та середні річки області мають незначне народногосподарське значення. Води їх, головним чином, повеневі, затримані у водосховищах та ставках використовуються в більшій частині для риборозведення, технічного водопостачання, зрошення та рекреації. За природними показниками мінералізації та вмістом хімічних сполук вода малих та середніх річок області не придатна для питного водопостачання

Також, територіально нерівномірно розподілені запаси підземних прісних вод, придатних для питного водопостачання. Гідрогеологічні умови формування ресурсів підземних вод в різних частинах області неоднакові. Територія Причорноморського басейну характеризується більш сприятливими умовами і тут кількість попередньо розвіданих підземних вод (ПРПВ) у межах адміністративного району, як правило, наближається або перевищує 100,0 тис. м³/добу. На площі Українського басейну гідрогеологічні умови значно гірші, тут є райони з величиною ПРПВ 2,0-13,2 тис. м³/добу, а Вільнянський і Запорізький райони їх зовсім не мають. Найбільше розвідано і затверджено запасів підземних вод у Мелітопольському (60,0 тис. м³/добу) та Кам'янсько-Дніпровському (70,5 тис. м³/добу) районах. В інших районах їх величина змінюється від 5,4 тис. м³/добу до 39,9 тис. м³/добу. Дев'ять районів області з двадцяти не мають експлуатаційних запасів.

Розвиток народногосподарського комплексу на фоні надзвичайно неравномірного розподілу водних ресурсів спричинив гостру проблему питного і промислового водозабезпечення, покриття їх дефіциту вирішується за рахунок перекидання стоку р. Дніпро магістральними каналами та водогонами.

4.1.3. Водокористування та водовідведення

За даними узагальнення звітів про використання води за формою № 2ТП-водгосп (річна) за 2015 рік, виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів, загальний обсяг забору води склав 1181,0 млн. м³, що на 32,0 млн. м³ або на 2,3 % більш у порівнянні з 2014 роком, відповідно збільшилося і використання води на 4 0млн. м³ та склало 1150,0 млн. м³.

Динаміка загального обсягу забору, використання та скиду зворотних води по області в першу чергу залежить від найбільшого користувача водних ресурсів ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», яка працює на прямотоці.

Збільшення у 2015 році забору та використання свіжої води пов'язано із збільшенням виробництва електроенергії ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» на 300,016 тис. МВт-год.

За останні роки спостерігається збільшення обсягів використання води на потреби зрошення, що пов'язано з частковим відновленням систем зрошення, погодними умовами та інтенсивністю зрошення.

Так, у 2015 році збільшилось використання води на потреби зрошення на 2,0 млн. м³ в порівнянні з 2014 роком.

Більшістю водокористувачів області скорочено забір і використання води. Це обумовлено різними обставинами, в тому числі, за рахунок раціонального використання водних ресурсів, зміни виробничих умов, скорочення виробництва та інше.

Обсяг скидання зворотних вод у водні об'єкти у 2015 році склав 930,4 млн. м³, що на 123,42 млн. м³ більш, ніж у 2014 році, з них 70,04 млн. м³ забруднених, що на 3,28 млн. м³ менш, ніж у 2014 році. Обсяг відведення забруднених зворотних вод до водних об'єктів області складає 7,52 % від загального обсягу скидання.

Збільшення загального обсягу скидання зворотних вод у водні об'єкти пояснюється збільшенням забору і використання води ВСП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», а також збільшенням продувних вод ставка-охолоджувача ДА НАЕК «Енергоатом» ВП Запорізька АЕС, Кам'янським міжрайонним управлінням водного господарства.

За останні декілька років у Запорізькій області у цілому спостерігається тенденція щодо скорочення обсягів скидання забруднених зворотних вод до водних об'єктів області.

Так, у 2009 році було скинуто 82,83 млн. м³ забруднених зворотних вод, у 2010 році – 72,66 млн.м³, 2011 році - 70,32 млн.м³, у 2012 році – 71,30 млн.м³, у 2013 році - 77,253 млн. м³, у 2014 році – 73,32 млн.м³, у 2015 році –70,04 млн.м³.

Зростання у 2013 році скиду забруднених зворотних вод у водні об'єкти області на 5,953 млн. м³ пов'язано в основному з погіршенням якості очищення зворотних вод КП «Бердянськводоканал» Бердянської міської ради. У 2013 році підприємством відведено у Азовське море 5,711 млн. м³ зворотних вод з незначним перевищенням затверджених нормативів скидання забруднюючих речовин із зворотними водами по таких речовинах, як фосфати і нітрати. У 2014 році підприємством відведено у Азовське море 5,675 млн. м³ зворотних вод з перевищенням затверджених нормативів скидання забруднюючих речовин із зворотними водами у травні, червні по речовинах - азот амонійний та нітриту.

Збільшення або зменшення обсягів скиду забруднених зворотних вод залежить від обсягів виробництва основними підприємствами-

забруднювачами водних об'єктів, і в першу чергу, від ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь». Доля комбінату в загальному обсязі скидання забруднених зворотних вод в цілому по області складає 85,0 %.

ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» у 2015 році відведено у р. Дніпро 59,51 млн. м³ забруднених зворотних вод, що на 3,88 млн. м³ менше, ніж у 2014 році. Зменшення скидання забруднених зворотних вод підприємством обумовлено: зменшенням обсягів скидання зворотних вод підприємствами-користувачами комплексу позамайданчикового шламовидалення ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», організацією обліку обсягів стічних вод по випусках інструментальними методами замість розрахункових методів.

АТ «Мотор Січ» у 2013 році відведено у р. Мокра Московка 1,212 млн.м³ недостатньо-очищених зворотних вод. У 2014 -2015 роках АТ «Мотор Січ» забезпечило нормативну якість очищення зворотних вод, що надходять у р. Мокра Московка по випусках підприємства.

Обсяги скидання забруднених зворотних вод іншими водокористувачами залишились на попередньому рівні, або мають тенденцію до скорочення за рахунок зменшення обсягів виробництва, впровадження заходів з раціонального використання водних ресурсів, більш ефективного використання водооборотних циклів та підвищення дієвості економічних важелів регулювання водокористування. Динаміка загальних обсягів забору, використання води та водовідведення наведена у таблиці 4.1.1 (мал. 4.1.1, 4.1.2)

Таблиця 4.1.1.

Основні показники використання і відведення води, млн.м³

Показники	2010	2012	2013	2014	2015
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	1132,0	1211,9	1244,0	1149,0	1181,0
у тому числі для використання					
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на	1099,0	1186,0	1237,0	1146,0	1150,0
Виробничі потреби	918,6	959,6	997,1	900,5	986,9
Побутово-питні потреби	105,7	93,30	93,17	87,56	71,35
зрошення	32,49	52,99	63,00	65,72	67,72
сільськогосподарські потреби	3,73	3,97	3,066	2,790	1,95
Ставково-рибне господарство	38,25	76,07	80,24	88,77	71,36
Втрати води при транспортуванні	65,68	74,88	66,66	64,97	65,79
Загальне водовідведення з нього	863,2	878,64	926,3	831,0	954,7
у поверхневі водні об'єкти	838,05	855,7	902,7	806,98	930,4
у тому числі					
забруднених зворотних вод	72,66	71,30	77,25	73,32	70,04
з них без очищення	4,29	1,692	1,383	2,027	2,06
нормативно очищених	60,99	60,18	53,47	53,53	50,82
нормативно чистих без очистки	704,4	724,2	772,0	680,1	809,6
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	9931,5	9852,4	9893,0	9739,0	9722,0
Частка оборотної та послідовно використаної води %	94,49	93,94	94,72	94,71	94,53
Потужність очисних споруд перед скиданням до водного об'єкта	406,7	404,3	403,2	403,7	393,2

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

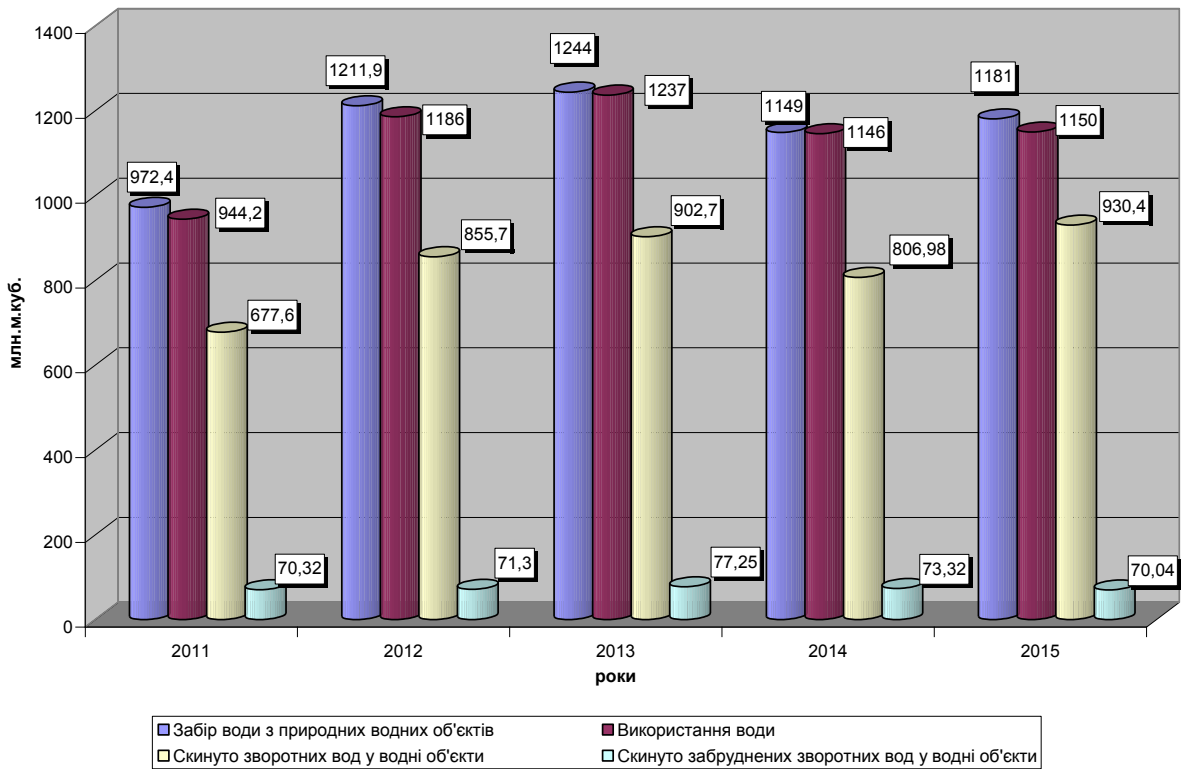

Рис. 4.1.1. Обсяги забору, використання води з природних водних об'єктів та скидання зворотних вод

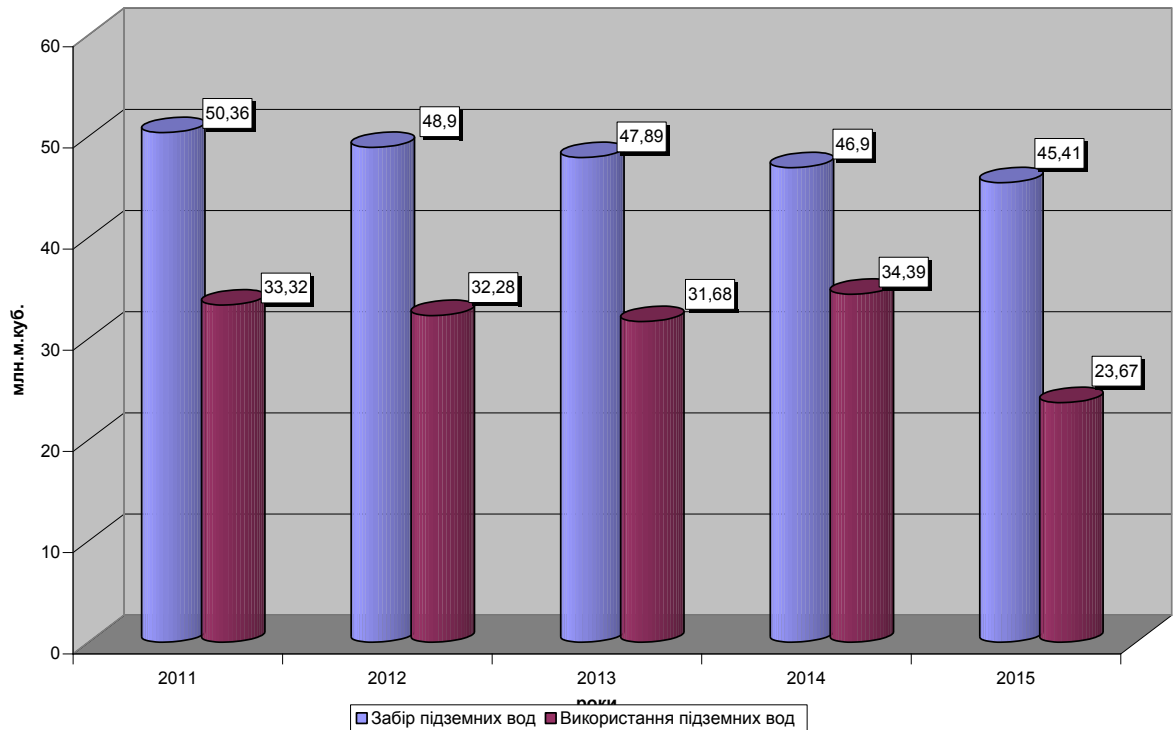

Рис. 4.1.2. Обсяги забору і використання підземних вод

Основним джерелом водопостачання є р. Дніпро – обсяг забору води сягає 96,1 % від загального по області. Дані про обсяги забору і використання води та скидання зворотних вод по басейнах р. Дніпро і його притоків та річок Приазов'я приведені в таблиці 4.1.2.

Таблиця 4.1.2.

Забір, використання та відведення води, млн. м³

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних вод-них об'єктів – всього, у тому числі з підземних джерел	У тому числі з поверхневих джерел забрано	Використано вод, у тому числі з підземних джерел	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
				Всього	з них забруднених зворотних вод
Азовське море	15,94	1,156	14,78	12,33	6,578
р. Великий Утлюк	0,420	-	0,358	1,211	-
р. Берда	0,405	0,148	0,388	0,010	0,010
р. Каратюк	-	-	-	-	-
р. Грузенька	-	-	-	-	-
р. Дому зла	0,479	-	0,423	-	-
р. Корсак	0,088	-	0,087	-	-
р. Лозо ватка	0,130	-	0,130	-	-
р. Малий Утлюк	0,031	-	0,030	0,110	0,110
р. Молочна	11,18	0,510	8,364	5,208	0,686
р. Зелена	-	-	-	-	-
р. Обіточна	0,857	0,390	0,687	0,018	-
Чорне море	1165,0	1135,0	1138,0	918,1	63,46
р. Дніпро верхній б'єф	200,5	198,9	162,3	20,77	0,003
р. Дніпро нижній б'єф	964,9	935,8	975,7	897,3	63,46
р. Конка	3,892	1,860	3,273	2,144	0,820
р. Мокра. Московка	0,026	0,026	0,026	2,235	0,062
р. Верхня Терса	0,183	-	0,178	0,066	-
р. Гайчур	1,113	0,001	0,977	0,089	-
р. Кам'янка	0,192	0,001	0,173	-	-
р. Велика Білозерка	0,640	0,640	1,224	0,224	-
р. Карачекрак	0,036	0,036	0,035	0,375	0,375
р. Вільнянка	0,031	0,031	0,031	-	-
р. Сухі Яли	0,215	-	0,202	-	-

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів про використання води за формою № 2 ТП- водгосп (річна), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

Важливим джерелом водопостачання якісною питною водою є підземні води. У 2015 році з підземних джерел забрано 45,41 млн. м³, у тому числі 16,84 млн. м³ шахтно-кар'єрних вод. Для задоволення потреб населення та галузей економіки з підземних водоносних горизонтів у звітному році використано 23,67 млн. м³, що складає 2,00 % до загального забору води по області. Без використання підприємством ПрАТ «Запорізький залізорудний

комбінат» відведено 16,33 млн. м³ шахтно-кар'єрних вод в ставок-випаровувач, розташований у верхів'ї Утлюкського лиману.

Найбільш водоемкими галузями економіки області є електроенергетика – використано 887,4 млн. м³ води, що складає 77,2 % загального обсягу використаної води, металургія – відповідно 103,958 млн. м³ і 9,0 %, та житлово-комунальний сектор – відповідно 68,173 млн. м³ та 6,0 %.

За рахунок експлуатації систем оборотного та повторно-послідовного водопостачання у 2015 році зекономлено 9710,4 млн. м³ води. Економія свіжої води у звітному році склала 94,53 % (табл.4.1.3).

Високий відсоток використання води в системах оборотного та повторно-послідовного водопостачання є показником ефективної роботи в напрямку економії водних ресурсів, а також зниження техногенного навантаження на навколишнє природне середовище.

Таблиця 4.1.3.

Використання води у системах оборотного, повторно-послідовного водопостачання та безповоротне водоспоживання, млн.м³ на рік

Рік	Галузь економіки	Оборотне	Повторно-послідовне	Безповоротне водоспоживання	Економія свіжої води, %
1	2	3	4	5	6
2013	Промисловість	9377	505,2	-174,04	94,87
	Сільське господарство	-	0,061	145,8	0,012
	Колгосп	10,47	0,039	20,91	40,65
	Разом по області	9388	505,3	-7,007	94,72
2014	Промисловість	9245,0	485,4	-186,3	94,91
	Сільське господарство.	-	0,044	156,1	-
	Колгосп	8,357	0,016	22,55	36,79
	Разом по області	9253	485,6	-7,321	94,71
2015	Промисловість	9185,0	525,40	-230,4	9470
	Сільське господарство.	-	0,331	72,52	-
	Колгосп	9,68	0,014	14,27	39,58
	Разом по області	9196	525,80	-143,4	94,53

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

Сучасний стан поверхневих водних об'єктів області формується під антропогенним впливом суб'єктів господарювання, тому важливе значення має застосування сучасних методів очистки стічних вод. На підприємствах області використовують типові методи очистки стічних вод, що розроблені у

70-х роках минулого століття та базуються на принципах механічної, біологічної або фізико-хімічної очистки.

На території Запорізької області нараховується 177 одиниць очисних споруд, у тому числі: механічної очистки – 77, біологічної очистки – 55, фізико-хімічної очистки – 45. Якість очистки стічних вод на багатьох з них не відповідає нормативним вимогам діючого природоохоронного законодавства України та не дозволяє повторно використовувати очищені стічні води у виробництві. Причиною неякісної очистки зворотних вод є застарілі технології очищення стічних вод, фізична та моральна зношеність обладнання, несвоєчасне проведення поточних та капітальних ремонтів, відсутність дієвих економічних стимулів для будівництва нових очисних споруд в промисловому секторі, відсутність коштів на оновлення, розширення та підтримання в належному стані очисних споруд в житлово-комунальному господарстві.

Загальний обсяг скидання зворотних вод у водні об'єкти, що потребували очищення у 2015 році, склав 120,86 млн. м³, з них 50,82 млн. м³ (42,0 %) пройшли очищення на очисних спорудах до нормативних вимог, 70,04 млн.м³ (58,0 %) відведено недостатньо очищених стічних вод, 2,06 млн.м³ (1,7 %) відведені до водних об'єктів забрудненими без очищення.

Дані про обсяги скидання зворотних вод по типах очищення наведені у таблиці 4.2.1.1.

Таблиця 4.2.1.1.

Типи очищення зворотних вод, млн. м³ на рік

Рік	Водний об'єкт	Скинуто разом	Нормативно очищених на очисних спорудах				Потужність очисних споруд	
			Разом	Біол. очистка	Фіз.-хім. очистка	Механ. очистка	Разом	в т.ч. перед скиданням до водного об'єкта
1	2	3	4	5	6	7	8	9
2013	Басейн Азовського моря	12,99	0,516	0,516	-	-	47,6	46,9
	Басейн Чорного моря	889,7	52,95	52,51	0,169	0,269	359,9	356,8
	Разом по області	902,69	53,47	53,03	0,169	0,269	407,5	403,7
2014	Басейн Азовського моря	13,29	4,634	4,574	-	0,060	28,1	27,7
	Басейн Чорного моря	793,7	48,90	46,95	0,148	1,800	388,40	366,7
	Разом по області	806,99	53,534	51,524	0,148	1,860	416,5	394,4
2015	Басейн Азовського моря	12,33	4,529	4,469	-	0,060-	27,9	27,5
	Басейн Чорного моря	918,1	46,29	44,32	0,181	1,791	390,3	365,7
	Разом по області	930,4	50,82	48,78	0,181	1,851	418,2	393,2

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

Динаміка скиду забруднюючих речовин, що надходять із зворотними водами до водних об'єктів області у 2015 році наведена у таблиці 4.2.1.2.

Динаміка скиду забруднюючих речовин у водні об'єкти, т

Найменування речовин	Рік			
	2005	2013	2014	2015
БСК _(повн.)	5993,0	1149	1016	
БСК ₅				814,0
Нафтопродукти	60,60	20,51	20,64	19,17
Завислі речовини	7676,0	1578,0	1578,0	1422,0
Мінералізація	106800,0	59560,0	65560,0	59560,0
Сульфати	49020,0	25570,0	26280,0	18910,0
Хлориди	20850,0	12260,0	13050,0	13310,0
Азот амонійний	1139,0	296,0	259,0	317,0
Феноли	1,022	0,280	0,280	0,286
Нітрати	2044,0	2498,0	2385,0	2501,0
СПАР	29,72	12,90	12,77	14,50
Залізо загальне	248,5	165,4	177,8	119,7
Мідь	7,328	1,211	1,235	0,717
Цинк	0,376	0,060	0,074	0,077
Нікель	3,004	0,612	0,688	0,587
Хром ⁽⁶⁾	0,001	0,005	0,007	0,007
Алюміній	10,12	0,079	0,098	0,099
Свинець	1,355	0,055	0,066	0,064
Магній	1232,0	411,1	663,5	973,1
Марганець	16,76	6,560	7,645	5,223
Нітрити	58,0	57,0	54,0	52,0
Фториди	193,7	94,24	77,18	66,60
Цианіди	0,001	0,000	0,000	0,000
Роданіди	5,753	2,620	4,056	2,966
ХСК	8709,0	2733,0	2757	3353,0
Хром	0,004	0,014	0,018	0,019
Кальцій	11765,0	4099,0	4625,0	3078,0
Калій	30,89	0,396	0,266	0,120
Натрій	3630,0	246,9	351,3	353,0
Фосфати	709,1	310,1	309,2	292,4

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

У 2015 році в порівнянні з 2014 роком спостерігається зростання скиду забруднюючих речовин, а саме: азоту амонійного, нітратів хлоридів, ХСК, алюмінію, магнію, натрію СПАР, фенолів, цинку. Це пояснюється збільшенням обсягів скиду зворотних вод, концентрації речовин у зворотних водах.

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)

За інформацією Запорізького регіонального управління водних ресурсів скидання виробничих та господарських зворотних вод у природні водні об'єкти здійснювали 91 водокористувачів.

Скидання забруднених зворотних вод у 2015 році здійснював 31 водокористувач проти 36 у попередньому році

Найбільшими забруднювачами водних об'єктів області, як і в попередні роки, залишаються промислові об'єкти чорної і кольорової металургії та житлово-комунальний сектор. Підприємствами цих галузей скинуто до водних об'єктів 60,051 млн. м³ та 7,915 млн. м³ забруднених зворотних вод відповідно, що на 3,028 млн. м³ менше, ніж у 2014 році.

Завдяки дотриманню режиму експлуатації, своєчасній заміні технологічного обладнання, що відпрацювало встановлені терміни, виконанню робіт з реконструкції стабільно працюють очисні споруди міст Запоріжжя, Токмак, Вільнянськ, Гуляйполе, Мелітополь, смт. Новомиколаївка. В решті населених пунктів проблема очистки господарських стічних вод до нормативних показників практично не вирішена, а в таких районних центрах як смт. Розівка, Приазовське та Велика Білозерка очисні споруди та мережі каналізації взагалі відсутні.

У зв'язку з відсутністю очисних споруд значну небезпеку для стану навколишнього природного середовища становлять об'єкти Управління державного Департаменту з питань виконання покарань в Запорізькій області. П'ять колоній Департаменту, що розташовані на території області, не облаштовані ефективно функціонуючими очисними спорудами стічних вод, або відсутні.

Проблемою, що потребує вирішення, є потрапляння забруднень до водних об'єктів по системах зливової каналізації міст і селищ, обсяг яких складає близько третини усього обсягу забруднень.

Таблиця 4.2.2.1.

Використання та відведення води підприємствами галузей економіки у 2015 році, млн. м³

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	Всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
Електроенергетика	887,4	3,418	884,0	784,4	-	-
Вугільна промисловість	-	-	-	-	-	-
Металургійна промисловість	103,958	9,646	94,352	71,065	60,051	-

Хімічна та нафтохімічна промисловість	0,225	0,040	0,185	0,010	-	-
Машинобудування та метобробка	7,225	2,217	5,038	2,29	0,018	0,016
Нафтогазова промисловість	-	-	-	-	-	-
Житлово-комунальне господарство	68,173	51,932	15,86	67,92	7,830	0,085
Сільське господарство	76,00	1,408	3,360	4,042	1,828	1,828
Харчова промисловість	2,834	0,193	2,641	0,076	0,054	-
Транспорт	0,623	0,261	0,261	0,065	0,065	0,002
Промисловість будівельних матеріалів	0,513	0,097	0,305	0,380	0,166	0,109
Інші галузі	3,019	2,138	0,898	0,16	0,028	0,014
Всього	1150	71,35	1007,0	930,4	70,04	2,054

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

Перелік основних забруднювачів водних об'єктів наведено у таблиці 4.2.2.2.

Таблиця 4.2.2.2.

Перелік основних водокористувачів – забруднювачів та обсяги забруднення водних об'єктів

Рік	Відомство	Підприємство забруднювач	Водний об'єкт	Об'єм скидання, млн.м ³		
				Разом	НО	НДО
1	2	3	4	5	6	7
2015	Мінпромполітики України	ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»	р. Дніпро	69,30	-	59,51
	Мінпромполітики України	ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	р. Дніпро	1,504	-	0,541
	Мінрегіонбуд України	КП «Бердянськводоканал» Бердянської м'якої ради	Азовське море	5,772	0,005	5,767
	Мінрегіонбуд України	Таврійський ЕЦВВ КП «Облводоканал» ЗОР	Каховське водосховище	0,844	-	0,844
	Державне агентство водних ресурсів України	Кам'янське міжрайонне управління водного господарства Запорізького управління водних ресурсів	Каховське водосховище	0,931	0,931	-
				78,351	0,936	66,662

Таблиця заповнена за даними узагальнення звітів форми 2-ТП (водгосп), виконаним Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів

4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод

Кордони з іншими державами в Запорізькій області відсутні.

4.3. Якість поверхневих вод

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

Моніторинг екологічного стану поверхневих водних об'єктів на території області здійснюють Запорізький обласний центр з гідрометеорології, Запорізьке регіональне управління водних ресурсів, підприємства житлово-комунального господарства.

Запорізький обласний центр з гідрометеорології здійснює моніторинг поверхневих вод у двох пунктах спостереження Дніпровського водосховища, у п'яти пунктах спостереження р. Молочна і в одному пункті спостереження р. Мокра Московка по 9 показникам.

Запорізьке регіональне управління водних ресурсів здійснює гідрохімічний та радіологічний контроль вод Дніпровського (місце розташування створу – 328 км р. Дніпро, верхній б'єф Дніпровської ГЕС питний водозабір м. Запоріжжя) і Каховського (місце розташування створів - 256 км, 254 км, 253 км р. Дніпро м. Енергодар) водосховищ, ставка-охолоджувача ВП «Запорізька АЕС» НАЕК «Енергоатом», а також гідрохімічний контроль р. Дніпро (місце розташування створів - 312 км, 500 м нижче випусків центральних очисних споруд Лівого (ЦОС-1) та Правого (ЦОС-2) берегів КП «Водоканал». У 2013 році відновлено ведення моніторингу у створі спостереження «Каховське водосховище в зоні впливу продувочних вод ставка-охолоджувача Запорізької АЕС». У 2014 році було відібрано у створах спостереження 328 км, 256 км, 254 км, 253 км 12 проб води, у створах 312 км (ЦОС-1, ЦОС-2) 6 проб води та проаналізовано по 28 показникам. Найбільш характерними створами, є створи: 328 км («вхідний» створ), 312 км (ЦОС-1), 256 км, 253 км («вихідний» створ). Інформація по даним створам наведена у таблиці 4.3.1.1.

КП «Водоканал» м. Запоріжжя здійснює контроль якості Дніпровського водосховища в районах водозаборів Дніпровської водопровідної станції №1 (ДВС-1), Дніпровської водопровідної станції №2 (ДВС-2) та р. Дніпро в зоні скидання очищених зворотних вод ЦОС-1 та ЦОС-2.

Дані спостережень суб'єктів державного моніторингу вод свідчать, що хімічні показники якості води у створах спостережень Дніпровського і Каховського водосховищ в межах Запорізької області протягом 2015 року не погіршилися і залишаються стабільними на протязі багатьох років. Мають місце деякі коливання по окремих речовинах, що залежить від сезонів року, погодних умов, фази гідрологічного режиму у створах спостереження та прийнятих Міжвідомчою комісією при Держводагентстві рішень з режиму роботи водосховищ Дніпровського каскаду.

Так, за інформацією Запорізького регіонального управління водних ресурсів, значних змін якості води у місцях спостережень Дніпровського («вхідний створ») і Каховського («вихідний» створ) водосховищ у 2015 році в порівнянні з 2014 роком не спостерігається.

У створі спостереження Дніпровського водосховища по деяких речовинах спостерігається незначне підвищення середньорічних концентрацій речовин у порівнянні з минулим роком, а саме: магнію, сульфатів, сухого залишку, хлоридів, іонів амонію, фосфатів, ХСК, заліза загального, іонів марганцю, нікелю. По таких речовинах, як: кальцій, БСК, нітрати, нітрити, міді спостерігається скорочення концентрацій.

У створі Каховського водосховища по деяких речовинах спостерігається незначне підвищення середньорічних концентрацій у в порівнянні з 2014 роком кальцію, магнію, сульфатів, сухого залишку, хлоридів, нітратів, фосфатів, ХСК, заліза загального, іонів марганцю, нікелю. По низці речовин у порівнянні з минулим роком спостерігається зниження середньорічних концентрацій іонів амонію, міді.

Концентрації інших показників у вищезазначених створах залишаються на рівні минулого року, концентрації хрому, алюмінію менше нижнього діапазону методик визначення цих речовин.

Розташовані, згідно з критеріями басейнового принципу, місця спостережень (на вході і виході Запорізькій області) дозволяють оцінити ступінь впливу всього промислового комплексу Запорізькій області.

Тенденцій до суттєвого погіршення якості води малих річок також не спостерігається, хоча загальний екологічний їх стан викликає занепокоєння в результаті забруднення стічними водами, замулення русел, зменшення водності через надмірну розораність і дуже низьку залісеність і залуженість їх водозборів.

В 2015 році соціально-гігієнічний моніторинг за станом водойм здійснювався ДУ «Запорізький обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України» в 64 контрольних створах водойм I та II категорії водокористування. Лабораторні дослідження виконуються по 43 хімічних інгредієнтах і за бактеріологічними показниками.

Усього досліджено 414 проб води водойм I категорії на санітарно-хімічні показники з них нестандартних проб – 52, 208 проб води водойм II категорії, з них не відповідають гігієнічним нормативам 126.

Вода Азовського моря досліджувалась у 24 постійних точках в зонах рекреації і відпочинку населення. Відібрано для дослідження на санітарно-хімічні показники 328 проб морської води, з них 59 проб не відповідає гігієнічним нормативам.

Таблиця 4.3.1.1.

**Середньорічні концентрації речовин в створах
спостереження Запорізької області за 2014-2015 роки**

Показники складу та властивостей	Місце спостереження за якістю води							
	328 км, р. Дніпро, верхній б'єф Дніпровської ГЕС		312 км р. Дніпро 500м нижче скиду ЦОС-1 КП «Водоканал»		256 км р. Дніпро м. Енергодар, Каховське водосховище		253 км ,р. Дніпро м. Енергодар, Каховське водосховищ вплив Запорізької АЕС	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
Іон амонію, г/м ³	0,239	0,255	0,319	0,283	0,248	0,236	0,220	0,245
Алюміній, г/м ³	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02	< 0,02
АПАР, г/м ³	0,033	0,03	0,028	0,028	0,030	0,030	0,028	0,030
БСК ₅ , гО ₂ / м ³	3,2	2,7	3,1	2,6	2,7	2,7	2,8	2,8
pH	8,0	8,0	8,1	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Жорсткість, мг-екв/ дм ³	3,9	4,0	3,8	4,3	3,9	4,0	4,0	4,1
Лужність, мг-екв/ дм ³	3,5	3,5	3,4	3,6	3,4	3,5	3,5	3,5
Запах, бал	1	1	1	1	1	1	1	1
Кольоровість, град.	18,0	15,3	17,1	17,1	18,0	14,4	19,4	14,3
Температура, град	16,8	12,5	18,8	18,8	12,2	12,8	12,9	13,2
Прозорість, см	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0
Завислі речовини, г/м ³	<5,0	5,0	<5,0	<5,0	< 5,0	5,1	< 5,0	5,10
Залізо, г/м ³	0,214	0,248	0,196	0,196	0,241	0,253	0,240	0,251
Кадмій, г/м ³	*	*	*		*		*	
Калій, г/м ³	*	-	*		*		*	
Кальцій, г/м ³	53,1	52,2	53,9	55,5	52,3	53,0	53,3	53,2
Кисень розчинний, г О ₂ /дм ³	8,7	8,4	8,3	8,1	8,8	8,5	8,7	8,3
Кобальт, г/м ³								
Магній, г/м ³	15,2	16,9	12,9	17,4	15,1	16,8	15,9	17,6
Марганець, г/м ³	0,051	0,056	0,051	0,051	0,042	0,044	0,039	0,044
Мідь, г/м ³	0,021	0,019	0,023	0,023	0,023	0,017	0,026	0,018
Натрій, г/м ³	*	-	*		*		*	
Нафтопродукти, г/м ³	0,022	0,026	0,022	0,022	0,02	0,02	0,02	0,02
Нікель, г/м ³	0,0054	0,0064	0,0061	0,0061	0,0054	0,0066	0,0057	0,0069
Нітрати, г/м ³	1,31	1,30	2,28	1,36	1,18	1,68	1,27	1,73
Нітрити, г/м ³	0,039	0,033	0,051	0,039	0,037	0,033	0,037	0,034
Роданіди, г/м ³	*		*		*		*	
Свинець, г/м ³	*		*		*		*	
Сульфати, г/м ³	38,6	58,4	34,1	72,9	41,7	54,4	42,8	55,4
Сухий залишок, г/м ³	301,4	346,4	287,7	368,7	307,4	343,4	318,3	349,4
Феноли, г/м ³								

Фосфати, г/м ³	0,312	0,383	0,282	0,328	0,298	0,375	0,304	0,389
Фториди, г/м ³	*		*		*		*	
Хлориди, г/м ³	28,3	39,8	30,4	47,4	28,9	40,4	29,6	42,1
Хром 3+, г/м								
Хром 6+, г/м ³	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03	< 0,03
ХСК, гO ₂ / м ³	23,7	23,9	24,0	24,0	22,7	24,1	23,9	24,6
Цинк, г/м ³	*	*	*	*	*		*	
Цианіди, г/м ³	*	*	*	*	*		*	
Стронцій-90, Пки/л	0,81	0,67	-	-	0,77	0,64	0,84	0,65

* - Згідно з Програмою державного моніторингу довкілля в частині здійснення Держводагенства України контролю якості поверхневих вод на зазначені показники вимірювання не проводяться

4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів

Гідробіологічні показники дають можливість оцінити якість води за тваринним населенням і рослинністю водойм. Зміна видової структури водних екосистем може відбуватися при настільки слабкому забрудненні водних об'єктів, що не виявляється ніякими іншими методами. Гідробіологічні показники є найбільш чутливими.

Каховське водосховище відрізняється відносно невеликою площею мілководних ділянок (складають біля 5% площі водного дзеркала), а також високим рівнем антропогенного впливу. Наявність промвузлів, водозаборів (в тому числі великої потужності), нижнє розташування в каскаді водосховищ Дніпра - все це істотно впливає на екологічну ситуацію у водоймі та значною мірою визначає структурно-функціональні показники іхтіоценозів.

Антропогенні зміни гідрологічного, гідротермічного і гідрохімічного режиму р. Дніпро призвели до того, що різноманітність фітопланктону значно зменшилась. В теплий період року спостерігається повне домінування синьо-зелених та зелених водоростей - це інтенсивне «цвітіння» води, яка стає абсолютно непридатною для питного водопостачання. Існуючі споруди водопідготовки в літній період працюють з перевантаженням через проведення додаткових промивок фільтрів з метою досягнення необхідних показників якості води перед подачею в мережі водопостачання населених пунктів.

Після відмирання водоростей і в процесі їх гниття в воді Дніпровського та Каховського водосховищ різко зменшується вміст розчиненого кисню, зростає забруднення біогенними речовинами.

За результатами досліджень Інституту рибного господарства Української Академії аграрних наук кількісні показники розвитку фітопланктону Каховського водосховища формувались в основному за рахунок синьо-зелених, діатомових і зелених (протококові) водоростей. Склад видів-домінантів протягом останніх років залишається в цілому стабільним. Середньорічна біомаса фітопланктону може бути оцінена в 11,0 г/м³, продукція – 33000 кг/га, що відповідає високому рівню кормності.

У складі зоопланктону на відкритих ділянках Каховського водосховища за чисельністю, так і біомасою домінували гіллястовусі ракоподібні (*Podonevadne trigona*), валегери, дрейсени. Домінуючою групою організмів серед “м’якого бентосу” були представники вищих ракоподібних (*Pontogammarus*, *Dikerogammarus*, *Asellus*). Серед комах основними формами були представники родин Chironomidae, Tipulidae. Кількісні показники біомаси зоопланктону характеризуються значною просторовою мінливістю. Середня біомаса зоопланктону може бути оцінена, як 0,55 г/дм³, продукція – 847 кг/га, що відповідає середньому рівню кормності.

За індексом сапробності водосховище відповідає α -мезосапробній зоні і характеризує водосховище як помірно забруднене.

За середньобагаторічними показниками розвитку фітопланктону та кормового зообентосу трофічний статус Каховського водосховища може бути оцінений як висококормний, зоопланктону – середньокормний.

Кормова база для хижих видів риб в Каховському водосховищі характеризується високими кількісними та якісними показниками. Насамперед це зумовлено інтенсивним розвитком масових дрібних видів риб (верховодка, тюлька, окунь, бички, плітка, сріблястий карась), які займають всі основні еконіши та формують достатньо високий запас, який значно перевищує споживчі можливості існуючого хижого іхтіокомплексу. Абсолютне переважання у складі рибного населення короткоциклових і дрібночастикових видів свідчить про сприятливі умови нагулу основних представників аборигенної хижої іхтіофауни прісноводних водойм України.

На даний час іхтіофауна Каховського водосховища нараховує 42 види риб, які належать до 15 родин.

Таким чином, за показниками розвитку основних груп гідробіонтів, які складають основу спектру живлення консументів першого та другого порядків, умови нагулу більшості представників промислової іхтіофауни Каховського водосховища можуть бути у цілому оцінені як сприятливі, тобто кормова база не є лімітуючим чинником у формуванні сировинної бази промислу.

Показники, які характеризують стан та експлуатацію запасів фонових представників іхтіофауни Каховського водосховища знаходились в межах середньобагаторічних значень.

Таким чином, гідрохімічний режим Каховського водосховища є у цілому задовільним для існування гідробіонтів.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Моніторингові показники санітарного стану водойм 1 категорії (р. Дніпро) по бактеріологічних показниках у 2015 році у порівнянні показниками 2014 року дещо погіршилася.

На бактеріологічні показники досліджено 377 проби води з р. Дніпро, відхилень - 27 (7,2 %), проти 7 % у 2014 році.

На мікробіологічні показники у 2015 році досліджено 321 пробу води водойм II категорії (малі річки, ставки, озера), з них не відповідають санітарним нормам 32 проб – 9,9 %, (у 2014 – 9,0%).

Дана ситуація склалася у зв'язку з високою температурою навколишнього середовища у літній період та цвітіння водоймищ.

Вода Азовського моря досліджувалась у 26 постійних точках в зонах рекреації і відпочинку населення. Відібрано для дослідження на мікробіологічні показники відібрано 435 проб морської води, з них всі проби відповідають санітарним нормам.

Масових інфекційних захворювань серед населення Запорізької області, пов'язаних з водним фактором передачі, у 2015 році не зареєстровано.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

Виконуючи програму Державного моніторингу вод за 2015 рік, Запорізьким регіональним управлінням водних ресурсів контролюється активність радіонуклідів стронцію-90 у 3-х створах поверхневих вод Дніпровського та Каховського водосховищ.

За результатами досліджень Запорізького регіонального управління водних ресурсів питома активність радіонуклідів у поверхневих водах Дніпровського та Каховського водосховищ значно нижча за допустимі рівні (ДР-2006). Результати визначень показують, що мінімальна радіоактивність стронцію-90 у 2014 році - 0,02 Бк/дм³, максимальна 0,04 Бк/дм³ при гранично допустимому рівні - 2,0 Бк/дм³.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що радіаційний стан поверхневих вод р. Дніпро та Каховського водосховища в зоні спостережень вод за 2015 рік задовільний.

4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

У зв'язку з відсутністю будь-яких методик оцінки впливу якості питної води на здоров'я людини, без яких неможливо провести обґрунтований санітарно-гігієнічний аналіз впливу питної води по хімічних показниках, інформація щодо якості питної води надається за даними Запорізької обласної санітарно-епідеміологічної станції.

Більшість населених пунктів Бердянського, Василівського, Гуляйпільського, Мелітопольського, Михайлівського, Пологівського, Приазовського районів вимушено користуються питною водою, яка не відповідає гігієнічним нормативам за санітарно-хімічними показниками із-за її природного складу за вмістом ряду мікроелементів (сульфати, хлориди, залізо, марганець, жорсткість, сухий залишок).

Дефіцит доброякісної питної води по області складає більше 600 тис. м³ /добу. Більше 280 населених пунктів області (Оріхівський, Гуляйпільський, Пологівський, Приморський, Бердянський, Чернігівський,

приазовський райони) забезпечуються привізною водою, якість якої не контролюється.

За 2015 рік у цілому в Запорізькій області на мікробіологічні дослідження усього відібрано 9066 проб питної води, в т.ч. в рамках соціально-гігієнічного моніторингу 3491, з них –51- 1,45% (у 2014 році - 1,44%) не відповідають вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 "Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною", що свідчить про мінімальний ступінь потенційного епідризику питної води.

На хімічні показники відібрано 7182 проби, у т.ч. в рамках соціально-гігієнічного моніторингу 3163, з відхиленнями від гігієнічних нормативів 758 – 23,9%, що вище рівня попереднього року (у 2014 році –19,8%), і свідчить про підвищення рівня хімічного забруднення питної води. Найбільш високий показник відхилень за санітарно-хімічними показниками (від 1,62 до 78,6%) в питній воді реєструється в населених пунктах Бердянського, Михайлівського, Куйбишевського, Василівського, Пологівського, Мелітопольського, Гуляйпольського, Чернігівського, Приазовського районів.

Погіршення стану здоров'я населення у зв'язку з вживанням питної води може бути інфекційної і неінфекційної природи. У останньому випадку вплив на організм людини пов'язаний з особливостями хімічного складу води.

Доведений несприятливий вплив на здоров'я води з підвищеною мінералізацією, високою жорсткістю, підвищеним вмістом хлористого натрію, води з низьким рН. Не байдуже для здоров'я підвищений і, навпаки, понижений вміст в питній воді іонів кальцію, магнію, а також калію, міді, цинку, марганцю, хрому, ванадію і інших.

Хімічні речовини, що містяться в питній воді в різних сполученнях, часто є так званими «чинниками малої інтенсивності», сприяючими збільшенню частоти хвороб вже поширених серед населення. За результатами досліджень. це несприятливий вплив може викликати хронічну інтоксикацію, одним з проявів якої є зниження імунітету, вести до сенсibiliзації організму, визивати бластомогенну, тератогенну та мутагенну дію, впливати на обмінні процеси в організмі і т.д.

Зниження опірних сил організму до різних захворювань в результаті загальнотоксичної дії питної води приводить до зростання загальної захворюваності, серцево-судинних, кишкових неінфекційних, ендокринних і інших захворювань.

Сенсибілізуючий вплив хімічних компонентів питної води на населення може виявлятися збільшенням частоти алергічних захворювань.

Фахівцями ВОЗ встановлено, що про характер впливу водного чинника на організм людини можна судити по хворобах органів кровообігу (зокрема гіпертонічній хворобі, ішемічній хворобі серця — ИБС, цереброваскулярним хворобам і т.д.); хворобам органів травлення (зокрема виразковій хворобі шлунку і дванадцятипалої кишки, хронічному гастриту, жовчнокам'яній хворобі, холецистити), нефриту, ревматоїдному артрити і іншим захворюванням.

Вказана ситуація склалася внаслідок того, що біля 80 % води підземних джерел області мають перевищення показників по вмісту заліза, марганцю, загальної мінералізації та жорсткості і не відповідають вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною», що є значним фактором ступеня ризику для населення та потребує проведення відповідних заходів по доведенню їх до питної якості.

Проблема потребує цільового вирішення, шляхом якого може бути використання індивідуальних водоочищувачів (фільтрів) та впровадження групових і локальних водоочисних установок. Для вивчення питання необхідно залучення фахівців науково-дослідних інститутів та практиків.

Значний вплив на якість питної води має вторинне забруднення через водопровідні труби (старість, зношеність, аварії) – одна з головних проблем області. У цілому, по області в аварійному стані знаходиться біля 40 % водорозподільних магістральних мереж водопроводів, 32 % вуличних водопроводів та 45 % внутрішньо-квартирної та внутрішньо-дворової водорозподільної мережі. Аварійність на водопровідних мережах зростає кожного року з тратою питної води близько 35-45%.

4.5. Екологічний стан Азовського та Чорного морів

Азовське море є унікальним водним об'єктом і являє собою обширне та мілководне водоймище, із специфічним гідрологічним режимом, яке отримує, в силу багатьох обставин, багате мінеральне живлення. Воно має значне антропогенне навантаження внаслідок господарської діяльності промислових підприємств.

На території Запорізької області контроль за екологічним станом Азовського моря здійснює Державна Азовського морська екологічна інспекція. Оцінка екологічного стану Азовського моря проводиться за результатами моніторингу в пунктах спостереження, що знаходяться в акваторії Бердянської затоки в районах випусків зливової каналізації м. Бердянськ, Бердянського торговельного порту та в районі випуску глибоководного колектору очисних споруд каналізації міста Бердянськ та в моніторингових пунктах спостереження Молочного та Утлюкського лиманів. Значних відхилень від встановлених гранично допустимих концентрацій (ГДК) для водойм рибогосподарського водокористування

На стан Азовського моря суттєво впливає надходження неочищених зливових, талих та дренажних вод із забудованої території м. Бердянськ по шести випусках зливової каналізації в акваторію Бердянської затоки.

Складна екологічна ситуація залишається в рекреаційній зоні сел. Кирилівка Якимівського району через відсутність централізованого водопостачання та водовідведення. В межах Кирилівської оздоровчої зони, включаючи коси Пересип та Федотову, за відсутності системи централізованої системи каналізування і очистки стічних вод функціонують близько 350 закладів відпочинку та оздоровлення. Неочищені госпобутові

стічні води, накопичуються у вигребах, в обсягах, що перевищують 1 м³/добу та вивозяться на полігон рідких побутових відходів, облаштований у прибережній захисній смузі Молочного лиману, що має статус гідрологічного заказника загальнодержавного значення та входить до складу Приазовського національного природного парку.

Таким чином, постійно існує загроза забруднення Азовського моря, Утлюкського та Молочного лиманів і ґрунтових вод господарсько-побутовими стічними водами та втрати цінного природного рекреаційного ресурсу. Даний фактор негативно впливає на інвестиційну привабливість регіону, що стримує його соціально-культурний розвиток.

З метою припинення негативного впливу забруднених стічних вод на довкілля, збереження екосистеми узбережжя Азовського моря в Кирилівській рекреаційній зоні Регіональною цільовою програмою «Питна вода Запорізької області на 2012-2020 роки» передбачено виконання заходів:

«Зовнішні мережі та споруди водопостачання і каналізації селища Кирилівка»;

«Реконструкція водогону від села Шелюги до селища Кирилівка».

4.6. Заходи щодо покращання стану водних об'єктів.

Головною екологічною проблемою водних ресурсів залишається забруднення природних водних об'єктів неочищеними і недостатньо очищеними стічними водами промислових підприємств, підприємств житлово-комунального комплексу, а також виправних колоній Управління Державної пенітенціарної служби України Запорізькій області.

З метою покращення екологічного стану водних об'єктів передбачено реалізацію водоохоронних заходів наступними програмами:

- Обласною комплексною програмою охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затвердженою рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 29;

- Регіональною програмою розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро в Запорізькій області на період до 2021 року, затвердженою рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 26;

- Програмою природоохоронних заходів, спрямованих на охорону довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки міста Запоріжжя, затвердженою рішенням міської ради від 24.12.2012 № 24;

- Регіональною програмою будівництва, реконструкції, модернізації об'єктів інфраструктури, соціально-культурного та екологічного призначення по Запорізькій області на період до 2016 року, затвердженою рішенням Запорізької обласної ради від 27.09.2011 № 4;

- Програмою «Питна вода Запорізької області» на 2012-2020 роки затвердженою рішенням Запорізької обласної ради від 31.05.2012 № 10.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

Біологічне різноманіття України охороняється, як національне надбання. Збереження та невиснажливе використання біорізноманіття є невід'ємною умовою сталого розвитку держави та одним із пріоритетних напрямів екологічної політики. Збереження біорізноманіття на видовому рівні – означає збереження окремих видів у природних умовах їх існування.

Основними засобами для збереження біорізноманіття на популяційно-видовому рівні є:

підтримка природного стану популяцій, попередження розповсюдження хвороб, шкідників і паразитів серед видів природної флори та фауни;

збереження внутрішньо-популяційного генетичного різноманіття природних популяцій, у тому числі збереження та відтворення генофонду мисливських тварин і природних рослинних ресурсів;

збереження або відновлення чисельності та ареалів природних популяцій видів рослин, грибів і тварин, у тому числі занесених до Червоної книги України та міжнародних переліків рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення.

Основними засобами для збереження біорізноманіття на екосистемному рівні є:

контроль та моніторинг використання територій та акваторій у межах допустимого екологічного навантаження, впровадження систем оцінки впливу на навколишнє природне середовище та оцінки стратегічних аспектів розвитку держави з урахуванням впливу на біологічні компоненти, підтримка природних процесів формування складу та структури угруповань, їх збереження та відтворення; збереження та відновлення природно-культурних комплексів; збереження, відтворення та невиснажливе використання природних екосистем; попередження антропогенної деградації природних екосистем та регулювання невиснажливого використання їх біоресурсів.

Головні загрози біорізноманіттю пов'язані сьогодні з діяльністю людини. Вони полягають у знищенні природних середовищ існування тварин і місць зростання рослин, їх фрагментації та деградації (включаючи забруднення), у глобальній зміні клімату, екологічно - незбалансованій експлуатації видів людиною, поширенні чужорідних видів, розповсюдженні хвороб тощо.

З метою залучення уваги до проблем біорізноманіття та підвищення обізнаності широкої спільноти з цих питань, поглиблення розуміння питань біорізноманіття та підвищення їх усвідомлення, щороку 22 травня відзначається Міжнародний день біорізноманіття.

Відповідно до пропозицій облдержадміністрації, в області було проведено відповідні тематичні екскурсії в установах природно-заповідного фонду, організовано семінари, конкурси малюнків та фотовиставки, тематичні бесіди та екологічні уроки в навчальних освітніх закладах.

Організовано широке висвітлення проведених заходів, у рамках відзначення Міжнародного дня біорізноманіття, у засобах масової інформації, на веб-сайтах обласної та районних державних адміністрацій, міст обласного підпорядкування, Приазовського національного природного парку, національного природного парку «Великий Луг».

5.1.1 Загальна характеристика

Запорізька область відноситься до найбільш антропогенно-змінених регіонів держави. Не зважаючи на постійне збільшення площі природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ), його частина в загальній площі території області не в повній мірі відповідає міжнародним стандартам та стратегії планування території.

Внаслідок надмірної розораності ґрунтів, в області значно ускладнилися умови забезпечення територіальної єдності ділянок з природними ландшафтами, що ускладнює просторові процеси біологічного обміну на ценотичному та генетичному рівнях, притаманні живій природі. Потужний промисловий і сільськогосподарський потенціал, з одного боку, сприяв розвитку господарської діяльності в області, а з іншого – запустив процеси регресу і навіть деградації природних екосистем.

В зазначених умовах невідкладним завданням є відновлення екологічного балансу регіону.

Відновити екологічний баланс регіону можливо шляхом збереження цінних і типових компонентів ландшафтного та біологічного різноманіття, земель з малозміненими природними ландшафтами, головним чином – природних для нашого регіону степових екосистем, забезпечення необхідних умов для відновлення їх ключових компонентів, а також достатнім простором природних середовищ. Збереження місць оселення та зростання видів тваринного і рослинного світу, шляхів міграції тварин і рослин має забезпечити поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду у єдину територіальну схему – регіональну екологічну мережу (фрагмент національної екологічної мережі), яка інтегруватиметься в загальнодержавну та всеєвропейську.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Значних втрат природним екосистемам завдають: надмірний випас худоби та щорічне випалювання сухої рослинності в степових балках, лісосмугах, заплавах річок, інтенсивне застосування в агроценозах

інсектицидів і гербіцидів, а також будівництво дачних ділянок на непридатних для ведення сільського господарства землях.

Антропогенний вплив на біорізноманіття Запорізької області обумовлений потужною господарською діяльністю, яка повністю змінила первісний ландшафт із цілиними степами і перетворила у антропогенний.

На сьогоднішній день первісні цілині степи повністю замінені на агроценози з широкою мережею полезахисних лісових смуг, які створювались у 80-х роках минулого століття. Значної трансформації зазнали лучні і водні екосистеми в результаті безконтрольної меліорації, зарегулювання річок та забруднення їх промисловими й побутовими відходами.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Збереження та невиснажливе використання біорізноманіття визнано одним з пріоритетів державної політики України в сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони довкілля, невід'ємною умовою поліпшення його стану та екологічно збалансованого соціально-економічного розвитку.

Ключовим підходом до збереження біологічного різноманіття на всіх його рівнях (видовому, популяційному, ценотичному, генетичному) – є збереження різноманіття місць мешкання і життєздатних популяцій, що, в свою чергу, покладено в основу концепції екологічної мережі.

Основною метою створення екомережі є збільшення площі земель області з природними ландшафтами до рівня, достатнього для збереження їх різноманіття, близького до притаманного їм природного стану, та формування територіально єдиної системи природних територій, побудованої для забезпечення можливості природних шляхів міграції та поширення видів рослин і тварин. При цьому, національна екологічна мережа має відповідати вимогам її функціонування у Всеєвропейській екологічній мережі та виконувати провідні функції щодо збереження біологічного різноманіття.

З метою збереження біологічного та ландшафтного різноманіття протягом 2015 року в Запорізькій області продовжувалася робота по створенню нових та розширенню існуючих ключових територій регіональної екологічної мережі – територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого і загальнодержавного значення, а також встановленню в натурі (на місцевості) меж цих територій.

В 2015 році рішеннями Запорізької обласної ради оголошено 5 нових територій природно-заповідного фонду місцевого значення загальною площею 363,1733 га а саме:

-ландшафтний заказник місцевого значення «Заплава річки Молочної», загальною площею 5 га в м. Мелітополь Запорізької області;

- ландшафтний заказник місцевого значення «Балка Куркулі», загальною площею 24,135 га в межах Григорівської сільської ради Поголівського району Запорізької області;

- ботанічний заказник місцевого значення «Цілинна ділянка», загальною площею 332,6 га в межах Мордвинівської сільської ради Мелітопольського району Запорізької області;

- парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Студентський гай» загальною площею 0,3872 га в м. Мелітополь Запорізької області;

- парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Алея Слави» загальною площею 1,0511 га в м. Мелітополь Запорізької області.

В 2015 році рішеннями Запорізької обласної ради розширена 1 територія природно-заповідного фонду місцевого значення, а саме:

- парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Лісопитомник» з 37,9 га до 80,8876 га в м. Мелітополь Запорізької області.

Станом на 01.01.2016 на території Запорізької області розташовано 342 території та об'єкта природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ) загальною площею 124657,1233 га, з них 23 території загальнодержавного значення та 319 - місцевого значення. Відсоток заповідності області становить 4,58 %.

Повністю визначено та встановлено у природі (на місцевості) межі 96 територій ПЗФ місцевого значення площею 9571,15 га, що становить 53,18 % від їх загальної площі, та 18 територій ПЗФ загальнодержавного значення площею 44638,2 га, що становить 42,2 % від їх загальної площі.

Межі заповідних територій, які передані під охорону державним лісогосподарським підприємствам встановлені відповідно до матеріалів лісовпорядкування. Роботи по встановленню меж інших територій та об'єктів проводяться відповідно до вимог ст. 47 Закону України «Про землеустрій».

5.1.4. Формування національної екомережі

Екологічна мережа (екомережа) – єдина територіальна система, яка включає ділянки природних ландшафтів, що підлягають особливій охороні, території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні і лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні території та об'єкти інших типів, що визначаються законодавством України, і є частиною структурних територіальних елементів (далі - елементи) екологічної мережі - природних регіонів, природних коридорів, буферних зон.

Розбудова екомережі передбачає створення екологічних мереж не лише з метою підтримки екологічного балансу, але і рекреації, водоохоронних функцій, оптимізації структури сільськогосподарського землекористування, відновлення занедбаних, екологічно безперспективних земель і збільшення продуктивності природних ресурсів.

Екологічна мережа є комплексною, багатофункціональною природною системою, до основних функцій якої належить збереження біорізноманіття, стабілізація екологічної рівноваги, підвищення продуктивності ландшафтів,

покращення стану довкілля, перехід до збалансованого розвитку регіону і формування належних природних умов комфортної життєдіяльності населення.

Рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 29 в області затверджена обласна комплексна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки (далі - Програма), яка розроблена у відповідності до основних засад (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2020 року.

Однією з частин Програми є розділ «Формування регіональної екологічної мережі. Природно-заповідний фонд. Збереження біологічного та ландшафтного біорізноманіття», яким передбачено розробку місцевих схем екомережі та регіональної схеми екомережі Запорізької області.

Виконання заходів з реалізації загальнодержавної програми формування національної екомережі у 2015 році в Запорізькій області за рахунок різних джерел фінансування, в тому числі й місцевих екофондів відбувалось за такими напрямками:

створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду, розробка проектів землеустрою по встановленню меж цих територій;

виготовлення та встановлення аншлаків та інформаційних знаків на об'єктах природно-заповідного фонду;

заходи щодо відновлення біорізноманіття.

У 2015 році розроблено регіональну схему формування екологічної мережі Запорізької області.

В 2016 році планується її затвердження сесією Запорізької обласної ради.

Найпріоритетнішими для створення у межах Запорізької області є Придніпровський та Азово-Чорноморський екологічні коридори.

Національний природний парк «Великий Луг» є ключовим ядром в Придніпровському екологічному коридорі, до складу якого також входять території природно-заповідного фонду загальнодержавного значення: «Великі та Малі кучугури»; «Крутосхили Каховського водосховища»; «Дніпровські пороги».

Приазовський національний природний парк є ключовим ядром в Азово-Чорноморському коридорі, основними територіями якого є заказники: «Сивашик»; «Молочний лиман»; «Коса Федотова»; «Коса Обіточна»; «Заплава річки Берда».

Таким чином, Парк поєднав між собою ключові території екологічного коридору Херсонської та Донецької областей.

Формування регіональної екологічної мережі також передбачає подальший розвиток природозаповідання, особливо в природних та адміністративних районах, в яких недостатньо репрезентовані природні заповідні ландшафти. Регіональна екологічна мережа сприятиме збалансуванню структури землекористування, оптимізації ландшафтно-екологічної структури території, що в свою чергу створить сприятливу

екологічну ситуацію та високий рівень комфортності природних просторових умов для проживання населення.

На виконання Закону України «Про екологічну мережу», постанови Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» ТОВ «Науково-виробниче підприємство «Екоресурс і моніторинг» розроблена «Регіональна схема формування екологічної мережі Запорізької області».

Реалізація концепції екомережі на регіональному рівні дозволить вирішити ряд важливих завдань щодо збереження біологічного різноманіття, підтримання динамічної рівноваги між природними та антропогенними ландшафтами в регіоні, узгодженості використання природно-ресурсного потенціалу. Важливим надбанням від впровадження концепції екомережі є можливість оптимізувати природно-ресурсний потенціал, насамперед рекреаційний, туристичний та біоресурсний.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

ГМО або генетично модифіковані організми, – це організми, які отримують у результаті специфічних молекулярно-біологічних і біотехнологічних маніпуляцій, хоча й з використанням генетичного матеріалу існуючих організмів і генів, узятих з інших, неспоріднених йому, організмів, тобто створюється, фактично, новий організм, що не може бути створений природним шляхом. У природі дуже важливо, щоб генетичний матеріал використовувався із споріднених форм, тобто всередині певного виду або, принаймні, з використанням форм різних видів організмів, але всередині одного роду. Використовувати генетичний матеріал із зовсім іншого роду при створенні організмів у природі, практично, неможливо. І це є природним обмеження будь-яких непередбачених наслідків. А ГМО створюються шляхом залучення генетичного матеріалу не тільки різних родів і сімейств, але й різних царств організмів (бактерії, гриби, тварини, рослини). Саме тому ГМО – це новий тип організмів, які не існують у природі.

У виробництві харчових продуктів використовується: ГМО-сої - 70%, ГМО-кукурудзи - 25%, а також картопля, рис, ріпак, томати, цукровий буряк. Основний виробник продукції із вмістом ГМО - США (68%); Аргентина (11,8%); Канада (6%); Китай (3%).

Серед країн ЄС найбільша кількість зареєстрованих повідомлень про використання ГМО належить Франції (28% від загальної кількості по країнам ЄС), Італії (15%), Іспанії (14%) та Великобританії (12%).

В даний час в Україні не відрегульована система контролю за ГМО на різних ланках виробництва. Контроль за обігом ГМО «від поля до столу» – це і контроль за насінням для посівів, і моніторингові дослідження стану агроценозів, контроль за вхідною сировиною при переробці та виготовленні

кінцевої продукції тощо. Кожна з цих ланок потребує спеціальної системи контролю.

На сьогодні в Україні вирощується генномодифікована соя, кукурудза, рапс. По сої, наприклад, доходять до 70% від загальної площі цієї культури. По кукурудзі – третина. Ненабагато відстає рапс і буряк. Встановити точну кількість культур практично неможливо, оскільки їх вирощування законодавчо не врегульовано.

В нашій державі прийнято Закон України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні ГМО». Закон встановлює, що суб'єкти господарювання, які вперше вводять в обіг продукцію, що містить ГМО або отриману з їх використанням, складають у довільній формі письмову декларацію, в якій в обов'язковому порядку зазначаються відомості про суб'єкта господарювання, про те, що така продукція містить ГМО або отримана з їх використанням, а також наводиться номер такої продукції в державному реєстрі ГМО.

На сьогоднішній день в Запорізькій області діє чотири лабораторії з визначення вмісту ГМО у продукції, але тільки лабораторія ДП «ЗАПОРІЖЖЯСТАНДАРТМЕТРОЛОГІЯ» акредитована Національним агентством акредитації України (НААУ) на компетентність відповідно до вимог ДСТУ ISO/IEC 17025:2006.

Відповідно до законодавства до переліку продуктів, контрольованих на вміст ГМО, входять соя, кукурудза, картопля, томати, кабачки, диня, папайя, цикорій, цукровий буряк, ріпак, льон, бавовна, пшениця, соняшник, рис, харчові добавки і продукти для спеціального дієтичного споживання, отримані з ГМО.

Дієва система біобезпеки потребує зваженої державної політики, професійного підходу та експертного громадського контролю.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Для Запорізької області, яка лежить у степовій зоні, характерне безлісся. Природних лісів майже не збереглося – це, переважно незначні масиви байрачних лісів, ліси в долинах річок, а також штучні лісові насадження.

Однак цей ресурс можна охарактеризувати як «непродуктивний». З погляду екологічного значення всі ліси області можна віднести до «групи А», тобто вони виконують насамперед природоохоронну функцію. Штучні лісонасадження складаються з акації білої, ясеня звичайного, американського, береста звичайного і дрібнолистого, клена, гледичії, маслини. В підліску - жовта акація, бруслина, дика груша, жовта смородина, аморфа, вишня, скумпія, крушина, терен.

Панівна роль у рослинному покриві області належить травам. У минулому територія області представляла собою безмежний цілинний степ з розкішною трав'яною рослинністю. Сьогодні ж запорізькі степи майже повністю розорані. Невеликі цілинні площі зберіглися на заплавах і схилах річкових долин і балок у тих місцях, які непридатні для обробки сільським господарством і використовуються як пасовища.

Зону справжніх степів поділяють на дві підзони: різнотравно-типчакково-ковилових і типчакково-ковилових степів.

Північно-східна частина області розташована в різнотравно-типчакково-ковиловій підзоні. Для рослинного покриву характерні зімкнутість травостою, видове різноманіття бобових і різнотрав'я, наявність дернинних і кореневищних злаків у травостої перелогів і майже повна відсутність ефемерів. В місцях, де збереглася первинна рослинність, можна знайти злаки ковила пірчаста та волосиста, типчак, тонконіг, костер безостий, пирій повзучий і сизий та інші.

Серед бобових – конюшина альпійська і гірська, люцерна серповидна і хмелевидна. З різнотрав'я – земляні горіхи, горицвіт весняний, півонія тонколиста, молочай, шалфей, астрагал пухнастоквітковий, подорожник, волошки.

Північно-західна частина області знаходиться в підзоні типчакково-ковилових степів. Тут травостій більш розріджений, значна кількість ефемерів. У рослинному покриві переважають дернові злаки – типчак, ковила пірчаста і волосиста, тонконіг лучний, пирій гребінчастий і костер прямий. Серед різнотрав'я поширені кермеки, ферула, ромашка, а серед ефемерів – тюльпани, рястка, гусяча цибулька та ін.

Крайній південний захід області – це так званий Молочно-Утлюкський півострів, має рослинність, притаманну полино-типчакково-ковиловому і полино-типчакковому степу зони спустинених степів (дернинні злаки – типчак, ковила, пирій гребеневидний; мохи лишайники).

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

Ліси області за призначенням і розміщенням виконують екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі та інші) функції, мають обмежене експлуатаційне значення.

Ліси та лісове господарство області мають певні особливості порівняно з західними областями: відносно низький середній рівень лісистості території області, що має істотні відмінності щодо лісорослинних умов, методів ведення лісового господарства, використання лісових ресурсів та корисних властивостей лісу (табл. 5.2.2.1).

В області історично сформована ситуація з закріпленням лісів за постійними лісокористувачами (для ведення лісового господарства ліси надані в постійне користування державними лісогосподарським підприємствам).

Загальна площа лісових земель області за даними форми № 6-зем складає 118,9 тис. га, з них для ведення лісового господарства державним лісогосподарським підприємствам надано 76,8 тис. га.

Основними лісоутворюючими породами є акація біла, сосна кримська, дуб звичайний. При загальній площі області 2718 тис. га, лісистість з урахуванням полежахисних лісових смуг складає 4,05%, при загальній по Україні – 15,9%. Ліси області характеризуються відносно невисокою продуктивністю. Всі ліси області виконують переважно природоохоронні функції. Покрита лісом площа лісового фонду лісогосподарських підприємств становить 36,3 тис. га.

Табл. 5.2.2.1

Землі лісогосподарського призначення регіону (станом на 01.01.2016 року)*

№ з/п		Од. виміру	Кількість	Примітка
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га	66,9*	-
у тому числі:				
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	66,9	-
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	-	-
1.3	площа земель лісогосподарського призначення власників лісів	га	-	-
1.4	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	га	-	-
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	35,220	-
3.	Загальний запас деревини за звітний період	тис. м ³	3088,69	-

4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар земель лісогосподарського призначення	тис м ³	0,046	-
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу	га	0,02	-
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	м ³	1,67	-

* - землі, на яких проведено лісовпорядкування

Для поновлення породного складу насаджень, підвищення їх стійкості регулярно проводяться роботи по догляду за лісом. У 2015 році рубки

формування та оздоровлення лісів та інші заходи проведені на площі 2483 га, загальний об'єм деревини вибрано при проведенні цих рубок 35122 м³. Рубки догляду за лісом проведені на площі 237 га, загальний об'єм деревини вибрано 1536 м³. Вибіркові санітарні рубки проведені на площі 2065 га, загальний об'єм деревини вибрано 31151 м³.

Лісовідновлення та лісорозведення здійснюється в області за рахунок посадки лісових культур. В 2015 році створено 363 га лісових культур, з них 272 га – захисні лісові насадження, на землях підпорядкованих державних лісогосподарських підприємств.

Переведено у вкриті лісовою рослинністю землі 824 га лісових культур на землях державного лісового фонду.

Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень наведена в табл. 5.2.2.2.

В 2015 році на території Запорізької області виникло 31 випадок лісових пожеж на площі 33,03 га, в тому числі 2,7 га верхові лісові пожежі.

Збитки, що заподіяні лісовому господарству пожежами, склали 94,7 тис. грн.

Для попередження виникнення лісових пожеж підпорядкованими державними лісогосподарськими підприємствами створено 2180 км мінералізованих смуг, проведено догляд за ними на протязі 8761 км, перекрито 162 позапланові дороги. Посилена робота по застосуванню адміністративних заходів до порушників правил пожежної безпеки в лісах: проведено 239 рейдів, притягнуто до адміністративної відповідальності 55 порушників правил пожежної безпеки в лісових насадженнях на суму 1377 грн.

Сільгосппали сприяють неконтрольованому розповсюдженню вогнища та виникненню лісових пожеж.

Вогнем знищуються гектари захисних лісових насаджень та полезахисних лісових смуг, мікрофлора та мікрофауна, гинуть птахи, звірі,

наносяться збитки державі, завдається значна шкода довкіллю. Степові пожежі спричиняють лісові пожежі.

Для боротьби з лісовими пожежами була посилена профілактична робота державної лісової охорони серед населення в засобах масової інформації: проведено 63 виступи по телебаченню, 227 виступів на радіо, надруковано 131 статтю на протипожежну тематику, проведено 450 лекцій, встановлено 253 шт. наглядної агітації, 18 біг-бордів з охорони лісу від пожеж.

Табл. 5.2.2.2.

Динаміка лісовідновлення, лісорозведення та створення захисних насаджень

№ з/п	Рік	Міністерства, відомства, постійні лісокористувачі, власники лісів	Усього створено лісових насаджень, га										
			лісовідновлення, га			лісорозведення, га			створення захисних насаджень на землях, непридатних для сільського господарства, га	створення полезахисних лісових смуг, га	створення інших захисних насаджень, га	природне поновлення лісу, га	усього створено лісів
			у тому числі:		усього	у тому числі:		усього					
			посадка лісу	посів лісу		посадка лісу	посів лісу						
1.	2015	Разом	91	91	-	253	19	272	-	-	-	13	376

Найбільш поширеними шкідниками лісових насаджень були: зелена дубова листовійка, звичайний сосновий пильщик та рудий сосновий пильщик.

Після реформування колективних сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності на землю, рішення щодо визначення постійних або тимчасових користувачів та механізм надання у користування захисних насаджень та полезахисних лісових смуг, не прийнято.

В табл. 5.2.2.3 наведено динаміку загибелі лісових насаджень від пожеж.

Таблиця 5.2.2.3

Динаміка загибелі лісових насаджень від пожеж

	Держлісаге- нтство	Мінагро- політики	Мін- оборони	Мін- природи	Інші	Усього
Усього за 2013 рік	957	-	-	-	-	957
Усього за 2014 рік	95,19					95,19
Усього за 2015 рік	4					4
у тому числі:						
Усього загиблих лісових насаджень, га	4	-	-	-	-	4

Проблема охорони лісів від пожеж – одна з найбільш складних, яка вирішуються працівниками лісового господарства всієї України і в Запорізькій області зокрема.

Значне підвищення пожежної небезпеки в лісах зумовлюється стрімким зростанням відвідуваності населенням лісових масивів. Для підвищення рівня пожежної безпеки потрібно проводити роз'яснювальну роботу і навчання серед сільського і міського населення з питань збереження лісів і дотримання встановлених норм і правил пожежної безпеки в лісах, правильно організувати використання лісів для масового відпочинку населення в цілях зменшення неорганізованого припливу людей в ліс підвищуючи пожежну безпеку, а також проводити заходи з посилення протипожежної охорони в місцях відпочинку.

Спеціальне використання лісових ресурсів державного значення у 2015 році

Рік	Загальна площа, га	Фактично зрубано, тис. м ³	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			площа, га	фактично зрубано, га/тис. м ³	площа, га	фактично зрубано, га/тис. м ³	площа, га	фактично зрубано, га/тис. м ³
Усього рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства								
2015	2483	35,122	386	386/3,258	2031	2031/30,616	66	66/1,248
у тому числі: 1. Рубки догляду								
2015	237	1,536	121,3	121,3/0,33	115,7	115,7/1,206	-	-
2. Лісовідновні рубки								
2015	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Суцільні санітарні рубки								
2015	17	1,979	0,25	0,25/0,013	16,75	16,75/1,964	-	-

5.2.3. Стан використання природних не деревних рослинних ресурсів

Термін «не деревні продукти лісу» включає в себе все різноманіття рослинних ресурсів біологічного походження, які не є деревиною. Сюди відносяться другорядні лісові матеріали: заготівлю живиці, пнів, лубу, кори, деревної зелені, деревних соків; побічні лісові користування: заготівлю сіна, випасання худоби, розміщення пасік, заготівлю дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин тощо.

На території області в 2015 році спеціальне використання природних не деревних рослинних ресурсів (заготівля сіна) здійснювалася на території Новоандріївської сільської ради Оріхівського району в межах ентомологічних заказників місцевого значення «Балка Чуграєва» площею 35 га та «Балка Сидельникова» площею 55,0 га, заготівля сіна здійснювалася відповідно на площах 5 га і 18 га. Наукове обґрунтування на обсяги використання природних ресурсів (заготівля сіна) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення в адміністративних межах Новоандріївської сільської ради Оріхівського району Запорізької області було розроблено ДВНЗ «Запорізький національний університет». Використання природних ресурсів здійснювалося в межах лімітів, затверджених Департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації та відповідно до дозвілу від 14.05.2015 № 1, виданого Новоандріївською сільською радою Оріхівського району Запорізької області на підставі рішення сесії сільської ради.

Заготівля лікарської сировини не проводилась.

5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Запорізька область розташована у Степовій зоні, тому основу флори складають степові види рослин. Найбільш вивченим є флора о. Хортиця, яка складає понад 1090 видів вищих судинних рослин. Взагалі на території області зростає понад 1400 видів рослин.

В області затверджено перелік видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або

такими, що перебувають під загрозою зникнення на території Запорізької області.

Усього в області зростає 59 видів рослин, занесених до Червоної книги України, та 27 рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України. Більша кількість рослин відносяться до II та III категорії – вразливі та рідкісні. Найросповсюдженими є родина Ковилевих (гранітна, відокремлена, волосиста, Граффа, дніпровська, Заслеського, Лессінга, пірчаста, пухнаста, українська, шорстка) (рис. 5.2.4.1).

В табл. 5.2.4.1 наведено кількість видів рослин та рослинних угруповань занесених до Червоної та Зеленої книги України, що зростають на території області.

Табл. 5.2.4.1

Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Район	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Запорізька	59	27	-	-

В області зростає близько 20 видів судинних рослин, яким загрожує небезпека. Більшість цих рослин згідно категорій Червоної книги МСОП віднесено до групи низького ризику.

5.2.5. Адвентивні види рослин

Типовим представником є *Ambrosia artemisiifolia* – масовий вид, який у останні 20 років призвів до чисельних захворювань населення м. Запоріжжя. Росте вздовж доріг, на насипах, перелогах і ріллі, навіть на засолених ґрунтах. Вид з катастрофічно високою інвазійною спроможністю.

Cenchrus longispinus – раніше наводився лише для околиць м. Бердянська. У 2003 р. цей вид знайдено на пісках біля промоїни, яка з'єднує Молочний лиман з Азовським морем.

Synodon dactylon – типовий представник залізничних насипів, луків, в т.ч. і літоральних (формує асоціації у заплавах річок, на пасовищах, залізничних насипах і на косах).

Zygophyllum fabago – раніше наводився лише для околиць смт. Новоолексіївка (Генічеський р-н, Херсонська обл.). Знайдено 2 нових локалітети на Степанівській (б/в «Северянін») і Федотовій (б/в «Золотий берег») косах Якимівського району.

Grindelia squarrosa – поширення цього виду у Південному Приазов'ї викликає значну занепокоєність. Вид типово трапляється у малопорушених степових петрофітностепових і трансформованих фітоценозах сходу Запорізької області. Спостереження у балці Воловій (Куйбишевський район) дають підстави стверджувати, що вид

докорінно і невпізнано змінив степові ценози, його участь в угрупованнях часто досягає співдомінантної, витісняючи основних едифікаторів степу – *Fesuca valesiaca*, *Stipa capillata*, *Koeleria cristata*, *Bothriochloa ischaemum* тощо. На залізничних насипах між м. Бердянськом і ст. Верхній Токмак

досить часто трапляються монодомінантні угруповання цього карантинного виду.

Xanthium albinum – масовий вид луків, солончаків, літоральних пісків, селітебних територій, залізничних насипів. Відзначається високою інвазійною спроможністю. Теперішній таксономічний склад флори області, свідчить про посилення впливу діяльності людини на природні та квазіприродні угруповання регіону (розорювання, іригація, випас, сінокосіння, будівництво). Відбуваються швидкі і незворотні процеси адвентизації флори регіону (за останні 20 років з'явилося до 10 нових видів).

На степах (в тому числі на збоях і перелогах) активно поширюються *Acroptilon repens*, *Amaranthus retroflexus*, *Atriplex tatarica*, *Ballota nigra*, *Cardaria draba*, *Conium maculatum*, *Tribulus terrestris*; на луках – *Amaranthus blitoides*, *A. retroflexus*, *Ambrosia artemisifolia*, *Centaurea diffusa*, *Cynodon dactylon*, *Daucus carota*, *Xanthium albinum*; на літоральних пісках – *Ambrosia artemisifolia*, *Anisantha tectorum*, *Conyza canadensis*, *Iva xanthiifolia*, *Setaria glauca*, *Xanthium albinum*; на залізничних насипах – *Ailanthus altissima*, *Ambrosia artemisifolia*, *Iva xanthiifolia*, *Cannabis ruderalis*, *Lepidium ruderales*, *Lycium barbarum*, *Oxybaphus nyctagineus*, *Tripleurospermum inodorum*, види родів *Galium*, *Sisymbrium* тощо.

Основним комплексом заходів щодо припинення інвазійного пресу на корінні та порушені фітоценози регіону повинні слугувати «Рекомендації до Національної стратегії», а саме контроль за інвазійними видами, відновлення ділянок з аборигенними комплексами, освітні заходи для землевласників, тощо.

5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

У сучасних умовах інтенсивної урбанізації, високих темпів розвитку транспорту і промисловості проходить постійне забруднення навколишнього середовища (повітряного простору, води, ґрунту), що створює малосприятливі умови для життєдіяльності людини. Зелені насадження займають важливе місце у вирішенні проблем охорони і поліпшення стану навколишнього середовища, виконують комплекс оздоровчих, рекреаційних, захисних функцій, виступають стабілізатором екологічної рівноваги.

Зелені насадження є важливим компонентом навколишнього середовища, що має значний вплив на його містобудівні та естетичні ландшафтні характеристики.

Щорічно, в межах міст та інших населених пунктів області проводяться роботи з висадки зелених насаджень, у тому числі при проведенні весняних загальнодержавних акцій (всеукраїнська акція «За чисте довкілля», День довкілля, тощо), до яких залучаються органи влади, громадські організації, підприємства, установи незалежно від форм власності, учнівська та студентська молодь.

В рамках проведення заходів «За чисте довкілля» по всім підпорядкованим державним лісогосподарським підприємствам проводяться

суботники по прибиранню сміття та ліквідації несанкціонованих сміттєзвалищ.

Слід зазначити, що на території області останній час робота щодо озеленення, благоустрою територій, ліквідації сміттєзвалищ поступово стає постійним принципом життя громадян, що неодмінно позначається на всіх куточках регіону та зокрема м. Запоріжжя.

Кількісні показники озеленення міст обласного підпорядкування наведено в табл. 5.2.6.1.

Табл. 5.2.6.1

Озеленення населених пунктів

місто обласного підпорядкування	Рік		
	2013	2014	2015
м. Запоріжжя	Висаджено дерев – 5209 шт кущів – 10863 шт газон – 2,3 га	Висаджено дерев – 2967 шт кущів – 7130 шт газон – 0,5 га квітів - 65836 шт	Висаджено дерев – 743 шт. кущів – 2277 шт. Впорядковано: газони – 690,12 га
м. Мелітополь	Висаджено дерев – 514 шт кущів – 120 шт	Висаджено дерев – 214 шт квітів - 22625 шт	Висаджено дерев – 739 шт. кущів – 585 шт. Впорядковано: газони – 3,36 га
м. Енергодар	Висаджено дерев – 325 шт кущів – 2814 шт	Висаджено дерев – 91 шт газон – 103,6 га квітів - 20980 шт	Висаджено дерев – 126 шт. кущів – 73 шт. Впорядковано: газони – 10,36 га
м. Бердянськ	Висаджено дерев – 879 шт кущів – 400 шт	Висаджено дерев – 628 шт квітів - 1469 шт	Висаджено дерев – 2873 шт. кущів – 3123 шт. Впорядковано: газони – 21,53 га
м. Токмак	Висаджено дерев – 250 шт кущів – 1700 шт газонів – 4,0 га	Висаджено дерев – 76 шт кущів – 1036 шт	Висаджено дерев – 59 шт. кущів – 1000 шт. Впорядковано: газони – 0,43 га

5.2.7 Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на територіях природно-заповідного фонду

Протягом 2015 року на підставі затверджених Мінприроди України лімітів було видано 7 дозволів на спеціальне використання природних ресурсів в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ є одним з основних компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного та естетичного збагачення і виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової і лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей.

Різноманітність природних умов зумовлює багатство тваринного світу області. На території області водяться ссавці, птахи, риби, плазуни, земноводні.

У степовій зоні найбільш типовими із ссавців є ховрах сірий, тушканчик великий, полівки сіра та степова, хом'ячок сірий, сліпак, тхір степовий, степова мишівка, куниця кам'яна, дикий кролик. У південно-східних районах поширені бабак, тхір-перев'язка, їжак вухатий.

З птахів – жайворонок, перепілка, вівсянка, сіра куріпка. Зрідка трапляються дрофа, степовий журавель, степовий орел, канюк.

Типовими степовими плазунами є полоз жовтобрюхий і гадюка степова.

На Азовському узбережжі, де степові ділянки чергуються з піщаними косами, заплавленими лісами, луками і болотами, лиманами і прибережними морськими просторами, тваринний світ багатий і різноманітний. Поряд із степовими водяться болотні і водоплавні тварини.

З птахів характерні чайка, мартин сріблястий, норець, качка, чапля, бугай. У дельті Дніпра гніздяться гуска сіра, лебідь-шипун, пелікан. На території «Коси Обіточної» акліматизовано оленя європейського.

Для Азовського моря характерні керченський оселедець, пузанок, хамса, велика камбала, тюлька, бичок.

5.3.2 Стан і ведення мисливського та рибного господарств

В області існують сприятливі умови для багатьох видів тварин.

Основними видами спеціального використання тваринного світу є ведення мисливського та рибного господарства.

Об'єктами полювання в основному є заєць-русак, качки, голуби, сіра куріпка, лиска, фазан, перепілка, гуси, лисиця, дикий кабан, єнотоподібний собака, вовк (рис. 5.3.2.1, 5.3.2.2).

На території Запорізької області знаходиться 37 користувачів мисливських угідь (всі юридичні особи) з них: УТМР - 20; Держлісагентства України – 7; ТВМР (військові) – 1; інші господарства - 9 користувачів мисливських угідь.

Площа мисливських угідь наданих у користування по області складає – 1784,1 тис. га. В 2015 році витрати користувачами угідь області на охорону, облік, відтворення диких тварин, включаючи біотехнічні заходи з їх збереження та відтворення тваринного світу склали – 2324,042 тис. грн.

Динаміка основних видів мисливських тварин наведена в табл. 5.3.2.1.

Табл. 5.3.2.1

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Види мисливських тварин	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Олень благородний	101	91	80
Кабан	826	877	808
Козуля європейська	932	845	924
Заєць-русак	108708	111958	115490
Дикий кроль	-	104	дані відсутні
Білка	75	104	дані відсутні
Фазан	32107	37864	40433
Куріпка сіра	97222	99858	103559
Борсук	176	201	дані відсутні
Куниця	88	101	дані відсутні

Добування парнокопитних тварин здійснюється за ліцензіями у відповідності до затверджених Мінагрополітики України лімітів.

Протягом 2015 року ліміти на добування парнокопитних тварин було затверджено 7 користувачам мисливських угідь області - ДП «Бердянське ЛГ», ДП «Мелітопольське ЛМГ» у т.ч. ЛЗЗДЗ «Старобердянський» ПЗФ, ДП «Пологівське ЛМГ», у т.ч. ЛЗМЗ «Кам'янська лісова дача» ПЗФ, ЛЗМЗ «Більманська лісова дача» ПЗФ, КП «Охота» Бердянського ТМР, ТМР «Олексіївка», ТОВ «Мотор Січ-Руна», ТОВ «Камелот-Інвест».

Основні показники ведення мисливського господарства за 2015 рік наведено в таблиці 5.3.2.2.

Добування основних видів мисливських тварин наведено в табл. 5.3.2.3.

Таблиця 5.3.2.2.

Основні показники ведення мисливського господарства Запорізької області за 2015 рік

Найменування	Одиниця виміру	Всього по області	зокрема:			
			УТМР	Держлісаг	ТВМР	Інші
Площа наданих у користування угідь	тис.га	1821,835	1508,115	204,311	12,8	96,638
у % до наданих у користування угідь регіону	%	100	82,8	11,2	0,7	5,3
Площа наданих у користування: лісових угідь	тис.га	89,9	58,224	25,601	0,6	5,6
польових угідь	тис.га	1661,006	1396,843	168,885	12,109	83,169
водно - болотних угідь	тис.га	70,856	53,048	9,7	0,1	7,8
Проведено мисливське впорядкування угідь	тис.га	1264,3	1124,86	10,5	0	3,422
у % до наданих у користування угідь	%	69,39	74,58	5,13	0	3,54
Всього працюючих у мисливському господарстві	чол.	263	201	32	3	27
з них: мисливствознавці	чол.	23	13	9	0	1
штатні егера	чол.	203	161	23	2	17
Припадає угідь на 1 штатного егера	тис.га	8,9	9,36	8,88	6,4	5,68
Загальні витрати на ведення мисливського господарства	тис.грн.	9009,9	6739,2	1152,9	71,5	1046,2
у середньому на 1 тис.га	грн.	4945	4468	5642	5585	10825
з них за рахунок держбюджету	тис.грн.	817,6	0,0	817,6	0,0	0,0
у %, держбюджет до загальних витрат	%	9,07	0,0	70,91	0,0	0,0
Витрати на охорону, відтворення тварин	тис.грн.	2324	1564,5	242,1	22,0	495,3
в середньому на 1 тис.га	грн.	1275	1037	1184	1718	5125
з них витрати на відтворення тварин, біотехнію	тис.грн.	1325,8	955,1	136,3	18,7	215,6
в середньому на 1 тис.га	грн.	727	633	667	1460	2231
Надходження від ведення мисливського господарства	тис.грн.	5750,5	4882,7	531,9	88,2	247,6
у середньому з 1 тис.га	грн.	3156	3237	2603	6890	2562
у % надходження до витрат	%	63,8	72,4	46,1	123,3	23,6
Складено протоколів - всього	шт.	186	69	116	0	1
у % до всіх протоколів складених в регіоні	%	100	37,1	62,4	0,0	0,5
Кількість користувачів мисливських угідь	одиниць	37	20	7	1	9
Кількість мисливців	осіб	30637	7632	-	204	-

Добування основних видів мисливських тварин

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
2013	кабан	69	47	36	7	**
2014	кабан	71	44	40	2	***
2015	кабан	64	59	52	7	Несприятливі погодні умови
2015	козуля	6	6	0	6	Відсутній попит

* - Несвоєчасно було відкрито полювання в зв'язку із карантинном щодо африканської чуми свиней та несприятливі погодні умови

** - 7 ліцензій не використано, у зв'язку з тим що ліміти використання мисливських тварин державного мисливського фонду у сезон полювання 2014/2015 років були зареєстровані в Міністерстві юстиції України 04.12.2013 року за № 2055/24587 і ліцензії на добування дикого кабана були отримані з затримкою, а також були несприятливі погодні умови в грудні 2014 року.

*** - ліцензії не використано та не отримано в повному обсягу до затвердженого ліміту, у зв'язку з тим що Запорізька область межує з Донецькою областю на території якої проводиться АТО і був присутній фактор неспокою, а також були несприятливі погодні умови.

Водний фонд області нараховує: Каховське водосховище - 135 тис. га; Запорізьке водосховище - 7,3 тис. га.

Річковий фонд - 2638,4 км і включає 65 річок довжиною вище 10 км. Із них 5 річок довжиною більш 100 км: Конка, Берда, Молочна, Верхня Терса, Гайчур, 15 річок довжиною від 50 до 100 км та 45 річок довжиною до 50 км.

Малі водосховища - 29 шт. площею 2619,2 га.

Ставки - 972 шт. загальною площею 8533 га, з них в оренді – 238 шт. площею 3953,3114 га, не використовується у риборозведенні 734 водойми площею 4579,6886 га.

В режимі спеціальних товарних рибних господарств працювало 24 господарства, на погоджені знаходиться ще 1 режим. 228 суб'єктів господарювання на 238 водоймах в режимі аквакультури.

Каховське водосховище відрізняється відносною глибоководністю (середня глибина - 7,7 м за максимальною до 38 м), при цьому площа мілководних ділянок складає біля 5% площі водного дзеркала. У порівнянні з попередніми (річковими) умовами, у водосховищі істотно збільшилися глибини та значно зменшилися проточність і водообмін. Внаслідок несприятливого гідрологічного режиму в період нересту відсутня затоплена лугова рослинність і риба змушена у якості нерестового субстрату використовувати вегетуючу та відмираючу водну рослинність, кореневища верби, очерета. Таким чином, нормальні умови природного відтворення риб у верхній та середній частинах Каховського водосховища формуються лише за сприятливим гідрологічним режимом.

На даний час іхтіофауна Каховського водосховища нараховує 42 види риб, з яких промислове значення мають біля 20 видів. Основними промисловими видами є лящ, плітка, судак, сріблястий карась, тюлька, білий і строкатий товстолобики.

Забезпечення оптимальних умов рибогосподарського використання Каховського водосховища повинно здійснюватися шляхом раціональної організації промислу та посилення контролю за виловом. Раціональний та збалансований промисел забезпечує необхідне розрідження популяції, знижує природну загибель, запобігає виникненню напружених кормових відносин в іхтіофауні.

У Каховському водосховищі в 2015 році було вилучено - 2209,814 т водних біоресурсів, що на 350 т більше ніж у 2014 році (1859,83 т).

Збільшення вилову водних біоресурсів відбулося за рахунок збільшення вилову карася на 193 т, плітки на 102 т, рослиноїдних – на 46,5 т, ляща – на 40,3 т. Вилов сома збільшено на 18 т, судака – на 18,8 т, плоскирки – на 19,5 т.

Вилов карася в 2015 році традиційно перевищив середньобагаторічний показник (1056 т), як і раніше складає 51% від загального улову.

У Запорізькому водосховищі в 2015 році було вилучено - 112,685 т водних біоресурсів, що на 7 т більше ніж у 2014 році (105,731 т) за рахунок збільшення вилову ляща на 3,5 т, судака – на 2,8 т, плітки та карася на 2 т відповідно.

У 2015 році у Каховське та Запорізьке водосховища було вселено - 272,565 тис. екз. рослиноїдних риб та коропа, що вдвічі менше за показник 2014 року. Загальні витрати склали 803,987 тис. грн., що на 213,887 тис. грн. вище за минулорічний показник. Зменшення обсягів фактичного вселення обумовлено здоров'ям у 1,5 рази вартості рибопосадкового матеріалу.

У 2015 році суб`єктами аквакультури вирощено - 532,749 т продукції аквакультури, що менше на 58,63 т за показник 2014 року.

Вилов риби в водоймах аквакультури у 2015 році склав - 241,181 т, що на 71,863 т менше за минулорічний показник.

Інспекторським складом Запоріжжярибоохорони у 2015 році було проведено 774 рибоохоронних рейдів, в результаті яких виявлено 2252 порушення правил рибальства, затримано 1791 порушник. Виявлено 854 грубих порушень правил рибальства, що складає 38% від загальної кількості порушень. Складено 461 акт виявлення та вилучення безхазяйного майна, на ринках міста та області виявлено 479 фактів порушення порядку збуту або придбання риби та інших біоресурсів. До судів направлено 1396 матеріалів, до слідчих органів – 41.

Вилов водних живих ресурсів у Каховському та Запорізькому водосховищах наведено в табл. 5.3.2.4.

Виллов водних живих ресурсів у Каховському та Запорізькому водосховищах

Види водних живих ресурсів	Назва рибогосподарського водного об'єкту					
	Каховське водосховище		Запорізьке водосховище		Разом	
	квота, тон	виллов, тон	квота, тон	виллов, тон	квота, тон	виллов, тон
Улов водних живих ресурсів	441,6450	866,7879	92,2900	105,7310	533,9350	972,5189
Риба всього, в тому числі	440,0400	865,7089	92,2400	105,7310	532,2800	971,4399
судак	38,04	48,5814	4,90	5,312	42,94	53,8934
сазан	п.д.в.	8,3890	п.д.в.	3,0740	п.д.в.	11,4630
сом	п.д.в.	26,1740	п.д.в.	0,8880	п.д.в.	26,1740
лящ	133,00	135,3985	26,00	20,3540	159,00	155,7525
плітка	237,80	273,4495	57,50	25,9910	295,30	299,4405
щука	п.д.в.	0,1870	п.д.в.	0,1420	п.д.в.	0,3290
плоскирка	31,10	37,0405	3,84	2,1060	34,94	39,1465
окунь	п.д.в.	1,0550	п.д.в.	0,5130	п.д.в.	1,5680
карась	п.д.в.	668,5890	п.д.в.	32,0150	п.д.в.	700,604
чехоня	п.д.в.	0,0880	п.д.в.	0,0120	п.д.в.	0,1000
рослиноїдні	не лімітується	104,853	не лімітується	17,0920	не лімітується	121,945
білизна	п.д.в.	0,0000	п.д.в.	0,0490	п.д.в.	0,0490
інший дрібний частик	п.д.в.	0,0040	п.д.в.	0,0000	п.д.в.	0,0040
річковий рак	1,61	1,0790	0,05	0,0000	1,66	1,0790

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Одним із заходів збереження біорізноманіття тваринного і рослинного світу є ведення Червоної книги України, куди заносяться види, що внаслідок різних причин опинилися під загрозою зникнення. До третього видання Червоної книги України включено - 542 види тварин, при цьому враховані сучасні наукові дані щодо чисельності та поширення видів, положення міжнародних договорів, стороною яких стала Україна протягом останніх 10-15 років.

Запорізька область входить до числа регіонів, які складають основу індустріального потенціалу України. Наявність потужного промислового комплексу спричиняє негативний вплив на стан довкілля в цілому та особливо на її біологічне різноманіття. Різноманітність природних умов зумовлює багатство тваринного світу області.

Важливим заходом щодо управління та збереження тваринного світу є створення регіональних червоних списків, які на сьогодні вже затверджені для деяких областей України. На жаль, Запорізька область не має затвердженого переліку видів тварин, які підлягають особливій охороні в межах області.

В області створено зоологічний парк місцевого значення «Таврія», на території якого мешкають туркменський кулан та кінь Пржевальського, які занесено до Червоної книги МСОП.

Аналіз видових нарисів дозволив встановити, що на території Запорізької області мешкає - 145 видів, що складає - 26,75% фауни держави. Відсоткове співвідношення за класами тварин дещо відрізняється, серед яких деякі представники або не мешкають на території Запорізької області, або не занесені до Червоної книги України.

Так, серед 297 видів безхребетних України, 61 вид (20,54 %) – представники Запорізької області: 2 види гідроїдних поліпів; 1 вид кільчастих червів; 5 видів ракоподібних, 53 види комах. Такі представники класів червонокнижних безхребетних тварин, як круглі черви, павукоподібні, багатоніжки, ногохвістки та молюски відсутні на території Запорізької області.

Хребетних тварин Запорізької області майже на 15 % (34,29%) більше, ніж безхребетних. З 245-ти видів 84 мешкає на території Запорізької області. Представники червонокнижних земноводних відсутні в області. Найбільш чисельний клас червонокнижних птахів, що мешкають на території Запорізької області, – 40 видів. Наступними за чисельністю є риби – 16 видів, 22 види червонокнижних ссавців та майже половина – 5 видів плазунів, 1 вид відноситься до класу «круглороті».

Охорона та відтворення тваринного світу

Область	Усього видів тварин, занесених до Червоної книги України, екз.	Кількість видів тварин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів тварин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Запорізька	145	-	-

Видання Червоної книги України є вагомим внеском у справу збереження різноманітності тваринного світу України, як основи сталого розвитку держави для теперішнього і майбутніх поколінь.

5.3.4. Інвазивні види тварин

В Каховському та Запорізькому водосховищі із неаборигенних видів риб є: білий та строкаті товстолобики, білий амур - цінні промислові види риб далекосхідного комплексу, вселені в 70-х роках в водосховищах з метою підвищення їх рибопродуктивності.

Амурський чобачок - риба далекосхідного комплексу, завезена разом з зарибком товстолобика и білого амура, промислового значення не має.

Атерина, перкаріна, бички, риба-голка вселенці з Чорного моря. Промислового значення не мають, розміри їх популяції в водосховищах значні.

Тюлька – промисловий вид риби, вселенець із Чорного моря.

Теляпія мозамбікська (родина цихлових) – мешкає в Каховському водосховищі в наслідок зариблення ставка-охолоджувача агрогосподарством Запорізької АЕС. В зимовий період концентрується в районі скидного каналу Запорізької АЕС та Водянського ковша. С прогрівом води розповсюджується по прилеглий акваторії водосховища. Більш широкого розповсюдження не отримала.

5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу

Щорічно в області фіксуються випадки захворювання тварин на сказ. Для профілактики хвороби користувачами мисливських угідь проводиться

викладка «приманок» проти захворювання на сказ. Викладка проводиться користувачами мисливських угідь області спільно з Держветмедициною біля житла тварин, що є основними переносниками хвороби, проводиться відстріл хижих та шкідливих тварин.

Перед початком полювання на пернату дичину та хутрового звіра користувачі обов'язково здають до органів ветеринарної медицини кров птахів, тушки тварин на аналіз щодо захворювання на сказ, пташиний грип та інших вірусологічних досліджень.

Для охорони рибних ресурсів основним засобом регулювання промислу є встановлення лімітів загальнодержавного значення та подальший їх розподіл на квоти спеціального використання водних біоресурсів, введення заборони на лов риби на зимувальних ямах та на період весняно-літньої заборони на період нересту, контроль за відсотком прилову молоді цінних промислових видів, що забезпечує стале використання ресурсу, поповнення запасів за рахунок природного нересту.

5.4. Природоохоронні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

На території Запорізької області, станом на 01.01.2016, розташовано 342 території та об'єкта природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ) загальною площею 124657,1233 га, з них 23 території загальнодержавного значення та 319 - місцевого значення. Відсоток заповідності області становить 4,58% (таблиці 5.4.1 та 5.4.1.1).

Шість територій та об'єктів природно-заповідного фонду увійшли до складу Національного природного парку «Великий Луг» загальною площею 16756 га, оголошеного в 2006 році.

Двадцять три території та об'єкти природно-заповідного фонду увійшли до складу Приазовського національного природного парку загальною площею 78126,92 га, оголошеного в 2010 році.

5.4.1. Стан і розвиток природно-заповідного фонду

З метою збереження особливо цінних природних комплексів та об'єктів продовжується планомірна робота по збільшенню площ існуючих природно-заповідних територій в межах Запорізької області.

В 2015 році з метою збереження особливо цінних природних комплексів та об'єктів на сорок другій сесії шостого скликання Запорізької обласної ради прийнято 3 рішення «Про зміну меж та площі парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення на території міста Мелітополь Запорізької області» від 09.04.2015 № 23, «Про оголошення ботанічного заказника місцевого значення в адміністративних межах Мелітопольського району Запорізької області» від 09.04.2015 № 25 та «Про оголошення парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення на території міста Мелітополь Запорізької області» від 09.04.2015 № 24.

Таким чином, площа природно-заповідного фонду області збільшилася у II кварталі 2015 року на 377,0259 га.

У III кварталі 2015 року на сорок шостій сесії шостого скликання Запорізької обласної ради прийнято 2 рішення: «Про оголошення території ландшафтним заказником місцевого значення в межах міста Мелітополь Запорізької області» від 27.08.2015 № 35, «Про оголошення території ландшафтним заказником місцевого значення в межах Григорівської сільської ради Пологівського району Запорізької області» від 27.08.2015 № 36. Площа природно-заповідного фонду області збільшилася у III кварталі 2015 року на 29,1350 га.

На сьогодні, одним із основних чинників, що опосередковано сприяють негативному впливу на стан природно-заповідного фонду в Запорізькій області, є відсутність закріплених на місцевості меж об'єктів природно-заповідного фонду, що створює підґрунтя для різних порушень.

Станом на 01.01.2016 на території Запорізької області розташовано 342 території та об'єкта природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ) загальною площею 124657,1233 га, з них 23 території загальнодержавного значення та 319 - місцевого значення. Відсоток заповідності області становить 4,58 %.

Станом на 01.01.2016, повністю визначено та встановлено у натурі (на місцевості) межі 96 територій ПЗФ місцевого значення площею 9571,15 га, що становить 53,18 % від їх загальної площі, та 18 територій ПЗФ загальнодержавного значення площею 44638,2 га, що становить 42,2 % від їх загальної площі.

Межі заповідних територій, які передані під охорону державним лісогосподарським підприємствам встановлені відповідно до матеріалів лісовпорядкування. Роботи по встановленню меж інших територій та об'єктів.

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

На території області розташовано 5 водно-болотних угідь міжнародного значення – «Молочний лиман», «Коса Обіточна та затока Обіточна», «Гирло р. Берди, коса Бердянська та затока Бердянська», «Архіпелаг Великі і Малі Кучугури» та «Заплава Сім Маяків», на які складено та затверджено паспорти. Загальна площа водно-болотних угідь області складає 36014,25 га.

В межах територій всіх водно-болотних угідь області розташовані території об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, а саме – заказники «Коса Обіточна», «Молочний лиман», «Заплава р. Берда», «Великі та Малі Кучугури», Приазовський НПП, НПП «Великий луг».

На територіях водно-болотних угідь - «Молочного лиману» та «Гирло р. Берди, коса Бердянська та затока Бердянська» знаходяться такі значущі природні комплекси екологічного коридору, як залишки цілинних земель, літоральні і аквальні комплекси лиманів та Азовського моря, гирла малих степових річок, плавневі та галофітні ценози.

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

Згідно положень Сивільської стратегії, біосферні резервати – це особливі природні території, які охороняються, з еталонними ділянками головних біомів землі, що виділяється для збереження природних екосистем та генофонду рослин та тварин. Оскільки метою створення біосферних резерватів є забезпечення та розвиток збалансованих взаємовідносин між корінним населенням та навколишнім середовищем, а структура резервату передбачає 3 зони (зона спокою, буферна зона, зона взаємодії), такі вимоги не дозволяють на сучасному етапі існування парку виділити на його території певні біосферні резервати. Можливо виділення Молочного лиману та суміжних з ним територій як ядра ПНПП та ВБУ міжнародного значення в окремий біосферний резерват «Молочний лиман» в межах Приазовського національного природного парку.

Потенційним об'єктом для створення біосферного резервату може бути Обтічна коса, як еталонна територія приморських ландшафтів Азовського узбережжя, яка є частиною, як і Молочний лиман, головного Європейського міграційного коридору птахів, що потребує приєднання цієї коси до складу Приазовського НПП.

З числа об'єктів Всесвітньої спадщини на території Запорізької області можна виділити Національний заповідник «Хортиця», історико-археологічний заповідник «Кам'яні Могили» та «Садиба Попова».

Острів Хортиця - найбільший острів на Дніпрі (довжина 12,5 км, найбільша ширина - до 2,5 км). Національний заповідник «Хортиця» занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. На його території нараховується 63 пам'ятки археології та історії, 33 з яких поставлено на державний облік.

Острів Хортиця - унікальна комплексна історико-культурна та природна пам'ятка, що охоплює період від мезоліту до ХХ століття, всесвітньо відома як колыска Запорозького козацтва та осередок першої в світі демократичної республіки.

На території Національного заповідника «Хортиця» створено музей історії запорозького козацтва, який є структурним підрозділом заповідника. Експозиція музею складається з чотирьох розділів, чотирьох діорам та виставок.

Державний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила» (Мелітопольський район) площею 15 га, на території якого знаходиться пагорб з плит пісковика площею 3 га, є унікальною пам'яткою стародавньої історії та культури. У гротах та печерах цього пагорбу, яких на сьогодні відкрито 60, було знайдено петрогліфічні комплекси - унікальні зразки первісного мистецтва віком до 9 тис. років.

Заповідник «Кам'яні Могили» (Розівський район). Засновано 5 квітня 1927 року, як особлива природоохоронна територія місцевого значення. Його площа складає близько 400 га, з них 300 га у складі Донецької області і 100 га

в Запорізькій. Зараз він є одним з чотирьох відділів Українського державного степового природного заповідника, який підпорядкований Президії НАН України. Район урочища «Кам'яні Могили» у геологічному, біологічному, художньо-емоційному та історичному аспектах є водночас унікальним і репрезентативним.

Історико-архітектурний заповідник «Садиба Попова» (Василівський район) - диво містобудування, музей замкової архітектури пізнього класицизму, побудований в 1884 році. Аналогів високоякісного мурування стін з цегли, за свідченнями фахівців, немає ні в Україні, ні в країнах СНД, ні взагалі в Європі.

5.4.4 Формування української частини Смарагдової мережі Європи

Смарагдові об'єкти – це такі території, на яких мешкають види рослин, мешкають або перебувають тимчасово види тварин та знаходяться оселища (біотопи), що охороняються Бернською конвенцією. На території Приазовського НПП є значна кількість видів тварин і рослин, занесених до списків Бернської конвенції: рослини вищі судинні – 6, тварини 316 (птахи – 262, ссавці – 24, риби – 14, рептилії – 8, безхребетні - 5, амфібії - 3), усього – 322 види. На території парку виділено 13 типів оселищ, подібних до Європейської класифікації оселищ, які потребують спеціальних заходів до їх збереження.

Територія національного природного парку «Великий Луг» з 2009 року входить до складу Смарагдової мережі. Рідкісні види рослин, тварин та оселищ, які знаходяться на території Парку охороняються. Плавні Великого Лугу були створені ріками Конки та Дніпра, алювіальні відкладення та наноси сприяли появленню такого феномена як архіпелаг «Великі та Малі Кучугури».

Трансгресія водойм у післяльодовиковий період вплинула на створення урвищ і байраків з відповідним набором флори і фауни. Затоплення Великого Лугу призвело до зникнення біотопів і зміни біорізноманіття регіону.

Унікальною є вся територія Парку – водно болотні угіддя архіпелагу «Великі та Малі Кучугури», заплави «Сім маяків», яким в 2011 році надано статус водно-болотних угідь міжнародного значення (Рамсарська конвенція), псамофітні та петрофітні степові, водні ділянки, печери, байрачні та заплавні ліси.

Найбільш важливі та цінні об'єкти для рослинного та тваринного світу на території Запорізької області, які не входять до складу ПЗФ України (на нашу думку) – Кушугумські, Балабинські та Біленько-Розумівські плавні.

5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

Запорізька область має значні рекреаційно-курортні та туристичні ресурси. Південь області омивається водами Азовського моря, берегова лінія якого в межах області складає біля 350 км.

Сприятливий клімат, чудові прибережні пейзажі Дніпра, джерела мінеральної води і лікувальні грязі, ласкаве, тепле Азовське море приваблюють туристів. Курорт державного значення Бердянськ, місто Приморськ та смт. Кирилівка користуються великою популярністю у відпочиваючих, як курортні центри. Всього на Азовському узбережжі та в акваторії р. Дніпро в регіоні функціонує близько 500 оздоровчих закладів, понад 20 садіб зеленого туризму.

У межах області розвідані та використовуються мінеральні води та лікувальні грязі практично всіх відомих бальнеологічних типів. В оздоровчих і лікувальних цілях широко використовується озокерит та спелеотерапія.

У цілому курортні та рекреаційні території складають майже 15% площі області.

Своєрідністю краю є унікальне поєднання природних умов, ландшафтів, різноманітних рекреаційних ресурсів із рядом емоційно потужних пам'яток історії, археології, монументального мистецтва та архітектури.

Рекреаційний потенціал Запорізького Приазов'я створює передумови для перспективного розвитку курортного господарства України. На сучасному етапі ця територія є рекреаційним резервом країни, знаходиться, в більшості, на шляху екстенсивного освоєння.

Бердянський грязьовий приморський курорт розміщений на південному сході області і територіально об'єднує у собі Бердянську косу з її кореневою частиною, курортну зону міста Бердянська, а в перспективі приєднає до себе Луначарські, розташовані на захід від міста Бердянська, і Новопетровські – на схід від міської межі, рекреаційні угіддя стихійного тривалого і короткочасного відпочинку локального значення.

Бердянський курорт має сприятливі соціально-економічні передумови, основу яких складає достатньо розвита транспортна інфраструктура, що забезпечує доступність курорту усіма видами транспорту.

Кирилівський бальнеокліматичний грязьовий приморський курорт розташований на південному заході Запорізької області і територіально об'єднує власне смт. Кирилівка, коси Пересип і Федотова. На території курорту, що займає площу 203,3 га, переважає оздоровчий сезонний відпочинок дітей і дорослих.

Система розселення у межах курортів носить розосереджений характер. Відсутня система центрів забезпечення, у яких є зосереджені об'єкти культурно-побутового обслуговування, тому в перспективі, найбільш оптимальним, є формування групових систем населених місць із виділенням в них рекреаційних центрів забезпечення.

Рекреаційна сфера в області являє собою складний міжгалузевий господарчий механізм, структура якого: і адміністративно-господарська, і функціональна, і економічна – повинна бути реформована і переведена на ринкові механізми господарювання і комплексного управління цієї сфери на рівні регіону, поєднана з конвенцією природокористування, що формується в державі.

Запорізька область характеризується поєднанням природних умов, ландшафтів і різноманітних рекреаційних ресурсів, які сприяють розвитку курортно-рекреаційної сфери, що відноситься до Приазовського рекреаційного району в межах Азово-Чорноморського рекреаційного регіону.

Актуальною проблемою є надання рекреаційним територіям статусу курортів державного та місцевого значення. На сьогодні вирішується питання про надання статусу курорту місцевого значення природним територіям курортів «Кирилівка» Якимівського району та «Великий Луг» м. Запоріжжя.

Для створення сприятливих умов розбудови туристичної галузі затверджено Програму розвитку рекреаційно-курортного комплексу та туризму в Запорізькій області на 2011-2015 роки.

Спільно з провідними туроператорами регіону розроблено та затверджено на засіданні обласної науково-методичної ради з питань туризму понад 80 тем та напрямів нових туристичних маршрутів, до яких увійшли оглядові та тематичні маршрути по м. Запоріжжя, міжрегіональні та міжрайонні туристичні маршрути.

Для всебічного сприяння розвитку туристично-курортної сфери області створена та активно працює низка дорадчих органів: Регіональна рада по координуванню туристичної та курортної діяльності при обласній державній адміністрації, обласна науково-методична рада з питань туризму при Департаменті культури, туризму, національностей та релігій облдержадміністрації; ведеться активна співпраця з громадською організацією «Запорізька обласна туристична асоціація».

5.6. Туризм

Розвиток туристичної галузі несе за собою безліч, як позитивних так і негативних наслідків. Одним з негативних є вплив туризму на екологічний стан навколишнього середовища. Адже зараз туристична галузь насамперед розглядається, як одне з основних джерел поповнення державного та місцевого бюджетів. А навколишнє середовище відходить на другий план.

З розвитком туристичної галузі збільшуються тенденції до розвитку рекреаційних зон. Але найбільшим попитом в останні роки користуються рекреаційні території, на яких не змінене або мало змінене природне середовище. В туристичній діяльності цей вид туризму прийнято називати, як «екологічний туризм».

Розвиток будь-якого виду туризму приносить шкоду екологічному стану навколишнього середовища. Для того, щоб не загальмовувати розвиток туризму та не знищувати природу, повинні бути обмеження щодо кількості туристичних комплексів на певній території, та вдосконалення вже існуючих.

Туристична інфраструктура Запорізької області представлена готелями, базами відпочинку, пансіонатами, санаторіями, дитячими оздоровчими таборами, розважальними закладами для дітей та молоді, закладами

харчування, аварійно-рятувальними службами, транспортною мережею та мережею зв'язку.

Розвиток туристичної та курортно-рекреаційної сфери характеризується позитивною динамікою: зростають обсяги в'їзного та внутрішнього туризму, підвищується ефективність господарської діяльності підприємств галузі, чітко простежується динаміка зростання суб'єктів туристичної діяльності.

Розвиток історико-культурного та курортно-рекреаційного компоненту в регіоні є другим пріоритетним напрямом соціально-економічного розвитку області згідно із Стратегією регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 року, затвердженої рішенням Запорізької обласної ради від 06.06.2008 № 2.

З метою врахування природного фактору при розбудові туристично-рекреаційної інфраструктури регіону, було забезпечено взаємодію відповідних місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів та наукової громадськості.

Результатом цієї взаємодії стала систематизація туристичних ресурсів регіону, складовою яких є території та об'єкти природно-заповідного фонду, з врахуванням концепції туристичного зонування області.

В продовження цієї роботи нагальною потребою є встановлення меж заповідних територій в натурі, визначення об'єктів для відвідування та зон абсолютної заповідності.

На часі діє моніторинг рекреаційних навантажень та визначення ризиків та загроз для функціонування об'єктів довкілля з метою їх збереження для прийдешніх поколінь.

Одним із елементів туризму в Україні є об'єкти культурної спадщини.

Культурна спадщина Запорізької області є невід'ємною частиною культурного надбання України. Її збереження і примноження є пріоритетним напрямом діяльності обласної державної адміністрації у сфері культури.

У Запорізькій області на державному обліку перебуває 8315 пам'яток, з них 6563 – пам'ятки археології, 1700 – історії, 32 – монументального мистецтва, 20 – науки і техніки; 12 об'єктів культурної спадщини регіону (3 пам'ятки історії і 9 – археології) занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України національного значення.

Найбільш туристично привабливими є заповідники.

В області перебуває на обліку близько 8 тис. об'єктів історико-культурного надбання, найбільш туристично привабливими із них є:

Острів Хортиця - найбільший острів на Дніпрі (довжина 12,5 км, найбільша ширина - до 2,5 км). Національний заповідник «Хортиця» занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. На його території нараховується 63 пам'ятки археології та історії, 33 з яких поставлено на державний облік.

Острів Хортиця - унікальна комплексна історико-культурна та природна пам'ятка, що охоплює період від мезоліту до XX століття,

всесвітньо відома як колыска Запорозького козацтва та осередок першої в світі демократичної республіки.

На території Національного заповідника «Хортиця» створено музей історії запорозького козацтва, який являється структурним підрозділом заповідника. Експозиція музею складається з чотирьох розділів, чотирьох діорам та виставок.

Державний історико-археологічний заповідник «Кам'яна Могила» (Мелітопольський район) - на території 15 га заповідника знаходиться пагорб з плит пісковика площею 3 га, який є унікальною пам'яткою стародавньої історії та культури. У гротах та печерах цього пагорбу, яких на сьогодні відкрито 60, було знайдено петрогліфічні комплекси - унікальні зразки первісного мистецтва віком до 9 тис. років.

Історико-архітектурний заповідник «Садиба Попова» (Василівський район) - диво містобудування, музей замкової архітектури пізнього класицизму, побудований в 1884 році. Аналогів високоякісного мурування стін з цегли, за свідченнями фахівців, немає ні в Україні, ні в країнах СНД, ні взагалі в Європі.

Заповідник «Кам'яні Могили» (Розівський район). засновано 5 квітня 1927 року, як особлива природоохоронна територія місцевого значення. Його площа складає близько 400 га, з них 300 га у складі Донецької області і 100 га в Запорізькій. Зараз він є одним з чотирьох відділів Українського державного степового природного заповідника, який підпорядкований Президії НАН України. Район урочища «Кам'яні Могили» у геологічному, біологічному, художньо-емоційному та історичному аспектах є водночас унікальним і репрезентативним.

В області діє 24 музейних заклади державного підпорядкування з загальною кількістю понад 384 тис. предметів основного фонду. Щороку музеї відвідують понад 600 тис. чол. з України і зарубіжжя.

До туристичних маршрутів постійно включаються нові туристичні об'єкти, особливо активно розвиваються історичний, зелений, спортивний, дитячий, фестивальний та етнотуризм.

Забезпечення певного мінімуму культурних послуг для всіх верств населення, збереження народних мистецьких традицій, етнокультурного різноманіття здійснюється потужним культурним потенціалом галузі області: 5 театрів, філармонія, 2 вищих навчальних заклади I-II рівнів акредитації, 66 шкіл естетичного виховання, 16 кінотеатрів, 510 бібліотек, 412 установ культури клубного типу.

Шість населених пунктів Запорізької області – Запоріжжя, Бердянськ, Гуляйполе, Мелітополь, Оріхів, Токмак – занесені у 2001 році відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України до списку історичних населених місць.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ГРУНТИ

6.1. Структура та використання земельних ресурсів

6.1.1. Структура та динаміка змін земельного фонду

Станом на 01.01.2016 року, за інформацією Головного управління Держземагентства у Запорізькій області, в області відбулися незначні зміни в складі земельних угідь.

Структура та динаміка земельного фонду наведена в додатку до розділу 6.1.1.

6.1.2. Господарська освоєність земельних угідь

Надзвичайно високий рівень господарської освоєності земель області обумовлено наявністю у земельному фонді угідь із родючими ґрунтами, високою щільністю населення та значною концентрацією продуктивних сил.

За станом на 01.01.2016 сільськогосподарські угіддя займають площу 2241,6158 тис. га (82,5% від загальної площі області), з них ріллі – 1903,5768 тис. га (70,0 %), багаторічний насаджень – 38,6797 тис. га (1,4%), сіножатей і пасовищ – 299,3592 тис. га (11,0 %); забудовані землі – 95,8616 тис. га (3,5%), в тому числі – землі промисловості, транспорту, зв'язку, технічної інфраструктури 25,767 тис. га – 0,95% (від загальної площі області).

Площа лісів та інших лісовкритих площ області складає лише 4,4% (119,2945 тис. га).

Господарська освоєність земельних угідь Запорізької області показана на діаграмі.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси області є сільське господарство, промисловість, енергетика, транспорт, гірничодобувна промисловість.

Природнокліматичні умови, а також нераціональне використання сільськогосподарських земель збільшує площу деградованих ґрунтів. Ерозія, засолення, осолонцювання, ущільнення, підтоплення, порушення, зсуви – всі ці види деградації земель характерні для області.

Незважаючи на те, що область знаходиться в зоні недостатнього зволоження, процеси підтоплення набули широкого розповсюдження і суттєво впливають на екологічний стан території та умови життєдіяльності людей. Підвищення рівня ґрунтових вод і, як наслідок, розвиток процесів підтоплення відбувається, головним чином, за рахунок надмірного техногенного навантаження, а природні фактори лише підсилюють цей вплив. В умовах плоского рельєфу і низької фільтраційної спроможності ґрунтів більша частина випадаючої вологи не встигає випаровуватись або просочуватись в більш глибокі шари ґрунту, а накопичується в його верхніх шарах, викликаючи підвищення рівня першого від поверхні водоносного горизонту.

У деяких випадках розвитку процесів підтоплення сприяє порушення правил планування та забудови території, що мають забезпечити своєчасний водовідвід. Через замулення, особливо на території населених пунктів, русла малих річок значно знизили свою дренажну спроможність. Викликає також занепокоєння стан гідротехнічних споруд і гребель, водопропускних труб і мостів на автодорогах та ін.

Площа зрошуваних земель займає близько 240,7 тис. га. Більшість зрошувальних і дренажних систем в результаті реформування аграрного сектору економіки в більшості своїй передані на баланс сільськогосподарських підприємств та сільських громад, які через брак коштів у місцевих бюджетах та відсутність кваліфікованих кадрів не в змозі забезпечити виконання всіх технічних вимог до їх експлуатації.

З метою попередження небезпечного підняття рівнів ґрунтових вод, своєчасного виявлення та усунення причин розвитку процесів підтоплення та визначення ділянок, що потребують першочергового виконання робіт по захисту від підтоплення, вкрай необхідним є організація та постійне функціонування системи моніторингу рівня ґрунтових вод на урбанізованих територіях міст і селищ, що сприятиме ефективному використанню обмежених фінансових ресурсів. Через відсутність фінансування моніторинг не ведеться. Мережа режимно - спостережувальних свердловин на урбанізованих територіях практично відсутня.

Порушення та рекультивація земель*

Землі	2014	2015
Порушені, тис. га	2,239	2,239
% до загальної площі території	0,1	0,1
Відпрацьовані, тис. га	0,701	0,428
% до загальної площі території	0,03	0,0
Рекультивовані, тис. га	0	0
% до загальної площі території	0	0

*За даними Головного управління Держгеокадастру у Запорізькій області

Значної шкоди земельним ресурсам завдає металургійна промисловість, транспорт, енергетика. Також, значний вплив на забруднення ґрунтів здійснюють звалища промислових та побутових відходів. Недостатньо або повністю відсутні промислові потужності з переробки окремих видів відходів та їх утилізації. Актуальним залишається питання зберігання та знешкодження непридатних пестицидів та агрохімікатів.

6.3. Стан і якість ґрунтів**6.3.1. Якість ґрунтів сільськогосподарського призначення**

Ґрунтовий покрив області представлений такими зональними ґрунтами, як чорноземи звичайні малогумусні, чорноземи звичайні малогумусні малопотужні, чорноземи південні, темно-каштанові та каштанові. Вони розрізняються за умовами залягання, морфологічними ознаками та фізико-хімічними властивостями. В комплексі з зональними, особливо по південній межі області, широко представлені солонці і солонцюваті ґрунти, рідше - солончаки.

Зміна зональних ґрунтів на території області відбувається з північного сходу на південний захід. В цьому напрямку збільшується вміст рухомого фосфору, що пов'язано, з більш тривалим теплим періодом і більшою сумою активних температур в південних районах і, відповідно кращими умовами для проходження мікробіологічних процесів мінералізації фосфатів. В загальних рисах в цьому напрямку змінюється ступінь забезпеченості ґрунтів обмінним калієм, в середині типів та підтипів ґрунтів залежить від механічного складу та інших особливостей.

За результатами агрохімічної паспортизації земель, проведеної Запорізькою філією ДУ «Держґрунтохорона», в 2015 році на площі 302,0 тис.га в ґрунтах області вміщують 3,79% гумусу, 116,3 мг/кг рухомого фосфору, 179,1 мг/кг обмінного калію, 84,5 мг/кг азоту та 8,4 мг/кг рухомої сірки.

Ресурс родючості складає 18,09 ц/га зернових одиниць. По районах коливається від 15,2 до 19,7 ц/га зернових одиниць в залежності від агрохімічної бальної оцінки родючості ґрунтів.

В 2015 році Запорізькою філією ДУ «Держгрунтохорона» проведено агрохімічне обстеження на площі 281,9 тис. га. Всього відібрано 16586 змішаних ґрунтових зразків. Гумус є важливим джерелом елементів живлення, але динаміка цього показника незадовільна. В цілому по області вміст гумусу знизився на 0,1%. У більшості районів присутня тенденція до зниження вмісту гумусу. Особливо велике зниження вмісту гумусу (на 0,11-0,15%) виявлено в Приморському, Бердянському та Вільнянському районах. Головною причиною зниження гумусу є дуже мале внесення (0,1 т/га) в останні роки органічних добрив, недостатнє надходження органічних речовин за рахунок поживних та кореневих залишків, посилена мінералізація органічної речовини в результаті інтенсивного вирощування просапних культур, змиття родючого гумусового шару ґрунту в результаті водної ерозії.

Зменшення вмісту гумусних речовин у ґрунті зумовлює погіршення їх фізичних властивостей і, насамперед, структурного стану і водопроникності. Погано-оструктурені ґрунти легше піддаються водній і вітровій ерозії. Внаслідок ерозії посилюється процес дегуміфікації. Вміст гумусу в ґрунтах змінюється залежно від структури посівних площ, від площі просапних культур і багаторічних трав у сівозміні.

Вміст гумусу зменшується в ґрунтах під просапними культурами значно швидше, ніж під багаторічними травами. На зрошуваних землях також спостерігаються зменшення вмісту гумусу і перерозподіл його за профілем. В орному горизонті вміст його зменшується, а в перехідному - збільшується. Одночасно, в складі гумусу зменшується відносний вміст гумінових кислот. Зміна якісного складу гумусу при зрошенні спричинює погіршення структурного стану і появу ознак злитості ґрунтової маси, особливо у чорноземів.

Якщо не виправити ситуацію з внесенням добрив, поживних речовин ще вистачить на 7-10 років, а після цього терміну врожаї сільськогосподарських культур різко зменшаться, тому що ґрунти будуть остаточно виснажені. На чорноземних та каштанових ґрунтах слід запроваджувати полезахисне лісонасадження, агротехнічні методи боротьби з ерозією, сівозміни з часткою багаторічних трав і бобових культур не менше 25%, внесення органічних і мінеральних добрив.

Золотим фондом області є особливо цінні ґрунти. Поняття «особливо цінні ґрунти» розглядаються в двох аспектах:

- ґрунти особливо цінні, загальнодержавного рівня;
- регіональні особливо цінні ґрунти.

Загальна площа особливо цінних ґрунтів сільськогосподарських угідь області складає 586,9 тис. га, вони підпадають під юрисдикцію статті 150 Земельного кодексу України, згідно з якою вилучення таких ґрунтів для несільськогосподарських потреб, як правило, не допускається. Використання земель з особливо цінними ґрунтами є, за рідким виключенням, землеробським, вони підлягають особливій охороні, збереженню та відтворенню їх родючості.

6.3.2. Забруднення ґрунтів

Згідно з вимогами суцільного агрохімічного обстеження ґрунтів Запорізької області у відібраних пробах за 2015 рік визначились залишкові кількості пестицидів, важкі метали та радіонуклід цезій-137.

За даними Запорізької філії ДУ «Держґрунтохорона» в 2015 році обстежені землі сільськогосподарського призначення Бердянського, Велико-білозерського, Кам'янсько-Дніпровського, Михайлівського районів.

Всі зразки, що були досліджені на вміст залишкових кількостей пестицидів (ЗКП) не мали перевищень ГДК.

Всі обстежені площі земель сільськогосподарського призначення в 2014 році були віднесені до незабруднених радіонуклідами земель.

В 2015 році при обстеженні ґрунтів на вміст важких металів визначались такі елементи: свинець, кадмій, ртуть, мідь, цинк, кобальт та марганець. Перевищень ГДК по вмісту важких металів в зазначених районах виявлено не було.

Ґрунти даних районів Запорізької області відносяться до слабозабруднених, тому що деякі показники вище фонового вмісту, але нижче ГДК

6.3.3. Деградація земель

Земельному фонду області притаманна певна двоїстість: з одного боку, в її ґрунтовому покриві переважають родючі чорноземні ґрунти, з другого – процеси деградації ґрунтів охоплюють практично всю її територію. В цьому важливу роль відіграють фактори, що пов'язані з використанням земель.

Використання деградованих та малородючих ґрунтів, безпідставно включених до складу орних земель завдають щорічно збитків оскільки виробничі витрати на них не компенсуються отриманими врожайми. Крім того наносяться не виправні збитки екологічного характеру за рахунок змиву родючого шару ґрунту. Втрати від ерозії вимірюються десятками мільйонів гривень на рік, знищуються найродючіші шари ґрунту та його найважливіша складова – гумус.

В Запорізькій області по даних земельного обліку налічується 76,5141 тис. га (2,8%) земель сільськогосподарського призначення, що потребують консервації.

Надмірна розораність території погіршує екологічні умови та можливості саморегулювання агроландшафту, знижує активність ґрунтоутворюючих процесів та природної родючості ґрунтів, посилює їх ерозію. Відомо, що на швидкість ерозійних процесів впливають природні та антропогенні фактори.

Інтенсивність ерозії відмічається в залежності від рельєфу. В західній частині області переважають плоскі, слабо задерновані, майже безстічні рівнини (Михайлівський, Веселівський, Велико-Білозерський райони).

Рельєф південних районів розчленований малими річками та балками. Саме тут поширена дефляція. Найбільші площі вона займає в Приазовському, Приморському, Якимівському та Мелітопольському районах. Найбільш розчленований рельєф в східних, північних та прилеглих до Дніпра районах. Зливи в поєднанні з розчленованим рельєфом і дефляцією викликають тут найбільший прояв ерозії ґрунтів. Вище зазначене свідчить, що сільське господарство Запорізької області розвивається в складних природно-кліматичних умовах.

За останні 35 років площа еродованих земель збільшилась на 25,2%. На теперішній час водною ерозією охоплено 35,5%, а вітровою – більш, ніж 90% площі сільськогосподарських угідь (в роки з пиловими бурями практично вся територія області піддається дії вітрової ерозії). Значно зменшився вміст гумусу в ґрунтах, спостерігається ущільнення орного шару, збільшуються площі засолених, солонцюватих, осолоділих та підтоплених земель. Щорічно з кожного гектара внаслідок ерозії втрачається 350 кг гумусу. Основні причини зменшення гумусу: посилення його мінералізації, втрати при змиві верхнього (найбільш гумусованого) горизонту, недостатня кількість внесення органічних добрив.

Найбільш піддані водній ерозії Гуляйпільський, Запорізький, Новомиколаївський, Куйбишевський, Кам'янсько-Дніпровський райони; вітровій – Веселівський та Михайлівський. Одночасно водній та вітровій ерозії найбільш піддані Приморський та Бердянський райони.

Останні вишукувальні роботи щодо якісного стану ґрунтів Запорізької області, були проведені ДП «Запорізький науково-дослідний та проектний інститут землеустрою» у 1996 році, в наступні роки через відсутність фінансування роботи не проводились.

Створення нових агроформувань без достатнього науково-методичного, організаційного і фінансового забезпечення характеризується порушенням практично усіх сівозмін. У 2 рази збільшилися площі під культурами, які призводять до екологічної кризи деградованих та малородючих земель. Так, в середньому по області, соняшник в структурі орних земель займав 25,4%. В окремих господарствах цю культуру вирощують понад трьох років на одних і тих самих ділянках.

Вирішення питань поліпшення якісного стану ґрунтового покриву залежить від державного фінансування довгострокової програми з охорони земельних ресурсів та підвищення їх родючості, а також сумління землевласників, землекористувачів та орендарів.

6.4 Оптимізація використання та охорона земель

Рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 22 затверджена «Програма з впровадження заходів щодо збереження, охорони, відтворення та раціонального використання земельних ресурсів у Запорізькій області на 2013-2014 роки». Метою Програми є розроблення Схем землеустрою і техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель у

сільських, селищних, міських радах Бердянського, Василівського, Велико-Білозерського, Веселівського, Гуляйпільського, Кам'янсько-Дніпровського, Мелітопольського, Михайлівського, Новомиколаївського, Орхівського, Пологи́вського, Приморського, Розівського, Токмацького, Чернігівського районів Запорізької області і впровадження їх у життя.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

Запорізька область – визначний геологічний регіон, який щедро наділений розмаїттям геологічних споруд та потужними мінеральними ресурсами. За різноманітністю та багатством мінерально-сировинних ресурсів область займає одне з провідних місць в Україні. Займаючи площу 27,2 тис. км² (4,5% території України), область спроможна забезпечити державу рудами марганцю, багатими рудами заліза, гірничо-хімічними корисними копалинами, нерудними корисними копалинами для металургії, будівельними корисними копалинами. Відносно загальних запасів мінеральної сировини держави в області знаходиться: пегматитів — 88,06%, апатитів — 63,42%, марганцевих руд — 69,1%, каолінів — 22,9%, багатих залізних руд — 10%, вогнетривких глин — 8,6%.

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Мінерально-сировинна база області на 62,21% складається із сировини для виробництва будівельних матеріалів, 25,58% перепадає на питні, технічні та мінеральні підземні води, решта – це руди чорних, рідкісних та рідкоземельних металів (6,39%), газу природного (0,58%), гірничорудні (2,33%), гірничо-хімічні корисні копалини (1,16%) та нерудні корисні копалини для металургії (1,74%).

Із Запорізької області в інші регіони України поставляється польовий шпат, залізна руда, каолін, вогнетривка глина, камінь облицювальний та будівельний. Завозиться нафта, газ, вугілля, алюміній, титан, цементна та скляна сировина, гіпс, сировина карбонатна для випалювання на вапно, керамзитова сировина тощо.

Для розробки перспективними видами корисних копалин є руди марганцю, апатит, фтор, графіт, скляна сировина (пісок кварцовий) та інше.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Моніторинг геологічного середовища включає такі обов'язкові елементи: еколого-геологічне картування, довгострокове спостереження за змінами екологічних параметрів довкілля, оцінки та прогноз його екологічного стану. Він здійснюється на об'єктовому, регіональному та державному рівнях.

Основними виконавцями (суб'єктами) моніторингу є Бердянська комплексна гідрогеологічна та інженерно-геологічна партія та Білозерська геологорозвідувальна експедиція Державної геологічної служби України, гірничодобувні підприємства.

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Підземні води широко використовуються в народному господарстві Запорізької області і є важливим резервом для забезпечення економічного та соціального розвитку. В умовах незначних ресурсів придатних для питного водопостачання поверхневих вод вивчення підземної гідросфери на території Запорізької області має важливе загальнодержавне значення.

В геоморфологічному відношенні територія Запорізької області розташована в межах північно-східної частини Причорноморської низовини й Азовсько-Придніпровської височини, що розрізняються за умовами формування підземного і поверхневого стоку.

Придніпровська височина охоплює північну частину території області. Абсолютні відмітки поверхні складають 120-140 м, на границі з Дніпропетровською областю, досягають 170-180 м. Розчленованість поверхні рівнини різна. Відносне перевищення вододілів над лінією ерозійних врізів 20-40 м.

Приазовська височина займає південно-східну частину області. Абсолютні відмітки поверхні досягають 200-234 м. Поверхня височини сильно розчленована ерозійною мережею. Глибина ерозійного врізу 140-160 м.

Запорізька область знаходиться в межах двох великих геолого-тектонічних структур - Причорноморської западини і Українського кристалічного щита.

Відповідно до геолого-тектонічної будови, що визначає регіональні умови формування підземних вод, на території області виділяються наступні гідрогеологічні басейни першого порядку - Причорноморський артезіанський басейн і Український басейн тріщинних вод.

В межах Українського басейну тріщинних вод на території Запорізької області виділяються гідрогеологічні басейни другого порядку - Придніпровський басейн тріщинних вод, Приазовський басейн тріщинних вод і Кінксько-Ялинський дрібний артезіанський басейн.

Загальною закономірністю Українського басейну тріщинних вод і Причорноморського артезіанського басейну є приуроченість ґрунтових і міжпластових підземних вод не тільки до окремих стратиграфічних відкладів, а нерідко і до їхніх комплексів.

Основні водоносні горизонти Причорноморського артезіанського басейну, підземні води якого використовуються для господарсько-питного і технічного водопостачання в межах області, приурочені до осадових крейдових, палеогенових, неогенових і четвертинних відкладів.

На Українському кристалічному щиті найбільш важливе значення для господарсько-питного і технічного водопостачання мають підземні води, приурочені до тріщинуватої зони кристалічних порід докембрію та продуктів їх вивітрювання, осадових крейдових, палеогенових, неогенових відкладів, що поширені в знижених ділянках кристалічного масиву (Кінксько-Ялинському дрібному артезіанському басейні).

Одним з основних джерел постачання населення якісною питною водою на території області є водоносні горизонти неогенових і палеогенових відкладів. Підземні води неогенових відкладів на території області поширені практично повсюдно, за винятком Приазовського та Придніпровського масивів. Водоносний комплекс палеогенових відкладів порівняно з іншими водоносними горизонтами має найбільше практичне значення по якості, водозбагаченості і кількості експлуатаційних запасів підземних вод.

Гідрогеологічні умови формування ресурсів підземних вод в різних частинах області неоднакові. Територія Причорноморського басейну характеризується більш сприятливими умовами і тут кількість попередньо розвіданих підземних вод (ПРПВ) у межах адміністративного району, як правило, наближається або перевищує 100,0 тис. м³/добу. На площі Українського басейну гідрогеологічні умови значно гірші, тут є райони з величиною ПРПВ 2,0-13,2 тис. м³/добу, а Вільнянський і Запорізький райони їх зовсім не мають. В цілому сума прогнозних ресурсів підземних вод області становить 1644,6 тис.м³/добу, серед яких з мінералізацією до 1,5 г/дм³ – 1232,4 тис.м³/добу.

Станом на 01.01.2016 експлуатаційні запаси підземних вод (ЕЗПВ) розвідані та затверджені ДКЗ СРСР, Укр. ТКЗ, ДКЗ України по 13 РПВ (34 ДРПВ) у кількості 299,5 тис.м³/добу. Найбільше розвідано і затверджено запасів підземних вод у Мелітопольському (60,0 тис.м³/добу) і Кам'янсько-Дніпровському районі (70,5 тис.м³/добу), в інших районах їх величина змінюється від 5,4 тис.м³/добу до 39,9 тис.м³/добу. Дев'ять районів з двадцяти, у межах Українського басейну, не мають експлуатаційних запасів.

Кількість попередньо розвіданих (прийняті НТР та такі, що пройшли попередню експертизу ДКЗ України) ЕЗПВ станом на 01.01.2016 по 10 РПВ (14 ДРПВ) становить 561,6 тис. м³/добу. У Кам'янсько-Дніпровському районі кількість попередньо розвіданих ЕЗПВ становить 483,0 тис.м³/добу (86,0%).

Процент водовідбору з ПРПВ коливається від 0,9 % (Токмацький район) до 42,15 % (Бердянський район), а в 2-ох адміністративних районах (Вільнянський і Запорізький) водовідбір перевищує ПРПВ на 0,81 тис. м³/добу. Процент освоєння експлуатаційних запасів змінюється від 2 % (Приазовський, Куйбишевський та Розівський райони) до 60 % (Бердянський і Кам'янсько-Дніпровський райони).

Таким чином, в Запорізькій області спостерігається значна територіальна нерівномірність запасів і забезпеченості окремих районів підземними водами.

Відсутність підземних та поверхневих вод питної якості або їх розповсюдження на окремих локальних ділянках обумовлює важкі умови господарсько-питного водопостачання населених пунктів, в першу чергу сільських, у Бердянському, Куйбишевському, Приморському та Чернігівському районах. Поліпшення питного водопостачання у даних районах може бути виконано за рахунок пошуків підземних вод питної якості (буріння пошукових свердловин на воду), а також впровадження технологій опріснення води.

Залишається гострою проблема водопостачання ряду населених пунктів Вільнянського, Запорізького та Новомиколаївського районів, де геолого-тектонічна будова обумовила поширення підземних вод тільки у тріщинній зоні кристалічних порід докембрію, яка має низьку водозбагаченість в умовах дуже нерівномірного ступеню тріщинуватості в розрізі та по площі. Незахищеність підземних вод від поверхневого забруднення обумовлює низьку якість підземних вод.

Реструктуризація сільськогосподарської галузі з початку 2000 р. приводить до змін умов водопостачання сільського населення. Виникає необхідність здійснення інвентаризації водозаборів на території області з виконанням ліквідаційного тампонажу покинутих свердловин або їх тимчасової консервації.

У 2009 році на виконання п. 4.3 Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27.02.2009 «Про стан безпеки водних ресурсів держави та забезпечення населення якісною питною водою в населених пунктах України», яке введено в дію Указом Президента України від 06.04.2009 № 221/2009, територіальними органами Державної геологічної служби проведено обстеження експлуатаційних водозабірних свердловин в межах області, дані якого щорічно уточнюються при погодженні клопотань для отримання дозволів на спеціальне водокористування. Станом на поточний час за даними Державного обліку підземних вод на території області нараховується 37 шахтних колодязів та 2241 експлуатаційних водозабірних свердловин, з яких 1032 свердловин знаходяться в робочому стані, 251 – законсервовані, 228 – резервні, 230 – підлягають санітарно-ліквідаційному тампонажу, виявлено 500 безгосподарних свердловин. Крім того, для захисту від підтоплення населених пунктів працює 51 свердловина вертикального дренажу.

В межах області спостерігається забруднення лише першого від поверхні ґрунтово-техногенного водоносного горизонту. Виділяється декілька основних джерел забруднення ґрунтових вод, обумовлених різними факторами:

1. Для очисних споруд госпобутових стоків міст та селищ міського типу, полігонів твердих та рідких побутових відходів характерне перевищення фону по сполуках азоту (нітрати, нітроти, солі амонію), БСК, ХСК пов'язане з відсутністю або недосконалістю протифільтраційних екранів.

2. Для полігонів промислових відходів, шламонакопичувачів промислових стоків характерне перевищення фону по загальній мінералізації, зважених речовинах, вмісту солей важких металів (залізо, марганець, свинець, цинк, тощо), сульфідах, сульфатах, фенолах, роданідах, фторидах, нафтопродуктах пов'язане з тривалою експлуатацією без протифільтраційних екранів.

3. Для нафтобаз та нафтосховищ характерне перевищення вмісту нафтопродуктів пов'язане з тривалим порушенням технології експлуатації в період 1970-1990 рр.

Окремим випадком є перевищення фону по сполуках Cr^{6+} та Cr^{3+} , заліза, нафтопродуктах пов'язане з забрудненням ґрунтових вод та ґрунтів внаслідок розгерметизації ємностей гальванічних стоків на ПАТ «Гідросила МЗТГ». На підприємстві проведені еколого-геологічні вишукування для визначення площі та глибини забруднення, виконані заходи по очищенню вентиляційних каналів від хромвміщуючих сполук, що дозволило локалізувати осередок забруднення.

Крім того, потенційним джерелом забруднення підземних водоносних горизонтів, що використовуються для господарсько-питного водопостачання, є покинуті експлуатаційні водозабірні свердловини, які при реформуванні сільськогосподарської галузі та розпаюванні земель не передані на баланс територіальним громадам.

Видобування залізної руди ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» пов'язане з необхідністю відкачування підземних вод з шахтних виробок. При цьому прісні підземні води понтичного і сарматського водоносних горизонтів видобуваються і подаються Таврійським експлуатаційним цехом водопостачання і водовідведення КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради для водопостачання м. Дніпрорудне та ряду сільських населених пунктів Василівського району. Свердловини Таврійського експлуатаційного цеху водопостачання і водовідведення КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради, обладнані на бучакський водоносний горизонт, тимчасово законсервовані. Підземні води верхньокрейдового водоносного горизонту використовуються для власних потреб підприємства. Мінералізовані шахтні води частково використовуються для потреб виробництва, а решта відкачується в ізольований ставок-випаровувач, розташований в Утлюкському лимані. За висновками оцінки впливу ставка-випаровувача на навколишнє природне середовище «ставка-випаровувач не завдає шкідливої дії на геологічне, водне і повітряне середовище».

За даними державного моніторингу підземних вод, який в межах області проводиться Бердянським гідрогеологічним загоном, рівні бучакського і верхньокрейдового водоносних горизонтів в зоні впливу ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» є стабільними, за останні п'ять років спостерігається їх поступове підвищення.

Згідно ст. 105 Водного кодексу України ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат», як підприємство, діяльність якого може негативно впливати на стан підземних вод, здійснює відомчий моніторинг стану підземних вод в зоні впливу. Ведення моніторингу покладено на гідрогеологічну службу підприємства. Інформація про гідрогеологічне становище щорічно надається до Департаменту екології та природних ресурсів Запорізької облдержадміністрації. За даними гідрогеологічної служби ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» після припинення поверхневого водовідливу рівні бучакського та верхньокрейдового водоносних горизонтів відновились, депресійна воронка в межах зони впливу залишається стабільною, розширення гірничих виробок на глибоких

горизонтах не відбивається на їх рівневому режимі. Рівень бучакського водоносного горизонту протягом останніх 10 років коливається на абсолютних відмітках від 106 м до 112 м.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Поширення екзогенних геологічних процесів на території області наведені в таблиці 7.2.2.1.

Таблиця 7.2.2.1.

Поширення екзогенних геологічних процесів (ЕГП)

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, од.	% ураженості регіону
1	Зсуви	3,6	205	0,013
2	Абразія	2,68 (по відстані 357 км)	5	0,009

В основному, екзогенні геологічні процеси (ЕГП) розвинені на узбережжях Азовського моря, Каховського та Дніпровського водосховищ. Поширення екзогенних геологічних процесів на території області не спостерігаються, але спостерігається їх періодична активізація на узбережжі Азовського моря.

Активні зсувні процеси на узбережжі Дніпровського водосховища поширені на ділянці берегового схилу між селами Круглик і Грушівка, також на цій ділянці спостерігаються активні процеси абразії, про що свідчать свіжі осипи ґрунту біля підніжжя схилу, а також повалені дерева. На узбережжі Каховського водосховища зсувні процеси активно розвивались в районах сіл Балки і Маячка, а також на ділянці спостереження Мамаєва гора. Швидкість протікання зсувних процесів у порівнянні з минулими роками знизилась, це, зокрема, зумовлено берегозахисними роботами проведеними на різних ділянках узбережжя водосховища.

На ділянці I категорії – узбережжя Азовського моря, найбільш інтенсивно корінний береговий схил розмився в Обіточній затоці на ділянці довжиною 31 км під дією активних процесів морської абразії. Ділянка починається від західної околиці села Степнівка-I і закінчується на західній межі Ботієвської зсувної ділянки II категорії. Корінний береговий схил активно розмивається, за виключенням долини річки Домузла. На багатьох ділянках затоки проводяться берегозахисні та берегоукріплювальні роботи.

Швидкість абразії берегів Азовських кіс протягом 2015 року на окремих ділянках була різною. Найбільш інтенсивно відмивалися східні і південно-східні береги кіс, так:

Федотова – східний берег від села Степок на південь довжиною 4 км, довжина вимоїни за рік практично не збільшилась, подекуди, на момент обстеження, простежувалась акумуляція пляжних відкладів. В селі Степок

місцевим населенням виконано будівництво берегоукріплювальної підпірної стінки та берегозахисних споруд, які сприяли збільшенню ширини пляжної смуги.

Обіточна – Протягом останніх років коса Обіточна, що на десятки кілометрів заходить в Азовське море, в результаті несприятливих кліматичних умов (особливо в осінньо-зимовий період) зазнає руйнації берегової лінії та вузьких ділянок коси. Для вирішення питання розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 12.05.2015 № 161 створено комісію з обстеження коси Обіточної, яка розташована в Приморському районі Запорізької області. До складу комісії увійшли представники державних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та лісового господарства.

3 червня 2015 року відбулося виїзне засідання комісії з обстеження коси Обіточної, на якому вирішено провести заходи по укріпленню берегової лінії від подальшого руйнування та збереженню унікальної природи коси.

Вирішення проблем, пов'язаних з активізацією ЕГП, укріплення берегів з метою запобігання подальшої ескалації екологічного лиха, подолання наслідків небезпечної екологічної ситуації, вирішення проблем захисту і збереження цінних природно-лікувальних ресурсів та рекреаційного потенціалу регіону можливе тільки за умови комплексного підходу на державному рівні з залученням можливостей місцевого рівня.

7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Геологічний контроль за вивченням та використанням надр на території області здійснює Південна територіальна інспекція Держгеоконтролю Державної геологічної служби Мінприроди України.

7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Законом України від 09.04.2014 № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру», який набрав чинності з 26.04.2014, внесено зміни до ст. 106 Водного кодексу України, згідно з якими погодження проектів буріння експлуатаційних водозабірних свердловин здійснюється в порядку, встановленому Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності».

У 2015 році проекти буріння експлуатаційних водозабірних свердловин не розглядались.

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Запорізька область відноситься до регіонів, де зосереджена значна кількість підприємств важкої промисловості: 45% від загальної кількості виробленої продукції в області займає продукція металургії та оброблення металу, 20 % – виробництво та розподілення електроенергії, газу, тепла, води. В області також зосереджені хімічні, машинобудівні підприємства та підприємства гірничодобувного комплексу.

З метою зменшення обсягів відходів, які розміщуються протягом року та утворюються практично на всіх підприємствах – основних забруднювачах, вдосконалюються діючі та впроваджуються сучасні технології і обладнання, виконуються заходи щодо поводження з відходами.

Виробнича діяльність підприємств пов'язана з утворенням відходів I–IV класів небезпеки. Протягом 2015 року у Запорізькій області утворилося 5463,3 тис.т відходів, що на 6 % більше порівняно з 2014 роком, у т.ч. утворення відходів I–III класів небезпеки – 19,0 тис.т (на 19,8 % менше).

Утворення відходів I–IV класів небезпеки у 2014 році

Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
Утворено відходів I–IV класів небезпеки	тис. тон	5463,3	
у тому числі:			
відходи I –III класів небезпеки	тис. тон	19,0	

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Масштабність ресурсовикористання і енергетично-сировинної спеціалізації економіки регіону в цілому сприяють значному утворенню і накопиченню відходів виробництва і споживання.

Динаміка утворення відходів основних підприємств області наведена в додатку до розділу 8.2.

Основні показники поводження з відходами I–III класів небезпеки наведені в таблиці 8.2.1.

Таблиця 8.2.1.

Основні показники поводження з відходами I–III класів небезпеки

Показники	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Утворилося, тис. т	29,3	25,0	19,7	16,5	19,0
Спалено, тис. т	0,1	0,0	0,0	0,02	0,0
Наявність на кінець року у сховищах організованого складування та на території підприємств, тис. т	8267,2	7659,7	7676,6	7686,5	7613,8

На сьогодні в області особливо гостро постає проблема поводження з твердими побутовими відходами, виникнення і ліквідації несанкціонованих звалищ відходів.

Роботу з підтримання санітарного стану території, організації збору побутових відходів, виявлення та ліквідації стихійних звалищ проводять комунальні та приватні підприємства, сільські ради із залученням суб'єктів підприємницької діяльності, розташованих на підпорядкованій території.

Таблиця 8.2.2.

Інформація про кількість полігонів станом на 01.01.2016 року

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону (район)	Кількість паспортизованих місць видалення відходів, од.
1.	м. Запоріжжя	16
2.	м. Бердянськ	4
3.	м. Енергодар	9
4.	м. Токмак	1
5.	м. Мелітополь	3
6.	Бердянський район	10
7.	Василівський район	3
8.	Веселівський район	-
9.	Запорізький район	5
10.	Гуляйпільський район	1
11.	Куйбишевський район	-
12.	Новомиколаївський район	-
13.	Пологівський район	23
14.	Приазовський район	1
15.	Приморський район	16
16.	Токмацький район	-
17.	Чернігівський район	1
18.	Якимівський район	4

На виконання розпорядження голови облдержадміністрації від 22.07.2014 № 356 «Про поводження з безхазяйними, забороненими і непридатними до використання в сільському господарстві хімічними засобами захисту рослин» Департаментом агропромислового розвитку здійснений аналіз матеріалів управлінь агропромислового розвитку райдержадміністрацій щодо кількості непридатних та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин (далі - ХЗЗР).

За результатами інвентаризації загальна кількість ХЗЗР у Запорізькій області станом на 01.05.2015 становила 301,2504 тонн.

**Поводження з непридатними пестицидами.
Стан зберігання заборонених і непридатних до використання пестицидів
(станом на 01.01.2016)***

Назва району	Кількість, тон	Кількість складів	Стан складських приміщень (одиниць)		
			Задовіль- ний	Нерадо- вільний	Зручно- вані
1	2	3	4	5	6
м. Запоріжжя	-	-	-	-	-
м. Бердянськ	-	-	-	-	-
м. Мелітополь	-	-	-	-	-
м. Енергодар	-	-	-	-	-
м. Токмак	-	-	-	-	-
Бердянський район	10,652	3	1	2	-
Василівський район	1,430	1	-	-	1
Великобілозерський район	33,76	3	-	3	-
Веселівський район	2,8	2	-	2	-
Вільнянський район	2,8	2	-	2	-
Гуляйпільський район	7,0564	2	2	-	-
Запорізький район	-	-	-	-	-
Куйбишевський район	-	-	-	-	-
Кам'янсько-Дніпровський район	5,0	1	-	1	-
Мелітопольський район	10,635	5	3	-	2
Михайлівський район	0,70	2	-	2	-
Новомиколаївський район	7,680	4	-	4	-
Оріхівський район	27	3	-	3	-
Пологівський район	156,879	9	3	-	6
Приазовський район	14,3	10	4	4	2
Приморський район	16,992	8	2	6	-
Розівський район	-	-	-	-	-
Токмацький район	-	-	-	-	-
Чернігівський район	1,21	1	-	1	-
Якимівський район	2,356	3	1	2	-
ВСЬОГО	301,2504	59	16	32	11

* за даними проведеної інвентаризації непридатних ХЗЗР у 2015 році станом на 01.05.2015.

Також слід зазначити, що у грудні 2015 року за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища зібрано, перезатарено, завантажено на автомобільний транспорт відправлено для знищення безхазяйних непридатних до використання ХЗЗР – 100,56 тони на суму 3972,12 тис. грн.

8.3. Використання відходів як вторинної сировини

Законом України від 09.04.2014 № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів

дозвільного характеру», отримання суб'єктами господарювання ліцензії на впровадження господарської діяльності у сфері збирання, заготівлі окремих видів відходів як вторинної сировини, скасовано.

8.4. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Екологічний контроль при транскордонному перевезенні відходів здійснюється відповідно до «Положення про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2000 № 1120.

8.5. Державне регулювання в сфері поводження з відходами

Законом України від 09.04.2014 № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» (далі – Закон), який набрав чинності з 26.04.2014, було внесено ряд змін до законів, що регламентують діяльність у сфері поводження з відходами.

Закон скасовує дозвіл на розміщення відходів та погодження проектів лімітів на утворення та розміщення відходів.

Змінами до п. «к» ст. 20 Закону України «Про відходи» передбачено видачу дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами.

Згідно ст. 18 Закону України «Про відходи», до компетенції Кабінету Міністрів України віднесено затвердження порядку надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами.

Пунктом 3 Прикінцевих положень Закону Кабінету Міністрів України доручено у тримісячний строк, з дня набрання чинності цим Законом, забезпечити видання нормативно-правових актів, передбачених цим Законом, та привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

На теперішній час Кабінетом Міністрів України не були внесені зміни до постанов, які регламентують порядок видачі документів дозвільного характеру.

Таким чином, надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами повинно здійснюватись, згідно з вимогами відповідних Порядків після затвердження їх Кабінетом Міністрів України.

Пунктом 8 Постанови Кабінету Міністрів України від 03.08.1998 № 1218, передбачено, що до категорій власників, які звільняються від одержання лімітів на утворення та розміщення відходів, належать власники відходів, які не підлягають включенню до реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 № 1360, зазначені власники об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів подають щороку через дозвільні центри, центри надання адміністративних послуг декларацію про відходи,

реєстрація декларацій про відходи здійснюється на безоплатній основі. Декларації про відходи передаються до обласних державних адміністрацій.

Впродовж 2015 року Департаменту екології та природних ресурсів надано 366 декларацій про утворення відходів.

З метою посилення контролю за екологічним станом місць видалення відходів, оцінки їх впливу на навколишнє природне середовище і здоров'я людини та відповідно до статті 28 Закону України «Про відходи», Департаментом екології та природних ресурсів постійно розглядається та переглядаються паспорти місць видалення відходів за результатами спостережень, контрольних замірів, додаткових робіт тощо.

Перелік підприємств Запорізької області, які отримали ліцензії на поводження з небезпечними відходами, наведено в додатку до розділу 8.5.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічна безпека – це сукупність дій, станів і процесів, що прямо чи побічно не призводять до серйозних збитків (або загроз таких збитків), що завдаються природному середовищу, окремим людям і людству загалом; комплекс станів, явищ та дій, що забезпечують екологічний баланс на Землі і у будь-яких її регіонах на рівні, до якого фізично, соціально-економічно, технологічно та політично готове (може без серйозних збитків адаптуватися) людство.

Об'єктами екологічної безпеки є все, що має життєво важливе значення для суб'єктів безпеки: права, матеріальні та духовні потреби особистості, природні ресурси та довкілля як матеріальної основи державного та суспільного розвитку.

Суб'єктами екологічної безпеки є індивідуум, суспільство, біосфера, держава.

Рівень екологічної безпеки визначає стан захищеності особи, суспільства, держави від несприятливого впливу, обумовленого природними та антропогенними факторами.

Найбільш імовірно небезпечними, які можуть виникнути на території області, можуть бути явища та процеси природного характеру (високі рівні води - паводки, повінь, підвищення рівня ґрунтових вод - підтоплення, зсуви), або техногенного характеру (аварії з викиданням, або загрозою викидання радіоактивних речовин на Запорізькій АЕС, аварії з викиданням або загрозою викидання небезпечних хімічних речовин під час виробництва, переробки або зберігання, прориви гребель з утворенням хвиль прориву та катастрофічних затоплень, наявність на території області складів Міністерства оборони, де зберігаються непридатні до використання боєприпаси, непридатні до застосування хімічні засоби захисту рослин, хімічно небезпечні речовини, завезені з інших країн та ін.

Розділом XI ст. 50-59 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-ХІІ визначені основні вимоги щодо забезпечення екологічної безпеки розміщення об'єктів або впровадження будь-якої діяльності, яка може завдати шкоди навколишньому природному середовищу.

Постановою КМУ від 28.08.2013 № 808 затверджено перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, для яких є обов'язковим здійснення державної екологічної експертизи. До таких об'єктів, зокрема, відносяться будівництво каналізаційних систем та очисних споруд, збір, обробка, зберігання, поховання, знешкодження і утилізація всіх видів промислових і побутових відходів, металургія (чорна і кольорова), хімічна промисловість, виробництво електроенергії і тепла на базі органічного палива, гірничодобувна промисловість та ін.

Несприятлива структура промислового виробництва Запорізької

області, з переважаючим розвитком найбільш забруднюючих галузей промисловості - хімічної, металургійної галузей та електроенергетики, призвела до високої концентрації екологічно-небезпечних виробництв. Зважаючи на відсутність дієвих, і, в першу чергу, економічних стимулів та механізмів, рівень застосування інноваційних, ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій залишається низьким.

9.3. Радіаційна безпека

В Запорізькій області підприємством ядерної енергетики є Відокремлений підрозділ «Запорізька АЕС» Державного підприємства Національної атомної енергогенеруючої компанії «Енергоатом» (далі – ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом») - найбільший енергетичний об'єкт в Україні та Європі з встановленою потужністю 6000 МВт. ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» експлуатуються 6 енергоблоків потужністю 1 млн. кВт кожний. Перший енергоблок було введено в експлуатацію у 1984р., другий – у 1985р., третій – у 1986р., четвертий – у 1987р., п'ятий – у 1989р., шостий – у 1995р. (після скасування мораторію на будівництво АЕС).

В останні роки станція виробляє близько 50% всієї електроенергії виробленої атомними станціями України, і більше 22% від загального виробітку електроенергії в країні.

ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» розташована на лівому березі центральної ділянки Каховського водосховища в 70 км нижче м. Запоріжжя, в 160 км вище за греблю Каховською ГЕС. Каховське водосховище замикає Дніпровський каскад водосховищ. На ділянці ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» ширина водосховища складає 8 - 11 км. Для контролю радіаційного стану відкритих водоймищ відбиралися проби води, водоростей, донних відкладень і риби в ставку-охолоджувачі і прилеглий акваторії Каховського водосховища вище за ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом», у 500 м нижче за продувальну споруду і у першого пункту водокористування нижче за течією, а також на протилежному березі Каховського водосховища в районі водозаборів м. Нікополь і м. Марганець.

Радіаційний контроль за станом підземних вод на території промайданчика ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» здійснюється щоквартально за допомогою мережі спостережних свердловин.

Спостереження за радіаційним станом у т.ч., сухого сховища відпрацьованого ядерного палива (ССВЯП), здійснюється за допомогою спеціальних систем радіаційного контролю (СРК), автоматизованої системи контролю радіаційного стану (АСКРС) та безпосередньо персоналом ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом». Контроль за викидами радіонуклідів в атмосферу здійснюється інформаційно-вимірною системою «Кільце».

Радіаційний фон у районі знаходження ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» відповідає природнім значенням і в середньому складає 8-12 мкР/год.

На промайданчику ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» розташовані 3 (три) сховища для тимчасового зберігання твердих радіоактивних відходів, загальним об'ємом 18990 м³, та 2 (два) сховища для тимчасового зберігання рідких радіоактивних відходів, загальним об'ємом 4800 м³.

Кількість:

- твердих радіоактивних відходів, накопичених у сховищах становить 16801 м³, загальною активністю $9,6 \cdot 10^{13}$ Бк (станом на 01.01.2016);
- рідких радіоактивних відходів накопичених у сховищах становить 3355,5 м³, загальною активністю $1,57 \cdot 10^{13}$ Бк (станом на 01.01.2016).

Захоронення радіоактивних відходів на ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» не здійснюється.

Аналіз багаторічних спостережень з радіаційної дії об'єктів ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» на персонал і довкілля підтверджує наступні висновки:

потужність дози гамма-випромінювання і інтегральна доза на місцевості в межах зони спостереження знаходиться на рівні фонових значень, характерних для цього регіону;

газо-аерозольні викиди в атмосферу і рідкі скидання радіоактивних речовин в ставок-охолоджувач об'єктами ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» протягом усього періоду експлуатації значно нижче встановлених допустимих рівнів;

радіаційна обстановка визначається радіонуклідами природного і космогенного походження; додатковий вклад ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» в забруднення повітря, водних об'єктів, ґрунтового і рослинного покриву довгоживучими радіонуклідами Cs - 137 і Sr - 90 за межами санітарно-захисної зони не виявлені;

в цілому, рівень радіаційної дії ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» на населення і оточуюче середовище не перевищує рівня дози, що створюється природними джерелами випромінювання, і не змінює природний рівень природної радіації в районі розташування ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом».

За весь період експлуатації ССВЯП зміст радіонуклідів в пробах навколишнього середовища в районі майданчика ССВЯП відповідає природному рівню.

Контроль за станом радіаційної безпеки на підприємствах області, виробничих майданчиках суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють операції з металобрухтом, екологічний та радіологічний контроль вантажів, здійснюється спеціально уповноваженими організаціями, що мають відповідні дозволи на право проведення дозиметричного та аналітичного контролю металобрухту та відділом екологічного контролю та

радіаційної безпеки на державному кордоні Державної екологічної інспекції у Запорізькій області.

У таблиці 9.3.1. наведені дані щодо забруднення території техногенними та техногенно-підсиленими джерелами природного походження надані Головним управлінням Держсанепідслужби в Запорізькій області.

Таблиця 9.3.1.

Забруднення території техногенними та техногенно-підсиленими джерелами природного походження

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість населення, чол.	Радіаційний фон на території, мкЗв/год	Питома активність забруднюючих радіонуклідів, Бк/кг земель				
				цезій-137 (техногенний)	стронцій-90 (техногенний)	радій (природний)	торій (природний)	калій (природний)
1	2		3	4			5	6
	Запоріжжя	757302	0,12-0,14					
	Енергодар	54364	0,08-0,12					
	Кам'янсько-Дніпровський район	40486	0,12-0,13	3,9	3,3			
	Запорізький район	57786	0,12-0,14	2,5	2,6			

На території області відсутні промислові підприємства, які є джерелом радіоактивних викидів

У таблиці 9.3.2 наведені дані щодо використання джерел іонізуючого випромінювання за інформацією, наданою ВП «Запорізька АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом» та Головним управлінням Держсанепідслужби в Запорізькій області.

Таблиця 9.3.2.

Використання джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ)

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону, назва підприємства	Кількість радіаційно-небезпечних об'єктів (усього), од.	Джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), що використовуються		
			кількість джерел іонізуючого випромінювання, од.	загальна активність ДІВ, Бк	радіаційний фон на території підприємств мкЗв/год
1	2	3	4	5	6
1	ПАТ «Завод		14	$51,8 \times 10^{10}$	0,12-0,14

	феросплавів»				
2	ПАТ «Запоріжсталь»		151	$9,3917 \times 10^{12}$	0,12-0,14
3	ЗАТ «ЗЗРК»		60	$5,2 \times 10^{12}$	0,12-0,13
4	Технічний університет		1	$1,3 \times 10^{10}$	0,12-0,14
5	Агротехнічна академія		1	$3,05 \times 10^7$	0,12-0,14
7	ЗНВЦСМС		78	$2,6 \times 10^{12}$	0,12-0,14
8	Облонкодиспансер		5	$3,7 \times 10^{14}$	0,12-0,14
9	Обласна лікарня		1	$1,09 \times 10^{13}$	0,12-0,14
10	Міська лікарня швидкої допомоги		3	$2,96 \times 10^{14}$	0,12-0,14
11	Мелітопольський онкодиспансер		8	$2,12 \times 10^{14}$	0,12-0,14
12	Бердянська міська лікарня		1	296×10^{12}	0,12-0,13

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території України

Протягом року на 7 пунктах системи спостереження та лабораторного контролю (ССЛК) Запорізького обласного центру з гідрометеорології вчасно та якісно проводились спостереження за потужністю експозиційної дози гамма – випромінювання. Середньомісячний рівень радіації змінювався від 9 до 17 мкр/год.

Запорізька філія ДУ «Держгрунтохорона» виконує роботи з агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення. Проводяться аналізи зразків ґрунту, що характеризують екологічні показники – вміст важких металів, пестицидів та радіонуклідів.

Ґрунти Запорізької області не забруднені довгоживучими радіонуклідами, а щільність забруднення по Cs^{137} не перевищує 1 Ки/км^2 , а по Sr^{90} - $0,15 \text{ Ки/км}^2$.

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Запорізька область - один з найбільш розвинених промислових регіонів України. На частку промисловості доводиться більша частина ВВП регіону. Практично усі види промисловості розташовані на території регіону. У структурі промислового виробництва регіону найбільшу питому вагу мають чорна та кольорова металургія, теплоенергетика, атомна енергетика, хімія, машинобудування, на які припадає приблизно 90,0 % викидів всіх забруднюючих речовин.

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області обсяги реалізації промислової продукції за 2015 рік представлені в тис. грн. та наведені таблиці 10.1.1.

Таблиця 10.1.1.

Обсяги реалізації промислової продукції за видами економічної діяльності (без ПДВ та акцизу) за 2015 рік

	Обсяг реалізованої промислової продукції			
	тис.грн.		у % до підсумку	
	2014р.	2015р	2014 р.	2015р
Промисловість	78852117,2	130758374,4	100	100
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	2851818,5	2701360,0	3,6	2,0
Переробна промисловість	55926810,8	93346316,2	70,9	71,4
з неї				
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	7737032,2	10991600,9	9,8	8,4
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	190602,8	383630,9	0,2	0,3
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	342175,0	498960,8	0,4	0,4
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	3219980,9	5447899,6	4,1	4,2
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1424595,3	1942873,5	1,8	1,5
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	195535,5	309072,0	0,3	0,2
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	1912869,5	3233590,7	2,4	2,5
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	23151247,3	47991811,4	29,4	36,7
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	15113325,6	19042831,6	19,2	14,6
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	19228810,7	33827323,5	24,4	25,9
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	844677,2	883374,7	1,1	0,7

Короткострокові дані щодо обсягу реалізованої промислової продукції розроблено на підставі місячної звітності за ф.№1-ПЕ, до якої залучені великі, середні та вагомні за обсягами реалізації малі підприємства. Дані за видами промислової діяльності сформовані за функціональним принципом (по однорідних продуктах).

10.2. Вплив на довкілля

В 2015 році у цілому по області відбулось зменшення викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря, що сталося за рахунок зменшення обсягів промислового виробництва на 6 % у порівнянні з попереднім роком.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення за викидами економічної діяльності представлені в таблиці 10.2.1.

Таблиця 10.2.1.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності за 2015 рік

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць		Обсяги викидів по регіону				Викинуто в середньому одним підприємством, т.	
			Розподіл обсягів викидів за					
	2014р.	2015р.	2014р.		2015р.		2014р.	2015р.
тис. т			у %	тис. т	у %			
Усі види економічної діяльності	379	611	206,7	100	193,7	100	545,5	317,0
у тому числі:								
Сільське, лісове та рибне господарство	23	42	0,86	0,4	1,3	0,7	37,798	32,1
Промисловість, із них:								
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	46	53	115,6	55,9	105,9	54,7	2512,73	1998,4
Добувна промисловість	10	12	0,8	0,4	0,7	0,4	81,16	54,6
Переробна промисловість, до складу якої входить:	124	150	88,0	42,6	84,1	43,4	655,83	560,6
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	26	33	2,2	1,1	2,3	1,2	85,66	90,3
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	2	3	3,0	1,5	2,3	1,2	1501,79	777,1
Хімічне виробництво	6	9	0,4	0,2	2,1	1,1	65,32	231,7
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	14	13	2,5	1,2	0,6	0,3	175,78	43,5
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	26	10	77,5	37,5	0,1	0,0	4314,66	7,1
Будівництво	4	7	0,0	0,0	0,0	0,0	13,0	2,0
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	7	44	0,1	0,1	0,3	0,2	16,32	7,1
Інші види економічної діяльності	163	288	1,23	0,4	1,3	0,6	176,91	4,4

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

До добувної промисловості регіону входять підприємства з добування залізних руд, декоративного та будівельного каменю, піску та гравію, глини та каоліну тощо.

Найбільшим підприємством в області з добування декоративного та будівельного каменю є ПАТ «Янцівський гранітний кар'єр».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств галузі добування декоративного та будівельного каменю представлені в таблиці 10.2.1.1.

Таблиця 10.2.1.1.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення підприємств галузі добування декоративного та будівельного каменю у 2015 році

Назва підприємства	Всього, т	У % до 2014р.	Збільшення / зменшення (-) проти 2014р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів області, %
Всі підприємства	190,509	-	190,509	100,0	0,098
ПрАТ «Новополтавський кар'єр»	45,270	-	45,270	23,8	0,023
ТОВ «Мокрянський кам'яний кар'єр» № 3"	15,256	-	15,256	8,0	0,008
ПАТ «Янцівський гранітний кар'єр»	99,092	-	99,092	52,0	0,051
ДП "Підприємство Кам'янської виправної колонії Управління Державної пенітенціарної служби України в Запорізькій області	30,442	-	30,442	16,0	0,016

Найбільшим підприємством в області з добування піску та гравію, глини та каоліну є ТОВ «Гірничодобувна компанія «Мінерал» (кар'єр).

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств галузі добування піску та гравію, глини та каоліну надані в таблиці 10.2.1.2.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення підприємств галузі добування піску та гравію у 2015 році

Назва підприємства	Всього, т	У % до 2014р.	Збільшення / зменшення (-) проти 2014р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів області, %
Всі підприємства	147,500	46,0	-172,953	100,0	0,076
ПрАТ "Запорізьке кар'єроуправління"	43,127	128,8	9,648	29,2	0,022
ТОВ «Гірничодобувна компанія «Мінерал»	72,421	100,0	-	49,1	0,037
ПАТ «Запоріжнерудпром»	29,572	79,6	-7,565	20,0	0,015
ТОВ «Альянс-керамік»	2,380	-	2,380	1,6	0,001

ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» - водопостачання підприємства здійснюється від мереж Таврійського експлуатаційного цеху водопостачання і водовідведення (далі – Таврійський ЕЦВВ) КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради, експлуатаційних водозабірних свердловин, обладнаних на крейдовий (проммайданчик підприємства) та сарматський (база відпочинку «Горняк» сел. Кирилівка) водоносні горизонти та часткового використання високо мінералізованих шахтних вод. Відведення господарсько-побутових стічних вод з проммайданчика підприємства здійснюється на поля фільтрації. Скидання зворотних вод у водні об'єкти здійснюється згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у водні об'єкти.

Видобування залізної руди ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» пов'язане з необхідністю відкачування підземних вод з шахтних виробок. При цьому прісні підземні води понтичного і сарматського водоносних горизонтів видобуваються і подаються Таврійським ЕЦВВ КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради для водопостачання м. Дніпрорудне та ряду сільських населених пунктів Василівського району. Свердловини Таврійського ЕЦВВ КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради, обладнані на бучакський водоносний горизонт, тимчасово законсервовані. Підземні води верхньокрейдового водоносного горизонту використовуються для власних потреб підприємства. Мінералізовані шахтні води частково використовуються для потреб виробництва, а решта відкачується в ізольований ставок-випаровувач, розташований в Утлюкському лимані. За висновками оцінки впливу ставка-випаровувача на навколишнє природне середовище «ставка-випаровувач не завдає шкідливої дії на геологічне, водне і повітряне середовище».

За даними державного моніторингу підземних вод, який в межах області проводиться Бердянським гідрогеологічним загоном КП «Південукргеологія», рівні бучакського і верхньокрейдового водоносних горизонтів в зоні впливу ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» є стабільними, за останні п'ять років спостерігається їх поступове підвищення.

Згідно ст. 105 Водного кодексу України ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат», як підприємство, діяльність якого може негативно впливати на стан підземних вод, здійснює відомчий моніторинг стану підземних вод в зоні впливу. Ведення моніторингу покладено на гідрогеологічну службу підприємства. За даними гідрогеологічної служби ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» після припинення поверхневого водовідливу рівні бучакського та верхньокрейдового водоносних горизонтів відновились, депресійна воронка в межах зони впливу залишається стабільною, розширення гірничих виробок на глибоких горизонтах не відбивається рівневому режимі. Рівень бучакського водоносного горизонту протязі 2004 – 2015 років коливається на абсолютних відмітках від – 106 м до – 112 м.

10.2.2. Металургійна промисловість

До металургійної промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що займаються виробництвом чавуну, сталі та феросплавів, виробництвом дроту, виробництвом алюмінію, міді, інших кольорових металів, також литтям чавуну, легких кольорових металів.

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області з металургійного виробництва є ПАТ «Запоріжсталь».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств виробництва чавуну, сталі та феросплавів надані в таблиці 10.2.2.1.

Таблиця 10.2.2.1.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення підприємств виробництва чавуну, сталі та феросплавів у 2015 році

Назва підприємства	Всього, т	У % до 2014р.	Збільшення / зменшення (-) проти 2014р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Всі підприємства	73252,952	96,0	-3022,342	100,0	37,818
ПАТ «Дніпроспецсталь»	641,360	93,9	-41,465	0,9	0,331
ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	12986,538	82,7	-2722,462	17,7	6,334
ПАТ «Запоріжсталь»	59124,809	99,7	-163,059	80,7	30,524
ТОВ «Метпромсервіс»	13,583	85,1	-2,386	0,0	0,007
ТОВ «НДО»	16,443	528,9	13,334	0,0	0,008

«Укрпромекологія»					
ТОВ «Запорожсталь»	55,823	154,4	19,666	0,1	0,029
ТОВ «Бістар 3000»	6,339	392,8	4,725	0,0	0,003
ТОВ «Запорізький сталеливарний завод»	86,552	-	86,552	0,1	0,045

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області з лиття легких кольорових металів є ТОВ «Таврійська ливарна компанія «ТАЛКО».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств з лиття кольорових металів надані в таблиці 10.2.2.2.

Таблиця 10.2.2.2.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення підприємств з лиття кольорових металів у 2015 році

Назва підприємства	Всього, т	У % до 2014р.	Збільшення / зменшення (-) проти 2014р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Всі підприємства	64,776	158,2	23,840	100,0	0,034
ТОВ «Біол»	24,125	-	24,125	37,2	0,013
ТОВ «Таврійська ливарна компанія «ТАЛКО»	39,640	100,0	-	61,2	0,02

В Запорізькій області здійснюють виробничу діяльність наступні підприємства чорної та кольорової металургії: ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», ПАТ «Електрометалургійний завод «Дніпросталь» ім. А.М. Кузьміна», ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат», ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат», ПАТ «Запорізький завод феросплавів», ПАТ «Укрграфіт», ПАТ «Запорізький сталепрокатний завод», ПАТ «Запоріжжкокс», ПАТ «Запоріжвогнетрив».

ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється з р. Дніпро, відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 6 випусках згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у водні об'єкти.

Важливість реалізації першочергових водоохоронних заходів ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» ґрунтується на необхідності припинення забруднення р. Дніпро. Обсяг скидання зворотних вод комбінату у водні об'єкти є одним з найбільших в області і склав у 2015 році 69,300 млн. м³, у тому числі забруднених через комплекс позамайданчикowego шламовидалення, розташований в б. Капустяній –

59,51 млн. м³, що становить 85,0 % загального обсягу скидання забруднених зворотних вод області.

З метою припинення забруднення р. Дніпро підприємством за рахунок власних коштів у 2015 завершено пуско-налагоджувальні роботи по заходу «Переведення травильних ліній ЦХП-1 на соляно-кисле травлення з будівництвом установки регенерації відпрацьованих травильних розчинів (ВТР) та промивних вод». Реалізація заходу дозволила припинити надходження до комплексу позамайданчикового шламовидалення підприємства відпрацьованих концентрованих травильних розчинів в обсязі до 1,5 млн. м³/рік і, як наслідок, покращити якість зворотних вод, що відводяться у р. Дніпро.

ПАТ «Електрометалургійний завод «Дніпроспецсталь» ім. А.М. Кузьміна» спеціалізується на виробництві спеціальних сталей та прокату. Для задоволення потреб виробництва у підприємство здійснює забір технічної і питної води від мереж ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» та питної води від мереж КП «Водоканал».

Підприємство здійснює скидання виробничих стічних вод в р. Дніпро через комплекс позамайданчикового шламовидалення ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь».

ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» та КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 3 випусках згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами.

ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» припинено скидання забруднених зворотних вод через зупинення основного виробництва.

Обсяг скидання зворотних вод у р. Дніпро, що не потребують очищення склав у 2015 році 0,031 млн. м³.

ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» та КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється по двох випусках у Дніпровське водосховище - та по одному випуску у р. Дніпро, згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у водні об'єкти. У 2015 році відведено 1,504 млн. м³, з них 0,541 млн. м³ забруднених.

Головною екологічною проблемою ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат» є скидання у р. Дніпро забруднених зворотних вод з перевищенням концентрацій по солевмісту та вмісту кальцію.

На підприємстві продовжується реалізація заходу по зниженню солевмісту в зворотних водах за рахунок зниження концентрацій солей кальцію до рівня ГДК.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» та КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 1 випуску згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у р. Дніпро.

Умови спеціального водокористування виконуються, заходи по досягненню нормативів ГДС забруднюючих речовин виконано в повному обсязі, кількість і якість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

ПАТ «Укрграфіт» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», ТОВ «Альбион», КП «Водоканал», р. Дніпро та 1 артсвердловини, розташованої на території підприємства. Відведення зворотних вод здійснюється в р. Дніпро по 2 випусках згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у Дніпровське водосховище.

Умови спеціального водокористування виконуються, заходи по досягненню нормативів ГДС забруднюючих речовин виконано в повному обсязі, кількість і якість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

ПАТ «Запоріжжескокс» працює по безстічній системі водопостачання. Всі виробничі, госппобутові та зливові води з території підприємства і частини вулиці Діагональне шосе проходять очистку на очисних спорудах біохімічного очищення та використовуються на гасіння коксу та підживлення системи оборотного водопостачання.

ПАТ «Запоріжжвогнетрив» водопостачання підприємства здійснюється від мереж КП «Водоканал», водовідведення – до мереж міської каналізації, підприємство не здійснює скидання зворотних вод у р. Дніпро.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

До хімічної промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що До хімічної промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що займаються виробництвом пластмас у первинних формах, іншої основної неорганічної продукції та іншої хімічної продукції для промислових цілей.

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області з виробництва іншої основної неорганічної продукції є ПАТ «Запорізький абразивний комбінат».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств з виробництва іншої основної неорганічної продукції надані в таблиці 10.2.3.1.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення підприємств з виробництва іншої основної неорганічної продукції у 2015 році

Назва підприємства	Всього, т	У % до 2014р.	Збільшення / зменшення (-) проти 2014р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Всі підприємства	1966,853	530,9	1596,371	100,0	1,015
ПАТ «Запорізький абразивний комбінат»	1826,195	-	1826,195	92,8	0,943
ТДВ Пологівський хімічний завод «Коагулянт», (майданчик-6)	133,458	64,5	-73,357	6,8	0,0689
ТДВ Пологівський хімічний завод «Коагулянт»,	133,458	92,4	-0,514	0,3	0,0689

До підприємств хімічної та нафтохімічної промисловості на території Запорозької області відносяться наступні підприємства: ЗДП «Кремній-полімер», ПрАТ «Завод напівпровідників», ПАТ «АЗМОЛ».

ЗДП «Кремнійполімер» - водопостачання підприємства питною водою здійснюється від мереж КП «Водоканал» м. Запоріжжя, технічною – від мереж ДП «Запорізький титано-магнієвий комбінат». Усі стічні води, що утворюються в процесі виробництва, надходять на попереднє очищення на заводські споруди біохімічного очищення та відводяться через комплекс позамайданчикowego шламовидалення ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» згідно діючого договору.

По б. Панській у р. Дніпро надходять переливні води з оборотних циклів, дренажні та зливові води підприємства.

До проблем в галузі охорони та раціонального використання водних ресурсів на підприємстві варто віднести повільне впровадження комплексу заходів щодо повного припинення скиду забруднених високомінералізованих (солевміст становить 8,0 - 10,0 г/дм³, що перевищує ГДК у 8 -10 разів) зворотних вод у р. Дніпро через комплекс позамайданчикowego шламовидалення ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» і заходів щодо очищення промзливових і дренажних вод, що надходять у р. Дніпро через б. Панську, з поверненням їх у виробництво.

ПрАТ «Завод напівпровідників» - водопостачання підприємства здійснюється від мереж ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат» та КП «Водоканал» м. Запоріжжя.

Відведення зворотних вод здійснюється у затоку Осокорову (Дніпровське водосховище) через б. Панську по 3 випусках згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у р. Дніпро.

Основною проблемою підприємства є високий солевміст у зворотних водах. З метою зниження солевмісту на підприємстві розроблені заходи. В зв'язку з зупинкою основного виробництва заходи виконані у неповному обсязі.

Обсяг скидання зворотних вод у р. Дніпро, що не потребують очищення склав у 2015 році 0,001 млн. м³.

10.2.4. Харчова промисловість

До харчової промисловості в Запорізькій області входять підприємства, що займаються виробництвом м'яса, нерафінованих олії та жирів, рафінованих олії та жирів, переробленням молока та виробництвом сиру, морозива, продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, готових кормів для тварин, що утримуються на фермах, хліба та хлібобулочних виробів, какао, шоколаду та цукристих кондитерських виробів, дистильованих алкогольних напоїв, пива, мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв.

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається виробництвом нерафінованих олій та жирів є ПАТ «Пологівський олійноекстракційний завод».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств, що займаються виробництвом нерафінованих олій та жирів надані в таблиці 10.2.4.1.

Таблиця 10.2.4.1.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2015 році

Назва підприємства	Всього, т	У % до 2014р.	Збільшення / зменшення (-) проти 2014р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Всі підприємства	1929,326	104,7	86,514	100,0	0,996
ТОВ «Агропроінвест 08»	100,653	162,6	38,761	5,2	0,052
ПрАТ «Мелітопольський олійноекстракційний завод»	463,504	92,7	-36,586	24,0	0,239
ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат»	645,031	112,5	71,713	33,4	0,333
ПАТ «Пологівський олійноекстракційний завод»	708,255	100,6	4,086	36,7	0,365

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається переробленням молока та виробництвом сиру є ПрАТ «Новомиколаївський молокозавод».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств, що займаються переробленням молока та виробництво сиру в надані в таблиці 10.2.4.2.

Таблиця 10.2.4.2.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення у 2015 році

Назва підприємства	Всього, т	У % до 2014р.	Збільшення / зменшення (-) проти 2014р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Всі підприємства	124,097	89,2	-15,097	100,0	0,064
Василівський підрозділ ТОВ «ВО «МОЛІС»	26,643	97,7	-0,618	21,5	0,014
ТДВ «Веселівський завод сухого знежиреного молока»	11,202	91,1	-1,088	9,0	0,006
ПрАТ «Новомиколаївський молокозавод»	70,410	89,8	-7,958	56,7	0,036
ТДВ «Приазовський сирзавод»	10,950	59,2	-7,554	8,8	0,006

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається виробництвом хліба та хлібобулочних виробів є ПАТ «Запорізький хлібозавод № 5».

Обсяги викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств, що займаються хліба та хлібобулочних виробів; виробництва борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання надані в таблиці 10.2.4.3.

Таблиця 10.2.4.3.

Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення підприємств, що займаються виробництвом хліба та хлібобулочних виробів у 2015 році

Назва підприємства	Всього, т	У % до 2014р.	Збільшення / зменшення (-) проти 2014р.	Розподіл обсягів викидів, %	Частка у сумарних обсягах викидів, %
Всі підприємства	136,727	108,2	10,351	100,0	0,07
ПрАТ «Артеміда»	5,535	-	5,535	4,0	0,003
ТОВ «Хліб Токмака»	5,250	92,6	-0,419	3,8	0,003
ТОВ «Мелітопольський хлібокомбінат»	25,587	149,6	8,482	18,7	0,013
ПАТ «Запорізький хлібозавод № 3»	22,089	-	22,089	16,2	0,011
ПАТ «Оріхівський хлібокомбінат»	17,826	-	17,826	13,0	0,009

ПАТ «Бердянський хлібокомбінат»	17,001	-	17,001	12,4	0,009
ПАТ «Запорізький хлібозавод № 5»	38,581	-	38,581	28,2	0,02

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається виробництвом пива є ПАТ «Карлсберг Україна», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 29,784 т.

Найбільшим підприємством - забруднювачем атмосферного повітря в області, що займається виробництвом мінеральних вод та інших безалкогольних напоїв є ТОВ «Квас Бевериджиз», обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел якого складають 3,174 т.

ТОВ «Виробниче об'єднання «Моліс» - в межах області підприємство здійснює свою виробничу в місті Дніпрорудному. Водопостачання всіх дільниць здійснюється за рахунок власних експлуатаційних водозабірних свердловин, водовідведення з Дніпрорудненського відділення здійснюється до мереж каналізації населеного пункту.

ТОВ «Оліс ЛТД» - водопостачання підприємства здійснюється за рахунок власної експлуатаційної водозабірної свердловини, відведення господарсько-побутових та виробничих стічних вод - на очисні споруди Василівського ЕЦВВ КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради, відведення зливових вод з території підприємства – в Каховське водосховище.

ПАТ «Пологівський ОЕЗ» - водопостачання підприємства здійснюється за рахунок власних експлуатаційних водозабірних свердловин, відведення господарсько-побутових та виробничих стічних вод - на очисні споруди ГСП ВКГ «Міськводоканал» Пологівської міської ради, відведення зливових вод з території підприємства – в р. Конка.

ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від мереж КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється в р. Мокра Московка по 1 випуску згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у р. Мокра Московка.

Умови спеціального водокористування виконуються, якість і кількість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

ПрАТ «Мелітопольський олійноекстракційний завод» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від мереж КП «Водоканал», відведення зворотних вод здійснюється в р. Молочна по 1 випуску згідно дозволу на спеціальне водокористування та затверджених нормативів ГДС речовин, що надходять із зворотними водами у р. Молочна.

Умови спеціального водокористування виконуються, якість і кількість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

ПАТ «Мелітопольський м'ясокомбінат» - водопостачання підприємства для господарсько-побутових і виробничих потреб здійснюється від мереж КП «Водоканал» та з підземного водоносного горизонту. Відведення зливових та дренажних вод з території підприємства здійснюється в р. Молочну по 1 випуску.

Умови спеціального водокористування всіма підприємствами харчової промисловості виконуються, кількість і якість зворотних вод знаходяться в межах затверджених нормативів ГДС речовин.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

Екологізація виробництва – це поступове розширення дії екологічних пріоритетів у виробничій діяльності, підвищення екологічної освіченості й свідомості управлінського персоналу, поступове проникнення екологічних нововведень у виробництво, екологічна модернізація виробництва.

Екологізація виробництва може здійснюватися різними шляхами: впровадженням раціонального природокористування (заощадження природних ресурсів, економія витрат сировини, палива та енергії тощо) та проникненням екологічних нововведень у промисловість (виробництво продукції тривалого і багаторазового використання, споживання відновних природних ресурсів взамін невідновних, комплексне перероблення сировини та утилізація відходів виробництва і споживання, мінімізація розсіюваних і невідновних відходів, використання нетрадиційних джерел енергії тощо).

Регулювання природокористування здійснюється державними територіальними органами через систему правової, економічної, управлінської, планової й контрольної діяльності відповідно до діючого законодавства.

Основні функції екологічного регулювання в регіоні покладені на Департамент екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації та Державну екологічну інспекцію в Запорізькій області. Так, на теперішній час Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації при прийнятті рішень про встановлення граничнодопустимих (дозволенних) обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря враховується комбінований підхід регулювання викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами, а саме:

з урахуванням оцінки впливу викидів забруднюючих речовин на стан атмосферного повітря;

з урахуванням аналізу відповідності фактичних викидів забруднюючих речовин встановленим нормативам на викиди, затвердженим в установленому порядку.

Це передбачає впровадження новітніх технологій виробництва та додержання нормативів граничнодопустимих викидів відповідно до чинного законодавства, а також надасть змогу знизити рівень забруднення

атмосферного повітря, що призведе до покращення стану повітряного басейну регіону.

Для поліпшення екологічних характеристик промислового виробництва потрібно:

посилити моніторинг техногенного впливу підприємств на навколишнє природне середовище, зокрема, шляхом вдосконалення засобів контролю та статистичної звітності підприємств з встановленням адміністративної відповідальності їх керівників за її достовірність;

удосконалити методологію визначення нормативів екологічних зборів з підвищенням їх ролі у відновленні природних екологічних параметрів навколишнього природного середовища, оскільки на сьогодні вони занадто низькі і майже не здійснюють регулюючої функції;

посилити систему економічного стимулювання підприємств і організацій до скорочення шкідливих викидів і поліпшення загального екологічного стану виробництва шляхом надання пільгових кредитів і регресивного оподаткування;

переглянути розміри лімітів, які встановлюються для підприємств в залежності від регіональних граничних меж викидів і не враховують фактичного нанесеної шкоди навколишньому природному середовищу. У разі низького рівня граничних меж створюються умови, коли вигідніше сплатити штрафи, ніж здійснювати значні природоохоронні інвестиції; поглиблювати наукові дослідження з проблем екологізації промислового виробництва, зокрема, щодо розробки дієвого економічного механізму стимулювання природоохоронної діяльності з боку держави.

Екологізація промислового виробництва повинна розвиватися за наступними напрямками:

вдосконалення технологічних процесів і розробка нового обладнання з меншим рівнем викидів шкідливих домішок і відходів в навколишнє середовище;

широке впровадження екологічної експертизи всіх видів виробництв і промислової продукції;

заміна токсичних і не утилізованих відходів на нетоксичні і утилізовані;

широке застосування додаткових методів і засобів захисту навколишнього середовища.

10.3.1 Гірничодобувна промисловість.

ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат З метою забезпечення раціонального використання водних ресурсів підприємством впроваджується роздільна відкачка шахтних вод. При цьому шахтні води з мінералізацією вище 1,5 г/дм³ частково використовуються для виготовлення закладочних сумішей, решта відкачується в ізольований ставок-випаровувач. Шахтні води з мінералізацією до 1,5 г/дм³ для покращення гідрологічних умов та

зниження мінералізації відкачуються через каскад ставків, розташованих на землях Малобілозерської сільської ради, в р. Велика Білозерка.

10.3.2 Металургійна промисловість.

ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» - З метою раціонального використання водних ресурсів та скорочення обсягів скидання забруднених зворотних вод у період будівництва киснево-конверторного цеху передбачено виконання низки водоохоронних заходів, а саме:

- «Будівництво відстійника для очистки промислово-дренажних стоків та зливостоків з території киснево-конверторного цеху та східної частини комбінату». Після реалізації заходу у виробництво буде повернуто 1,20 млн. м³/рік умовно чистих вод.

- «Будівництво відстійника і насосної станції по поверненню зливостоку з території району доменних печей та переливів умовно-чистих вод від охолодження агрегатів доменних мартенівських печей у виробництво». Очікуваний ефект від реалізації заходу - скорочення на 1,2 млн.м³.

- «Будівництво оборотного циклу умовно-чистих вод прокатних цехів». У зв'язку з розташуванням будівель і допоміжних споруд конверторного цеху на території бризкального басейну насосної станції оборотного циклу водопостачання умовно-чистих вод прокатних цехів планується нове будівництво оборотного циклу умовно-чистих вод прокатних цехів. Реалізація заходу дозволить скоротити скидання стічних вод на 6,2 млн.м³/рік.

У 2015 році завершено пуско-налагоджувальні роботи по заходу «Переведення травильних ліній ЦХП-1 на соляно-кисле травлення з будівництвом установки регенерації відпрацьованих травильних розчинів (ВТР) та промивних вод». Реалізація заходу дозволила припинити надходження до комплексу позамайданчикowego шламовидалення підприємства відпрацьованих концентрованих травильних розчинів в обсязі до 1,5 млн. м³/рік і, як наслідок, покращити якість зворотних вод, що відводяться у р. Дніпро.

ПАТ «Електрометалургійний завод «Дніпроспецсталь» ім. А.М. Кузьміна» впроваджено ряд водоохоронних заходів щодо раціонального використання водних ресурсів та скорочення надходження забруднених стічних вод в р. Дніпро через комплекс позамайданчикowego шламовидалення ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» і управлінських рішень щодо оптимізації систем водопостачання основних виробництв.

ПАТ «Запоріжжкокс» за рахунок повернення у виробництво очищених стічних вод підприємством вирішена проблема техногенного навантаження на водні ресурси.

ПАТ «Укрграфіт» сучасне підприємство з повним циклом виробництва продукції, високим рівнем технології, механізації та автоматизації процесів. Злизові зворотні води ПАТ «Укрграфіт» та виробничодренажно-злизові стічні води *ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат»* проходять очистку на очисних спорудах ПАТ «Укрграфіт» і далі використовуються у виробництві для технологічних потреб.

ПАТ «Запорізький завод феросплавів» фактично працює по безстічній системі. Всі виробничі та злизові зворотні води з території підприємства проходять очистку на очисних спорудах та використовуються для підживлення систем оборотного водопостачання.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Аграрний комплекс – один із найбільших і важливих секторів економіки Запорізької області. Тут формується основна частина продовольчих ресурсів та майже три чверті роздрібного товарообігу, що має визначальний вплив на гарантування продовольчої безпеки як регіону, так і держави в цілому.

Сільськогосподарські угіддя області займають - 82,9 % її території або - 2298,1 тис. га. Аграрний комплекс – один із найбільших і важливих секторів економіки Запорізької області. Тут формується основна частина продовольчих ресурсів та майже три чверті роздрібного товарообігу, що має визначальний вплив на гарантування продовольчої безпеки як регіону, так і держави в цілому.

За попередніми даними сільськогосподарські угіддя області у 2015 році займали близько - 82,9 % її території або - 2298,1 тис. га. Структура сільськогосподарських угідь така: рілля – 84,9 % (1904,0 тис. га), багаторічні насадження 1,7 % (38,6 тис. га), сінокоси та пасовища – 12,3 % (283,5 тис. га).

Кліматичні умови Запорізької області характеризуються високими температурними ресурсами з чітко означеною посушливістю. Рельєф рівнинний, ґрунти переважно чорноземні. Такі кліматичні умови максимально сприяють розвитку сільського господарства, дозволяють вирощувати майже всі сільськогосподарські культури, отримуючи високі врожаї.

Завдяки ґрунтово-кліматичним умовам та сформованим землеробським традиціям, регіон є стратегічним у забезпеченні держави високоякісним зерном та рослинною олією. Частка області в загальнодержавних обсягах виробництва складає близько - 4,0 %, а по окремим товарним позиціям досягає 12 – 15 %.

Аграрний сектор області має позитивну динаміку розвитку. В структурі валового виробництва сільського господарства рослинництво становить – 70 %, тваринництво – 30 %.

Попередньо валова продукція сільського господарства за 2015 рік склала - 10026,9 млн. грн., індекс обсягу сільськогосподарського виробництва в регіоні склав порівняно з 2014 роком - 108,9 %. Збільшення виробництва валової продукції отримано внаслідок збільшення валового збору зернових культур, соняшнику, овочів, молока. Продукція рослинництва – 7918,5 млн. грн. (113,2 %), продукція тваринництва – 2108,4 млн. грн. (95,4 %). У сільськогосподарських підприємствах валової продукції сільського господарства вироблено - 5294,9 млн. грн. (111,1%), у господарствах населення – 4732,0 млн. грн. (106,6 %). За темпами приросту валової продукції сільського господарства Запорізька область займає 1 місце по Україні, за обсягом – 11, на 1 особу – 14 місце.

Враховуючи ґрунтово-кліматичні умови, сформовані землеробські традиції в галузі рослинництва область спеціалізується на виробництві зернових, олійних та овоче-баштанних культур. У виробництві зернових культур переважає озима пшениця, що обумовлено як загалом сприятливими зональними умовами для її вирощування, так і високою рентабельністю виробництва.

За оперативними даними у 2015 році в області зібрано по всіх категоріях господарств у заліковій вазі - 2728 тис. тонн зернових та зернобобових культур на площі - 941,7 тис. га, при урожайності - 29,0 ц/га (у 2014 році – 27,4 ц/га).

Основна технічна культура Запорізької області – соняшник, який у 2015 році зібрано на площі - 530,3 тис. га, валовий збір склав - 961,8 тис. тонн при урожайності - 17,9 ц/га (у 2014 році – 13,3 ц/га). Попередньо даними по виробництву соняшника область на 3 місці серед регіонів України.

В останні роки в області активно розвивається виробництво інших олійних культур – сої, ріпаку.

Запорізький край здавна славиться своїми добірними овочами та фруктами, щорічно виробляється більше - 500 тис. тонн овоче-баштанних культур, близько - 100 тис. тонн плодів і ягід. У 2015 році вироблено - 435,7 тис. тонн овочів та 258,5 тис. тонн картоплі. Сільськогосподарські підприємства ведуть цілеспрямовану роботу щодо збільшення обсягів виробництва овочевих культур на крапельному зрошенні, розширення площі садів та виноградників.

В області продовжується робота із закладення нових багаторічних насаджень – у 2015 році посаджено 48,9 га черешні та 0,5 га виноградників.

Значна увага облдержадміністрацією приділяється здійсненню заходів, спрямованих на підвищення якості та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на основі запровадження енергоощадних технологій, використання сортів та гібридів сільськогосподарських культур кращої селекції, технічного переоснащення галузі, адаптації аграрного сектору області до світової кон'юнктури ринку.

11.2 Вплив на довкілля

11.2.1 Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Застосування органічних і мінеральних добрив є одним з головних напрямків інтенсифікації сільськогосподарського виробництва та підвищення врожайності всіх сільськогосподарських культур.

За оперативною інформацією загальна кількість внесених мінеральних добрив під сільськогосподарські культури у Запорізькій області у 2015 році склала 46,2 тис. тони діючої речовини, або 44 кг діючої речовини на 1 га посівної площі, що на 4 кг менше у порівнянні з 2014. Органічних добрив внесено 104,4 тис. тонн, або 0,1 т діючої речовини на 1 га посівної площі.

Інформація щодо внесення мінеральних та органічних добрив у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами наведена у таблиці 11.2.1.

Таблиця 11.2.1

Внесення мінеральних та органічних добрив у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами

	2013	2014	2015
Загальна посівна площа, тис. га	1066,9	1080,5	1062,3
Мінеральні добрива:			
Всього внесено в поживних речовинах, тис. ц	520,1	494,4	505,3
У тому числі: азотних, тис. ц	391,8	378,5	389,4
фосфорних, тис. ц	83,8	79,1	79,4
калійних, тис. ц	44,5	36,8	36,5
азотно-фосфорно-калійних, тис. ц	-	-	-
Удобрена площа під урожай, тис. га	828,4	809,7	783,7
% удобреної площі	77,6	74,9	73,8
Внесено на 1 га, кг	49	46	48
У тому числі: азотних, кг	37	35	36,7
фосфорних, кг	8	7	7,5
калійних, кг	4	3	3,5
азотно-фосфорно-калійних, кг	-	-	-
Органічні добрива:			
Всього внесено в поживних речовинах, тис. т	130,6	103,9	107,7
Удобрена площа, тис. га	7,7	6,7	4,63
% удобреної площі	0,7	0,6	0,4
Внесено на 1 га, т	0,1	0,1	0,1

11.2.2 Використання пестицидів

У господарствах Запорізької області за 2015 рік захист посівів сільськогосподарських культур від шкідників, хвороб та бур'янів проведений на площі 2205,6 тис. га, в тому числі від бур'янів оброблено 1362,8 тис. га, від шкідників - 488,0 тис. га, оздоровлено від хвороб - 324,8 тис. га. Забезпечено проведення протруєння 158,7 тис. тонн насіння ярих та озимих зернових культур під урожай 2016 року. Біологічний метод захисту рослин застосований на 7,9 тис. га. Для проведення таких обсягів захисних заходів сільгоспвиробниками використано 1183,8 тонн пестицидів, в тому числі інсектицидів – 149,6, фунгіцидів – 117,3, протруйників – 161,1, гербіцидів – 704,5 тонн та інші.

Прогнозована попередня потреба сільгосппідприємств Запорізької області в засобах захисту рослин на 2016 рік становить 1246,5 тонн, в т.ч. 715,0 тонн гербіцидів.

Станом на 12.05.2016р. використано 873 тонни ХЗЗР на площі 1441,6 тис. га.

11.2.3 Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Меліорація земель є одним з головних чинників інтенсифікації сільського господарства, важливою складовою забезпечення сталого виробництва сільськогосподарської продукції, особливо в роки з несприятливими кліматичними умовами.

За рік випадає близько 380-460 мм опадів, в теплий період їх кількість становить 260-310 мм або 65-70%. Опади випадають нерівномірно, в основному, у вигляді злив. Бездощовий період становить 25-30 і більше днів, що призводить до ґрунтової посухи (один раз на два-три роки). Середньобогаторічне випаровування з водної поверхні складає 900-1000 мм, що перевищує кількість атмосферних опадів у 2-2,6 рази.

Невелика кількість опадів при значному надходженні теплових ресурсів призводить до того, що ведення землеробства знаходиться на межі постійного ризику, а врожайність сільськогосподарських культур коливається в широких межах.

Зменшення негативного впливу ґрунтової і повітряної посухи на продуктивність культур, оптимізація умов їх вирощування, максимальне використання родючості ґрунтів, генетичних можливостей сортів гібридів, добрив та інших агроресурсів у Запорізькій області може бути досягнуто тільки за рахунок зрошення.

Зрошувальна система – це складна структура, що виникає внаслідок взаємодії техніки і природи і її слід розглядати як геотехнічну систему, яка впливає на природне середовище.

Найбільш характерні моменти впливу зрошувальних систем на навколишнє середовище наведені нижче.

Гідрогеолого-меліоративні умови, які в районах зрошувального землеробства формуються під впливом комплексу природних та водогосподарських факторів.

До категорії підтоплених сільськогосподарських земель та сільських населених пунктів належать землі, де ґрунтові води залягають на глибині не більше 2 м від поверхні. Контроль за змінами гідрогеолого-меліоративної обстановки на зрошуваних і прилеглих до них землях, а також ведення меліоративного кадастру здійснює Запорізька гідрогеолого-меліоративна експедиція Запорізького обласного управління водного господарства.

Підвищення рівня ґрунтових вод – це процес, що прогнозується з достатнім ступенем точності. Тому можливо планувати і вчасно здійснювати заходи по захисту від підтоплення.

Дренажно-скидні води. Якість скидних вод залежить від якості джерела поливної води, а також геохімічного складу зрошувальних масивів, внаслідок чого до водоприймача в басейн вносяться солі, добрива, пестициди, органічні рештки, мікроелементи.

Підвищення екологічної безпеки зрошення та поліпшення еколого-меліоративного стану зрошуваних земель за рахунок створення умов для оптимального водовідведення шляхом забезпечення надійної роботи діючих

колекторно-дренажних систем та будівництва дренажних систем для захисту населених пунктів, сільськогосподарських угідь від підтоплення.

З більшості дренажних систем відвід дренажних вод виконується насосними станціями, а також скидними колекторами. Частина цих споруд експлуатується трьома міжрайонними управліннями водного господарства: Веселівським, Кам'янським та Придніпровським. Відповідно до ст.70 Водного кодексу України всі управління мають проекти нормативів гранично допустимих скидів речовин, які поступають у водні об'єкти з дренажними водами.

Економія та раціональне використання води при поливі. Впроваджуються сучасні енергозберігаючі екологічно-безпечні засоби і технології поливу сільгоспкультур. Застосування систем мікрозрошення дозволяє економити поливну воду до 50%, зберігаючи та підтримуючи родючість ґрунтів.

Найбільша економія поливної води на одиницю площі одержують при використанні систем мікрозрошення – крапельного і підкранового, при яких зрошувальні норми в 2-2,5 рази менше, ніж за традиційних способів поливу.

Останнім часом в області зростає впровадження крапельного зрошення.

11.2.4 Тенденції в тваринництві

Тваринництво – друга галузь після рослинництва в аграрному секторі, значення якої неможливо переоцінити.

Розвиток тваринництва є перспективною галуззю в агропромисловому комплексі.

Тенденції розвитку галузі тваринництва за 2013-2015 роки мають позитивний характер, виконуються основні прогностичні показники виробництва тваринницької продукції.

В період 2013-2015 років всіма категоріями господарств вироблено м'яса у живій вазі 255,4 тис. тонн, молока – 793,2 тис. тонн, яєць – 2181,2 млн. штук.

В усіх категоріях господарств станом на 01.01.2016 чисельність поголів'я великої рогатої худоби складає 105,0 тис. голів, у тому числі чисельність поголів'я корів налічує 58,6 тис. голі, поголів'я свиней становить 303,5 тис. голів, птиці налічує 5,9 млн. голів та овець 55,9 тис. голів.

За минулий період зросла продуктивність дійної череди корів на 234 кг і складає 4423 кг.

З метою стимулювання нарощування поголів'я великої рогатої худоби, в першу чергу маточного поголів'я корів, збільшення виробництва молока та м'яса в регіоні прийнята та працює «Програма розвитку галузі молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області на 2014-2018 роки».

Програма передбачена на 5 років із щорічним виділенням коштів із загального фонду обласного бюджету в розмірі 1,0 млн. гривень з розрахунку 5,0 тис. гривень за кожен прирощену голову дійного стада корів.

За вищезазначеною програмою у минулому році сільгосп підприємствам області виплачено - 785 тис. гривень за приріст поголів'я корів.

В регіоні здійснюється робота з реалізації інвестиційних проектів у галузі тваринництва.

У рамках проекту Партнерство заради інновацій «Розвиток сімейних ферм, об'єднаних у сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи», що виконується Міжнародним благодійним фондом «Добробут громад» у партнерстві з компанією «Данон» в Україні за минулий період побудовано та відкрито 4 сімейні молочні міні-ферми на території Токмацького району.

Департаментом агропромислового розвитку облдержадміністрації розроблено проект «Програми розвитку галузі вівчарства в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області на 2015 - 2019 роки», який затверджено рішенням Запорізької обласної ради від 28.05.2015 № 15.

Метою цієї Програми є збереження і нарощування чисельності поголів'я овець, поліпшення генетичної якості та підвищення їх продуктивності, збільшення обсягів виробництва продукції вівчарства у регіоні.

Завдання, спрямовані на реалізацію Програми, розраховані на 5 років з орієнтовним обсягом фінансування коштів загального фонду обласного бюджету у розмірі 2,0 млн. гривень.

Стабілізація та подальший розвиток галузі тваринництва є перспективою економічного розвитку регіону, яка дає можливість створення нових робочих місць, покращення благополуччя та підняття життєвого рівня сільського населення області.

11.3 Органічне сільське господарство

Сучасний етап розвитку сільського господарства потребує зниження антропогенного навантаження, дотримання системи впливу на природні ресурси, орієнтованої на підтримку гармонії між діяльністю людини та довкіллям, розробки та розвитку різноманітних альтернативних методів сільськогосподарського виробництва, які ґрунтуються на глибшому розумінні процесів, що відбуваються в природі; спрямовані на поліпшення структури ґрунтів; відтворення їхньої природної родючості і сприяють утворенню екологічно стійких агроландшафтів та краще відповідають життєвим інтересам суспільства.

Відповідальним ставленням та підтримкою балансу в природних екосистемах та їх збереженням характеризується ведення сільськогосподарського господарства органічним методом, що повністю виключає використання синтетичних хімікатів (добрив, пестицидів, стимуляторів росту, гормонів, вакцин, антибіотиків), генетично модифікованих організмів (ГМО), використовує мінімальну обробку ґрунту

та охоплює різні сфери: рослинництво, овочівництво, садівництво, тваринництво, птахівництво тощо.

Повільний розвиток органічного виробництва в нашій країні спричинений все ще незавершеністю створення законодавчої та нормативно-правової бази, яка б чітко окреслила державну політику у сфері органічного виробництва, створила умови для законодавчого визнання та захисту органічних продуктів, формування національної системи сертифікації, затвердження правил, стандартів і чіткої, ефективної системи державної підтримки та стимулювання розвитку органічного виробництва.

В Україні поки що не існує жодного вітчизняного нормативного акту, який би регулював органічне виробництво. Відповідно, вітчизняні виробники проходять процедуру органічної сертифікації свого виробництва за діючими міжнародними стандартами, частіше за все – це норми Європейського Союзу. На сьогоднішній день держава все ж намагається підтримати цей сектор економіки. Державною цільовою Програмою розвитку села на період до 2015 року планується довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10 відсотків, передбачається стимулювання ведення органічного сільського господарства, унормування розвитку органічного землеробства та створення системи його сертифікації.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Запорізька область є однією з найбільш енергогенеруючих та енергоспоживаючих серед інших регіонів України. Всі напрямки енергетики присутні в області: теплоенергетика, атомна енергетика, гідроенергетика, а також «альтернативна» енергетика.

На території області знаходяться три енергогенеруючих станції, які виробляють більше чверті електричної енергії від загального виробництва в Україні.

Значний обсяг споживання енергоресурсів обумовлений наявністю в регіоні потужного промислового комплексу, представленого підприємствами металургійної, хімічної, машинобудівної та інших галузей промисловості.

Підприємствами та організаціями всіх видів економічної діяльності в 2015р. використано 8841,9 тис.т умов.палив енергетичних матеріалів і продуктів перероблення нафти. Порівняно з 2014р. загальні обсяги використання всіх видів палива зменшилися на 179,8 тис.т умов.палив (на 2,0%).

Кількість спожитих паливно-енергетичних матеріалів і продуктів перероблення нафти підприємствами області становила 9,7% загальних витрат по Україні. За обсягами використання область займала третє місце після Донецької та Дніпропетровської областей.

У структурі всього використаного підприємствами палива на вугілля кам'яне припадало 40,0% (3532,6 тис.т умов.палив), кокс та напівкокс з вугілля кам'яного; кокс газовий – 29,4% (2599,8 тис.т умов.палив), газ природний – 11,1% (980,6 тис.т умов.палив), газойлі (паливо дизельне) – 2,5% (219,1 тис.т умов.палив), бензин моторний – 0,5% (41,8 тис.т умовного палива). Решту склали інші види палива.

Використання енергії за даними Головного управління статистики у Запорізькій області наведені у таблицях 12.1.1. – 12.1.2.

Таблиця 12.1.1.

Динаміка використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти¹

	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013р.	2014 р.	2015р.
Всього, т умовного палива	7843053,8	8379564,2	8440788,3	8304549,1	8430399,5	9021723,1	8841900
Первинні види палива							
Вугілля кам'яне, т	3906603,4	4241808,7	4538332,2	4706678,6	5087122,7	4953368,4	4564000
Газ природний, тис.м ³	1334878,0	1460293,3	1402457,0	1205475,0	998120,7	910945,7	845300
Дрова для опалення, м ³ щільних	4002,4	6480,1	7715,2	5558,7	7515,6	6471,5	6900

Продукти переробки палива							
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, вугілля бурого та торфу, т	1728416,8	1768718,4	1654168,8	1553627,0	1673226,9		2671900
Бензин моторний, т	50007,3	48371,6	45300,6	41530,8	38450,2	31410,3	28000
Фракції легкі інші, т	554,6	29,5	46,1	41,7	48,2	82,1	
Паливо реактивне типу гас, т	8684,3	8847,3	9439,9	10721,0	10442,0	10951,4	10800
Гас для технічних цілей, т	237,5	263,1	301,9	181,2	-	161,2	100
Газойлі (дизельне паливо), т	142617,1	160742,1	160579,6	157209,7	150767,4	147975,9	151100
Мазути топкові важкі, т	26834,2	18839,7	13677,5	10504,1	7474,3	5697,4	19400
Масла мастильні, т	104222,5	95417,1	94057,0	106627,3	102901,2	99344,4	96000
Пропан і бутан скраплені, т	5051,3	5561,8	5908,3	5389,9	4808,2	4651,6	5000
Бітум нафтовий і сланцевий, т	8464,1	11572,6	11849,1	7098,4	5910,6	4761,0	9800

За обсягами використання паливно-енергетичних ресурсів Запорізькій області належить третє місце в Україні після Донецького та Дніпропетровського регіонів.

За видами економічної діяльності основними споживачами паливно-енергетичних ресурсів були підприємства промисловості, які використали 99,3% загальних витрат палива, 80,0% – теплоенергії та 87,9% – електроенергії. Найвагомими серед них по споживанню палива та теплоенергії були підприємства переробної промисловості (63,0% і 78,4% відповідно) та підприємства по постачанню електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (36,9% і 19,4% відповідно), по споживанню електроенергії – підприємства переробної промисловості (90,3%).

У розподілі всього витраченого палива по області найбільша частка 69,1% загальних витрат палива припадала на виробництво чавуну переробного і дзеркального в чушках, болванках чи у формах первинних інших та електроенергії, виробленої тепловими електростанціями (крім ТЕЦ) загального користування, 9,4% – на виробництво теплоенергії, виробленої і відпущеної котельними.

В якості сировини на виробництво продукції, робіт і послуг підприємствами області було спожито 343,9 тис.т умов.палив (5,2% загальних витрат палива).

Основним показником ефективності використання ПЕР є фактичні витрати енергоресурсів на одиницю виробленої продукції – питомі витрати.

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

З метою впровадження енергозберігаючих заходів та енергоефективних технологій на підприємствах усіх сфер господарювання, сприяння розвитку використання альтернативних (нетрадиційних) та відновлюваних джерел енергії в області діє Регіональна програма підвищення енергоефективності Запорізької області на 2010 – 2015 роки, яку затверджено рішенням обласної ради від 12.11.2010 № 4 (далі - Регіональна програма).

Роботи по реалізації заходів з енергозбереження, передбачених Регіональною програмою та територіальними програмами енергоефективності, спрямовані на модернізацію об'єктів комунальної теплоенергетики, формування самоенергозабезпечення регіону, використання потенціалу нетрадиційних видів палива, зменшення використання природного газу в усіх галузях економіки тощо.

За рахунок проведення у 2015 році комплексу організаційно-технічних заходів з енергозбереження, передбачених Регіональною програмою та територіальними програмами енергоефективності та енергозбереження, в області зекономлено 949,5 тис. т у. п.

Враховуючи специфіку промислового виробництва нашого регіону, одним з найбільш ефективних напрямків підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів є використання вторинних газів виробничого походження та скидного тепла на підприємствах металургійного комплексу області (доменний, коксовий та феросплавний, які утворюються під час основних технологічних (виробничих) процесів на ПАТ «ЗМК «Запоріжсталь», ПАТ «Дніпроспецсталь» та ПАТ «Запорізький завод феросплавів»). За рахунок використання штучних газів (доменний, коксовий та феросплавний газ) на підприємствах чорної металургії скорочення споживання природного газу за 2015 рік склало 671,16 млн. м³.

На підприємствах харчової та переробної промисловості (ПАТ «Пологівський олійноекстракційний завод» та ПрАТ «Мелітопольський олійноекстракційний завод») виробництво пару за рахунок спалювання 65,6 тис. тонн лушпиння соняшнику дало можливість заощадити у 2015 році 22,0 млн.м³ природного газу.

За підсумками 2015 року генеруючими підприємствами області було вироблено 47 705,2 млн. кВт*год електроенергії. При цьому, підприємствами генерації - 46 850,0 млн. кВт*год електроенергії, а підприємствами відновлювальної енергетики - 855,2 млн. кВт*год.

Так, наприклад, на Ботієвській вітроелектростанції ТОВ «Винд Пауер» у 2015 році було вироблено 638,9 млн. кВт*год електроенергії.

На сонячній електростанції ТОВ «Токмак Солар Енерджи» вироблено 12,6 млн. кВт*год електроенергії.

На об'єктах бюджетної сфери та житлово-комунального господарства області 63 котельні працює на альтернативних видах палива (відходи деревини та сільського господарства, лузга соняшника, пелети, брикети та інше).

У 2015 році обсяг виробленої теплової енергії котельнями області склав 2 991,4 тис. Гкал, із них: котельні, які працюють на традиційних видах палива, обсяг виробленої теплової енергії склав 2 974,3 тис. Гкал, а на котельнях, які працюють на альтернативних видах палива – 17,079 тис. Гкал.

В області підприємствами, які займаються виробництвом альтернативних видів палива, було вироблено 112 тис. тонн пелет, паливних брикетів, гранул з деревини та іншої природної сировини.

Таблиця 12.2.1

Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Споживання електроенергії, млн.кВт.год	8 866,95	8 400,3	8 081,0	6 645,8	5 312,4	8 218,8
Темп зміни, % до обсягу 2001 р.	92,2	87,3	84,0	69,1	55,2	85,4
Споживання природного газу, млн.м ³	1 918,2	1 972,7	1 715,7	1 502,6	1 401,4	1 218,7
Темп зміни, % до обсягу 2001 р.	57,3	58,9	51,2	44,9	41,8	36,4
Споживання теплоенергії, тис. Гкал	4 017,6	4 100,0	3 846,7	3 820,7	3 656,3	3 354,0
Темп зміни, % до обсягу 2001 р.	98,0	100,0	93,8	93,2	89,2	81,8
Споживання енергоносіїв, тис. т у.п.*	5 851,15	5 693,9	5 261,7	4 545,0	3 967,0	4 649,5
Темп зміни, % до обсягу 2001 р.	77,6	75,5	69,8	60,3	52,6	61,7

*- до споживання енергоносіїв входить електроенергія, природний газ та тепла енергія.

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Підприємства енергетичної галузі здійснюють суттєвий негативний вплив на стан довкілля Запорізької області.

Відповідно до статті 21 Закону України «Про інформацію» конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, а також інших випадках визначених законам.

У загальних обсягах споживання палива найбільша частка (54,0%) припадала на енергетичний сектор. Значна частина в структурі витрат палива в енергетичному секторі припадала на вугілля кам'яне 62,1 %, кокс та напівкокс з вугілля кам'яного; кокс газовий – 15,7% і газ природний – 12,8%.

Інформація, щодо обсягів викидів на одиницю реалізованої продукції підприємства відноситься до конфіденційної.

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

З огляду на напружену екологічну ситуацію в регіоні, велика увага приділяється використанню нетрадиційних видів палива.

Беручи до уваги розвинутий агропромисловий комплекс регіону, широкого застосування набуває виробництво твердопаливних пелетів (відходи деревини, тирси, соломи, лушпиння соняшнику, відходи сільського виробництва та інше), що значно знижує залежність постачання імпортованих та завізних видів палива, таких як природний газ та вугілля, і розвиває місцеве виробництво паливно-енергетичних ресурсів.

В області працює 16 підприємств, які займаються виробництвом паливних брикетів та гранул з деревини та іншої природної сировини. У 2014 році підприємствами було вироблено 147 307 тон паливних брикетів.

В бюджетній сфері області 41 котельня працює на альтернативних видах палива (відходи деревини та сільського господарства, лузга соняшника, пелети, брикети та інше).

На підприємствах харчової та переробної промисловості (ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат», ПАТ «Пологівський олійноекстракційний завод» та ПрАТ «Мелітопольський олійноекстракційний завод») виробництво пару за рахунок спалювання майже 89 тис. тон лушпиння соняшника дало можливість заощадити у 2014 році 39,8 млн.м³ природного газу.

В квітні 2014 року у Приазовському районі ТОВ «Винд Пауер» введено в дію Ботієвську вітровауелектростанцію (65 вітрових агрегатів). Загальна потужність Ботієвської ВЕС складає 200 МВт. За 2014 рік вироблено 651,5 млн. кВт*год електроенергії.

Екологічний ефект роботи Ботієвської ВЕС виражений у щорічному скороченні викидів в атмосферу в еквіваленті 730 тис. тон CO₂.

Компанія продовжує роботи по будівництву двох інших ВЕС вітропарку «ДТЭК Приазовський» в Запорізькій області - Приморській і Бердянській, загальна потужність яких складе 550 МВт.

Крім того, у Мелітопольському і Приазовському районах заплановане будівництво ще однієї вітрової електростанції за рахунок залучення іноземних інвестицій ТОВ «ЮРОКЕЙП Юкрейн» загальною потужністю 450 МВт.

ТОВ «Токмак Солар Енерджи» впроваджено проект будівництва комплексу сонячних електростанцій в с. Нове Токмацького району. Загальна потужність станції становить 10 МВт, у 2014 році вироблено 10,6 млн. кВт*год електроенергії. В результаті будівництва сонячної електростанції сільські території отримали не тільки додаткове екологічно чисте джерело електроенергії, але й нові робочі місця.

Крім того, Швейцарська компанія «New Energies Development AG» планує реалізувати проект будівництва сонячної електростанції в м. Приморськ потужністю 9,9 МВт, також ведуться переговори про

можливості будівництва аналогічної електростанції на території Мелітопольського району.

В рамках проекту ЕС/ПРООН в 2014 році розпочалась реалізація проекту «Розробка інтерактивної Енергетичної карти області», що буде відображати потенціал відновлюваних альтернативних джерел енергії за окремими адміністративно-територіальним одиницям області, технічну можливість приєднання до електричних мереж генеруючих потужностей за рахунок використання альтернативних джерел енергії.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа області

Запорізька область має розвинуту транспортну систему.

Мережа шосейних доріг довжиною 6683,0 км зв'язує всі населені пункти області. Через територію регіону проходить ряд стратегічних трас, таких як: Одеса - Мелітополь - Новоазовськ, Харків - Сімферополь - Севастополь, Бориспіль - Дніпропетровськ - Запоріжжя.

Розгалужена мережа залізничних доріг з'єднує всі основні промислові центри регіону з містами України та країнами СНД.

На долю автомобільного та залізничного транспорту припадає велика частка як вантажних, так і пасажирських перевезень. Відбувається постійне зростання кількості агентств, які надають послуги з міжнародних автоперевезень.

Важливу роль у транспортній системі Запорізької області відіграє велика суднохідна артерія – ріка Дніпро, яка тече по території області з півночі на південь.

Значна доля загального потоку вантажу у регіоні приходить на Запорізький річковий вантажний порт, який є спеціалізованим по переробці промислових, у тому числі металургійних вантажів.

Бердянський морський порт (на Азовському морі) є морськими воротами в Запорізьку область. Термінали та інше портове обладнання дозволяють приймати та зберігати всі види вантажу, окрім наливного, та обслуговувати всі типи судів, у тому числі річкові та океанські.

Важливу роль в транспортній системі області відіграє Запорізький регіональний аеропорт, який має статус міжнародного і займає одне з провідних місць в Україні за інтенсивністю потоку пасажирів. Аеропорт м. Бердянська Запорізької області, який також має статус міжнародного, є складовою частиною розвинутої транспортної інфраструктури регіону.

Такі авіакомпанії, як «Lufthansa», «Austrian Airline Group» та «Eurowings» відкрили свої представництва в Запорізькій області.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Дані Головного управління статистики в Запорізькій області, щодо обсягів транспортних перевезень в області за рік та динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від окремих видів автотранспорту підприємств області наведені у таблицях 13.1.1.1. (додаток 13.1) та 13.1.1.2. відповідно.

Таблиця 13.1.1.2.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від окремих видів автотранспорту підприємств області, тис. т.

Роки	Вантажні автомобілі	Пасажи́рські автобуси	Пасажи́рські легкові автомобілі	Спеціальні легкові автомобілі	Спеціальні нелегкові автомобілі
2011	11,7	3,0	6,8	1,0	3,0
2012	11,0	2,9	6,4	0,9	2,6
2013	10,2	2,6	6,1	0,9	2,1
2014	8,6	2,3	5,2	0,8	1,8
2015	7,9	2,2	4,6	0,7	1,6

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива надана за даними Головного управління статистики в Запорізькій області та наведена в таблиці 13.1.2.1.

Таблиця 13.1.2.1.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення від використання окремих видів палива

Роки	Обсяги викидів, тис.т.	У тому числі від використання			Частка викидів забруднюючих речовин від використання бензину у загальних обсягах викидів, %
		бензину	газойлів (дизельного палива)	зрідженого та стисненого газу	
2006	120,7	107,8	7,0	2,7	89,3
2007	116,0	87,3	22,2	6,0	75,3
2008	113,4	85,1	21,4	6,5	75,0
2009	99,7	76,2	17,6	5,5	76,4
2010	108,6	79,9	21,0	7,4	73,6
2011	111,9	81,6	21,8	8,2	72,9
2012	108,4	77,1	21,4	9,7	71,1
2013	107,1	75,3	21,5	9,8	70,4
2014	89,9	59,1	19,8	10,5	65,8
2015	76,7	44,6	18,4	13,2	58,1

13.2. Вплив транспорту на довкілля

Автомобільний транспорт в процесі функціонування викидає з відпрацьованими газами токсичні речовини, створює високий рівень шуму, забруднює ґрунти та водойми в результаті змиву та потоку паливо-мастильних матеріалів, що спричиняє утворення пилу та інших забруднюючих речовин, які несприятливо впливають на навколишнє

природне середовище та безпосередньо на людину.

Основними проблемами забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами є:

використання палива, яке не відповідає вимогам сучасних екологічних норм;

навантаження головних магістралей міст транзитним транспортом;

відсутність нейтралізаторів в основній масі автомобілів вітчизняних марок та старих іномарок.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Для вирішення проблем забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами, необхідно запровадження наступних заходів:

забезпечення постачання паливо-мастильних матеріалів, які відповідають вимогам сучасних екологічних норм відповідно до чинного законодавства;

перенаправлення потоків транзитного транспорту за межі населених пунктів, скорочення кількості автостоянок та паркувальних майданчиків в центрі міст, житлових забудовах, рекреаційних зонах, а також перегляд маршрутів міських перевезень;

зменшення кількості автомобілів, які не забезпечені нейтралізаторами, шляхом оснащення діючих автомобілів нейтралізаторами, перейняття практики європейських країн щодо введення податку на використання автомобілів з великим вмістом забруднюючих речовин у відпрацьованих газах (без нейтралізаторів) або виведення цих автомобілів з експлуатації. Але ці заходи вимагають прийняття ряду відповідних нормативно-правових актів, а також суттєвого підняття матеріального рівня населення.

Крім того, для області важливо вирішення питання розширення доріг з поліпшеним покриттям, збільшення кількості газових заправок для активізації роботи по переходу на природний газ та біогаз, як більш екологічно-чистого палива.

Аналізуючи дані Головного управління статистики в Запорізькій області (див. табл. 13.1.2.1.), можна відзначити тенденцію до зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Рушійною силою розвитку людського суспільства залишається протиріччя між безмежною здатністю розвивати матеріальні й духовні потреби й обмеженістю природних і енергетичних ресурсів - це тимчасова невідповідність між рівнем розвитку продуктивних сил, характером виробничих відносин і можливостями природи до відтворення ресурсів.

Нерозумне господарювання, велика оранка ґрунту, забруднення водних ресурсів, накопичення величезної кількості відходів, забруднення атмосферного повітря в населених пунктах, проживання в яких пов'язане з ризиком для здоров'я людини, - всі ці фактори можуть призвести до погіршення здоров'я населення.

Тому основна мета розвитку виробництва полягає в необхідності екологізації економіки та визначенні шляхів становлення екологізації.

14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки

Основна мета розвитку виробництва полягає в необхідності екологізації економіки та визначенні шляхів становлення екологізації.

Основні цілі, до яких ми прагнемо при екологізації економіки - зменшення техногенного навантаження, підтримка природного потенціалу шляхом самовідновлення природних процесів у природі, скорочення втрат природних ресурсів, комплексність витягу корисних компонентів, використання відходів як вторинних ресурсів.

У теперішній час існує об'єктивна необхідність втручання держави в природно-екологічну сферу з метою досягнення збалансованого стану навколишнього середовища, доцільність розробки безвідходних технологій виробництва, ефективних систем і технологій очищення.

Одним із основних компонентів природних ресурсів є якість земель, від природного стану яких безпосередньо залежить і стан інших об'єктів природи, всього довкілля та нарешті здоров'я людей.

Одним із аспектів екологізації права землевикористання є необхідність створення моделі поведінки суб'єкта, яка б одночасно включала раціональне використання земельної ділянки у встановлених в законі цілях і охорону цієї земельної ділянки. При цьому охорона може здійснюватися як у формі регулювання способу використання цього об'єкта природи, так і у формі покладення на суб'єкта додаткових обов'язків, обмежень чи заборон.

Вплив землевикористання на сучасну екологічну ситуацію в першу чергу обумовлений природними і економічними характеристиками землі як об'єкта природи. Відомо, що всі природні ресурси в єдиному біогеоценозі пов'язані між собою, але центральною, цементуючою ланкою є земля, яка виступає перш за все як територіальна база. Саме завдяки цьому фактору

вона має безпосередній зв'язок з усіма іншими природними ресурсами: надрами, рослинним світом, водами та ін.

В умовах науково-технічного прогресу вплив землевикористання на навколишнє середовище диктує необхідність визначення оптимального співвідношення між раціональним використанням землі і охороною навколишнього середовища в цілому.

14.3. Впровадження елементів «більш чистого виробництва»

Екологічно небезпечна господарська діяльність вимагає вдосконалювання промислового виробництва з метою перетворення в екологічно чисте (коротка форма - «чисте виробництво»). У трактуванні, прийнятому на конференції міністрів по охороні навколишнього середовища для Європи (Софія, 1995), екологічно чисте виробництво визначається як «безперервний додаток комплексної превентивної стратегії охорони навколишнього середовища до технологічних процесів і продукції з метою зниження ризику для здоров'я людей і навколишнього середовища».

Основний технологічний принцип чистого виробництва – скорочення відходів у технологічному процесі й повторне використання відходів у місцях їх утворення (у тому ж технологічному процесі або в іншому, але усередині підприємства).

Є ще одна сторона чистого виробництва - його функціонування передбачає випуск екологічно чистої продукції, тобто такої продукції, що по можливості виробляється з поновлюваної сировини й вторинних матеріалів, не містить сторонніх шкідливих домішок, відрізняється низьким рівнем енергоспоживання при її виробництві й експлуатації, не забруднює навколишнє середовище. Природно, що в тому, і в іншому випадках термін «екологічно чисте (чиста)» не можна розуміти буквально. Мова йде про ступінь екологічної чистоти технологій, що застосовуються, і продукції, що випускається.

Становлення чистого виробництва припускає реалізацію стратегії поступового зменшення шкідливого впливу виробництва на навколишнє середовище за рахунок постійного виконання екологічно ефективних заходів (проектів) організаційного й технологічного характеру, націлених на зміну технологічних процесів, складу продукції й технологій послуг.

Окремі підприємства області, визнаючи можливість потенційного отримання значних природоохоронних та економічних вигод від впровадження систем екологічного управління та екологічно чистих методів виробництва, провели роботу по створенню та сертифікації систем екологічного управління на підприємствах відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 14001:2004. Це такі підприємства, як ПАТ «Український графіт», ПАТ «Запоріжсталь», ПрАТ «Запоріжжкокс», ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат», ПАТ «Запоріжтрансформатор», ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ПАТ «Карлсберг Україна».

На ПАТ «Запоріжсталь» та ПАТ «Запорізький виробничий алюмінієвий комбінат» проведені аудит та ресертифікація на відповідність міжнародним стандартам ISO 9002:2000, OHSAS 18001:2007.

Також, підприємство ПАТ «Запорізький абразивний комбінат» сертифіковане відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 9001:2003.

14.4. Ефективність використання природних ресурсів

Земля - це природний фактор, природне багатство і першооснова господарської діяльності.

У сільському господарстві земля виступає не тільки просторовим базисом для розміщення виробничих споруд, а й водночас є предметом праці, засобом праці та основним засобом виробництва. Особливості землі як засобу праці пов'язані з її родючістю. На відміну від інших факторів виробництва однією з важливих властивостей «землі» є її обмеженість. Тому зараз у всьому світі гостро постає питання щодо оптимізації земельних ресурсів та їх раціонального і ефективного використання.

Становлення ринку сільськогосподарських земель, та забезпечення її ефективного обігу, передбачає вдосконалення оподаткування землевласників та землекористувачів, у тому числі встановлення спеціальних податків та нових пільг з оподаткування, згідно природно-економічних особливостей господарювання на землі. При цьому на регульованому земельному ринку повинен дотримуватись баланс інтересів, тобто інтереси держави повинні бути врівноважені інтересами власників землі. Успішне вирішення стратегічних завдань земельної реформи потребує комплексного і цілеспрямованого проведення юридичних, економічних, організаційних та науково-технічних заходів стосовно удосконалення земельних відносин, а саме:

- реалізація політики держави щодо наукового перерозподілу земель;
- формування раціональної системи землеволодінь і землекористувань;
- розробка системи заходів щодо збереження і поліпшення природних ландшафтів, територій з особливими природоохоронними, рекреаційними і заповідними режимами;
- відновлення і підвищення родючості ґрунтів, рекультивациі порушених земель, захисту земель від ерозії, підтоплення, вторинного засолення, заболочування та інших видів деградації;
- консервації деградованих і малопродуктивних земель;
- створення екологічно сталих ландшафтів і агросистем.

Така схема земельної реформи дає обґрунтування подальшого використання земельних угідь, що надасть змогу зберегти екологічний баланс земельних угідь.

В процесі формування ринкових умов, господарювання на землях законодавчо закріплено різними формами власності. Зміна форм власності на землю призвела до появи великої кількості суб'єктів земельних відносин, фізичних та юридичних осіб з певними правами й обов'язками, що суттєво

ускладнило процес управління земельними ресурсами. Загострилися старі проблеми екологічного характеру та з'явилися нові соціально-економічні проблеми, пов'язані з розвитком ерозійних процесів, зниженням природної родючості ґрунтів, зі спадом ефективності господарювання в сільськогосподарських підприємствах. Ведення сільського господарства стало спрямовуватись виключно на одержання максимального прибутку за будь-яких обставин. З цією метою новими землевласниками та землекористувачами (орендарями) перевага стала надаватися вирощуванню найбільш економічно вигідних культур, таких як соняшник та ріпак, не враховуючи, що ці культури посилюють дію ерозійних процесів та деградацію земель.

Сьогоднішні землекористувачі та землевласники, в своїй більшості, нажалі не замислюються над питаннями про важливість застосування системи сівозмін, необхідність внесення добрив, правильність обробітку ґрунту.

Втім, про позитивність чергування сільськогосподарських культур для підвищення родючості ґрунтів було відомо ще за древніх часів. Ще тоді було встановлено, що правильне чергування культур дає можливість більш ефективно використовувати наявні в ґрунтах елементи живлення та вологу, тоді як постійне вирощування однієї культури призводить до одностороннього виснаження ґрунтів. Правильне чергування вирощуваних культур значно підвищує результативність боротьби з бур'янами, знижує можливість захворювання культури, сприяє підвищенню врожайності та отриманню якісної продукції.

По-різному впливають сільськогосподарські культури і на фізичні властивості ґрунту: структуру, щільність і т.д., що в свою чергу впливає на родючість ґрунту.

Значно, у порівнянні з минулими роками, зменшилась і кількість мінеральних та органічних добрив, що також не сприяє забезпеченню бездефіцитного балансу гумусу і поживних речовин у землеробстві області.

Не знаходять широкого розповсюдження і такі можливості поліпшення гумусового стану ґрунтів, як заорювання соломи, або інших рослинних решток після збору урожаю та засівання багаторічними травами.

Тому, особливої актуальності набуває розвиток системи управління земельними ресурсами, основним завданням якої є формування зацікавленості землекористувачів не тільки в ефективному, а також у раціональному використанні, охороні і відтворенні земельних ресурсів. Сучасне управління земельними ресурсами все більше вимагає застосовувати нові підходи та принципи до організації території землекористувань і володінь.

За рахунок експлуатації систем оборотного та повторно-послідовного водопостачання у 2015 році зекономлено 9196,0 млн. м³ води. Економія свіжої води у звітному році склала 94,53 %.

Високий відсоток використання води в системах оборотного та повторно-послідовного водопостачання є показником ефективної роботи в

напрямку економії водних ресурсів, а також зниження техногенного навантаження на навколишнє природне середовище.

Мінералізовані шахтні води ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» після механічного очищення відводяться в ізольований ставок-випаровувач, розташований у верхів'ї Утлюкського лиману Азовського моря. У 2015 році відведено 16,33 млн. м³.

За висновками оцінки впливу ставка-випаровувача на навколишнє середовище, виконаною УкрНДІЕП, «ставка-випаровувач не завдає шкідливої дії на геологічне, водне і повітряне середовище». Залишковий вплив господарської діяльності ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» полягає в тривалому виключенні частини акваторії Утлюкського лиману, зайнятої ставком-випаровувачем, з загальної екосистеми Азовського моря.

На замовлення підприємства інститутом УкрНДІЕП розроблено «Заходи з поетапного повернення ставка-випаровувача ПрАТ «Запорізький залізорудний комбінат» в Утлюкському лимані до єдиної екосистеми Азовського моря», який знаходиться в стані реалізації.

З метою скорочення відведення у ставок-випаровувач мінералізовані шахтні води підприємством частково використовуються для приготування суміші для закладки виробленого простору шахти. У 2015 році для цих цілей використано 502,0 тис. м³ мінералізованих шахтних вод. На підприємстві впроваджена система роздільної відкачки шахтних вод. Відведення слабомінералізованих шахтних вод (з мінералізацією до 1,5 г/дм³) здійснюється у р. Велика Білозерка, що сприяє покращенню екологічного стану водного об'єкта.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Національна та регіональна екологічна політика

Екологічна політика – це науковий напрямок, що вивчає взаємозв'язки між процесами техногенної зміни природного середовища і політичними процесами в житті суспільства, як в регіональному, так і в глобальному вимірі. Екологічна політика являє собою теоретичну систему політичних, економічних, юридичних та інших заходів, спрямованих на врегулювання стану навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів на будь-якій території або світу загалом (глобальна політика).

Наукові дослідження у сфері екологічної політики, цілеспрямовані практичні заходи з боку держави, громадських організацій, юридичних і фізичних осіб. Головною метою є розв'язання проблеми коеволюції біосфери та суспільства, можливості їхньої безконфліктної взаємодії.

Центральне місце в процесі формування загальної концепції екологічної політики посідають проблеми створення ефективних механізмів регулювання як найважливішого засобу політики у сфері природокористування, за допомогою яких реалізуються її соціальні, економічні та власне політичні начала. Практична реалізація екологічної сфери державної політичної діяльності, яка сьогодні практично в усіх країнах розглядається не тільки як найважливіша умова підтримання необхідної якості оточуючого середовища життя, екологічної рівноваги у природі і раціонального використання її ресурсів, але й як самостійна сфера суспільних відносин, пов'язаних з реалізацією національних і глобальних цілей, соціально-економічного розвитку сучасного суспільства.

Нормативно-правові інструменти встановлюють нормативні вимоги для підприємств-забруднювачів (стандарти та дозволи, як інструменти досягнення дотримання стандартів). Для спонукання та стимулювання підприємств щодо дотримання природоохоронних вимог використовуються також такі інструменти, як моніторинг довкілля, звітність, інспекційні перевірки та санкції за порушення природоохоронного законодавства, застосування норм відповідальності за шкоду, нанесену довкіллю. Вагомим інструментом є еколого-експертна діяльність та оцінка впливу на навколишнє середовище (ОВНС) нових джерел забруднення.

Основним економічним інструментом екологічної політики є екологічний податок, метою якого є створення стимулів для зменшення забруднення, а також отримання та концентрація коштів для фінансування природоохоронної діяльності.

Теперішнім часом іде процес реформування та удосконалення окремих інструментів екологічної політики, у тому числі системи природоохоронних дозволів, удосконалення системи моніторингу довкілля, інструментів стратегічного планування та ін.

В звітному році продовжувалося введення в дію нового механізму регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, яким передбачено планування підприємствами заходів щодо застосування найкращих існуючих технологій виробництва.

Основним напрямком екологічної політики в галузі охорони та відтворення водних ресурсів є впровадження заходів, спрямованих на припинення забруднення водних об'єктів та раціональне використання водних ресурсів.

Політика області з охорони навколишнього природного середовища у сфері поводження з відходами спрямовується на скорочення обсягів розміщення відходів та своєчасне виявлення негативних наслідків накопичення відходів.

Основні напрямки діяльності щодо поводження із промисловими відходами: послідовне скорочення обсягів накопичення відходів шляхом утилізації, знешкодження та видалення, обмеження утворення відходів шляхом реструктуризації виробництва, регенерації, впровадження маловідходних технологій та процесів замкнутого циклу, очищення забруднених токсичними відходами територій.

Основні напрямки діяльності щодо поводження з твердими побутовими відходами: зменшення кількості накопичення побутових відходів шляхом будівництва сортувальних ліній та комплексів по їх переробці, будівництво або реконструкція полігонів твердих побутових відходів; проектування та будівництво малих полігонів твердих побутових відходів; реабілітація забруднених територій від несанкціонованого розміщення відходів.

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

В 2001 році в Україні розпочалося впровадження нової системи регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами згідно з новою редакцією Закону України «Про охорону атмосферного повітря».

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні» від 16.10.2012 № 5456-VI, були внесені зміни до Закону України «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992 № 2707-XII, в частині дозвільних повноважень органів виконавчої влади, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами можуть здійснюватися після отримання дозволу, виданого суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до другої або третьої групи, обласними державними адміністраціями, об'єкт якого належить до першої групи, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони

навколишнього природного середовища, а саме Міністерством екології та природних ресурсів України.

Тобто змінами у Законі України «Про охорону атмосферного повітря» було позбавлено дозвільних повноважень місцеві органи виконавчої влади, щодо здійснення регулювання природоохоронної діяльності найбільших підприємств – забруднювачів.

Згідно зі ст. 11 Закону України «Про охорону атмосферного повітря»: строк дії дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, виданого суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до першої групи становить, - сім років, об'єкт якого належить до другої групи - десять років, об'єкт якого належить до третьої групи - необмежений.

З метою децентралізації регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища та підвищення контролю на регіональному рівні за природоохоронною діяльністю підприємств, Запорізька облдержадміністрація неодноразово зверталась до Президента України, Кабінету Міністрів України, Мінприроди та народних депутатів України про внесення змін до ст. 11 Закону України «Про охорону атмосферного повітря», щодо надання повноважень обласним державним адміністраціям з видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел підприємств, що належать до об'єктів першої групи.

В звітному році Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації продовжувалось отримання інформації від підприємств – основних забруднювачів навколишнього природного середовища та проведення аналізу з виконання ними природоохоронних заходів, передбачених діючими регіональними програмами, які в подальшому враховуються при видачі дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та при наданні пропозицій щодо внесення змін до діючих регіональних природоохоронних програм.

В 2015 році Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації продовжувалась робота з видачі підприємствам дозволів на викиди за новою формою, що передбачає додержання нормативів граничнодопустимих викидів відповідно до чинного законодавства, а також надасть змогу знизити рівень забруднення атмосферного повітря, що призведе до покращення стану повітряного басейну регіону.

Для вирішення проблеми зниження рівня забруднення атмосфери під час НМУ у м. Запоріжжя діє система регуляції викидів шкідливих речовин, яка містить ряд заходів розроблених на найбільших підприємствах – забруднювачах. Перелік підприємств, на яких розроблені заходи з регуляції під час НМУ, визначений Рішеннями Запорізької міської ради.

Вказані заходи є невід'ємною частиною Дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами і узгоджуються в встановленому законодавством порядку.

Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької облдержадміністрації постійно виконується значна робота щодо нормування утворення та розміщення відходів. Проводиться робота з підприємствами власниками місць видалення відходів щодо розгляду паспортів місць видалення промислових та побутових відходів. Розглядаються та затверджуються реєстрові карти об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів.

На даний час реалізація державної політики в сфері регулювання природокористування, охорони та відтворення водних ресурсів ускладнюється через недосконалість та суперечливість законодавчої та нормативно-правової бази.

Законом України від 09.04.2014 № 1193-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» (далі - Закон № 1193-VII), який набрав чинності з 26.04.2014, внесено зміни до Водного кодексу України (далі – ВКУ), а саме змінено порядок видачі дозволів на спеціальне водокористування.

Згідно з Прикінцевими положеннями Закону № 1193-VII, КМУ доручено у тримісячний строк з дня набрання чинності цього Закону забезпечити видання нормативно-правових актів та приведення своїх та органів виконавчої влади нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

На теперішній час КМУ не внесені відповідні зміни до постанов, які регламентують порядок видачі дозвільного документу.

Для забезпечення виконання повноважень у сфері регулювання водокористування, охорони та відтворення водних ресурсів, переданих обласним державним адміністраціям, згідно з Законом України від 16.10.2012 № 5456-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні», необхідним є внесення відповідних змін до нормативно-правових актів.

1. Законодавчо не врегульовано питання щодо вичерпного переліку документів, які подаються водокористувачем для отримання дозволу на спеціальне водокористування.

Для вирішення цього питання необхідно внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 321 «Про затвердження Порядку погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування» з визначенням вичерпного переліку документів, необхідних для отримання документів дозвільного характеру.

2. Через відсутність затвердженої форми бланків дозволу на спеціальне водокористування, клопотання про його видачу та нормативних документів щодо встановлення лімітів забору і використання води та скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, не забезпечено єдиний методичний підхід при визначенні лімітів забору і скидання забруднюючих речовин.

Для вирішення цього питання Мінприроди України необхідно розробити та затвердити у встановленому порядку форми бланків дозволу на

спеціальне водокористування та клопотання про його видачу, нормативні документи щодо встановлення лімітів забору і використання води та скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти.

3. Інструкція про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами, що затверджена наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 15.12.1994 № 116, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22.12.1994 за № 313/523, не відповідає сучасним вимогам природоохоронного законодавства і потребує доопрацювання.

Для вирішення цього питання Мінприроди України необхідно привести у відповідність з вимогами діючого природоохоронного законодавства Інструкцію про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів речовин у водні об'єкти із зворотними водами.

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Державний контроль за охороною навколишнього природного середовища та раціональним використанням природних ресурсів в Запорізькому регіоні здійснює Державна екологічна інспекція у Запорізькій області.

Для забезпечення нормальної екологічної ситуації в регіоні Державною екологічною інспекцією у Запорізькій області протягом 2015 року проведено перевірки 325 підприємств, установ та організацій.

З метою усунення виявлених порушень вимог природоохоронного законодавства було складено 608 протоколів про адміністративні правопорушення.

До адміністративної відповідальності у вигляді штрафів у звітному періоді притягнуто 584 посадові особи і громадян на загальну суму 100,538 тис. грн., стягнуто – 109,17 тис. грн.

З метою відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства, в даному звітному періоді було пред'явлено 103 претензії та позови на суму 1 475,998 тис. грн. Сума стягнення збитків склала – 199,006 тис. грн.

До правоохоронних органів передано 1 матеріал перевірок з ознаками кримінального правопорушення.

Ліс та захисні лісові насадження

З метою виявлення та протидії незаконним рубкам у лісах Запорізької області Державною екологічною інспекцією у Запорізькій області в 2015 році проведено перевірки у сфері дотримання вимог природоохоронного законодавства щодо охорони, захисту, використання та відтворення лісів державного підприємства «Бердянське лісове господарство», державного підприємства «Запорізьке лісомисливське господарство», державного

підприємства «Пологівське лісомисливське господарство».

За результатами перевірок складено акти та надано обов'язкові до виконання приписи; до адміністративної відповідальності притягнуто 5 осіб за ст. 77 КУпАП (накладено стягнень у вигляді штрафів - 425,00 грн.); 2 - за ст. 65-1 КУпАП (накладено стягнень у вигляді штрафів - 238,00 грн.); 2 - за ст. 67 КУпАП (накладено стягнень у вигляді штрафів - 204,00 грн.). Розраховано шкоду в розмірі 3641,37 грн.

Проведено перевірку дотримання вимог природоохоронного законодавства в частині забезпечення охорони та захисту лісу від незаконних порубок СП «Запорізька дистанція захисних лісонасаджень» РФ «Придніпровська залізниця» ПАТ «Українська залізниця». За результатами перевірки складено акт.

З метою посилення державного контролю у сфері рослинного світу, зокрема в частині охорони, захисту, використання та відтворення лісів за звітний період спеціалістами складено 20 протоколів про адміністративне правопорушення та 20 осіб притягнуто до адміністративної відповідальності. Накладено стягнень у вигляді штрафів — 2771,00 грн. Розраховано шкоду в розмірі 82351,00 грн.

Природно-заповідний фонд

У 2015 році проведено 5 перевірок дотримання природоохоронного законодавства та додержання режиму на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду: НПП «Великий Луг», ДП «Мелітопольське лісомисливське господарство», ДП «Василівське господарство», ДП «Кам'янсько-Дніпровське лісове господарство», ДП «Приморське лісове господарство». В результаті проведених перевірок встановлене основне порушення – не винесені в натуру межі територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України

Виконання заходів з реалізації загальнодержавної програми формування національної екомережі у 2015 році по Запорізькій області за рахунок різних джерел фінансування, в тому числі й місцевих екофондів, відбувалось за наступними напрямками:

- озеленення населених пунктів;
- заходи щодо інформування про стан та перспективи формування національної екомережі. Участь громадськості в її формуванні;
- розробка місцевих схем формування екологічної мережі;
- розробка проектів землеустрою щодо встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

В 2015 році з обласного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища було заплановано фінансування заходів щодо формування екомережі Запорізької області на загальну суму 67 196,6 тис. грн. Всього профінансовано заходів на суму 19 930 тис. грн.

Рішенням Запорізької обласної ради від 05.03.2015 № 30 «Про Перелік заходів, спрямованих на охорону та раціональне використання природних ресурсів, які фінансуються за рахунок фондів охорони навколишнього природного середовища місцевих бюджетів у 2015 році», за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2015 році, Департаменту екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації було виділено кошти у сумі 99 917 грн., на розробку регіональної схеми формування екологічної мережі Запорізької області. Роботу виконано та профінансовано у повному обсязі.

Також, за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, у 2015 році було передбачено фінансування заходів з розробки проектів землеустрою з організації та встановлення в натурі (на місцевості) меж 17 об'єктів природно-заповідного фонду на території Василівського, Веселівського, Вільнянського, Запорізького, Мелітопольського, Новомиколаївського, Чернігівського районів та Національного заповідника «Хортиця» на загальну суму 370,479 тис. грн.

Науковими установами міста та області (Запорізьким національним університетом, Мелітопольським державним педагогічним університетом ім. Богдана Хмельницького, науковим відділом НПП «Великий Луг») розробляються наукові обґрунтування на території та об'єкти природно-заповідного фонду, що плануються до оголошення.

На території НПП «Великий Луг» залучення учнівської молоді до природоохоронної роботи здійснювалось шляхом проведення акцій екологічної дії.

Відділ рекреації та екоосвіти сумісно з науковим відділом Приазовського національного природного парку постійно і системно проводять заходи щодо підвищення рівня обізнаності населення, учнівської і студентської молоді щодо значення створення об'єктів ПЗФ, які являються основою екомережі України.

Підготовлено мультимедійні презентації щодо стану заповідної справи та формування екомережі для проведення екозаходів в інших закладах науки, освіти, культури.

Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року

В рамках Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року на території Запорізької області розроблена «Регіональна програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро в Запорізькій області на період до 2021 року» (далі –

Програма), яка затверджена рішенням Запорізької обласної ради від 28.03.2013 № 26 (зі змінами та доповненнями).

За інформацією Запорізького обласного управління водних ресурсів запланований обсяг фінансування виконано на суму 132,84 млн. грн. (31% від плану 429,3 млн. грн.), у тому числі за рахунок державного бюджету 98,24 млн. грн. (25,8% від плану 382,1 млн. грн.), місцевого 12,64 млн. грн. (51,8% від плану 24,4 млн. грн.), інші джерела 21,96 млн. грн. (94,4% від плану 22,8 млн. грн.) за наступними напрямками:

Перший напрям - Забезпечення розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених угідь, управління водними ресурсами.

1.1 Забезпечення експлуатації загальнодержавних та міжгосподарських державних та внутрішньогосподарських меліоративних систем, профінансовано - 83,33 млн. грн. (67,4% від плану 123,64 млн. грн.), в тому числі з державного бюджету - 78,04 млн. грн. (63,5% від плану 122,9 млн. грн.), інші джерела - 5,29 млн. грн. (97,9% від плану 0,54 млн. грн.), впроваджено в експлуатацію внутрішньогосподарських меліоративних систем - 1,26 тис. га.

2.1 Реконструкція інженерної інфраструктури зрошуваних систем, заплановане фінансування в розмірі - 60,02 млн. грн., в т.ч. з державного бюджету - 54,95 млн. грн., місцевого - 1,38 млн. грн., інші джерела - 3,69 млн. грн. не здійснювалось.

2.2 Будівництво та реконструкція систем крапельного зрошення, виконано робіт за рахунок коштів сільгоспвиробників на суму - 0,37 млн. грн. (8,7% від плану 4,26 млн. грн.), впроваджено в експлуатацію - 0,038 тис. га крапельного зрошення.

2.3 Придбання сучасної поливної техніки. За рахунок коштів сільгоспвиробників придбано 11 одиниць дощувальних машин на суму - 16,3 млн. грн. (114% від плану 14,25 млн. грн.).

2.4 Реконструкція дренажних систем, заплановане фінансування в сумі - 3,52 млн. грн., в т.ч. державний бюджет - 3,3 млн. грн., місцевий - 0,22 млн. грн., не здійснювалось.

3. Удосконалення нормативно-правової бази організаційної структури водогосподарського комплексу, заплановане фінансування за рахунок державного бюджету в розмірі - 0,22 млн. грн. не здійснювалось.

Всього по першому напрямку із передбачених програмою заходів у сумі - 205,91 млн. грн., профінансовано - 100,0 млн. грн. (48,6%), в т.ч. державний бюджет - 78,04 млн. грн. (43,1% від плану 181,4 млн. грн.), інші джерела - 21,96 млн. грн. (96,5% від плану 22,77 млн. грн.).

Другий напрям - Першочергове забезпечення централізованим водопостачанням сільських населених пунктів, що користуються привізною водою.

1.1 Будівництво та реконструкція групових водопроводів (очисних споруд, магістральних водоводів, розвідних мереж), заплановане

фінансування у суму - 48,34 млн. грн. (в т.ч. за рахунок державного бюджету - 46,22 млн. грн., місцевого - 2,12 млн. грн.) не здійснювалось.

1.2. Будівництво і реконструкція локальних водопроводів профінансовано 29,51 млн. грн. (60,5% від плану 48,83 млн. грн.), в т.ч. державного бюджету - 20,06 млн. грн. (48,6% від плану 41,33 млн. грн.), місцевого бюджету - 9,45 млн. грн. (126% від плану 7,5 млн. грн.), виконана реконструкція локальних водопроводів загальною довжиною - 12,1 км.

2.1. Будівництво каналізаційних мереж водовідведення, заплановане фінансування на суму - 81,73 млн. грн., в т.ч. за рахунок державного бюджету - 81,62 млн. грн., місцевого бюджету - 0,11 млн. грн., не здійснювалось.

Всього по другому напрямку із передбачених програмою заходів у сумі - 178,9 млн. грн., профінансовано 29,51 млн. грн. (16,5% від плану), в т.ч. державного бюджету - 20,06 млн. грн. (11,9% від плану 169,2 млн. грн.), місцевого бюджету - 9,45 млн. грн. (97,2 % від плану 9,73 млн. грн.).

Третій напрям - Захист сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод.

1.1 Будівництво, реконструкція та капітальний ремонт гідротехнічних споруд, профінансовано тільки з місцевого бюджету - 3,17 млн. грн. (158 % від плану 2,0 млн. грн.).

1.2 Будівництво, реконструкція берегоукріплювальних споруд, профінансовано з місцевого бюджету на погашення кредиторської заборгованості - 0,03 млн. грн. (3% від плану 1,0 млн. грн.).

1.3 Розчищення та регулювання русел річок і водойм, відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок і водойм, заплановане виконання робіт на суму - 34,96 млн. грн., в т.ч. за рахунок державного бюджету - 25,73 млн. грн., місцевого - 9,23 млн. грн., не здійснювалось.

1.4. Забезпечення функціонування захисних гідротехнічних споруд на Дніпровських водосховищах, профінансовано з державного бюджету - 0,13 млн. грн. (12,3% від плану 0,98 тис. грн.) на проведення робіт по підвищенню експлуатаційної надійності захисних споруд Кам'янської та Знам'янської протифільтраційних завіс Кам'янсько-Дніпровського району.

2. Зменшення інтенсивності поверхневого стоку, заплановане фінансування у сумі 3,79 млн. грн., в т.ч. з державного бюджету - 3,59 млн. грн., місцевого - 0,2 млн. грн., не проводилось.

3. Удосконалення організаційної структури водогосподарського комплексу для забезпечення захисту від шкідливої дії вод, заплановане фінансування у сумі 1,77 млн. грн., в т.ч. з державного бюджету - 0,28 млн. грн., місцевого - 1,48 млн. грн., не здійснювалось.

Всього за третім напрямом із передбачених програмою заходів у сумі - 44,5 млн. грн., профінансовано - 3,33 млн. грн. (7,5%), в т.ч. державного бюджету - 0,13 млн. грн. (0,5% від плану 31,58 млн. грн.), місцевого - 3,2 млн. грн. (24,8% від плану 12,91 млн. грн.).

За напрямом: екологічне оздоровлення басейну р. Дніпро та поліпшення якості питної води Програмою передбачено 299,677 млн. грн., в

тому числі фінансування за рахунок державного бюджету - 190,048 млн. грн., місцевого бюджету - 77,304 млн. грн., інших джерел – 32,325 млн. грн. Фактично профінансовано – 54,085 млн. грн. (18,04% від запланованого), в тому числі за рахунок місцевого бюджету – 11,073 млн. грн. (14,3% від запланованого), інших джерел – 43,012 млн. грн. (133,06% від запланованого). Фінансування заходів за рахунок державного бюджету у звітному році не здійснювалось.

4.1 Упорядкування споруд водовідведення на об'єктах житлово-комунального господарства, господарських об'єктах, урбанізованих територіях .

На реалізацію водоохоронних заходів Програмою передбачено 253,878 млн. грн., в тому числі фінансування за рахунок державного бюджету - 181,330 млн. грн., місцевого бюджету - 70,173 млн. грн., інших джерел – 2,355 млн. грн. Фактично профінансовано – 9,895 млн. грн. (3,9 % від запланованого) Фінансування здійснювалось тільки за рахунок місцевого бюджету. Фінансування заходів за рахунок державного бюджету та інших джерел у звітному році не проводилося.

4.2. Забезпечення екологічно безпечного функціонування Дніпровських водосховищ.

Відтворення рибних та інших водних біоресурсів. Програмою передбачено фінансування заходу з державного бюджету в обсязі 6,218 млн. грн. Фактично фінансування заходу здійснювалось за рахунок інших джерел в обсязі 0,250 млн. грн (3,9 % від запланованого). Вселено 0,905662 млн. екземплярів молоді.

4.3. Запобігання забрудненню підземних вод.

Здійснення заходів у звітному періоді Програмою не передбачено.

4.4. Створення більш чистого виробництва, замкнених (безстічних) систем виробничого водопостачання, впровадження мало- і безводних технологій, забезпечення повторного використання стічних вод.

На реалізацію заходів Програмою передбачено - 31,750 млн. грн., в тому числі фінансування за рахунок місцевого бюджету – 1,800 млн. грн., інших джерел – 29,950 млн. грн.. Фактично профінансовано – 42,762 млн. грн. (134,68 % від запланованого).

4.5. Зменшення впливу радіоактивного забруднення на водні об'єкти у зонах відчуження і безумовного (обов'язкового) відселення.

Здійснення заходів Програмою не передбачено.

4.6. Відродження та підтримання сприятливого гідрологічного стану річок та водойм.

Програмою передбачено фінансування в обсязі - 7,231 млн. грн., в тому числі за рахунок державного бюджету – 2,220 млн. грн., місцевого бюджету - 5,011 млн. грн. Фактично профінансовано – 1,117 млн. грн. (15,4 % від запланованого) Фінансування здійснювалось тільки за рахунок місцевого бюджету. Фінансування заходів за рахунок державного бюджету у звітному році не здійснювалось.

4.7. Удосконалення нормативно-правової бази та організаційної структури водогосподарського комплексу для забезпечення екологічного оздоровлення басейну р. Дніпро.

Програмою передбачено фінансування заходів в обсязі 0,600 млн. грн., в тому числі з державного бюджету – 0,280 млн. грн., з місцевого бюджету - 0,320 млн. грн. Фінансування заходів за у звітному році не здійснювалось.

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

Система моніторингу – це відкрита інформаційна система, пріоритетами функціонування якої є захист життєво важливих екологічних інтересів людини і суспільства; збереження природних екосистем; відтворення кризових змін екологічного стану довкілля і запобігання надзвичайним екологічним ситуаціям.

Основним завданням системи моніторингу є довгострокові систематичні спостереження за станом довкілля, аналіз та прогнозування його змін, інформування органів державної влади та громадськості про стан навколишнього природного середовища.

Взаємовідносини суб'єктів системи моніторингу ґрунтуються на взаємній підтримці рішень у галузі охорони довкілля, координації дій під час планування, організації та проведення спільних заходів з моніторингу довкілля, ефективному використанні наявних організаційних структур, засобів спостережень та колективному використанні інформаційних ресурсів та комунікаційних засобів, безкоштовному обміну інформацією.

Суб'єктами моніторингу підписані регламенти обміну екологічною інформацією в підсистемі моніторингу стану атмосферного повітря, поверхневих вод суші, підземних вод, земель.

З усіма суб'єктами моніторингу підписані угоди про спільну діяльність у сфері моніторингу навколишнього природного середовища.

Інформація, що надходить від суб'єктів, накопичується, систематизується та узагальнюється Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації, і в подальшому направляється до Мінприроди України для розміщення на ВЕБ - порталі в рубриці "Стан довкілля в регіонах", також інформація розміщується на сайті Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації (www.zdn.gov.ua) в розділі «Моніторинг». Готуються щомісячні інформаційно-аналітичні огляди про «Стан довкілля в Запорізькій області» за такими напрямками:

- стан атмосферного повітря;
- стан поверхневих вод;
- радіаційний стан;
- стан земельних ресурсів та відходи.

Протягом року проводились систематичні спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря, поверхневих вод та ґрунтів.

Атмосферне повітря

Постійні спостереження за станом атмосферного повітря, за джерелами викидів забруднюючих речовин та іншими джерелами забруднення атмосферного повітря здійснюються:

Запорізький обласний центр з гідрометеорології;

Головне управління Держсанепідслужби в Запорізькій області.

Запорізький обласний центр з гідрометеорології здійснює аналіз стану атмосферного повітря на основі даних спостережень за вмістом забруднюючих речовин у м. Запоріжжя на 5 постах спостереження. Контролюється вміст двооксиду азоту, двооксиду сірки, оксиду азоту, оксиду вуглецю, пилу, фенолу, формальдегіду, фтористого водню, хлористого водню.

Також Запорізький обласний центр з гідрометеорології здійснює аналіз радіаційного стану забруднення повітря на основі даних спостережень на 7 метеостанціях в Запорізькій області: м. Запоріжжя, м. Гуляйполе, смт. Кирилівка, м. Пришиб, м. Мелітополь, м. Бердянськ, с. Ботієво. Потужність експозиційної дози гамма – випромінювання не перевищує природного фону.

Головне управління Держсанепідслужби у Запорізькій області - здійснює нагляд за якістю атмосферного повітря житлових районів шляхом проведення досліджень у всіх районах міста.

Впродовж 2015 року лабораторіями санепідслужби Запорізької області всього проведено 11742 дослідження атмосферного повітря (2014р. – 13523), у 2,4 % виявлені перевищення гранично - допустимих концентрацій (у 2013 році вказані перевищення склали 3,3 %). В тому числі у міських поселеннях проведено 10058 досліджень атмосферного повітря, в 2,8 % виявлені перевищення гранично - допустимих концентрацій, у сільських поселеннях проведено 1684 дослідження - в 0,17 % виявлені перевищення гранично - допустимих концентрацій.

В м. Запоріжжя в рамках соціально-гігієнічного моніторингу виконано 1456 лабораторно-інструментальних досліджень атмосферного повітря (в 2014 р. - 1524), з них не відповідало гігієнічним нормативам 231 – 15,86% (у 2014 р. - 283 - 18,5 %).

В 2015 році, як і в минулі роки, перевищення гігієнічних нормативів в атмосферному повітрі обумовлювали показники – пил (32%), фенол (33,3%), сірководень (22,5%), сірковуглець (8,6%). Перевищення за вищевказаними інгредієнтами реєструвалися в межах від 1,1 до 2,2 ГДК.

Найбільше забруднення атмосфери в 2015 р. по районах визначалося в Вознесенівському, Шевченківському, Заводському та Дніпровському (район 6-го селища). Як і в попередні роки, нижче середньобогаторічного показника (18,2 %) реєструвалося забруднення атмосфери в Жовтневому, Хортицькому та Олександрівському районах.

Багаторічний моніторинг якості атмосферного повітря свідчить про стабільно високе його забруднення як на межі санітарно-захисних зон, так і в житлових районах.

Основною причиною забруднення атмосферного повітря м.Запоріжжя залишаються застарілі технології та устаткування, на базі яких функціонують підприємства і які не можуть забезпечити дотримання сучасних гігієнічних нормативів.

Поверхневі води

Запорізьке регіональне управління водних ресурсів здійснює гідрохімічний та радіологічний контроль вод на водогосподарських системах комплексного призначення (ріках, водосховищах) в 14 точках спостережень поверхневих вод, проводить нагляд та лабораторний контроль рівнів радіологічного забруднення поверхневих вод Каховського водосховища у зоні впливу Запорізької атомної станції. Випадків з перевищенням нормативу не виявлено.

Запорізький обласний центр з гідрометеорології здійснює моніторинг поверхневих вод Дніпровського водосховища, р. Молочна, р. Мокра Московка та р. Токмак.

КП «Водоканал» здійснює контроль якості Дніпровського водосховища в районах водозабору ДВС-1, ДВС-2 та р. Дніпро в районах скиду ЦОС-1, ЦОС-2.

Ґрунти

Запорізька філія ДУ «Держґрунтохорона» проводить обстеження ґрунтів сільгоспугідь, виконує аналізи зразків ґрунту, які характеризують екологічні показники, а саме: вміст важких металів, наявність залишкових кількостей пестицидів, щільність забруднення радіонуклідами.

Державний санітарний нагляд за охороною ґрунту від забруднення промисловими відходами здійснюється Головним управлінням Держсанепідслужби в Запорізькій області на території міста в 39 точках.

Протягом 2015 року по області ліквідовано 6596 стихійних звалищ сміття і побутових відходів.

В таблиці 15.5.1. (додаток 15.5.1) наведено систему спостережень за станом довкілля Запорізької області.

15.6. Державна екологічна експертиза

Метою екологічної експертизи є запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього природного середовища, а також оцінка ступеню екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах.

Еколого-експертна діяльність регламентується чинними Законами України «Про охорону навколишнього природного середовища» із змінами, «Про екологічну експертизу» із змінами, «Про регулювання містобудівної діяльності», Постановами Кабінету Міністрів України: від 28.08.2013 № 808 «Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку»; від 31.07.1995 № 870 «Про порядок передачі документації на державну екологічну експертизу»; Державними будівельними нормами ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків і споруд»; Рекомендаціями щодо змісту матеріалів оцінки впливів діючих об'єктів на навколишнє середовище (лист Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 08.02.2005 № 753/21-8).

Здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, згідно ст. 13 Закону України «Про екологічну експертизу». Висновок державної екологічної експертизи є документом дозвільного характеру, згідно п. 4 додатку до Закону України «Про перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» від 19.05.2011 № 3392-VI.

Необхідність висновку державної екологічної експертизи для екологонебезпечних об'єктів при отриманні ліцензії на окремі види господарської діяльності та для отримання дозволів на спеціальне природокористування прописані в наступних документах:

Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»;

Постанова КМУ від 04.07.2001 № 756 «Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності».

Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької облдержадміністрації проведений еколого-експертний розгляд та оцінка наступних матеріалів: документації по діючих підприємствах, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища.

Основні типові недоліки проектної документації:

не відповідність матеріалів оцінки впливу на навколишнє середовище вимогам ДБН А.2.2-1-2003 «Державні будівельні норми України. Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) при проектуванні і будівництві підприємств, будинків, споруд»; порушення вимог діючих нормативних документів, Водного Кодексу України (ст.ст. 87, 88, 105) та інші;

не відповідність вимогам Закону України «Про екологічну експертизу» (ст.ст. 8, 10, 15, 32, 35, 36) в частині забезпечення гласності екологічної експертизи, публікації та громадського обговорення, заяви про екологічні наслідки діяльності та спеціальних вимог до документації на об'єкти державної екологічної експертизи.

За звітний рік до Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації на державну екологічну експертизу надійшло 58 одиниць проектної документації (матеріали оцінки впливів на навколишнє середовище). Після доопрацювання по зауваженням сектору державної екологічної експертизи позитивну оцінку отримали 41 одиниць проектної документації, повернуто на доопрацювання – 13 одиниць проектної документації, 12 одиниць проектної документації на кінець 2014 року знаходились у Департаменті на розгляді.

Оцінених негативно проектів немає.

Перелік найзначніших об'єктів, які отримали позитивну оцінку:

Матеріали оцінки впливу на навколишнє природне середовище (ОВНС) «Вантажний причал перевантажувального терміналу ТОВ СП "Нібулон" з водними підходами та операційною акваторією в с. Біленьке Запорізького району Запорізької області по вул. Шкільна, 7»;

Матеріали ОВНС «Діюче виробництво технічних мастил і олив, їх зберігання, переробка та відвантаження споживачам, в тому числі ділянка очищення відпрацьованих олив (збирання, зберігання, оброблення, утилізація відпрацьованих нафтопродуктів, не придатних для використання за призначенням (у тому числі відпрацьованих моторних, індустриальних масел та їх сумішей) ТОВ "СП Юкойл" 69014, м. Запоріжжя, вул. Базова, 3-А, 1-Б, 1-В. 1-Г»;

Матеріали ОВНС «Виробництво особливо небезпечних хімічних речовин на ПАТ "Запоріжжкокс", що розміщується на проммайданчику за адресою: 69600, м. Запоріжжя, вул. Діагональна, 4».

Перелік найзначніших об'єктів, які повернуто на доопрацювання:

Матеріали ОВНС «Ділянка полігону ромислових відходів балка Середня Публічного акціонерного товариства "Запоріжжкокс" (діючий об'єкт), розташованого за адресою: 69600, м. Запоріжжя, Заводський р-н., балка Середня»;

Матеріали ОВНС «Ділянка № 2 полігону промислових відходів публічного акціонерного товариства "Електрометалургійний завод "Дніпроспецсталь" ім. А. М. Кузьміна (діючий об'єкт), розташованого за адресою: 69600, м. запоріжжя, Заводський р-н., балка Середня».

Оцінених негативно проектів немає.

Таблиця 15.6.2.

Еколого–експертна діяльність у 2015 році

№ з/п	Виконання робіт	Загальна кількість	Позитивно оцінено, кількість	Повернуто на доопрацювання/ негативно оцінено, кількість	Повернуто на доопрацювання / та оцінено негативно (%) від загальної кількості
1.	Проведено експертиз	66*	46	12/-	26,4/-

*Примітка: на кінець 2014 року на розгляді у Департаменті знаходились 12 одиниць проектної документації, на кінець 2015 року на розгляді у Департаменті знаходились 8 одиниць проектної документації.

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Економічні механізми природоохоронної діяльності спрямовані, по-перше, на отримання коштів для фінансування природоохоронної діяльності, а, по-друге, на створення стимулів для зменшення забруднення та ощадливого використання природних ресурсів. Такими економічними інструментами є екологічний податок та платежі за використання природних ресурсів, а також фінансова підтримка з бюджету природоохоронної діяльності підприємств-забруднювачів, направленої на зменшення та попередження забруднення, фінансова підтримка розвитку інструментів екологічної політики та інших пріоритетних напрямків природоохоронної діяльності, зокрема, щодо збільшення та збереження природно-заповідного фонду.

Згідно з Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» джерелами бюджетного фінансування природоохоронної діяльності є екологічний податок, який у 2015 році надходив до загального бюджету всіх рівнів (Державного, обласного, місцевих на рівні села, селища, міста), та збори за спеціальне використання природних ресурсів, які надходять до загального фонду бюджетів відповідного рівня.

Згідно з Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» кошти від зборів за спеціальне використання природних ресурсів та плата за землю є джерелами фінансування робіт по відтворенню та підтриманню природних ресурсів у належному стані, проте ці надходження не мають цільового призначення і заходи з раціонального використання природних ресурсів не отримують належної фінансової підтримки із загального фонду бюджету, що зменшує потенційну спроможність для фінансування пріоритетних заходів зі зменшення забруднення.

Надходження екологічного податку та грошові стягнення за шкоду, нанесену довкіллю, протягом останніх років стали одним з найважливіших елементів економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності, завдяки яким в області забезпечується цільове фінансування першочергових природоохоронних заходів.

Обсяги надходжень (від екологічного податку та грошових стягнень за шкоду, нанесену довкіллю) до місцевих фондів склали 130,5 млн. грн., а саме:

- до обласного екофонду надійшло 89,2 млн. грн., в тому числі: екологічний податок 88,8 млн. грн., грошових стягнень – 372,7 тис. грн.;
- до інших місцевих фондів на рівні міст, сіл, селищ – 41,354 млн. грн., в тому числі: екологічний податок – 40,4 млн. грн., грошових стягнень – 988,3 тис. грн.

Видатки на виконання природоохоронних заходів з місцевих екофондів в звітному році становили 93,2 млн. грн., у т.ч. з обласного фонду – 30,6 млн. грн., з місцевих фондів сіл, селищ, міст та районів – 62,6 млн. грн.

В 2015 році на Запорізьку область були виділені кошти Державного бюджету на загальну суму 125 756,363 тис.грн., використано замовниками 69 524,752 тис.грн., в тому числі:

- на будівництво полігону твердих побутових відходів № 3 на землях Сонячної селищної ради Запорізького району Запорізької області виділено з Державного бюджету 80 504,67 тис.грн., освоєно замовником 50 672,398 тис.грн.;

- на реконструкцію каналізаційних очисних споруд смт.Пришиб Михайлівського району Запорізької област виділено з Державного бюджету 2 945,739 тис.грн., освоєно замовником 12,41 тис.грн.;

- на будівництво каналізаційної насосної станції і напірного колектору подачі стоків селища Набережне та очисних споруд м. Приморськ виділено з Державного бюджету 26 119,723 тис.грн., освоєно замовником 10 654,003 тис.грн.;

- на будівництво напірного каналізаційного колектору в м.Молочанську виділено з Державного бюджету 14 552,008 тис.грн., освоєно замовником 6 626,868 тис.грн.;

- на будівництво каналізаційної насосної станції № 4 з колектором м. Бердянськ виділено з Державного бюджету 1 634,224 тис.грн., освоєно замовником 1 559,073 тис.грн.;

Основними боржниками по сплаті збору за забруднення навколишнього природного середовища в звітному році були: КП "Оріхівський комунальник" Оріхівської міської ради Запорізької області – 335,795 тис.грн., Якимівське орендне підприємство «ВО ЖКГ та побутового обслуговування» – 473,088 тис.грн., КУП «Наш дім» ДМР – 468,172 тис.грн., ТОВ «Мелітопольські теплові мережі» - 172,705 тис.грн., КП «Управляюча компанія «Контакт» ТМР – 139,384 тис.грн., Підприємство Кам'янської виправної колонії УДПТС України в Запорізькій області (№101) – 67,348 тис.грн., ТОВ «Чиста вода-Бердянськ» – 60,402 тис.грн.

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

На виконання пріоритетних природоохоронних заходів, передбачених державними та регіональними природоохоронними програмами, необхідне залучення всіх можливих джерел фінансування. У 2015 році для фінансування капіталомістких природоохоронних заходів залучались власні кошти підприємств, кошти місцевих бюджетів.

За даними Головного управління статистики в Запорізькій області по ряду підприємств, які звітували за статформою 1- екологічні витрати “Витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі”, впродовж року підприємствами, організаціями та установами

області усіх форм власності на охорону навколишнього природного середовища (поточні та капітальні витрати) було фактично витрачено 2178,606 млн.грн. (у 2014 році – 2155,956 млн.грн., у 2013 році – 1535,5 млн.грн, у 2012 році – 1626,7 млн.грн). У загальному обсязі витрачених коштів капітальні інвестиції склали 27,15 % (591,5 млн.грн.), поточні витрати – 72,85 % (1587,1 млн. грн.). Тобто, основна доля природоохоронних витрат припадає на поточні витрати – на поточний ремонт та експлуатацію існуючої зношеної інфраструктури.

На охорону навколишнього природного середовища в 2015р. підприємствами, організаціями та установами з усіх джерел фінансування було витрачено 591,5 млн.грн. капітальних інвестицій проти 881,3 млн.грн. – за 2014р. Із загального обсягу капітальних інвестицій на капітальний ремонт основних засобів природоохоронного призначення в області було витрачено 80,95 млн.грн. проти 63,5 млн.грн. – за 2014р.

Поточні витрати підприємств, організацій та установ області на основні природоохоронні заходи з усіх джерел фінансування за 2015р. склали 1587,1 млн.грн. (у 2014р. – 1274,7 млн. грн.).

Упродовж 2015р. природоохоронні заходи підприємств, організацій та установ області здійснювались переважно за рахунок власних коштів.

Таблиця 15.7.2.1

Капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища (за ф.1-екологічні витрати)

тис.грн

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1	3	4	5	6	7	7
Капітальні інвестиції та поточні витрати	925 581,0	1 374 062,1	1 626 753,2	1 535 459,6	2 155 955,7	2 178 605,5
у тому числі						
капітальні інвестиції	159 249,0	415 639,1	453 337,9	322 908,7	881 268,6	591 509,0
з них						
капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення	33 768,9	68 122,1	46 640,5	62 940,6	63 491,3	80 950,9
поточні витрати	766 332,0	958 423,0	1 173 415,3	1 212 550,9	1 274 687,1	1 587 096,5

Основним джерелом інвестицій в основний капітал на охорону навколишнього середовища і раціональне використання природних ресурсів залишались власні кошти підприємств та організацій.

Одним із найбільш суттєвих джерел фінансування природоохоронних заходів залишались загальний бюджет та залишки фондів охорони навколишнього природного середовища.

Таблиця 15.7.2.2

**Надходження та використання коштів обласного фонду охорони
навколишнього природного середовища**

тис. грн.

№ з/п	Обіг коштів	Рік			
		2012	2013	2014	2015
1	2	4	5	6	6
1.	Залишок коштів на початок звітного періоду	42 120,7	27 574,71	34 655,60	42 493,64
2.	Надійшло коштів у звітному періоді – всього	23 228,8	27 270,53	22 188,03	0,0
3.	Залишок коштів на кінець звітного періоду	27 574,71	34 655,60	42 493,64	11 908,68
4.	Використано коштів – всього фактично касове виконання	34 808,6	20 189,65	14 349,99	30 584,96
5.	% використання коштів (дані пункту 4 поділити на (дані п. 1 + дані п. 2) x 100	53,2	36,8	25,2	71,98

Таблиця 15.7.2.3

**Надходження та використання коштів місцевих (село, селище, місто,
район) фондів охорони навколишнього природного середовища**

тис. грн.

№ з/п	Обіг коштів	Рік			
		2012	2013	2014	2015
1	2	4	5	6	6
1.	Залишок коштів на початок звітного періоду	57 923,1	92 540,5	140 207,3	179 216,1
2.	Надійшло коштів у звітному періоді - всього	58 073,3	67 758,06	55 513,6	0,0
3.	Залишок коштів на кінець звітного періоду	92 540,5	140 207,34	179 216,1	62 000,09
4.	Використано коштів – всього фактично касове виконання	26 196,1	21 660,11	21 152,1	62 179,30
5.	% використання коштів (дані пункту 4 поділити на (дані п. 1 + дані п.2) x 100	22,6	13,5	10,8	65,4

В звітному році з місцевих екофондів на природоохоронні заходи використано 92,76 млн. грн., що на 57,22 млн. грн. більше, ніж в 2014 році, у т.ч. з обласного фонду – 30,58 млн. грн., з місцевих фондів сіл, селищ, міст та районів – 62,18 млн. грн.

Таблиця 15.7.2.4

Перелік природоохоронних заходів, фінансування яких здійснювалось за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2013-2015 роках

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
2013 рік							
1.	Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Дніпрорудне, I черга, Василівський район	10 576,669	Грудень 2014	45 %	2 147,650	-	Незадовільне фінансування
2.	Розширення очисних споруд каналізації в м. Гуляйполе	12 020,293	Листопад 2014	80 %	880,056	-	Коригування проекту
3.	Каналізаційні очисні споруди для виправної колонії № 99 у с. Біленьке Запорізького району	7 196,100	Грудень 2014	90 %	167,161	-	Незадовільна робота підрядної організації
4.	Каналізаційний колектор від вул. Куйбишево до вул. Пролетарська в м. Токмак Запорізької області – реконструкція	10 945,595	Травень 2013	100 %	521,862	-	Повне введення потужності. Екологічний ефект: попередження підтоплення вулиць міста каналізаційними стоками й потрапляння їх через колодязі у систему водопостачання, що може спричинити забруднення води й спалах інфекційних захворювань
5.	Каналізаційні очисні споруди у м. Оріхів - реконструкція	15 045,827	Грудень 2014	43 %	133,193	-	Незадовільна робота підрядної організації
6.	Реконструкція каналізаційної насосної станції в смт Куйбишеве Запорізької області	951,383	Січень 2013	100 %	6,080	-	Повне введення потужності. Екологічний ефект: поліпшення якості стічних вод.

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
7.	Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 400 куб.м/добу села Фруктове Мелітопольського району	11 503,692	Грудень 2014	8 %	696,865	-	Відсутність фінансування
8.	Реконструкція очисних споруд каналізації в с.Верхня Криниця Василівського району	10 192,462	Грудень 2014	30 %		-	Незадовільна робота підрядної організації
9.	Реконструкція станції біологічної очистки стічних вод продуктивністю 700 куб. м. на добу Кам'янської виправної колонії № 101	1 668,358	Грудень 2014	95 %		-	Виникнення додаткових робіт
10.	Самопливний каналізаційний колектор каналізаційної насосної станції КП «Комунсервіс» м. Гуляйполе – реконструкція	7 890, 662	Червень 2013	100 %	408,303	-	Повне введення потужності. Екологічний ефект: попередження потрапляння каналізаційних стоків через колодязі до мереж водопостачання та спалах інфекційних захворювань, поліпшення санітарно-гігієнічного стану території.
11.	Полігон твердих побутових відходів у с.Велика Білозерка Великобілозерського району	19 411,578	Червень 2014	98 %	2 435,347	-	Виникнення додаткових робіт
12.	Будівництво полігону твердих побутових відходів в м.Гуляйполе	10 305,170	Грудень 2014	50 %	1 690,252	-	Коригування проекту
13.	Будівництво полігону для поховання твердих побутових відходів в м.Кам'янка-Дніпровська Запорізької області	19 892,820	Грудень 2014	53 %	1 142,427	-	Незадовільне фінансування.

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
14.	Ліквідація підтоплення території по провулках Толстого, Матросова, Світлому, Садовому, Шкільному в м.Вільнянськ - будівництво	8 110,594	Листопад 2014	50 %	2 123,545	-	Незадовільне фінансування
15.	Проведення першочергових заходів щодо ліквідації надзвичайної ситуації по підтопленню с.Костянтинівка, Мелітопольського району, Запорізької області	18 883,644	Грудень 2014	39 %	11,448	-	Незадовільна робота підрядної організації
16.	Мережі водовідведення, с.Матвіївка Вільнянського району - реконструкція	1 010,260	Грудень 2014	84 %		-	Незадовільна робота підрядної організації
17.	Захист коси оздоровчої зони на Азовському узбережжі в м. Приморськ Запорізької області	93 032,396		5 %	236, 077	-	Обсяг капіталовкладень на 2013 рік, передбачений на проектно-вишукувальні роботи та проведення експертизи проекту, освоєно у повному обсязі.
18.	Проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин і тари від них (в тому числі тари, в якій зберігаються відходи та транспортна тара, в якій перевозяться відходи) на території Запорізької області		2012		5 344,627	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
19.	Проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин і тари від них (в тому числі тари, в якій зберігаються відходи та транспортна тара, в якій перевозяться відходи) на території Запорізької області				0,000	-	
20.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, в тому числі науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогамі», буклетів, брошур та інших інформаційних видань екологічної тематики				34,200	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
21.	Розробка обласної комплексної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки				350,334	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
22.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, в тому числі науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогамі», буклетів, брошур та інших інформаційних видань екологічної тематики		2013	36,8		-	Інформування громадськості та формування екологічної культури населення
23.	Розробка регіональної схеми формування екологічної мережі Запорізької області		2014			-	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду
24.	Каналізаційна мережа для відведення зливових і технологічних вод з мереж водопостачання по б. Мерліка у м. Бердянськ (проекування)				0,000	-	
25.	Розробка програми екологічного оздоровлення басейну річки Молочна, відновлення її гідрологічного режиму, благоустрою та збереження біорізноманіття		2013	100 %	96,400	-	Програму розроблено та затверджено рішенням обласної ради від 26.12.2013 №14
26.	Розробка проектно-кошторисної документації на об'єкті Будівництво з'єднувального каналу для відновлення водного сполучення Азовського моря з Молочним лиманом		2012		206,531	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
27.	Реконструкція каналізаційного колектору до КНС-1 по вул. Українській, м. Запоріжжя		2014			-	
28.	Будівництво та облаштування притулку для утримання безпритульних тварин м.Запоріжжя		2015		77,340		Розірвання договору з підядною організацією ТОВ" ПРИМБУД" та не проведення платежів органами Державного казначейства
29.	Заходи з озеленення м. Запоріжжя					-	Не проведення платежів органами Державного казначейства
30.	Реконструкція очисних споруд каналізації м. Бердянська (проектні роботи)				47,460	-	Роботи виконано повністю. У зв'язку з обмеженим ресурсом коштів у ДКСУ зазначений платіж по незахищеним видаткам у 2013 році було проведено неповністю
31.	Заходи з озеленення м. Бердянськ		2014			-	У 2014 році в м.Бердянськ буде висаджено 165 од. саджанців дерев
32.	Заходи з озеленення м. Мелітополь				0,000	-	Захід за кошти обласного екофонду не виконувався
33.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж (в натуру на місцевості) об'єкту природно-заповідного фонду ботанічного заказника місцевого значення "Зелена гора" Бердянський р-н, с.м.т. Андріївка	32,528	2014	0		-	Станом на 01.01.2014 року кошти не використано, так як роботи за договором №3 від 04.10.2013 року між Бердянською райдержадміністрацією, як замовником робіт та ДП «Запорізький інститут землеустрою», як підрядником не виконано. Потребує продовження фінансування у 2014 році.

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
34.	Заходи з озеленення населених пунктів Бердянського району		2013	100 %		-	Висаджено 1986 одиниць саджанців. У зв'язку із закінченням бюджетного року кошти на оплату виконаних робіт повернуті до обласного фонду охорони навколишнього природного середовища
35.	Заходи з озеленення населених пунктів Василівського району		2013	100 %	0,000	-	Сажанці дерев придбано в КСП "Запоріжзеленгосп" та посаджено на території населених пунктів району Платіжні жоручення надано на проплату до Держказначейства.
36.	Заходи з озеленення населених пунктів Великобілозерського району		II квартал 2014 року		0,000	-	Виконано частково (виготовлена кошторисна документація, перенесено виконання заходу на 2014 рік) озеленення та благоустрій сільської місцевості
37.	Заходи з озеленення населених пунктів Веселівського району		2013	100 %	0,000	-	На території сільських рад придбано 977 саджанців дерев та кущів які в повному обсязі висаджено в ґрунт:
38.	Придбання комунального транс-порту спеціального призначення - сміттєзбирального автомобіля з задньою загрузкою (Вільнянський район)		2012		596,000	-	Погашення кредиторської заборгованості за 2012 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
39.	Заходи з озеленення населених пунктів Вільнянського району		2014			-	Збільшення зеленої зони району
40.	Заходи з озеленення населених пунктів Гуляйпільського району		2013	100 %		-	ДП "Пологівське ЛМГ", договір від 01.10.2013 № 1, платіжне доручення від 18.10.2013 № 3 було покладене в управління Державної казначейської служби. Через відсутність дозволу на фінансування кошти в повному обсязі були повернуті в обласний бюджет.
41.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду - пам'ятки природи місцевого значення "Лиса гора" (2 га) на території Григорівської сільської ради	14,482	Орієнтовано 2014 рік	0		-	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
42.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення "Володимирівський" (18 га) на території Володимирівської сільської ради	30,989	2014	100 %		-	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 30,989 тис. грн..

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
43.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення "Верхів'я балки Канцерівська" (135,1 га) на території Сонячної сільської ради		Орієнтовано 2014 рік			-	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
44.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Трушевська» (3 га) на території Біленьківської сільської ради Запорізького району	15,514	Орієнтовано 2014 рік			-	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
45.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Вовча» (1,5 га) на території Біленьківської сільської ради Запорізького району	13,966	Орієнтовано 2014 рік			-	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
46.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – пам'ятки природи місцевого значення «Балка Лукашева» (46 га) на території Лукашівської сільської ради Запорізького району	58,128	2014 рік	100 %		-	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 30,989 тис. грн..

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
47.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Цілинна балка» (4 га) на території Розумівської сільської ради Запорізького району	16,811	Орієнтовано 2014 рік			-	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
48.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Гадюча» (16,8 га) на території Володимирівської сільської ради Запорізького району	29,751	2014 рік	100 %		-	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 29,751 тис. грн..
49.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення «Саур-могила» (3га) на території Григорівської сільської ради Запорізького району	15,513	Орієнтовано 2014 рік			-	Роботи не виконані (Підрядної організацією проводиться робота з розробка проекту землеустрою)
50.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – пам'ятки природи місцевого значення «Цілинна ділянка балки Канцерівська» (5 га) на території Долинської сільської ради Запорізького району	17,577	2014 рік	100 %		-	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 17,577 тис. грн..

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
51.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення «Балка Канцерівська» (20 га) на території Долинської сільської ради Запорізького району	22,735	2014 рік	100 %		-	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 22,735 тис. грн..
52.	Придбання машини для збору та транспортування твердих побутових відходів Запорізького району		2014 рік	100 %		-	Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 300,00 тис. грн..
53.	Заходи з озеленення населених пунктів Запорізького району		2014 рік	100 %			Роботи виконані, але не профінансовані. Кредиторська заборгованість складає 36,700 тис. грн..
54.	Заходи з озеленення населених пунктів Кам'янсько-Дніпровського району					-	
55.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка безводна", що розташований на території Білоцерківської сільської ради Куйбишевського району		2012		27,534	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
56.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж комплексної пам'ятки природи місцевого значення "Редуги старих укріплень", що розташована на території Ланцевської сільської ради Куйбишевського району		2012		21,999	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
57.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж комплексної пам'ятки природи місцевого значення "Ланцевська кам'яна могила", що розташована на території Ланцевської сільської ради Куйбишевського району		2012		20,190	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
58.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Гайчур", що розташований на території Новоукраїнської сільської ради Куйбишевського району		2012		27,687	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
59.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Балка Каларіна", що розташований на території Новоукраїнської сільської ради Куйбишевського району		2012		24,795	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
60.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Янчур", що розташований на території Смілевської сільської ради Куйбишевського району		2012		23,044	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
61.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Балка Більманка", що розташований на території Більманської сільської ради Куйбишевського району		2012		24,866	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
62.	Розробка проекту землеустрою з встановленням в натурі меж ентомологічного заказника місцевого значення "Ділянка цілини", що розташований на території Смілевської сільської ради Куйбишевського району		2012		20,743	-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
63.	Заходи з озеленення населених пунктів Куйбишевського району		2013			-	Погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у 2012 році
64.	Придбання сміттєвозу для збору, транспортування твердих побутових відходів для Семенівської сільської ради Мелітопольського району					-	Захід не виконано у зв'язку з невиконання договірних зобов'язань організацією, яка повинна була здійснити поставку сміттєвозу.

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
65.	Заходи з озеленення населених пунктів Мелітопольського району			100 %	73,000	-	Захід виконано повністю
66.	Заходи з озеленення населених пунктів Михайлівського району		Грудень 2013	100 %		-	Захід виконано повністю
67.	Придбання сміттєвозу для збору та транспортування твердих побутових відходів, Новомиколаївський район				167,000	-	Погашення кредиторської заборгованості за 2012 рік
68.	Заходи з озеленення населених пунктів Новомиколаївського району		2013			-	Придбано та висаджено саджанці. У зв'язку з відсутністю лімітів у ДКСУ в Новомиколаївському районі роботи не профінансовано
69.	Придбання екскаватора "Борекс - 2206" для експлуатації на полігоні твердих побутових відходів (Оріхівський район)		2013		227,000	-	Погашення кредиторської заборгованості за 2012 рік
70.	Придбання машини для збору та транспортування рідких побутових відходів для КП «Комишуваський комунальник»		2014				Кошти не пройшли в Держказначействі
71.	Заходи з озеленення населених пунктів Оріхівського району		2014			-	Кошти не пройшли в Держказначействі
72.	Реконструкція самопливного каналізаційного колектору по вул. Тімірязєва (від житлового будинку № 28 до КНС № 1) у м. Оріхів Запорізької області	969,156	2014	0,07	50,000	-	Частково сплачені кошти. Різниця не пройшла в Держказначействі

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
73.	Заходи з озеленення населених пунктів Пологівського району		2013		55,800	-	Дерева (853 шт) придбано та висаджено (676 шт), взято на баланс сільських рад окрім Пологівської сільської ради (66 шт) та міської рад (111 шт),(укладено договори на збереження дерев з ДП "Пологівське ЛМГ" до весни 2014
74.	Заходи з озеленення населених пунктів Приазовського району		Листопад 2013			-	Ефективність використання коштів часткова. Екологічний ефект - озеленення територій Добріївської Степанівської Першої, Розівської, Гірсівської Олександрівської, Надеждинської, Володимирівської сільських рад. Виникла кредиторська заборгованість на 01.01.2014 у перелічених вище сільських рад. Приазовська, Нововасилівська селищні ради та Ганнівська сільська рада не подали документи на проплату у зв'язку з недопущенням кредиторської заборгованості на 01.01.2014.
75	Заходи з озеленення населених пунктів Приморського району		2013		45,000	-	Кошти не профінансовано через не проведення проплат казначейською службою

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
76.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території пам'ятки природи місцевого значення "Балка Антонівка" Розівського району (5 га)	7,356		0 %		-	Відсутність договору на виконання робіт
77.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території заказника місцевого значення "Балка Сухі Яли" Розівського району (65 га)	51,608		0 %		-	Відсутність договору на виконання робіт
78.	Заходи з озеленення населених пунктів Розівського району	19,100		0 %		-	Непроходження платежів в УДКСУ у Розівському районі
79.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж ботанічного заказника місцевого значення "Цілинна балка"	11,702		0 %		-	Укладено договір з ДП "Запорізький інститут землеустрою". У жовтні 2013 року договір розірвано (ДП не виконало свої обов'язання).
80.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж ботанічного заказника місцевого значення "Цілинна ділянка"	11,186		0 %		-	Укладено договір з ДП "Запорізький інститут землеустрою". У жовтні 2013 року договір розірвано (ДП не виконало свої обов'язання).
81.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж ботанічного заказника місцевого значення "Балка Рівна"	11,846		0 %		-	Укладено договір з ДП "Запорізький інститут землеустрою". У жовтні 2013 року договір розірвано (ДП не виконало свої обов'язання).

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
82.	Заходи з озеленення населених пунктів Токмацького району					-	Придбано 477 саджанців
83.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Чернігівської селищної ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення "Урочище Церкви" площею 4га"	11,854	2014	100 %		-	Роботи виконані, кошти не проплачені через обмеження на здійснення касових видатків Управлінням ДКСУ в Чернігівському районі в зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів
84.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Новомихайлівської сільської ради Чернігівського району ентомологічного заказника місцевого значення "Цілинна ділянка з кам'янистими оголошеннями" площею 20га"	27,833	2014	100 %	27,833	-	Роботи виконані
85.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Чернігівської селищної ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення "Цілинна ділянка" площею 1га"	10,408	2014	100 %		-	Роботи виконані, кошти не проплачені через обмеження на здійснення касових видатків Управлінням ДКСУ в Чернігівському районі в зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
86.	Виготовлення проектно-кошто-рисної документації на об'єкт «Розширення та реконструкція каналізаційних мереж та споруд на них у смт Чернігівка по вул. Піонерська»	118,116	2014	30 %		-	Роботи виконані на 30%, кошти не проплачені через обмеження на здійснення касових видатків Управлінням ДКСУ в Чернігівському районі в зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів
87.	Виготовлення проектно-кошто-рисної документації на об'єкт «Реконструкція та розширення полігону твердих побутових відходів КП «Чернігівське ВУЖКГ»	301,884	2014	30 %		-	Роботи виконані на 30%, кошти не проплачені через обмеження на здійснення касових видатків Управлінням ДКСУ в Чернігівському районі в зв'язку з відсутністю фінансових ресурсів
88.	Заходи з озеленення населених пунктів Чернігівського району		2014			-	Захід не виконувався
89.	Заходи з озеленення населених пунктів Якимівського району				0,000		Захід не виконувався
2014 рік							
1.	Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Дніпрорудне Запорізької області. І черга	10576,669		100 %	953,91387		Об'єкт введений у експлуатацію по декларації від 31.01.2014 №ЗП 142143590484 каналізаційний колектор - 3784 м/п, приймальний резервуар 1шт.
2.	Полігон твердих побутових відходів в с.Велика Білозерка Великобілозерського району	19411,578		95 %	1016,82763		

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
3.	Ліквідація підтоплення території по провулках Толстого, Матросова, Світлий, Садовий, Шкільний в м.Вільнянськ Запорізької області - будівництво	8110,594		100 %	1578,08492		Об'єкт введений у експлуатацію по декларації від 10.12.2014 № ЗП 141143360775 дренажна мережа 1648м, продуктивність насосної станції 21 куб.м/год
4.	Реконструкція станції біологічної очистки стічних вод продуктивністю 700 м3/добу Кам'янської виправної колонії № 101	1668,358		95 %	11,9376		
5.	Будівництво полігону твердих побутових відходів у м. Гуляйполе	11903,027		55 %	814,1876		
6.	Каналізаційні очисні споруди для виправної колонії № 99 у с. Біленьке Запорізького району	7196,1		90 %	1,26913		
7.	Будівництво полігону для поховання твердих побутових відходів в м.Кам'янка-Дніпровська Запорізької області	20061,411		53 %	1004,5715		
8.	Проведення першочергових заходів щодо ліквідації надзвичайної ситуації по підтопленню с.Костянтинівка Мелітопольського району, Запорізької області	18883,644		39 %	0,04165		
9.	Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 400 м3/за добу с. Фруктове Мелітопольського району	11503,692		18 %	3035,26884		

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
10.	Каналізаційні очисні споруди у м. Орхів - реконструкція	15045,827		43 %	18,03135		
11.	Захист коси оздоровчої зони на Азовському узбережжі в м. Приморськ Запорізької області	69883,074		5 %	229,1408		
12.	Каналізаційні мережі і споруди на них по вулицях Космічна і Янишева смт.Новомиколаївка Запорізької області -будівництво	796,228		25 %	150,0		
13.	Реконструкція приймальної камери очисних споруд м. Дніпрорудне Запорізької області (проектно-вишукувальні роботи)			100 %	27,096		Передбачені проектно-вишукувальні роботи проведено в повному обсязі
14.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, в тому числі науково-популярного видання "Твоє майбутнє - земля за порогамі", буклетів, брошур та інших інформаційних видань екологічної тематики	34,92		100 %	34,92		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
15.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, а саме: науково-популярного видання "Твоє майбутнє - земля за порогами"	34,98		100 %	34,98		Надруковано 600 прим. науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогами» за матеріалами Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області за 2013 рік. Розповсюджено серед бібліотек, закладів освіти, громадських організацій та інш.
16.	Каналізаційна мережа для відведення зливоих та технологічних вод з мереж водопостачання по б. Мерліка в м. Бердянськ (проекування)			100 %	362,258		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
17.	Проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин і тари від них (в тому числі тари, в якій зберігаються відходи та транспортна тара, в якій перевозяться відходи) на території Запорізької області	1978,875		100 %	395,775		Роботи виконані у повному обсязі. Зібрано, вивезено та знешкоджено 59,533 т непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин і тари від них.

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
18.	Обслуговування функціонування приладів Державної екологічної інспекції у Запорізькій області, задіяних для здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог природоохоронного законодавства шляхом повірки (атестації) приладів та допоміжного обладнання	42,211		81,55	34,42299		Здійснено обслуговування функціонування приладів Державної екологічної інспекції у Запорізькій області, задіяних для здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог природоохоронного законодавства шляхом повірки (атестації) приладів та допоміжного обладнання
19.	Заходи з озеленення м.Запоріжжя			100 %	1699,99684		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
20.	Реконструкція очисних споруд каналізації м. Бердянська (проектні роботи)			100 %	524,54		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
21.	Заходи з озеленення м. Мелітополь			100 %	67,0		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
22.	Заходи з озеленення населених пунктів Бердянського району			100 %	70,6		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
23.	Заходи з озеленення населених пунктів Василівського району			100 %	53,8		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
24.	Виконання комплексу топографо-геодезичних робіт та складання проекту землеустрою з організації і встановлення меж території ботанічного заказника місцевого значення "Схил балки" розташованого на території Підгірненської сільської ради Василівського району Запорізької області	44,299		27,73	12,286		Проект в стадії розробки
25.	Складання матеріалів проекту землеустрою з організації території та встановлення меж "Герпеталогічного заказника" місцевого значення на території Широківської сільської ради Василівського району Запорізької області	32,467		70 %	32,46691		Проект розроблений та знаходиться на погодженні
26.	Заходи з озеленення населених пунктів Веселівського району				29,3		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
27.	Заходи з озеленення населених пунктів Вільнянського району				39,9		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
28.	Заходи з озеленення населених пунктів Гуляйпільського району			100 %	39,7		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
29.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Цілинна ділянка зі ставками" площею 113,4 га на території Дорожнянської сільської ради Гуляйпільського району"	61,54		100 %	18,46109		Проект розроблений
30.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Цілинна балка" площею 18,0 га на території Воздвижівської сільської ради Гуляйпільського району	29,244		100 %	8,76955		Проект розроблений
31.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Цілинна ділянка" площею 58,3 га на території Дорожнянської сільської ради Гуляйпільського району	37,212		100 %	11,16363		Проект розроблений
32.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Цілинні пришляхові смуги" площею 2,0 га на території Комсомольської сільської ради Гуляйпільського району	15,828		100 %	15,828		Проект розроблений

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
33.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Каскад двох ставків із водоохоронною зоною" площею 5,0 га на території Комсомольської сільської ради Гуляйпільського району	18,304		100 %	18,304		Проект розроблений
34.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Лісовий масив в верхів'ях балки" площею 5,0 га на території Комсомольської сільської ради Гуляйпільського району	18,304		100 %	18,304		Проект розроблений
35.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Балка"Різана" площею 90,0 га на території Залізничної селищної ради Гуляйпільського району	57,446		100 %	17,2338		Проект розроблений
36.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Грушева балка" площею 52,1 га на території Полтавської та Новомиколаївської сільських рад Гуляйпільського району	33,255		100 %	32,91523		Проект розроблений

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
37.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення "Роздольненська цілинна балка" площею 53,8 га на території Успенської та Добропільської сільських рад Гуляйпільського району	34,399		100 %	10,31946		Проект розроблений
38.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення "Володимирівський" (18 га) на території Володимирівської сільської ради				30,989		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
39.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – пам'ятки природи місцевого значення «Балка Лукашева» (46 га) на території Лукашівської сільської ради Запорізького району				58,128		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
40.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Гадюча» (16,8 га) на території Володимирівської сільської ради Запорізького району				29,751		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
41.	Заходи з озеленення населених пунктів Запорізького району				36,7		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
42.	Розробка проекту землеустрою з організації території та встановлення меж земель природно-заповідного фонду ентомологічного заказника місцевого значення «Цілинна кам'яна ділянка» розташованого на території Смілівської сільської ради Куйбишевського району	36,149		100 %			Проект розроблено
43.	Розробка проекту землеустрою з організації території та встановлення меж земель природно-заповідного фонду ботанічного заказника місцевого значення «Балка Берда» розташованого на території Смирновської сільської ради Куйбишевського району	32,01		100 %			Проект розроблено
44.	Заходи з озеленення населених пунктів Куйбишевського району	32,4		100 %	32,4		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
45.	Біоінженерні очисні споруди в с-ще Садове Мелітопольського району - будівництво				302,16815		
46.	Заходи з озеленення населених пунктів Михайлівського району				34,9		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
47.	Заходи з озеленення населених пунктів Новомиколаївського району				40,0		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
48.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду загально-зоологічний заказник місцевого значення "Каштанівський" площею 12,0 га (Новоіванківська сільська рада Новомиkolaївського району)	20,733		30%	6,21979		Розпочато розробку проекту
49.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду загально-зоологічний заказник місцевого значення "Любенцівський", який знаходиться на території Новоіванківської сільської ради Новомиkolaївського району	69,594		30%	20,87831		Розпочато розробку проекту
50.	Реконструкція самопливного каналізаційного колектору по вул. Тімірязєва (від житлового будинку № 28 до КНС № 1) у м. Орхів Запорізької області				892,151		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
51.	Заходи з озеленення населених пунктів Орхівського району				79,0		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
52.	Заходи з озеленення населених пунктів Приазовського району				55,69		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
53.	Заходи з озеленення населених пунктів Приморського району				10,1		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
54.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території пам'ятки природи місцевого значення "Балка Антонівка" Розівського району (5 га)	7,356		0	0,0		Землевпорядні роботи по організації та встановлення меж території об'єктів ПЗФ виконані, але вз'язку із закінченням бюджетного року кошти не профінансовані
55.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території заказника місцевого значення "Балка Сухі Яли" Розівського району (65 га)	51,608		0	0,0		Землевпорядні роботи по організації та встановлення меж території об'єктів ПЗФ виконані, але вз'язку із закінченням бюджетного року кошти не профінансовані
56.	Заходи з озеленення населених пунктів Токмацького району				61,7		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
57.	Виготовлення проектно-кошто-рисної документації на об'єкт «Розширення та реконструкція каналізаційних мереж та споруд на них у смт Чернігівка по вул. Піонерська»	118,116		100 %	118,116		Виготовлено проектно-кошторисну документацію
58.	Виготовлення проектно-кошто-рисної документації на об'єкт «Реконструкція та розширення полігону твердих побутових відходів КП «Чернігівське ВУЖКГ»	301,884		30 %	90,565		Проектно-кошторисна документація в стадії виготовлення

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
59.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Чернігівської селищної ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення "Урочище Церкви" площею 4га"	11,854			11,854		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
60.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Чернігівської селищної ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення "Цілинна ділянка" площею 1га"	10,408			10,408		Погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік
61.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Обіточненської сільської ради Чернігівського району ландшафтного заказника місцевого значення "Салтичійське степове помістя" площею 12.77 га	25,593		25,5	0,0		Розпочато розробку проекту

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
62.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Стульнівської сільської ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення "Водоохоронна зона" площею 3га	15,514		100 %	4,6542		Проект розроблено
63.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Просторівської сільської ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення "Степова балка" площею 7 га	19,64		22,4	0,0		Розпочато розробку проекту
64.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкту природно-заповідного фонду на території Верхньотокмацької сільської ради Чернігівського району ландшафтного заказника місцевого значення "Урочище скелі" площею 40 га	54,217		27,8	0		Розпочато розробку проекту
2015 рік							
1.	Реконструкція очисних споруд каналізації продуктивністю 400 м ³ /за добу с. Фруктове Мелітопольського району	22344,539		37	7442,586	0	Придбано обладнання

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
2.	Каналізаційні очисні споруди у м. Оріхів - реконструкція	15759,863		30	24,383		Погашена кредиторська заборгованість за виконані у 2014 році роботи
3.	Розширення та реконструкція каналізаційних мереж та споруд на них у смт Чернігівка по вул. Піонерська	1110,380		100	1008,124		Придбання та монтаж обладнання
4.	Реконструкція каналізаційних очисних споруд м. Дніпрорудне Запорізької області. І черга	10576,669		100	212,037		Погашена кредиторська заборгованість за виконані у 2014 році роботи
5.	Реконструкція приймальної камери очисних споруд м. Дніпрорудне Запорізької області (проектно-вишукувальні роботи)	22,713		100	22,713		Виконані проектно-вишукувальні роботи
6.	Реконструкція приймальної камери очисних споруд м. Дніпрорудне Запорізької області	3257,287		29	936,109		Вилити залізобетонні стіни камери
7.	Каналізаційні мережі і споруди на них по вулицях Космічна і Янишева смт. Новомиколаївка Запорізької області - будівництво	796,228		100	567,572		Каналізаційний колектор - 0,3605 км; напірний колектор -0,074 км; КНС-30 м3/годину
8.	Розробка проектно-кошторисної документації на будівництво локальних очисних споруд смт Степногірськ	263,340		0	0,000		-
9.	Розробка проектно-кошторисної документації на будівництво локальних очисних споруд м Василівка	313,830		0	0,000		-

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
10.	Будівництво, розширення та реконструкція гідротехнічних споруд, а також проведення заходів з захисту від підтоплення, направлених на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів на території м. Кам'янка-Дніпровська Кам'янка-Дніпровського району (розробка проектно-кошторисної документації та будівництво)	780,298		100	780,298		Розроблено ПКД
11.	Розширення очисних споруд каналізації у м. Гуляйполе (I та II черги будівництва) (проектно-вишукувальні роботи)	250,000		0	0,000		-
12.	Будівництво, розширення та реконструкція гідротехнічних споруд, а також проведення заходів з захисту від підтоплення, направлених на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів на території с. Водяне Кам'янка-Дніпровського району (розробка проектно-кошторисної документації та будівництво)	953,700		100	953,700		Розроблено ПКД

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
13.	Будівництво, розширення та реконструкція гідротехнічних споруд, а також проведення заходів з захисту від підтоплення, направлених на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів на території с. Велика Знам'янка Кам'янка-Дніпровського району (розробка проектно-кошторисної документації та будівництво)	965,206		100	965,206		Розроблено ПКД
14.	Полігон твердих побутових відходів в с.Велика Білозерка Великобілозерського району	19411,578		95	623,021		Потужність 8,5 тис. т/рік
15.	Будівництво полігону для поховання твердих побутових відходів в м. Кам'янка-Дніпровська Запорізької області	20061,411		68	3851,749		Влаштування під'їдних доріг. Обвалювання відкосів по карті полігону
16.	Придбання контейнерів для збору ТПВ для Приморської сільської ради Василівського району	295,800		100	295,800		Придбано 51 контейнер
17.	Придбання контейнерів для збору ТПВ для Степногірської селищної ради Василівського району	199,980		100	199,980		Придбано 36 контейнерів
18.	Виготовлення проектно-кошторисної документації на об'єкт «Реконструкція та розширення полігону твердих побутових відходів КП «Чернігівське ВУЖКГ»	301,884		53	70,502		ПКД в стадії розробки

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
19.	Будівництво полігону твердих побутових відходів у м. Гуляйполе	11903,027		59	2104,576		Виймка ґрунту в господарчій зоні полігону та в місцях влаштування огорожі
20.	Придбання сміттевозу для збору, транспортування твердих побутових відходів для Семенівської сільської ради Мелітопольського району	374,000		0	0,000		-
21.	Проведення робіт із забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення та знешкодження непридатних до використання та заборонених до застосування хімічних засобів захисту рослин і тари від них (в тому числі тари, в якій зберігаються відходи та транспортна тара, в якій перевозять відходи) на території Запорізької області	5583,100		50	5555,220		Вивезено 100,56 т. ХЗЗР
22.	Придбання контейнера для збору твердих побутових відходів для комунального підприємства "Запоріжжя" Запорізької обласної ради	4590,000		0	0,000		-
23.	Придбання машин для збору, транспортування твердих побутових відходів для Новенської сільської ради Мелітопольського району	1498,000		100	658,200		Придбано 1 машину

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
24.	Ліквідація підтоплення території по провулках Толстого, Матросова, Світлий, Садовий, Шкільний в м.Вільнянськ Запорізької області – будівництво	8110,594		100	31,631		Погашена кредиторська заборгованість за виконані у 2014 році роботи
25.	Будівництво берегозакріплювальних споруд. Укріплення берега Азовського моря села Степанівка Перша Приазовського району Запорізької області	7053,802		65	3108,678		Встановлено 4 буни
26.	Захист коси оздоровчої зони на Азовському узбережжі в м. Приморськ Запорізької області	69883,074		6	58,647		Погашена кредиторська заборгованість за виконані у 2014 році роботи
27.	Мережі водовідведення с.Матвіївка Вільнянського району - реконструкція	1010,260	2016	90	58,548		Здійснюється коригування ПКД
28.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення «Круглик» площею 5 га на території Петромихайлівської сільської ради Вільнянського району	19,739	2016	100	19,739		Розроблено проект землеустрою
29.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення «Балка Ульянівка» площею 16 га на території Петромихайлівської сільської ради Вільнянського району	22,518	2016	100	22,518		Розроблено проект землеустрою

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
30.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення «Балка Козача» площею 12 га на території Максимівської сільської ради Вільнянського району	23,121	2016	100	23,121		Розроблено проект землеустрою
31.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – пам'ятки природи місцевого значення «Цілинна ділянка балки Канцерівська» (5 га) на території Долинської сільської ради Запорізького району	17,577	2016	100	0,000		Розроблено проект землеустрою
32.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду - заказника місцевого значення «Балка Канцерівська» (20 га) на території Долинської сільської ради Запорізького району	22,735	2016	100	0,000		Розроблено проект землеустрою
33.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території загальногеологічного заказника загальнодержавного значення «Дніпровські пороги», площею 1383 га, який розташований на території міста Запоріжжя (коригування проекту)	20,169	2016	100	20,169		Розроблено проект землеустрою

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
34.	Розроблення проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду ботанічного заказника місцевого значення «Цілинні ділянки» площею 3,0 га	14,812	2016	100	14,812		Розроблено проект землеустрою
35.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення в натурі меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду ландшафтний заказник місцевого значення «Урочище Білорецький ставок» загальною площею 37 га на території Білоріцької сільської ради Веселівського району	23,854	2016	100	23,854		Розроблено проект землеустрою
36.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду - пам'ятки природи місцевого значення «Лиса гора» (2 га) на території Григорівської сільської ради Запорізького району	14,482	2016	0	0,000		-
37.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду - пам'ятка природи місцевого значення «Саур-могила» (3га) на території Григорівської сільської ради Запорізького району	15,513	2016	0	0,000		-

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
38.	Виконання комплексу топографо-геодезичних робіт та складання проекту землеустрою з організації і встановлення меж території ботанічного заказника місцевого значення «Схил балки», розташованого на території Підгірненської сільської ради Василівського району Запорізької області	32,014	2016	100	32,013		Розроблено проект землеустрою
39.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – ботанічного заказника місцевого значення “Балка Пушинська” (1 га) на території Біленьківської сільської ради Запорізького району	13,716	2016	0	0,000		-
40.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення «Цілинна ділянка зі ставками» площею 113,4 га на території Дорожнянської сільської ради Гуляйпільського району	61,540	2016	100	43,076		Розроблено проект землеустрою

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
41.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення «Цілинна балка» площею 18,0 га на території Воздвижівської сільської ради Гуляйпільського району	29,244	2016	100	20,462		Розроблено проект землеустрою
42.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення «Цілинна ділянка» площею 58,3 га на території Дорожнянської сільської ради Гуляйпільського району	37,212	2016	100	26,048		Розроблено проект землеустрою
43.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду - ентомологічного заказника «Цілинна ділянка в поймі р. Молочної» площею 4,0 га на території Вознесенської сільської ради Мелітопольського району	19,243	2016	0	0,000		-

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
44.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду - ботанічного заказника місцевого значення «Балка Гончари» площею 2,2 га, який розташований на території Веселогаївської сільської ради Новомиколаївського району	15,993	2016	100	15,992		Розроблено проект землеустрою
45.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду - ландшафтного заказника місцевого значення «Балка Червоногорівська» площею 67,2 га, який розташований на території Сторчівської сільської ради Новомиколаївського району	42,513	2016	100	42,512		Розроблено проект землеустрою
46.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення «Балка «Різана» площею 90,0 га на території Залізничної селищної ради Гуляйпільського району	57,446	2016	100	40,212		Розроблено проект землеустрою

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
47.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення «Грушева балка» площею 52,1 га на території Полтавської та Новомиkolaївської сільських рад Гуляйпільського району	33,255	2016	100	0,340		Розроблено проект землеустрою
48.	Розроблення проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду місцевого значення «Роздольненська цілинна балка» площею 53,8 га на території Успенівської та Добропільської сільських рад Гуляйпільського району	34,399	2016	100	24,079		Розроблено проект землеустрою
49.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду - ботанічного заказника місцевого значення «Цілинна ділянка» (2,0 га) на території Любичької сільської ради Новомиkolaївського району Запорізької області	12,462	2016	100	12,462		Розроблено проект землеустрою

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
50.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду - ландшафтного заказника місцевого значення «Кучерявий» (55,2 га) на території Любичької сільської ради Новомиколаївського району	37,322	2016	100	37,322		Розроблено проект землеустрою
51.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Трушевська» (3 га) на території Біленьківської сільської ради Запорізького району	15,514	2016	100	6,106		Розроблено проект землеустрою
52.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Балка Вовча» (1,5 га) на території Біленьківської сільської ради Запорізького району	13,966	2016	100	6,955		Розроблено проект землеустрою
53.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду – заказника місцевого значення «Цілинна балка» (4 га) на території Розумівської сільської ради Запорізького району	16,811	2016	100	6,640		Розроблено проект землеустрою

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
54.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду на території Обіточненської сільської ради Чернігівського району ландшафтного заказника місцевого значення «Салтичійське степове помістя» площею 12,77 га	25,593	2016	100	21,764		Розроблено проект землеустрою
55.	Розробка проекту землеустрою з організації території та встановлення меж земель природно-заповідного фонду ентомологічного заказника місцевого значення «Цілинна кам'яна ділянка» - розташованого на території Смілівської сільської ради Куйбишевського району	35,932	2016	100	35,931		Розроблено проект землеустрою
56.	Розробка проекту землеустрою з організації території та встановлення меж земель природно-заповідного фонду ботанічного заказника місцевого значення «Балка Берда» - розташованого на території Смирновської сільської ради Куйбишевського району	31,606	2016	100	31,605		Розроблено проект землеустрою

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
57.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду - ботанічного заказника «Цілинна ділянка» на території Мордвинівської сільської ради площею 10 га, Мелітопольський район	19,319	2016	100	13,913		Розроблено проект землеустрою
58.	Розроблення проекту земле устрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду загально-зоологічний заказник місцевого значення «Каштанівський» площею 12,0 га (Новоіванківська сільська рада району)	20,733	2016	100	14,513		Розроблено проект землеустрою
59.	Розроблення проекту земле устрою з організації та встановлення меж території природно-заповідного фонду загально-зоологічний заказник місцевого значення «Любенцівський», який знаходиться на території Новоіванківської сільської ради Новомиколаївського району	69,594	2016	100	48,716		Розроблено проект землеустрою

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
60.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж земель природно-заповідного фонду ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Балка Антонівка» на території Азовської сільської ради Розівського району Запорізької області	7,265	2016	100	7,264		Розроблено проект землеустрою
61.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж земель природно-заповідного фонду ботанічного заказника місцевого значення «Балка Сухі Яли» на території Новомлинівської сільської ради Розівського району Запорізької області	50,805	2016	100	50,804		Розроблено проект землеустрою
62.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду на території Стульневської сільської ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення «Водоохоронна зона» площею 3га	15,514	2016	100	10,860		Розроблено проект землеустрою
63.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду на території Просторівської сільської ради Чернігівського району ботанічного заказника місцевого значення «Степова балка» площею 7 га	14,650	2016	100	14,650		Розроблено проект землеустрою

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
64.	Розробка проекту землеустрою з організації та встановлення меж об'єкта природно-заповідного фонду на території Верхньотокмацької сільської ради Чернігівського району ландшафтного заказника місцевого значення «Урочище скелі» площею 40 га	50,306	2016	100	50,306		Розроблено проект землеустрою
65.	Озеленення території Чапасвської сільської ради Пологівського району Запорізької області	95,0	2016	100	95,0		Висаджено 388 дерев
66.	Інформування громадськості щодо шляхів розв'язання екологічних проблем Запорізької області. Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, а саме: науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогами»	35,000	2016	100	34,980		Видано 500 примірників науково-популярного видання «Твоє майбутнє – земля за порогами»

№ з/п	Назва природоохоронного заходу	Загальна кошторисна вартість (згідно з проектом), тис. грн.	Термін реалізації заходу (згідно з проектом)	Ступінь готовності природоохоронного заходу, %	Обсяг фактичних видатків з обласного фонду, тис. грн.	Обсяг фактичних видатків з інших джерел, тис. грн.	Інформація щодо стану виконання природоохоронного заходу (завершення або введення в експлуатацію)
1	2	3	4	5	6	7	8
67.	Оснащення та обслуговування приладів природоохоронних організацій - виконавців заходів регіональних програм екологічної спрямованості. Обслуговування функціонування приладів Державної екологічної інспекції у Запорізькій області, задіяних для здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог природоохоронного законодавства шляхом повірки (атестації) приладів та допоміжного обладнання	102,681	2016	88	90,708		Придбано 3 од. приладів. Здійснено обслуговування функціонування приладів, задіяних для здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог природоохоронного законодавства шляхом повірки (атестації) приладів та допоміжного обладнання

Загальна кошторисна вартість об'єктів внесена відповідно до даних відомостей будови, наданих замовниками робіт на відповідний рік

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування

ДП «Запоріжжястандартметрологія» здійснює державний метрологічний нагляд за забезпеченням єдності вимірювань в сфері контролю стану навколишнього природного середовища.

На підставі Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» № 1765-IV від 15.06.2004 та відповідно до вимог «Правил уповноваження та атестації у державній метрологічній системі», які зареєстровані в Міністерстві юстиції України 13.04.2005 за № 392/10672, органом з атестації ДП «Запоріжжястандартметрологія» у 2014 році були атестовані санітарно-екологічні лабораторії на проведення вимірювань, результати яких використовуються під час контролю стану навколишнього природного середовища, у кількості 12 одиниць.

Відділ державного метрологічного контролю ДП «Запоріжжястандартметрологія» здійснює атестацію екологічних та санітарно-екологічних лабораторій (таблиця додаток до розділу 15.8).

15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування

В 2001 році в Україні розпочалося впровадження нової системи регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами згідно з новою редакцією Закону України «Про охорону атмосферного повітря».

За 2015 рік Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації було виконано наступні види робіт:

- 297 суб'єктам видані через єдиний дозвільний центр дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- по 4 суб'єктам розгляд призупинено (за заявою підприємства);
- 4 суб'єктам прийнято рішення щодо анулювання (за заявою суб'єкта господарювання);
- 9 переоформлено.

За 2014 рік через Єдиний дозвільний центр, центр надання адміністративних послуг видано 249 дозволів на спеціальне водокористування для суб'єктів господарювання, що використовують воду водних об'єктів загальнодержавного значення. В дозволах встановлювались ліміти забору, використання води та скидання забруднюючих речовин.

Департаментом екології та природних ресурсів постійно виконується значна робота щодо нормування утворення та розміщення відходів. Проводиться робота з підприємствами власниками місць видалення відходів щодо розгляду паспортів місць видалення промислових та побутових відходів. Розглядаються та затверджуються реєстрові карти об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів.

За звітний рік до Департаменту екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації на державну екологічну експертизу надійшло 58 од. проектної документації на проведення державної екологічної експертизи. Видано 47 позитивних висновків державної екологічної експертизи та 12 проектів повернуто на доопрацювання, 1 проект повернуто за запитом замовника без розгляду, 1 проект повернутий замовнику без розгляду, 1 висновок державної екологічної експертизи анульовано за запитом замовника, 2 переоформлено за запитом замовника.

15.10. Екологічний аудит

Одним із інструментів екологічної політики, який спрямований на сприяння дотримання природоохоронного законодавства на підприємствах, є проведення екологічного аудиту та створення систем екологічного управління з подальшою їх сертифікацією за стандартами ISO 14001.

Відповідно до ст. 11 Закону України від 24.06.2004 №1862-IV «Про екологічний аудит» екологічний аудит проводиться в процесі приватизації об'єктів державної власності, іншої зміни форми власності, зміни конкретних власників об'єктів, а також для потреб екологічного страхування, в разі передачі об'єктів державної та комунальної власності в довгострокову оренду, в концесію, створення на основі таких об'єктів спільних підприємств, створення, функціонування і сертифікації систем екологічного управління, а також здійснення господарської та іншої діяльності.

Протягом 2015 року регіональним відділенням було проведено контроль виконання умов 16 договорів куплі-продажу об'єктів незавершеного будівництва, в яких передбачено обов'язки покупців щодо забезпечення вимог екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища під час добудови та подальшого введення в експлуатацію об'єкта приватизації.

Зміни в існуючих виробничих процесах та управлінській практиці на промислових підприємствах можуть дати початкове зменшення в навантаженні на навколишнє середовище, що значно ефективніше, ніж подальші інвестиції на боротьбу із забрудненням. Певна кількість підприємств області, визнаючи можливість потенційного отримання значних природоохоронних та економічних вигод від впровадження систем екологічного управління та більш екологічно чистих методів виробництва, провели роботу по створенню та сертифікації систем екологічного управління на підприємстві. На деяких підприємствах ця робота тільки планується.

На ПАТ «МОТОР СІЧ» проводиться робота згідно зі стандартом підприємства СТП 549.153-2012 "Система управління навколишнім середовищем. Організація і проведення робіт з планування і контролю за станом навколишнього середовища в АТ "МОТОР СІЧ".

Моніторинг навколишнього природного середовища на підприємстві враховує основоположні принципи стандартів серії ISO 14000 міжнародної

організації по стандартизації і включає в себе наступні напрямки: контроль відповідності документації підприємства вимогам законодавства з екології; контроль якості, кількості викидів в атмосферу і скидів у водний басейн; контроль збирання, зберігання, вивезення на поховання промислових відходів; контроль фізичних впливів на навколишнє середовище.

У процесі виробничої діяльності на підприємстві проводилося екологічний аналіз незалежними аудиторськими організаціями. Вплив діяльності підприємства на навколишнє середовище в основному не вступає в конфлікт з екологічним законодавством, оскільки у своїй діяльності підприємство керується основними принципами стандарту ISO 14001.

За даними ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат» виробництво на підприємстві атестовано по системі управління безпекою харчових продуктів ISO 22000:2005 (HACCP), ISO 9001:2008, СТАНДАРТИВ ISO/TS 22002-1:2009, BRC, IFS, Global GAP.

На ПАТ "Запоріжжкокс" з 2008 року функціонує і постійно вдосконалюється інтегрована система менеджменту якості, охорони праці та здоров'я, охорони навколишнього середовища. Система управління задовольняє вимогам міжнародних стандартів ISO 9001, ISO 14001, що підтверджується міжнародними сертифікатами відповідності, виданими сертифікаційним органом TUV SUD Management Service GmbH м. Мюнхен. Дата первинної сертифікації по системі екологічного менеджменту ISO 14001:2004 2 жовтня 2009 року. Згідно з вимогами міжнародного стандарту ISO 14001 розроблені документовані процедури ідентифікації екологічних аспектів.

У червні 2014 року ПАТ "Запоріжжкокс" успішно пройшов ре-сертифікаційний аудит ICM, підтвердивши його відповідність вимогам міжнародних стандартів менеджменту якості - MC ISO 9001, екологічного менеджменту - MC ISO 14001 та управління охороною праці та промисловою безпекою - MC OHSAS 18001, а в грудні 2014 року аудит з енергоменеджменту - MC ISO 50001. Інтегрована система менеджменту ПАТ "Запоріжжкокс" сертифікована на трирічний період до 2017 року.

На ПАТ «Запоріжсталь» з 2008 року введена в дію і функціонує інтегрована система менеджменту якості, екології і охорони праці, що відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO 14001:2004, ISO 9001:2000, OHSAS 18001:2007 і ILO-OSH 2001. У 2015 році компанією BUREAU VERITAS Certification було проведено перший надзорний аудит за результатами отриманого сертифікату 2014 року. Згідно з програмами інтегрованих аудиторів, зовнішній і внутрішній екологічний аудит проводиться по підрозділам комбінату щорічно.

На ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» розроблена, документально оформлена, впроваджена і підтримується система менеджменту якості, що відповідає вимогам міжнародного стандарту ISO 9001. Згідно з діючою системою на підприємстві діє механізм організації контролю виконання вимог природоохоронного законодавства, що забезпечує стабільний рівень екологічної безпеки виробництва та відповідає

сучасним вимогам. ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» розглядається питання щодо впровадження системи екологічного менеджменту за стандартом ISO 14001.

На підприємстві ПАТ «Запоріжтрансформатор» впроваджена у 2011 році та діє система менеджменту ISO 14001:2004 «Система екологічного менеджменту». З 15.06.2015 по 18.06.2015 на підприємстві сертифікаційною компанією ТОВ «Бюро Верітас Сертифікейшн Україна» був проведений наглядовий на відповідність інтегрованої системи менеджменту міжнародним стандартам:

OHSAS 18001:2007 та ISO 14001, за результатами якого невідповідностей не виявлено. ПАТ «Запоріжтрансформатор» отримав Сертифікат № UA 227500 строком дії до 11.05.2017.

За даними ПАТ «Запорізький залізорудний комбінат», добровільний екологічний аудит експлуатаційної діяльності комбінату при сумісному відпрацюванні Південно-Білозерського та Переверзівського родовищ проведено у 2012 році. Висновки та рекомендації проведеного аудиту повністю враховані при плануванні та проведенні господарчої діяльності. За відсутності умови стабілізації економічної ситуації в країні та на ринку реалізації залізорудної сировини, підприємство тимчасово не в змозі фінансувати організацію добровільної сертифікації за стандартом ISO 14001.

На ПАТ «Український графіт» створена та функціонує система екологічного менеджменту відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 14001 з 2002 року. Відповідність системи вказаному стандарту підтверджена органом сертифікації SGS ICS (Німеччина). У травні 2014 року підприємство успішно пройшло чергову ресертифікацію відповідності системи екологічного менеджменту вимогам стандарту ISO 14001:2004. Термін дії сертифіката 06.10.2017.

За даними ПАТ «Карлсберг Україна», на підприємстві введена в дію інтегрована система менеджменту якості, охорони праці та екологічного менеджменту, що відповідає вимогам міжнародних стандартів ISO 14001:2004. По вказаній системі щорічно проводяться наглядові аудити, через три роки – ресертифікаційні. В 2013 році отримано сертифікат № 12100/104 39014 TMS, виданий TUV SUD Management Service GmbH та дійсний до 22.08.2016.

ВП «Запорізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» сертифікована у складі ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» у відповідності з вимогами стандарту ISO 14001:2004. У 2015 році проведена ре сертифікація та отримано сертифікат міжнародної аудиторської компанії «TUV SUD» (Німеччина) терміном на три роки.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

У Запорізькому національному університеті на кафедрі загальної та прикладної екології і зоології проводиться науково-дослідна робота з

пріоритетних напрямків екології, яка спрямована на розкриття механізмів адаптації до факторів навколишнього середовища на різних рівнях: клітинному, організовому, популяційному, екосистемному. Дослідження проводяться згідно програми “Структура зоопланктонних угруповань річкової ділянки літоралі Каховського водосховища.”.

Каховське водосховище, яке є водоймою комплексного призначення знаходиться у зоні впливу індустриальних центрів Придніпров'я, що розташовані вище і характеризується посиленням антропогенним тиском внаслідок функціонування потужних промислових виробництв. Це негативно впливає на водне середовище, біоресурси та екосистему в цілому.

Одним із основних джерел забруднення, що надходять до верхньої річкової ділянки водосховища, є численні промислові підприємства, які здійснюють скид стічних вод у міську каналізаційну систему та стоки малих річок. Головними забруднювачами водойми є підприємства кольорової металургії, коксохімії, енергетики та важкого машинобудування.

Зоопланктон – інформативно-структурна одиниця водних екосистем, яка приймає активну участь у формуванні якості води та являється чутливим показником стану водних екосистем. Знання складу та структури угруповань зоопланктону дає змогу використовувати його в біоіндикації стану екосистем. Кількісні та якісні показники структури угруповань зоопланктерів можуть бути використанні для встановлення стану водойм, якості їхньої води та її придатності до різного способу водокористування.

Метою даної роботи було встановити видовий склад, дослідити структуру, динаміку угруповань літорального зоопланктону річкової ділянки Каховського водосховища.

У роботі був використаний матеріал власних зборів 1997-1998 та 2014 рр. і збори співробітників кафедри зоології з курсом ЦО ЗДУ під керівництвом Гоженко В.О. за 1990 р. Для дослідження були вибрані 5 станцій в русловій ділянці Каховського водосховища – вище Жданівського пляжу, нижче Жданівського пляжу, пансіонат "Волна", стік очисних споруд (ЦОС-1) м. Запоріжжя, Балабинська затока (2,5 км нижче стоку очисних споруд).

Відбір матеріалу проводили у літній період (червень-серпень) шляхом профільтрування певного об'єму води (100 л) крізь планктонну сітку Апштейна (газ № 72, діаметр вхідного отвору 18 см). Матеріал фіксували 70° розчином етилового спирту.

Опрацювання проб проводили загальноприйнятими методами.

Біомасу зоопланктону обчислювали шляхом прирівнювання окремих форм до простих геометричних фігур, об'єми яких брали із номограм для визначення ваги водних організмів, попередньо вимірявши розміри особин видів. У частини видів коловерток та ракоподібних вагу особин визначали як залежність довжини тіла від маси.

Оцінку структурних особливостей зоопланктону досліджуваних екосистем здійснювали, використовуючи такі коефіцієнти та індекси: коефіцієнт трофії, визначали за видами-індикаторами, що характерні для

водойм мезо-евтрофного і оліго-меторофного типів, індекс сапробності за Пантле-Букком у модифікації Сладечека.

Для оцінки трофічного статусу водойми використовували умовний розподіл значень коефіцієнту трофії E: $< 0,2$ – оліготрофний тип, $0,2-1,0$ – мезотрофний тип, $1,0-4,0$ – евтрофний тип, > 4 – гіпертрофний тип.

В залежності від значення індексу сапробності були виділені наступні зони: $0,5-1,5$ – олігосапробна (чиста вода), $1,51-2,5$ – β -мезосапробна (помірно забруднена вода), $2,51-3,5$ – α -мезосапробна (брудна вода), $3,51-4,5$ – полісапробна (дуже брудна вода).

На русловій ділянці Каховського водосховища загалом зареєстровано 29 родин 55 родів та 83 види і форми літорального зоопланктону у співвідношенні основних систематичних груп Cladocera : Copepoda : Rotatoria (C1 : C0 : R0) як 24 : 18 : 41. Найбільша кількість видів зоопланктону було виявлено на зарослих ділянках верхів'ї водосховища, які характеризуються домінуванням різних комплексів вищої водної рослинності. Так у Балабинській затоці було зареєстровано 41 вид у співвідношенні C1 : C0 : R0 як 8 : 10 : 23 та на озероподібному плесі (стік очисних споруд) – 35 видів у співвідношенні C1 : C0 : R0 як 12 : 7 : 16.

Вище Жданівського пляжу. Виявлено 14 видів зоопланктерів, з них коловерток – 6 видів (43%), гіллястовусих та веслоногих ракоподібних по 4 види (28,5%) відповідно. За чисельністю домінували гіллястовусі *Scapholeberis mucronata* та наупліально-копеподитні стадії циклопів. Середня чисельність зоопланктону за роками досліджень у літній період змінювалась від 650 до 8400 екз./м³, а біомаса – від 8,7 до 145,1 мг/м³ (табл. 1). Максимальна висока біомаса зоопланктону в 1997 р. була обумовлена масовим розвитком гіллястовусих ракоподібних, головним чином за рахунок *Sc. mucronata* 132,6 мг/м³ (91% від загальної біомаси зоопланктерів).

За весь період досліджень коефіцієнт трофії змінювався у межах 1,3-2,0, що відповідає водоймі евтрофного типу. Якість води на цій станції за індексом сапробності протягом всього періоду дослідження відповідає помірно забрудненим водам. Значення індексу сапробності були у межах 1,61-1,78.

Нижче Жданівського пляжу. Виявлено 21 вид зоопланктерів, серед яких коловерток – 11 видів (52%), гіллястовусих ракоподібних – 8 (38%), веслоногих – 2 види (10%). Домінуючий комплекс складався із таких видів: гіллястовусих *Sc. mucronata*, *Sim. serrulatus*, *Ch. sphaericus* веслоногих *Eud. vulgaris* та наупліально-копеподитні стадії циклопів.

Середня чисельність зоопланктону у літній період змінювалась за роками досліджень від 115 до 1500 екз./м³. В 1990 р. переважали коловертки, в 1997-1998 рр. – гіллястовусі ракоподібні. Середня біомаса у літній період змінювалась за роками від 3,9 до 155,1 мг/м³ (табл. 2).

Таблиця 1

**Динаміка кількісних характеристик зоопланктону річкової ділянки
Каховського водосховища вище Жданівського пляжу у літній період**

Рік	Кількість видів				Чисельність екз./м ³				Біомаса мг/м ³			
	Ro	Co	Cl	Разом	Ro	Co	Cl	Разом	Ro	Co	Cl	Разом
1990	2	2	1	5	150	300	200	650	2,40	2,26	4,00	8,66
1997	4	1	2	7	1800	2100	4500	8400	1,14	8,40	135,6	145,14
1998	—	1	2	3	—	2100	600	2700	—	7,00	5,70	12,70

Примітка. Тут і в табл. 3-6: Ro – коловертки; Co – веслоногі ракоподібні; Cl – гіллястовусі ракоподібні.

Таблиця 2

**Динаміка кількісних характеристик зоопланктону річкової ділянки
Каховського водосховища нижче Жданівського пляжу у літній період**

Рік	Кількість видів				Чисельність екз./м ³				Біомаса мг/м ³			
	Ro	Co	Cl	Разом	Ro	Co	Cl	Разом	Ro	Co	Cl	Разом
1990	5	—	2	7	325	115*	125	565	1,39	0,12*	2,40	3,91
1997	5	2	4	11	2100	1500	3300	6900	4,38	54,60	42,42	101,40
1998	1	—	5	6	300	300*	3900	4500	0,60	0,30*	154,2	155,10

Примітка. «*» – кількісні показники виключно наупліальних стадій копепод.

Трофність водойми на цій станції змінювалась від гіпертрофного типу (1990 р.) і евтрофного типу (1997 р.) до мезотрофного типу у 1998 р. Індекс сапробності знаходився у межах β -мезосапробної зони, змінюючись від 1,57 до 1,69.

Пансіонат "Волна". На цій станції виявлено 24 види зоопланктерів, серед яких коловерток та гіллястовусих ракоподібних по 9 видів (37,5%) відповідно, веслоногих – 6 видів (25%). За чисельністю найбільш часто домінували веслоногі ракоподібні *E. serrulatus*, *Eud. vulgaris* гіллястовусі *B. (B.) longirostris*, *Ch. sphaericus* та наупліально-копеподитні стадії циклопів.

Середня чисельність зоопланктону змінювалась за роками досліджень від 1500 до 15200 екз./м³, а біомаса – від 15,3 до 289,8 мг/м³ (табл. 3). В угрупованнях зоопланктону за весь період досліджень за біомасою переважали виключно веслоногі ракоподібні, частка яких від загальної біомаси зоопланктону була у межах 43-72%.

Таблиця 3

**Динаміка кількісних характеристик зоопланктону річкової ділянки
Каховського водосховища, район пансіонату "Волна" у літній період**

Рік	Кількість видів				Чисельність екз./м ³				Біомаса мг/м ³			
	Ro	Co	Cl	Разом	Ro	Co	Cl	Разом	Ro	Co	Cl	Разом
1997	1	6	4	11	200	4200	1200	5600	0,80	53,80	20,20	74,80
1998	5	5	7	17	500	7000	7700	15200	0,77	124,5	164,5	289,77
2014	3	1	2	6	600	600	300	1500	1,20	10,20	3,90	15,30

В 1997 р. водойма за коефіцієнтом трофії відповідала мезотрофному типу (0,4), а в 1998 і 2014 рр. значення коефіцієнту трофії змінювались у межах 1,67-2,0, що вказує на евтрофний тип водойми. Індекс сапробності змінювався за період дослідження від 1,47 до 1,91, що відповідає β -мезосапробній зоні у 1997 і 2014 рр. та олігосапробній зоні у 1998 р.

Стік очисних споруд (ЦОС-1) м. Запоріжжя. У складі зоопланктону виявлено 35 видів, серед яких коловерток – 16 видів (46%), гіллястовусих ракоподібних – 12 (34%), веслоногих – 7 видів (20%). Домінуючий комплекс складався із таких видів: гіллястовусих *Sc. mucronata*; коловерток *P. dolichoptera*; веслоногих *Eud. vulgaris* та наупліально-копеподитні стадії циклопів.

Середня чисельність зоопланктону у літній період змінювалась за роками досліджень від 650 до 9900 екз./м³. В 1990 і 1998 рр. переважали гіллястовусі ракоподібні, в 1997 р. – веслоногі, а в 2014 р. – коловертки. Середня біомаса у літній період змінювалась за роками від 18,4 до 163,7 мг/м³ (табл. 4).

Значення коефіцієнту трофії в 1990, 1997 і 2014 рр. відповідали евтрофній (1,33-3,88), а в 1998 р. – мезотрофній (0,4) водоймі. Індекс сапробності знаходився у межах β -мезосапробної зони – 1,56-1,70.

Таблиця 4

**Динаміка кількісних характеристик зоопланктону річкової ділянки
Каховського водосховища, район стоку очисних споруд (ЦОС-1)
м. Запоріжжя у літній період**

Рік	Кількість видів				Чисельність екз./м ³				Біомаса мг/м ³			
	<i>Ro</i>	<i>Co</i>	<i>Cl</i>	Разом	<i>Ro</i>	<i>Co</i>	<i>Cl</i>	Разом	<i>Ro</i>	<i>Co</i>	<i>Cl</i>	Разом
1990	2	2	2	6	125	200	325	650	2,02	15,18	8,75	25,95
1997	2	2	—	4	400	1000	—	1400	6,40	12,00	—	18,40
1998	1	1	4	6	1500	300	8100	9900	1,05	3,60	159,0	163,65
2014	14	3	6	23	1900	1100	540	3540	3,24	32,46	16,20	51,90

Слід зазначити, що у 2014 р. тут вперше було виявлено для Каховського водосховища коловертку *Lac. ismailoviensis*, також тут зустрічались тардигради *Dactylobiotus sp.* та вид понто-каспійського комплексу – гіллястовусі ракоподібні *Pod. camptonux*.

Балабинська затока. Виявлено 41 вид зоопланктерів, серед яких коловерток – 23 види (56%), гіллястовусих ракоподібних – 8 (20%), веслоногих – 10 видів (24%). За чисельністю домінували коловертки *Tr. (s. str.) pusilla*, *K. cochlearis tecta* та веслоногі ракоподібні *Eud. vulgaris*.

Середня чисельність зоопланктону у літній період змінювалась за роками досліджень від 1500 до 4200 екз./м³. В 1990 і 2014 рр. переважали коловертки, а в 1997 р. веслоногі ракоподібні. Біомаса зоопланктону змінювалась у межах 7,3-106,4 мг/м³ (табл. 5). Домінуючою групою в 1990 і 1997 рр. були копеподи, а в 2014 р. гіллястовусі ракоподібні.

Коефіцієнт трофії змінювався за роками від 0,11 до 20,0, що відповідає евтрофній водоймі у 1990 р., оліготрофній водоймі у 1997 р. та гіпертрофній водоймі – у 2014 р. Якість води на цій станції за індексом сапробності у 1990 і 1997 рр. відповідає помірно забрудненим водам (β -мезосапробна зона), значення індексу змінювались від 1,53 до 1,65. Значення індексу сапробності у 2014 р. зменшилось (1,44), що відповідає олігосапробній зоні.

Таблиця 5

Динаміка кількісних характеристик зоопланктону річкової ділянки Каховського водосховища, район Балабинської затоки у літній період

Рік	Кількість видів				Чисельність екз./м ³				Біомаса мг/м ³			
	Ro	Co	Cl	Разом	Ro	Co	Cl	Разом	Ro	Co	Cl	Разом
1990	2	2	2	6	800	600	100	1500	4,36	15,50	11,50	31,36
1997	3	7	5	15	300	3000	900	4200	0,15	80,70	25,50	106,35
2014	20	3	3	26	2430	120	150	2700	2,74	1,80	2,79	7,33

Структура домінуючих комплексів зоопланктону руслової ділянки Каховського водосховища зазнала певних змін. В 1990 р. структуроутворюючими видами угруповань зоопланктону на більшості станцій були *B. (B.) longirostris*, *K. quadrata*. За результатами досліджень 1997-1998 рр. комплекс домінуючих видів змінився і був представлений виключно ракоподібними – *Sc. mucronata*, *Ch. sphaericus*, *Eud. vulgaris*, *E. serrulatus*. В 2014 р. структуроутворюючими видами і формами зоопланктону були переважно коловертки – *Tr. (s. str.) pusilla*, *K. cochlearis tecta*, *Col. colurus* та веслоногі *Eud. vulgaris*.

Подальші дослідження будуть пов'язані із вивченням угруповань зоопланктону озер заплавної частини о. Хортиця, що також розташовані у верхів'ї Каховського водосховища.

За результатами науково-дослідної роботи можна зробити узагальнення.

У зоопланктоні річкової ділянки літоралі Каховського водосховища виявлено 83 види і форми, серед яких *Rotatoria* – 41 вид (49%), *Cladocera* – 24 види (29%) та *Copepoda* – 18 видів (22%). За період досліджень структура зоопланктонних угруповань не була стабільною, щороку відбувалася зміна домінуючих видів. Найбільш часто зустрічалися на цій ділянці водосховища ракоподібні *Sc. mucronata*, *Eud. vulgaris*, *Ch. sphaericus*. Невисокі показники середньої чисельності та біомаси зоопланктону були зафіксовані в 1990 р., що коливались у межах 565-1500 екз./м³ і 3,9-31,4 мг/м³ відповідно. Максимальні значення середньої чисельності та біомаси зоопланктону було виявлено в 1997-1998 рр., що змінювались у межах 1400-15200 екз./м³ і 12,7-289,8 мг/м³ відповідно. За структурними характеристиками угруповань зоопланктону (середні значення коефіцієнту трофії) річкова ділянка водосховища у цілому відповідає водоймам евтрофного типу протягом всього періоду дослідження. Якість води на цій ділянці водосховища за індексом сапробності переважно відповідає помірно забрудненим водам (β -мезосапробна зона).

Запорізький державний медичний університет (далі – ЗДМУ) за 2015 рік для підприємств області виконав наступну роботу: для 57 підприємств було проведено визначення класу небезпеки відходів, що утворюються в результаті їх діяльності. Робота потрібна для вирішення питання про утилізацію відходів або можливості їх вторинного використання в народному господарстві.

Додаткова інформація:

1. Про підготовку кадрів різних кваліфікаційних рівнів в області екології.

У ЗДМУ фахівці в області екології не готуються. На першому курсі на фармацевтичному факультеті для усіх спеціальностей викладається дисципліна «Основи екології». Навчальною програмою дисципліни передбачено 10 годин лекцій і 10 годин практичних занять.

Викладачами кафедри загальної гігієни та екології здійснюється постійне екологічне виховання студентів під час лекцій, практичних занять, студенти готують доповіді, статті та тези на екологічні теми.

Під керівництвом викладачів кафедри студенти з різних курсів та факультетів ЗДМУ брали участь в міжнародній науковій конференції молодих вчених «Економіко-екологічні проблеми сучасності у дослідженнях молодих науковців» (м. Одеса).

Студенти разом з викладачами також приймали участь в закордонних міжнародних науково-практичних конференціях студентів і молодих вчених (м. Мінськ, БГМУ) «Актуальные проблемы современной медицины и фармации – 2015» (сборник тезисов докладов 69-й научно-практической конференции студентов и молодых ученых с международным участием), м. Тверь «Молодёжь и медицинская наука» (материалы III межвузовской научно-практической конференции молодых учёных, 2015).

На кафедрі завершено виконання науково-дослідної роботи "Комплексна оцінка і управління ризиками для здоров'я в умовах Запорізької області", термін виконання: 01.01.2011-31.12.2015. Керівник теми: к.мед.н., доцент Севальнев А.И., відповідальний виконавець: доцент, к.мед.н. Кірсанова Е.В.

За фрагментами планової науково-дослідної роботи було захищено 2 дисертаційні роботи:

1. "Радіаційно-гігієнічна оцінка доз опромінення населення Запорізької області і обґрунтування шляхів зменшення радіаційних ризиків для здоров'я населення" виконавець - асистент Куцак А.В.

2. "Гігієнічна оцінка та профілактика впливу атмосферних забруднень на населення у мегаполісі металургійної галузі" виконавець - асистент Федорченко Р. А.

До спеціалізованої ради представлена робота:

"Оцінка і управління професійними ризиками на підприємствах чорної металургії", виконавець - асистент Шаравара Л. П.

Виконується дисертаційна робота: Гігієнічна оцінка стану системи органів дихання і розробка профілактичних заходів у дитячого населення, яке

проживає на територіях несприятливого ризику" виконавець, - асистент Волкова Ю.В.

Ректоратом Мелітопольського державного університету імені Богдана Хмельницького проведено наступні заходи з питань екологічної освіти, пов'язані з проблемами екології:

- День заповідників – 2 заходи;
- Великий зимовий облік птахів – 3 заходи;
- Всесвітній День охорони водно-болотних угідь – 3 заходи;
- День дикої природи – 2 заходи;
- Всесвітній день лісів – 1 захід;
- Всесвітній день води (Всесвітній день охорони водних ресурсів) – 2 заходи;
- Всесвітня акція "Година Землі" – 2 заходи;
- Міжнародний день птахів (День зустрічі птахів) – 3 заходи;
- День екологічних знань – 3 заходи;
- Всеукраїнський день довкілля – 3 заходи;
- "Марш парків" – щорічна міжнародна екологічна акція на підтримку заповідної справи – 2 заходи;
- Міжнародний день Землі – 2 заходи;
- Роковини Чорнобильської катастрофи. Міжнародний день пам'яті жертв радіаційних аварій і катастроф – 2 заходи;
- Свято екологічної освіти – 3 заходи;
- Міжнародний день біологічного різноманіття – 3 заходи;
- Всесвітній день навколишнього середовища – 3 заходи;
- Всесвітній день боротьби з опустелюванням та посухами – 1 захід;
- Міжнародний день дельфінів – полонених – 1 захід;
- День дій за заборону ядерної зброї – 1 захід;
- Міжнародний день безпритульних тварин – 1 захід;
- День пам'яті видів, винищених людиною – 2 заходи;
- Міжнародний день захисту озонового шару – 1 захід;
- Всесвітній день моря – 3 заходи;
- Міжнародні дні спостереження за птахами – 3 заходи;
- Всесвітній день захисту тварин – 2 заходи;
- Всесвітній день охорони місць існування – 3 заходи;
- День Чорного моря – 3 заходи;
- Міжнародний день попередження експлуатації навколишнього середовища під час війни та військових конфліктів – 1 захід;
- Міжнародний День енергозбереження – 1 захід;
- День вторинної переробки – 1 захід;
- День боротьби з пестицидами – 2 заходи;
- День прав людини – 1 захід.
- отримано авторське право на монографію «Південно-Західне Приазов'я: геоморфологія, геолого-геомерфологічні процеси, геоекологічний

стан» (професор Молодиченко В.В., професор Даценко Л.М., доценти Воровка В.П., Прохорова Л.А., Стецишин М.М., Непша О.В.), твір наукового характеру «Обґрунтування основних моніторингових пунктів (полігони) спостережень для подальших радарних досліджень трансконтинентальних міграцій, які будуть репрезентативними для Азово-Чорноморського регіону в цілому (доцент Сіохін В.Д., професор Чернічко Й.І.), твір наукового характеру «Методика розрахунку впливу будівництва та експлуатації вітроенергетичних станцій (ВЕС) на основі прогностичної моделі та порівняльної оцінки впливу ВЕС за прогностичними даними та проведеними дослідженнями (доцент Сіохін В.Д., доцент Горлов П.І.) комп'ютерну програму «Веб-додаток для обробки та аналізу даних при орнітологічних спостереженнях «WEB-Birds» (Аннеков О.Б., Сіохін В.Д., Горлов П.І.)– в центрі трансферу технологій України.

Проводилися науково-дослідні роботи з екології:

науково-дослідна робота, що фінансується за рахунок коштів державного бюджету «Розробка системи радіолокаційних спостережень за трансконтинентальними міграціями птахів у ключових природних та техногенних моніторингових полігонах Азово-Чорноморського регіону» (2015-2017 рр.). Виконання проекту дає можливість створення сучасних механізмів технічного вдосконалення досліджень сезонних трансконтинентальних міграцій птахів на Азово-Чорноморському узбережжі України за допомогою радарних спостережень та впровадження отриманих результатів в економічну та соціальну сфери. Замовник – Міністерство освіти і науки України;

науково-дослідна робота, що фінансується за рахунок коштів державного бюджету, «Розробка науково-інформаційної системи моніторингу, оцінки та прогнозу стану біорізноманіття на регіональних територіях та площадках вітрових та сонячних електростанцій, ліній електромереж в межах Азово-Чорноморського регіону» (2015-2016 рр.). Виконання проекту дає можливість розробити науково-інформаційну систему моніторингу, оцінки та прогнозу стану біорізноманіття, створення системи впровадження та підготовки комплексних моніторингових програм з біорізноманіття як складових державної програми моніторингу довкілля на техногенних територіях у межах Азово-Чорноморського регіону. Замовник – Міністерство освіти і науки України;

ретроспективна наукова інформація щодо характеристики ландшафтно-біотопічних угруповань, сезонних орнітологічних комплексів на передпроектній території площадки ВЕС і прилеглих ділянках у межах Чаплинського району Херсонської області. Автори: Сіохін В.Д., Горлов П.І., Подорожний С.М. Назва юридичної особи, якій передається право на використання результатів науково-технічної розробки/технології ТОВ «Віндкрафт Україна». Договір № 01н/01-15 від 09.01.2015 року;

проведення моніторингу гніздових комплексів птахів та їх міграцій, міграційного стану кажанів та їх кормової активності на території площадки Ботієвської ВЕС та буферних зонах у межах Приазовського району

Запорізької області. Автори: Сіохін В.Д., Горлов П.І. Назва юридичної особи, якій передається право на використання результатів науково-технічної розробки/технології ТОВ «ВІНД ПАУЕР». Договір № 01л/01-15 від 09.01.2015 р.;

регіональна схема формування екологічної мережі Запорізької області. Автори: Сіохін В.Д., Чернічко Й.І., Волох А.М., Демченко В.О., Горлов П.І. та ін. Назва юридичної особи, якій передається право на використання результатів науково-технічної розробки/технології: Департамент екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації. Договір №1 від 30 червня 2015 р.;

проект устрою регіонального ландшафтного парку «Ізмаїльські острови». Автори: Демченко В.О., Волох А. М., Чернічко Й.І., Воронка В.П., Демченко Н.І., Подорожний С.М. та ін. Назва юридичної особи, якій передається право на використання результатів науково-технічної розробки/технології: Ізмаїльське державне лісомисливське господарство;

науковий звіт та експертний висновок про вплив будівництва та розташування ВЕС на природні комплекси довкілля, орнітологічні комплекси та мігруючих птахів, кажанів у межах Новотроїцького району Херсонської області (с. Овер'янівка). Автори: Сіохін В.Д., Горлов П.І., Подорожний С.М. Назва юридичної особи, якій передається право на використання результатів науково-технічної розробки/технології ТОВ «Віндкрафт Україна». Договір № 02л/01-15 від 09.01.2015 р.

На агро-біологічному комплексі МДПУ імені Богдана Хмельницького створений Екологічний майданчик для проведення екологічних свят загальноміського та загальноуніверситетського рівню, проект екологічної стежки на території АБК, закладено 2 майданчика для вивчення адвентивних видів рослин та переробки сміття в природних умовах.

В 2015 р. викладачі МДПУ імені Богдана Хмельницького прийняли участь в загальногромадських обговореннях проекту Закону України «Об особливому екологічному стану Запорізької області».

Проведені загальноуніверситетські заходи за темами: «Екологічний стан р. Молочної», «Екологічний стан Молочного лиману», «Екологічні проблеми НПП Азово-Сиваський», «Екологічні проблеми НПП Приазовський».

Проводилися заходи з екологічної освіти та науково-технічної діяльності по напрямку екології:

– проведення міжнародних екологічних свят на регіональному рівні сумісно з НПП Приазовський, НПП Азово-Сиваський, НПП «Великий Луг» - згідно екологічного календаря;

– проведення міжнародних екологічних свят на загальноміському рівні сумісно з еколого-натуралістичним центром «ЦЕНТУМ» та школами міста - згідно екологічного календаря;

– проведення міжнародних екологічних свят на загальноуніверситетському рівні – згідно екологічного календаря;

- безперервне екологічна освіта в системі дитячий садок - школа - ВНЗ - просвітництво;
- розвиток пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку на екологічному матеріалі;
- формування екологічної культури, як сучасної парадигми розвитку соціального та освітнього простору;
- екологічна етика, як антропологічний орієнтир для людини XXI століття;
- дидактичний сервіс для здійснення освіти для сталого розвитку;
- практичне використання екологічної етики. Права тварин;
- народні екологічні традиції та регіональні погляди на екоетику;
- педтехнології формування екоетичних понять. Соціальні акції;
- педтехнології формування екологоорієнтованого цінностей у сучасної молоді;
- організація школи молодого еколога для учнів міста та району.

У сфері екології та природних ресурсів у 2015 році проводилася значна робота Державним підприємством «Державний науково-дослідний та проектний інститут титану» (далі - ДП «ДНДП Інститут титану»).

Для структурного підрозділу «Вільнянська ділянка водовідведення» (СП «ВДВ») КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради розроблено та оформлено документи, в яких обґрунтовуються обсяги викидів для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від каналізаційних насосних станцій № 1, 2, 3.

Викиди забруднюючих речовин від технологічного обладнання не перевищують затверджених нормативних викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел.

Отримано висновки санітарно-епідеміологічної експертизи № 05.03.02-07/3302 від 31.01.2015 р., № 05.03.02-07/3303 від 31.01.2015 р., № 05.03.02-07/3304 від 31.01.2015 р. на документи, в яких обґрунтовуються обсяги викидів для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами. Згідно з висновками державної санітарно-епідеміологічної експертизи документи, в яких обґрунтовуються обсяги викидів для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, для каналізаційних насосних станцій № 1, 2, 3 СП «ВДВ» КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради, відповідають вимогам чинного законодавства України.

У Департаменті екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації отримано дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для СП «ВДВ» КП «Облводоканал» Запорізької обласної ради.

Відповідно до вимог Закону України № 2708-XII від 16.10.1992 р. «Про охорону атмосферного повітря» (ст. 10) та методичних вказівок

№ 4425-87 щодо «Санітарно- гігієнічного контролю систем вентиляції виробничих приміщень» (п. 1.76) виконано інструментальні виміри, оброблено отримані результати та оформлено акти перевірки 34 чинних вентиляційних систем на промисловому майданчику НДІ Титану ДП «ДНДП Інститут титану», а також виконано інструментальні виміри, оброблено отримані результати та оформлено акти перевірки 6 газоочисних установок (ГОУ), розташованих на промисловому майданчику Запорізького металургійно-дослідного заводу (ЗМДЗ) ДП «ДНДП Інститут титану» із визначенням ефективності їх роботи.

Для ПАТ «Пологівський олійно-екстракційний завод» (ПАТ «Пологівський ОЕЗ») виконано коригування звіту з інвентаризації викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами (15 джерел). Робота щодо обґрунтування обсягів викидів з метою отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами промайданчику ПАТ «Пологівський ОЕЗ».

Для ТОВ «Майстер-Буд», м. Запоріжжя виконано пилогазові виміри на 2 котлах ПАТ «Запорізький оліяжиркомбінат» (ПАТ «ЗОЖК») на двох режимах роботи. Оформлені згідно з чинним законодавством України протоколи вимірів передано Замовнику.

Запорізька державна інженерна академія має значний досвід з надання послуг та проведення науково-дослідних робіт, що стосуються сфери екології та природних ресурсів і які можуть бути використані в промислових регіонах України.

На базі кафедри «Прикладна екологія і охорона праці» створено і діє центр промислової екології (далі – Центр).

До напрямків діяльності Центру відносяться:

- розробка і впровадження маловідхідних і безвідхідних технологій і заходів, щодо найбільш повного використання вторинних сировинних ресурсів і відходів виробництва;

- розробка і впровадження ефективних і економічних технологій і засобів знешкодження шкідливих викидів в атмосферу;

- розробка заходів щодо раціонального використання водних ресурсів, упровадження сучасних технологій підготовки води до комунального і промислового водопостачання, а також очищення виробничих і побутових стічних вод;

- розробка технології і заходів щодо ефективного споживання енергоносіїв, повному і комплексному використанню вторинних енергоресурсів і скороченню викидів парникових газів;

- участь у розробці і впровадженні програм екологічної безпеки міста Запоріжжя;

- екологічна експертиза технічних проектів і об'єктів, які мають негативний вплив на навколишнє середовище;

- екологічний моніторинг територій і об'єктів;

- екологічний аудит.

Згідно з ліцензією МОНУ №521504 Центр також надає послуги з навчання фахівців підприємств, організацій і медичних установ з питань радіаційної безпеки при поводженні з джерелами іонізуючого випромінювання, з питань контролю вибухобезпеки металобрухту, радіаційної безпеки з контролю металу та металобрухту.

Розроблені програми навчання та перевірки знань фахівців з питань забезпечення вимог радіаційної безпеки спеціалістів відповідних служб підприємств. Щорічно навчання проходять працівники з понад 100 підприємств регіону.

Академія проводить підготовку бакалаврів з напрямку «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування» і спеціалістів зі спеціальності «Прикладна екологія та збалансоване природокористування», значна частина якої направлена на вирішення питань промислової екології.

За 2013 – 2015 роки випуск бакалаврів та спеціалістів склав 35 осіб.

В академії велика увага приділяється підвищенню якості навчання. Так, з метою більш досконалої підготовки при Центрі з 2013 року діє лабораторія з загальної екології та прикладної хімії. Лабораторія забезпечує надання студентам теоретичних знань та практичних навичок, які необхідні для виконання курсових та дипломних робіт, а також для наступної практичної діяльності за здобутою спеціальністю.

В планах академії є розробка нових напрямів у підготовці фахівців (наприклад, економіст з екологічною спеціалізацією та ін.).

Щорічно протягом року з метою профорієнтації учнів середніх шкіл викладачі академії проводять в школах бесіди і лекції з питань екології. Для ознайомлення учнів з навчальними лабораторіями, важливістю професії еколога кафедра прикладної екології і охорони праці практикує проведення Дня відкритих дверей.

Студенти академії приймають активну участь в екологічних акціях «Моє чисте місто», «Студенти ЗДІА за чисту Хортицю», екологічних десантах «За чисте довкілля» на о. Хортиця та у Дубовому гаю.

До всесвітнього дня охорони навколишнього природного середовища в студентських групах проводяться кураторські години на тему «Екологічне мислення – умова збереження життя» та книжкові виставки.

15.12. Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

Сучасна екологічна ситуація в Україні визначила особливе місце для діяльності громадських неурядових організацій. Наряду з освітніми установами, на них лежить відповідальність за формування екологічної свідомості суспільства. Співпраця з освітніми та науковими установами сприяє підвищенню ефективності еколого-натуралістичного навчання і виховання молоді. Спільна мета цих організацій і установ - визначення завдань і заходів для стимулювання до об'єднання зусиль організаторської та пропагандистської роботи.

Крім того, в сучасному суспільстві громадськість відіграє особливо активну роль у процесі впровадження екологічної політики, дотримання основних принципів відкритості та пріоритетності екологічної безпеки, що визначено у Міжнародних домовленостях, зокрема «Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля», ратифікованої Законом України від 06 липня 1999 року.

Забезпечено організацію та проведення протягом березня-квітня на території області заходів до Всеукраїнської акції «День довкілля - 2015». Регіон долучився до проведення акції «Зробимо Україну чистою» щодо благоустрою територій м. Запоріжжя.

*Рис. 15.12.1.1 Всеукраїнська акція
«День довкілля – 2015»*

На базі Орхуського інформаційного центру Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької облдержадміністрації (далі – Департамент) проведено засідання «круглого столу» на тему «Сучасний стан охорони атмосферного повітря в місті Запоріжжі», У квітні 2015 року проведено громадські слухання з оцінки впливу на навколишнє середовище видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку – підприємства з виробництва металургійної продукції ПП «Амтек-А».

15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій

На території Запорізької області активно діє близько 35 громадських організацій всеукраїнського, обласного та місцевого рівня. Перелік організацій представлений у додатку до розділу 15.12.1.

Значну роль в екологічному русі відіграють молодіжні та дитячі організації, які поєднують діяльність у відповідному до статуту напрямку та роботу з екологічної освіти та просвіти.

Запорізька обласна організація «Укрприрода» – найпоширеніша громадська організація природоохоронного напрямку, налічує 260 тисяч осіб – кожний сьомий громадянин Запорізької області. В області діють 19 колективних членів промислових підприємств та 57 колективних членів просвітницьких організацій, в яких організовані екологічні клуби (показовим є екологічний клуб Vita@ гімназії № 45).

Статутними вимогами організації є просвітницька робота серед населення та підростаючого покоління в регіоні на покращення навколишнього середовища.

При обласному будинку природи діють просвітницькі клуби:

1. Клуб духовного відродження «Едельвейс», створений секцією лекційної та просвітницької роботи.
2. Секція захисту тварин «Друг людини».

3. Клуб «Каприз» - робота з населенням по поводженню з котами.
4. Клуб «Тер'єр» - робота з населенням по поводженню з собаками.
5. Духовно-просвітницький клуб «Відродження» - секція екологічної політики.

Метою клубів є формування екологічної культури та бережного ставлення до природної та культурної спадщини рідного краю, екологічного гуманізму спілкування з юратами нашими меншими. Член обласної ради «Укрприрода» Шаповалова Т.Г. із серії «Екологічна освіта сталого розвитку» видала навчально-методичний посібник «Гармонізуюча енергетика природи».

Обласна рада «Укрприрода» прийняла участь у науково-практичних конференціях зі статтями «Формування еколого-валеологічної культури майбутніх педагогів через впровадження інноваційних технологій», «Актуальні питання впливу довкілля, фізичного виховання та спорту на здоров'я студентської молоді».

Проведено майстер-класи «Лікувальна енергетика природи». Випущено буклети «Лікувальна енергетика природи», «Гармонізуюча енергетика природи».

Постійна діяльність організації «Укрприрода» у вихованні екологічної, еколовалеологічної практичної компетентності дітей та молоді, моделювання неперервного процесу розвитку екологічного виховання через екологічні клуби навчальних закладів – колективних членів «Укрприрода» дає позитивний результат.

Організацією надаються методичні рекомендації щодо проведення міжнародних днів навколишнього середовища:

1. День ВБУ (водно-болотних угідь), «ВБУ важлива частина природи».
2. День води «Люби водицю й бережи».
3. День птахів «Збережемо птахів- збережемо птахів».
4. День зустрічі птахів «Гляньте сонечко сміється – в небі жайворонки в'ється».
5. День землі з весняною толокою «Квітуй земле».
6. День довкілля.
7. День юного натураліста «Буду я природі другом».
8. День захисту тварин «Кожного дня, кожна хвилину оберігайте кожна тваринку».
9. День захисту Азовського та Чорного морів»Море – диво, море – казка, бережи його, будь ласка».

Організація проводить акції «День довкілля», «Чиста Україна – чиста земля», «Збережемо первоцвіти», веде боротьбу із стихійними звалищами та ліквідує їх. В 2015 році ліквідовано 98 стихійних звалищ. Випущено листівку «Стихійні звалища – це велика шкода довкіллю», «Отдыхай акуратно – береги природу, пользуйся сухостоем для костров в дозволенном месте, убери после себя», випущено буклет «Дитині про екологію».

Своєю діяльністю організація впливає на зменшення антропогенного тиску на навколишнє середовище.

15.12.2. Діяльність громадських рад

Діяльність громадських рад, об'єднань, тематичних робочих груп і мереж в Україні, як найбільш активної частини суспільства, незважаючи на свою масовість, сформувалося на сьогодні у рух особистостей, об'єднаних важливими цілями та завданнями.

Спільні акції показують, що діяльність громадських рад набуває чітких обрисів. Громадські організації Запорізької області не тільки зареєстровані, вони працюють, беруть активну участь в обговоренні нагальних проблем, мають свої видання, є учасниками радіо і телепередач.

При Запорізькій обласній державній адміністрації створено та функціонує Громадська рада при обласній державній адміністрації (далі – Громадська рада), до складу якої увійшли представники 92 інститутів громадянського суспільства.

У вересні 2014 року з метою здійснення координації заходів, пов'язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації екологічної політики, створено Екологічну громадську раду при Департаменті екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації (далі – Екологічна рада). Відповідно до Положення про Екологічну раду до її складу увійшли представники 7 зареєстрованих організації природоохоронного спрямування.

Основними напрямками діяльності Екологічної ради є розгляд проблем та шляхів зменшення забруднення довкілля від промислових підприємств, поводження з побутовими та промисловими відходами, розширення та збереження заповідної мережі нашого краю із залученням до роботи громадських організацій області, наукових установ, загальноосвітніх шкіл, екологічна освіта населення та пропаганда охорони довкілля та інші.

В 2015 році Департаментом екології та природних ресурсів Запорізької облдержадміністрації проведено засідання «круглого столу» на тему «Сучасний стан охорони атмосферного повітря в місті Запоріжжі» та за участі Екологічної громадської ради при Департаменті у квітні 2015 року проведено громадські слухання з оцінки впливу на навколишнє середовище видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку – підприємства з виробництва металургійної продукції ПП «Амтек-А».

15.13. Екологічна освіта та інформування

Екологічне виховання молоді є складовою загальної національної культури. Тому екологічне виховання є одним із напрямів виховної роботи, що сприяє громадському усвідомленню екологічних проблем сучасності, їх наслідків, шляхів вирішення та запобігання виникненню нових.

Екологічне виховання повинне допомагати виробити екологічний стиль мислення, екологічну культуру підростаючого покоління. Цьому сприяє організація діяльності факультативів, гурткової, клубної роботи

загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах міста, а також використання інноваційних форм позакласної та позаурочної роботи для формування в учнів сучасного екологічного мислення.

Екологічна освіта розвивається в освітніх закладах всіх рівнів.

В Запорізьких дитячих садках та школах проводяться заняття на екологічну тематику, в ході яких вихователі формують у дітей культуру природоохоронної свідомості шляхом організації пізнавальної діяльності в навколишньому середовищі.

В освітніх закладах області використовуються різноманітні заходи природоохоронного напрямку: тематичні виховні години, рольові ігри, конкурси плакатів, малюнків, екологічних казок, віршів, трудові десанти, конференції, еколінійки, конкурси, виставки.

Учні навчальних закладів області є постійними учасниками обласних свят та фестивалів юних екологів та натуралістів.

Чимало щорічних заходів присвячується екологічним святам, охороні навколишнього середовища, датам екологічного календаря (День екологічних знань, Всесвітній день навколишнього середовища, День здоров'я, День землі, тощо).

У районах області активно використовуються створені з урахуванням об'єктів природно-заповідного фонду та історико-культурних об'єктів регіону туристично-екскурсійні маршрути.

Активну роботу у сфері пропаганди довкілля та виховання дбайливого ставлення до природи проводять також освітні заклади, серед яких особливе місце займають Запорізький національний університет, Запорізька державна інженерна академія, Запорізький національний технічний університет та інші. Студенти Вузів є постійними учасниками та організаторами інформаційних та практичних заходів щодо охорони довкілля.

На виконання Орхуської конвенції та з метою створення умов доступу до екологічної інформації - функціонує Орхуський інформаційний центр, діяльність якого направлена на сприяння роботі громадських екологічних організацій, розповсюдження екологічної інформації, екологічну освіту та просвіту громадян через проведення різноманітних інформаційно-просвітницьких заходів та інше.

22-24 квітня 2015 року у м. Київ відбувся Міжнародний екологічний форум «Довкілля для України», в якому активну участь прийняли представники ПАТ «Запоріжсталь».

Спеціалісти Департаменту екології та природних ресурсів Запорізької обласної державної адміністрації (далі – Департамент) постійно долучаються до роботи освітніх установ, приймають участь у їх заходах та навчальному процесі. Крім того, студенти профільних факультетів проходять практику в Департаменті.

З метою інформування громадськості, на офіційному веб-сайті Департаменту своєчасно розміщується та постійно оновлюється:

- інформація про моніторинг атмосферного повітря в м.Запоріжжя (щоденно);

- інформація про стан довкілля в регіоні (щомісяця);
- інформація щодо, семінарів, круглих столів та інших екологічних заходів, що проводяться Департаментом;
- інформація про зміни в законодавстві;
- заяви на проведення державної екологічної експертизи;
- висновки державної екологічної експертизи.

15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

15.14.1. Співробітництво та євроатлантична інтеграція

На виконання Конвенції про транскордонне забруднення атмосферного повітря на великі відстані та ряду міжнародних угод, а саме - загальноєвропейської «Суспільної програми спостережень та оцінки переносу на великі відстані забруднюючих речовин в Європі» (ЕМЕП) Департаментом щорічно збирається, аналізується, розробляється та подається в Міністерство інформація про викиди двооксиду сірки, оксидів азоту, аміаку, легких органічних сполук, оксидів вуглецю та важких металів, таких як: свинець, кадмій, ртуть, миш'як, хром, мідь, нікель, селен та цинк в цілому по області.

На виконання зобов'язань, прийнятих Україною після підпису Кіотського протоколу, Департаментом проводиться державний облік викидів парникових газів, а саме діоксиду вуглецю, закису азоту, метану, гексафториду сірки, гідрофторвуглеців, перфторвуглеців. Інвентаризація викидів парникових газів на національному та регіональному рівнях виконується згідно з керівними методиками, розробленими Міжурядовою групою експертів по зміні клімату.

15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги

В Запорізькій області в рамках використання можливостей міжнародних фінансових організацій та програм міжнародної технічної допомоги на території Запорізької області реалізується 44 проекти міжнародної технічної допомоги. Також облдержадміністрація виступає бенефіціаром:

у проекті ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду - Етап III», метою якого є підвищення рівня життя в сільських, селищних та міських громадах по всій території України;

у проекті «Український проект бізнес-розвитку плодоовочівництва (УПБРП) в Запорізькій області», метою якого є сприяння розширенню ринкових зв'язків та доступу до нових ринків.

У зв'язку з воєнними діями в країні фактично припинено регіональне співробітництво в рамках підписаних угод з Російською Федерацією, а також

призупинена активна співпраця з деякими іншими країнами до стабілізації ситуації.

На території Запорізької області реалізуються слідуючі проекти міжнародної технічної допомоги (далі – МТД):

Проект ЄС/ПРООН

«Місцевий розвиток, орієнтований на громаду- Етап III»

1. Номер державної реєстрації: 2578.
2. Термін виконання: 01.10.2014 – 31.03.2018.
3. Загальна вартість: 24 282,149 тис. грн. (орієнтовно), з яких приблизно 13 732,869 тис. грн. (орієнтовно) – кошти Проекту ЄС/ПРООН (по Запорізькій області).
4. Головні завдання: підвищення рівня життя в сільських, селищних та міських громадах по всій території України шляхом комплексного відновлення, ефективного використання та системного управління базовими об'єктами місцевої інфраструктури, зокрема з застосуванням альтернативних джерел енергії та стимулювання членів сільських громад до самостійного господарювання шляхом запровадження пілотної мережі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Програма розвитку ООН та Євросоюз.
6. Безпосередній отримувач: територіальні громади сільської місцевості Запорізької області.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): підготовка.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою):
 - у проекті приймають участь 10 основних районів Запорізької області, крім того, 2 райони додатково є пілотними по впровадженню мікропроектів в рамках економічного компоненту.
 - станом на 18.04.2016 створено 40 громадських організацій та 4 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативи; з очікуваної суми співфінансування громадами освоєні кошти ЄС/ПРООН в обсязі 6,7 млн. грн. Також освоєно бюджетних коштів понад 1,43 млн. грн. Крім того, освоєно коштів громад та спонсорів в розмірі понад 0,6 млн. грн.
 - станом на 18.04.201633 проекти за загальною квотою та 3 проекти за квотою економічного компоненту розроблено та затверджено Центральним Офісом Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований громаду-III», з них по 22 об'єктам загальної квоти завершено ремонтно будівельні роботи та за економічною квотою завершено 1 мікропроект;
 - поза квотою затверджено та реалізовано (завершені ремонтно-будівельні роботи) на 5 об'єктах: приміщення стаціонарного відділення ЦССН Якимівської районної ради; приміщення терапевтичного відділення Приазовської ЦРЛ; приміщення ФАПу в с. Ботієве Приазовського р-ну; два приміщення гуртожитків в м. Запоріжжя; приміщення Новомиколаївської

школи-інтернату, - всі під соціальні гуртожитки для внутрішньо переміщених осіб;

- окрім того, проведено 4 засідання обласної координаційної ради з реалізації Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду-III».

- проведено 46 засідання Форумів Місцевого Розвитку в районах партнерах проекту (по 3-4 у кожному), а також 176 тренінгів у 12 районах-партнерах проекту за тематиками: «організація і управління суспільством», «фінансові аспекти роботи неприбуткових організацій», «розробка і підготовка мікропроектної пропозиції», «соціальний аудит роботи товариства», «відбір і робота з підрядними організаціями», «публічний аудит», «постановка на облік оновленої вартості об'єкту», «фінансові аспекти роботи СОК», «бухгалтерський облік СОКів», «громадський аудит», «маркетинг», «школа децентралізації»;

- опубліковано інформаційних епізодів про розвиток громад: в Інтернет ЗМІ – 316 (з них 68 висвітлень на офіційних сайтах ОДА/РДА та ін.); в друкованих/ТВ/радіо – 254. Навчено в рамках Проекту 3520 представників громад и 880 представників органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 року: 2 386 тис. грн. (з загальної очікуваної суми фінансування за Програмою 24 282,149 тис. грн.):

Проект «Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні»

1. Номер державної реєстрації: 2564-03.

2. Термін виконання: 27.06.2007 – 28.02.2017 рр.

3. Загальна вартість: 4 313 604 кан. дол.

4. Головні завдання: надання підтримки у формуванні системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх, спрямованої на зменшення рівня злочинності серед молоді та захист їх прав.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: уряд Канади через Міністерство закордонних справ, торгівлі та розвитку Канади.

6. Безпосередній отримувач коштів: Agriteam Canada Consulting Ltd. (Агрітім Канада Консалтинг Лтд.)

7. Етапи реалізації: впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість робіт за проектом (програмою): Для категорії засуджених неповнолітніх осіб, які відбувають покарання з випробуванням, на базі Мелітопольського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді застосовуються індивідуальні та групові форми роботи шляхом проведення індивідуальних консультацій та організації лекційно – тренінгових занять.

За підтримки проекту «Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні», Мелітопольським міським центром

соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді розробляються та впроваджуються методики і програми роботи з дітьми, які були засуджені за кримінальні правопорушення і звільнені від відбування покарання з випробуванням або умовно-достроково.

Застосування когнітивно – поведінкових методик впроваджується шляхом проведення курсу лекційно – тренінгових занять для підлітків щодо формування здатності будувати стосунки на конструктивній основі, виховання культури поведінки, розвитку вміння керувати своїм емоційним станом, сприяння формуванню здорового способу життя

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: інформація відсутня.

Проект «Муніципальна енергетична реформа в Україні»

1. Номер державної реєстрації - 2926-04.

2. Термін виконання - 27.09.2013 – 29.09.2017.

3. Загальна вартість - 13 496 928 дол. США (всього по Україні).

4. Головні завдання: розвиток сприятливого правового та законодавчого середовища в Україні; сприяння інвестиціям у технології та застосування чистої енергії; розвиток потенціалу та розповсюдження досягнень; підвищення потенціалу Уряду та міст України для підготовки та впровадження програми з Підвищення потенціалу Стратегії низьковуглецевого розвитку (ПП-СНВР).

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги - Уряд США через Агентство США з міжнародного розвитку.

6. Безпосередній отримувач коштів - бенефіціар проекту Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

7. Етап реалізації: впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 року: інформація відсутня.

Проект «Партнерство для розвитку міст»

1. Номер державної реєстрації - 3229.

2. Термін виконання - 27.03.2015 – 30.06.2021.

3. Загальна вартість - 19 489 340 кан. дол.

4. Головні завдання - Проект ПРОМІС спрямовано на зміцнення муніципального сектору України, впровадження ефективного демократичного управління та прискорення економічного розвитку шляхом підвищення спроможності українських міст у сфері демократизації врядування та місцевого економічного розвитку; створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу; підтримку процесу децентралізації та інтегрованого планування розвитку на місцевому, регіональному та національному рівнях.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги - Уряд Канади через Міністерство закордонних справ, торгівлі та розвитку Канади.

6. Безпосередній отримувач коштів - бенефіціар проекту Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

7. Етапи реалізації - підготовка.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 року: інформація відсутня.

**Проект Програми Ядерної Безпеки Tacis, що реалізується на
Запорізькій АЕС «Установки з переробки РАВ», Лот 1 – Установа
спалювання»**

1. Номер державної реєстрації: № 2346 від 16.06.2009; № 2411 від 24.11.09 (Доп. № 1); № 2411-01 від 07.02.13 (Доп. № 2).

2. Термін виконання: 2016 рік.

3. Загальна вартість: 7 707 529,61 євро.

4. Головні завдання: підвищення безпеки експлуатації енергоблоків ВП ЗАЕС НАК «Енергоатом» шляхом впровадження нових установок з переробки РАВ, зниження дозових навантажень на персонал, зниження кількості РАВ, які зберігаються на майданчику.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Європейська Комісія.

6. Безпосередній отримувач коштів: підрядчик – Iberdrola Ingenieria y Construcción / Іспанія.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): завершено.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 року: контроль гарантійного періоду (1 рік).

**Проект Програми Ядерної Безпеки Tacis,
що реалізується на Запорізькій АЕС**

«Установки з переробки РАВ», Лот 2 – Системи моніторингу викидів»

1. Номер державної реєстрації: № 2347 від 16.06.2009; № 2410 від 24.11.09 (Доп. № 1); № 2410-01 від 04.10.13 (Доп. № 2).

2. Термін виконання: 2016 рік.

3. Загальна вартість: 407 846,00 євро.

4. Головні завдання: підвищення безпеки експлуатації енергоблоків ВП ЗАЕС НАК «Енергоатом» шляхом впровадження нових установок з переробки РАВ, зниження дозових навантажень на персонал, зниження кількості РАВ, які зберігаються на майданчику.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Європейська Комісія.

6. Безпосередній отримувач коштів: підрядчик – Envinet a.s./ Чеська Республіка.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): завершено.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 року: контроль гарантійного періоду (1 рік).

Проект Програми Ядерної Безпеки Tacis, що реалізується на Запорізькій АЕС «Удосконалення моніторингу та мінімізація викидів ЗН та 14С на АЕС ДП НАЕК «Енергоатом» (пілотна АЕС – Запорізька АЕС) Лот 2 «Системи моніторингу викидів ЗН та 14С та допоміжне лабораторне обладнання для Запорізької АЕС»

1. Номер державної реєстрації: № 2665 від 19.06.2012 (сервісний контракт Консультанта); № 2910 від 01.11.2013 (контракт на постачання та Доп. № 1).

2. Термін виконання: 2016 рік.

3. Загальна вартість: 1 036,100 євро.

4. Головні завдання: підвищення безпеки українських АЕС шляхом впровадження вдосконаленої системи радіаційного контролю, включаючи контроль викидів тритію та вуглеводу, та шляхом вдосконалення системи аварійного реагування у випадку порушення нормальної експлуатації АЕС.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Європейська Комісія.

6. Безпосередній отримувач коштів: підрядчик – Envinet a.s. / Чеська Республіка.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): завершено.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 року: контроль гарантійного періоду (1 рік).

Проект «Центр співробітництва «Запоріжжя-Магдебург»

1. Номер державної реєстрації: -

2. Термін виконання: з 2004 р. – безстроковий.

3. Загальна вартість: інформація відсутня.

4. Головні завдання: організація дворічної практики випускників ВНЗ м. Запоріжжя на підприємствах Німеччини.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Торговельно-Промислова Палата м. Магдебург, Німеччина.

6. Безпосередній отримувач коштів: Запорізький національний університет.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): проведено відбір кандидатів з числа випускників ВНЗ у відповідності до запиту Торговельно-Промислової палати м. Магдебург; оформлено пакети документів для організації практики.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на Іквартал 2016 р.: Оформлення документів для від'їзду відібраних кандидатів; моніторинг проходження стажувань.

Проект програми Erasmus Mundus Action 2 «ЕЛЕКТРА»

1. Номер державної реєстрації: -

2. Термін виконання: 01.11.2012 – 01.11.2016 рр.

3. Загальна вартість: загальний бюджет – 3,9 млн. євро, з них для ЗНУ: 10 000 євро – на адміністрування проекту; до 15 000 євро – на мобільність кожного затвердженого учасника.

4. Головні завдання: організація мобільності студентів, аспірантів, науково-педагогічних працівників до партнерських вишів Європейського Союзу.

Етап I: 18.01.2015 рр. Установча конференція в університеті м. Ольденбург (Німеччина) Підготовка онлайн-оболонки для реєстрації учасників на веб-сайті проекту.

Етап II: 18.01.2015 – 11.03.2015 рр. Реєстрація кандидатів на участь у програмах мобільності на 2013-14 навчальний рік.

Етап III: 11.03.2015 – 01.06.2015 рр. Обробка документів; відбір учасників.

Етап IV: 01.06.2015 – 30.08.2015 рр. Організація від'їзду учасників програм мобільності.

Етап V: 01.09.2015 – 30.06.2016 рр. Моніторинг перебування учасників у партнерських ВНЗ ЄС.

Етапи повторюються щороку у період дії проекту.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЕАСЕА (Європейська агенція з питань освіти, культури та аудіо візуальної інформації).

6. Безпосередній отримувач коштів: Запорізький національний університет.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження):

- завершення навчання переможців останнього курсу;

- продовжено стажування 2 студентів та 1 науково-педагогічного працівника.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): отримано результати чергового конкурсу.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.:
Завершення роботи за програмою.

Проект програми Erasmus Mundus «ГУМЕРІЯ»

1. Номер державної реєстрації: -
2. Термін виконання: 01.11.2013-01.11.2017 рр.
3. Загальна вартість: загальний бюджет – 3,264625 євро, з них для ЗНУ

–
10.000 євро на адміністрування проекту; до 15,000 євро – на мобільність кожного затвердженого учасника.

4. Головні завдання: Підвищення якості освітньої й наукової діяльності у партнерських країнах шляхом організації академічних обмінів та провадження наукового компоненту до освітніх програм.

Етап I: 20.01.2015 рр. Установча конференція в університеті м. Ольденбург (Німеччина) Підготовка онлайн-оболонки для реєстрації учасників на веб-сайті проекту.

Етап II 20.01.2015 – 10.03.2015 рр. Реєстрація кандидатів на участь у програмах мобільності на 2014-2015 рр.

Етап III 10.03.2015 – 01.06.2015 рр. Обробка документів; відбір учасників.

Етап IV 01.06.2015 – 30.08.2015 рр. Організація від'їзду учасників програм мобільності.

Етап V 01.09.2015 – 30.06.2016 рр. Моніторинг перебування учасників у партнерських ВНЗ ЄС. Етапи повторюються щороку у період дії проекту.

Етапи повторюються щороку у період дії проекту.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Європейська Комісія.

6. Безпосередній отримувач коштів: Запорізький національний університет.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): продовження навчання переможців останнього конкурсу.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: моніторинг проходження навчання (стажування) студентів та аспірантів ЗНУ у партнерських вишах за кордоном. Підготовка звітів.

Проект Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Посилення контролю за туберкульозом в Україні»

1. Номер державної реєстрації: AID-121-TO-12-00001.
2. Термін виконання: 2012 – 2017 роки.
3. Загальна вартість: інформація відсутня.

4. Головні завдання: - зниження захворюваності та смертності від туберкульозу в області; - зменшення тягаря туберкульозу шляхом покращення якості та розширення доступності послуг у сфері лікування хворих на туберкульоз на основі рекомендованої ВООЗ стратегії ДОТС; - сприяння створенню безпечних умов праці у медичних закладах, що надають послуги з лікування туберкульозу та поєднаної інфекції з ВІЛ/СНІДом.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: компанія «Кімонікс Інтернешнл Інк.».

6. Безпосередній отримувач коштів: не передбачено проектом.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження. 15.11.2012 року підписаний меморандум про розуміння та співпрацю між управлінням охорони здоров'я Запорізької обласної державної адміністрації та компанією «Кімонікс Інтернешнл Інк.». З 2012 року розпочато впровадження проекту в області.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): виділення коштів не передбачено проектом.

За підтримки Проекту в Запорізькій області проведено наступні заходи:

-21.01.2016 - в м. Запоріжжя проведено односторонній навчальний тренінг для медичних сестер/фельдшерів закладів первинної медико-санітарної допомоги області на тему «Ведення випадку туберкульозу в закладах первинної медико-санітарної допомоги». Навчанням охоплено 20 осіб.

-27-28.01.2016 - в м. Запоріжжя проведено дводенний навчальний тренінг для сімейних лікарів закладів первинної медико-санітарної допомоги області на тему «Ведення випадку туберкульозу в закладах первинної медико-санітарної допомоги». Навчанням охоплено 20 осіб.

-29.02-04.03.2016 в м. Дніпропетровськ відбувся п'ятиденний тренінг для сімейних лікарів закладів первинної медико-санітарної допомоги області на тему «Ведення випадку туберкульозу в закладах первинної медико-санітарної допомоги».

-16.03.2016 року відбувся семінар для керівників та заступників керівників центрів первинної медико-санітарної допомоги області на тему «Вдосконалення надання послуг хворим на ТБ та ТБ/ВІЛ в закладах первинної медико-санітарної допомоги за підсумками менторингових візитів в 2015 році».

З метою надання організаційно-методичної та консультативної допомоги на місцях спеціалістами Проекту та КУ «СТМО «Фтизіатрія» здійснено моніторингових візитів до лікувально-профілактичних закладів протитуберкульозної служби та загально-лікувальної мережі. Візитами охоплені:

-16.02.2016 – Чернігівський район;

-17.02.2016 – м.Запоріжжя ЦПМСД № 2, № 6;

-17.03.2016 - КУ «Запорізький протитуберкульозний диспансер № 1»

ЗОР

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на I квартал 2016 р.:

- здійснення менторінгових візитів до м.Бердянськ, Бердянського району, Токмацького району, і в лікувальні заклади м. Запоріжжя;
 - проведення семінару для фтизіатрів.
- Вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 року невідома.

Програма «Інвестиції заради впливу на епідемію туберкульозу та ВІЛ-інфекцію»

1. Номер державної реєстрації: реєстраційний код гранту Глобального Фонду - UKP-C-UCDC.
2. Термін виконання: з 25.02.2015р.
3. Загальна вартість: інформація відсутня, згідно з кошторисом Програми.
4. Головні завдання проекту:
 - покращити діагностику туберкульозу шляхом оптимізації мережі лабораторій у цивільних закладах;
 - покращити доступ до високоякісних послуг для людей, які з різних причин мають обмежений доступ до протитуберкульозних медичних послуг;
 - підвищити потенціал системи охорони здоров'я України щодо відповіді на туберкульоз шляхом покращення врядування (лідерство, моніторинг та оцінка, розвиток кадрових ресурсів), необхідного для успішної реалізації програми з туберкульозу;
 - підвищити загальний доступ до діагностики, лікування та догляду у зв'язку з туберкульозом через підвищення обізнаності, мобілізації політичної підтримки та зниження стигми.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: В Україні Програму реалізує головний субреципієнт коштів Глобального Фонду - ДУ «Український центр контролю за соціально-небезпечними хворобами МОЗ України».
6. Безпосередній отримувач коштів: КУ «Спеціалізоване територіальне медичне об'єднання «Фтизіатрія» отримує матеріально-технічну допомогу у вигляді обладнання, та організаційної допомоги при проведенні різних заходів.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): Програма реалізується поетапно згідно з планом заходів з реалізації Програми.

За 3 місяця 2016 року проведені наступні заходи:

 - новий набір пацієнтів мультирезистентного туберкульозу за схемою лікування Глобального Фонду розпочався у квітні 2015 року та набрані 32 пацієнта;
 - на супровід Глобального Фонду набрані 123 пацієнта.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): Отримали гуманітарну допомогу (протитуберкульозні медичні препарати та вироби медичного призначення) на загальну суму 2537,638 тис. грн.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 року:

інформація відсутня.

Субпроект від Запорізької області «Вдосконалення медичної допомоги хворим з хворобами системи кровообігу у Запорізькій області» проекту Світового банку «Поліпшення охорони здоров'я на службі людей»

1. Номер державної реєстрації: № 8475-UA від 19.03.2015 р. між Україною та Міжнародним банком реконструкції та розвитку (Світовий банк).

2. Термін виконання: червень 2015 – травень 2017.

3. Загальна вартість: Обсяг фінансування з боку Світового банку до 4 млн. дол. США і співфінансуванням з боку регіону щонайменше 10% вартості субпроекту та можливістю пролонгації у разі успішної його реалізації.

4. Головні завдання проекту:

- доукомплектування закладів ПМСД медичним обладнанням і меблями;
- кадрова політика (в першу чергу збільшення кількості лікарів-інтернів в ПМСД);

- створення регіонального навчально-тренінгового центру сімейної медицини та його філій в кожному центрі ПМСД;

- навчання лікарів ПМСД основам доказової медицини і використанню ресурсів Інтернет в повсякденній діяльності;

- впровадження стандартів і протоколів в діяльність ПМСД;

- ведення шкіл здоров'я для пацієнтів із хронічними захворюваннями в центрах ПМСД;

- пілотування 3-х центрів ПМСД (комп'ютеризація робочих місць лікарів);

- створення електронного реєстру пацієнтів;

- впровадження ведення електронних медичних записів;

- удосконалення системи збору статистичних даних;

- створення системи комунікації з населенням стосовно профілактики ХСК

- проведення моніторингу громадської думки відносно процесу реформування ПМСД.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Міжнародний банк реконструкції та розвитку (Світовий банк).

6. Безпосередній отримувач коштів: Міністерство охорони здоров'я України, Департамент охорони здоров'я облдержадміністрації через субвенцію від МОЗ України.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): початок впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): у звітному періоді здійснювались витрати на консультаційні послуги (консультант з управління субпроектом, консультант із закупівель, консультант з проведення роботи з громадськістю, консультант

з фінансового управління, перекладач), що передбачено планом реалізації проекту. Вартість виконаних робіт склала 209 тис. грн.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 року: 9 900, 007 тис.грн.

Програма «Підтримка системи моніторингу й оцінки Міністерства охорони здоров'я України»

1. Номер державної реєстрації: реєстраційна картка проекту №2692-01, державна реєстрація від 07.06.2013.

2. Термін виконання: проект розпочато з дати його державної реєстрації в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України – 11.07.2012 р. та термін його реалізації може продовжуватись щорічно до 29.09.2015 р.

3. Загальна вартість: інформація відсутня.

4. Головні завдання проекту: зміцнення спроможності та продуктивності роботи систем Міністерства охорони здоров'я України з моніторингу й оцінки, епідеміологічного нагляду. Проект в частині співробітництва із Центром охоплює такі сфери діяльності: зміцнення моніторингу й оцінки програм профілактики ВІЛ-інфекції, догляду та лікування, зміцнення епідеміологічного нагляду за ВІЛ; зміцнення мережі лабораторій діагностики ВІЛ-інфекції.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Сполучені Штати Америки, Центр США з контролю та профілактики захворювань.

6. Безпосередній отримувач коштів: Державна служба України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): завершено.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): виділення коштів не передбачено проектом. Центром матеріальні цінності не отримувались.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 року: інформація відсутня.

Програма «Разом за життя!»

1. Номер державної реєстрації: Угода № 069-GF-15МА від 01.01.2015

2. Термін виконання: 01.01.2015 -30.06.2017 рр.

3. Загальна вартість: 1 251 355,28 грн.

4. Головні завдання: профілактика ВІЛ серед СІН на базі стаціонарних пунктів(у 2015 р.планується охопити 285 осіб.), підтримка співтовариств для забезпечення активного виявлення випадків туберкульозу в групах ризику(роми, бездомні, звільнені протягом 2-х років),опитування планується провести серед 800 осіб, 500 з яких – пройнуть обстеження на туберкульоз та нададуть підтверджуючі довідки, медичний та психологічний супровід клієнтів ЗПТ (у 2015 р. планується охопити 225 пацієнтів ЗПТ).

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні».

6. Безпосередній отримувач коштів: ЗОВ ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження .

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 128 620, 65 грн.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.:144 773,19грн.

Програма «Разом за життя!»

1. Номер державної реєстрації: Угода № 069-GF-15МА від 01.01.2015

2. Термін виконання: 01.01.2015 -30.06.2017 рр.

3. Загальна вартість: 3 015 119,16грн.

4. Головні завдання:Соціальний супровід лікування ВІЛ-позитивних осіб(планується охопити 745 осіб),соціальний супровід на етапі амбулаторного лікування туберкульозу(охопити 65 осіб),забезпечення безперервності лікування туберкульозу в цивільному секторі колишніх в'язнів, які вийшли з в'язниці(планується охопити 140 осіб.), соціальний супровід ВІЛ-позитивних осіб у виправних закладах(планується охопити 105 осіб), профілактика ВІЛ у виправних закладах(планується охопити 3442 особи).

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні».

6. Безпосередній отримувач коштів: ЗОВ ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 333 509,72грн.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: 425 126,61грн.

Проект «Забезпечення максимального доступу не менше 700 підлітків груп ризику, що живуть або працюють на вулиці з фокусом на підлітків віком 14 – 19 років, до дружніх комплексних медико-соціальних ВІЛ-профілактичних послуг в м. Запоріжжі в 2014 – 2015 рр.»

1. Номер державної реєстрації: Угода про співпрацю з Юнісеф.

2. Термін виконання: 01.05.2014 -30.10.2015рр.

3. Загальна вартість: 1 942 088, 24 грн.

4. Головні завдання: - організація та надання дружніх комплексних медико-соціальних послуг з профілактики ВІЛ/СНІД/ІПСШ, сприяння в поліпшенні доступу к ДКТ для ПГР на аутрич-маршрутах та виїздах

мобільної амбулаторії в складі МДК у м. Запоріжжя для 700 ПГР (підлітків групи ризику).

- організація безпечного місця для вуличної молоді, а саме Центру денного перебування для підлітків «Тінейджер»;

- розбудова потенціалу організації, що працює з вуличною молоддю, шляхом навчання персоналу проекту.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЮНІСЕФ.

6. Безпосередній отримувач коштів: ЗОВ ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): завершено.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 160 916,72грн.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: інформація відсутня.

Проект: «Твій курс: підвищення комп'ютерної грамотності»

1. Номер державної реєстрації: Угода № 004-CDC-14 від 28.10.2014

2. Термін виконання: 01.04.2015 -31.03.2016 рр.

3. Загальна вартість: 1 467 442,92 грн.

4. Головні завдання: Покращення якості надання медичної допомоги ВІЛ-позитивним дорослим та дітям шляхом підвищення рівня професіоналізму, комп'ютерних знань та навичок персоналу медичних установ, які працюють у сфері ВІЛ/СНІДу в межах України.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЗОВ ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ».

6. Безпосередній отримувач коштів: ЗОВ ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 352 926,05грн.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: інформація відсутня.

Програма «Друге життя»

1. Номер державної реєстрації: інформація відсутня.

2. Термін виконання: проект розпочато з дати його державної реєстрації в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України – 11.07.2012 р. та термін його реалізації може продовжуватись щорічно до 29.09.2015 р.

3. Загальна вартість: 107 900,00 грн.

4. Головні завдання проекту: мобілізація спільноти ЛВН в м. Запоріжжя та облаті. Створення можливостей для прояву здібностей кожного члена спільноти у захисті прав ЛВН і подолання репресивної наркополітики.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Євразійська мережа зменшення шкоди/ Robert Carr CivilSociety.

6. Безпосередній отримувач коштів: ЗОВ ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): завершено.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 106 586,12 грн.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 року: інформація відсутня.

Програма «Надання послуг статевим партнерам ЛЖВ з консультування і тестування на ВІЛ»

1. Номер державної реєстрації: інформація відсутня.

2. Термін виконання: 01.12.2015-28.02.2017рр.

3. Загальна вартість: 18 989,78 дол. США.

4. Головні завдання проекту: забезпечення доступу партнерам ЛЖВ до консультування та тестування на ВІЛ шляхом впровадження інтервенції «Здоров'я партнера». Послугами планується охопити не менше 500-та статевих партнерів ЛЖВ до тестування на ВІЛ, з яких 450 осіб пройдуть на ВІЛ- інфекцію.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: РАСТ проект «RESPOND».

6. Безпосередній отримувач коштів: ЗОВ ВБО «Всеукраїнська мережа ЛЖВ».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 61 185,92 грн.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 року: 3 799,91 грн.

Проект програми Північної Екологічної Фінансової Корпорації (NEFCO) «Фонд «Північна ініціатива гуманітарної підтримки та енергоефективності (Україна)»

1. Номер державної реєстрації:

2. Термін виконання: 30 червня 2016 р.

3. Загальна вартість: 250 260 тис.євро.

4. Головні завдання: технічне переоснащення гарячого водопостачання та електрообладнання, застосовуючи альтернативні джерела енергії, а саме сонячні колектори у 9 дошкільних навчальних закладах м. Бердянська, Запорізької області.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Північна Екологічна Фінансова Корпорація (NEFCO).

6. Безпосередній отримувач коштів: відділ освіти виконавчого комітету Бердянської міської ради.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): всі роботи планується закінчити до 30 червня 2016 року.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): станом на 06.04.2016- кошти не отримані.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: 250 260 тис.євро.

Проект «Електронна черга Human QueuePro»

1. Номер державної реєстрації:

2. Термін виконання: травень 2016 р.

3. Загальна вартість: 197626,20грн.

4. Головні завдання: підвищення якості та оптимізація обслуговування внутрішньо переміщених осіб та громад міста Бердянська.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Німецьке товариство міжнародного співробітництва «GIZ».

6. Безпосередній отримувач коштів: відділ освіти виконавчого комітету Бердянської міської ради.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): роботу з закупівлі обладнання планується закінчити протягом 2 місяців з дати отримання гранту(15 березня).

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): станом на 06.04.2016- кошти не отримані.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: придбання обладнання на суму 197 626,20 грн.

Глобальні бібліотеки «Бібліоміст-України»

1. Номер державної реєстрації: 2421-10.

2. Термін виконання: 2011 – 2016 рр.

3. Загальна вартість: інформація відсутня

4. Головні завдання: створення глобальної бібліотеки.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Уряд США через Агентство США з міжнародного розвитку.

6. Безпосередній отримувач коштів: У вигляді товарів та послуг – Централізована бібліотечна система відділу культури Мелітопольської міської ради Запорізької області.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): завершено.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): передача ліцензійного ПЗ для 9 ПК, 1 ПК та 1 МФУ, сума не визначена.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р. : інформація відсутня.

Проект «Створення в шести клубах за місцем проживання коннект-студій родинного дозвілля створення глобальної бібліотеки»

1. Номер державної реєстрації: KYV075.
2. Термін виконання: 28.08.2015 -30.11.2015рр.
3. Загальна вартість: 228 845,0грн.
4. Головні завдання: сприяння процесу інтеграції у Мелітополі через створення в шести клубах за місцем проживання коннект-студій родинного дозвілля створення глобальної бібліотеки.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Української Ініціативи з Підвищення Впевненості (UCBI), що реалізується Кемонікс Інтернешнл Інк.
6. Безпосередній отримувач коштів: у вигляді товарів та послуг – Централізована бібліотечна система відділу культури Мелітопольської міської ради Запорізької області.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): завершено.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на I квартал 2016 р.: інформація відсутня.

Проект «Партнерство для розвитку міст»

1. Номер державної реєстрації - 3229.
2. Термін виконання - 27.03.2015 – 30.06.2021.
3. Загальна вартість - 19 489 340 кан. дол.
4. Головні завдання - Проект ПРОМІС спрямовано на зміцнення муніципального сектору України, впровадження ефективного демократичного управління та прискорення економічного розвитку шляхом підвищення спроможності українських міст у сфері демократизації врядування та місцевого економічного розвитку; створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу; підтримку процесу децентралізації та інтегрованого планування розвитку на місцевому, регіональному та національному рівнях.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги - Уряд Канади через Міністерство закордонних справ, торгівлі та розвитку Канади.
6. Безпосередній отримувач коштів - бенефіціар проекту Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.
7. Етапи реалізації: підготовка.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): інформація відсутня.

Проект «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури»

(IV фаза)»

1. Номер державної реєстрації: 3035.
2. Термін виконання: серпень 2015 – листопад 2016рр.
3. Загальна вартість: 21 300 000,00 грн.
4. Головні завдання: Реконструкція об'єктів житла для ВПО та поліпшення соціальної інфраструктури.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Уряд Федеративної Республіки Німеччина через Федеральне Міністерство економічного співробітництва та розвитку (BMZ).
6. Безпосередній отримувач коштів: у вигляді товарів та послуг – Централізована бібліотечна система відділу культури Мелітопольської міської ради Запорізької області.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): проект підготовка.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): Кошти не перераховуються розпорядникам міського бюджету, а підрядній організації, що є реципієнтом за результатами тендеру донора.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.:21 300 000,00 грн.

Проект «Термомодернізація 3-х ДНЗ»

1. Номер державної реєстрації: 2924-01.
2. Термін виконання: 2015-2016 рр.
3. Загальна вартість: 347 351 євро.
4. Головні завдання: встановлення світлодіодних світильників в системі вуличного освітлення.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Корпорація НЕФКО як адміністратор Шведського агентства з питань міжнародної співпраці розвитку Sida.
6. Безпосередній отримувач коштів: у вигляді товарів та послуг - ДНЗ № 9,48,49 Мелітопольської міської ради Запорізької області; виконавчий комітет Мелітопольської міської ради запорізької області.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): проект підготовка.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): Кошти не перераховуються розпорядникам міського бюджету, а підрядній організації, що є реципієнтом за результатами тендеру донора.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.:347 351 євро.

Єдина консолідована програма з ВІЛ і туберкульозу на 2015-2017 рр. в Україні, «Зниження темпів поширення ВІЛ – інфекції шляхом проведення комплексу заходів зі зменшення ризику інфікування ВІЛ,

ПШШ та вірусними гепатитами серед представників уразливих груп та покращення життя ЛЖВ»

1. Номер державної реєстрації: -
2. Термін виконання: 01.01.2015 – 30.06.2017 рр.
3. Загальна вартість: 2 209 523,47 грн.
4. Головні завдання: Надання якісного медико-соціального супроводу ВІЛ-позитивним клієнтам у м. Мелітополь, Мелітопольському, Приазовському, Якимівському районах, шляхом надання психологічної, соціальної, консультативної, правової допомоги та адвокатування доступності лікарських засобів та діагностики.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ВБО «ВМ ЛЖВ», МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні».
6. Безпосередній отримувач коштів: БО «БФ «Все можливо».
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 313 762,85 грн.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: 370 000,00 грн.

Пілотування перспективного поведінкового втручання «Кроки до здоров'я» із соціального супроводу для ЛЖВ, які вживають наркотики та інші

1. Номер державної реєстрації: -
2. Термін виконання: 01.03.2015 – 31.08.2016 рр.
3. Загальна вартість: 59 932,83 дол. США
4. Головні завдання: забезпечення безкоштовними юридичними послугами незахищених верств населення м. Мелітополь.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: USAID «RESPOND» впроваджується в Україні міжнародною організацією Pact Inc.
6. Безпосередній отримувач коштів: БО «БФ «Все можливо».
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 226 744,63 грн.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: 249 716,00 грн.

Проект «Пілотування ЕПВ «Модель психосоціального втручання» серед споживачів ін'єкційних наркотиків»

1. Номер державної реєстрації: -
2. Термін виконання: 01.06.2014 – 31.12.2015 рр.

3. Загальна вартість: 60 154,00 дол. США.
4. Головні завдання: впровадження моделі психосоціального втручання серед споживачів ін'єкційних наркотиків.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: USAID «RESPOND»
6. Безпосередній отримувач коштів: БО «БФ «Все можливо».
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): завершено.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 197078,80грн.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: інформація відсутня.

Проект «Поліпшення виявлення випадків ВІЛ-інфекції та доступу до лікування серед людей, що вживають ін'єкційні наркотики в м.Мелітополь та Мелітопольському районі, Якимівському р-ні, Приазовському р-ні.»

1. Номер державної реєстрації: -
2. Термін виконання: 01.01.2016 – 31.03.2017 рр.
3. Загальна вартість: 429 322,35 грн.
4. Головні завдання: метою проекту є підтримка розширення лікування ВІЛ серед ВІЛ-інфікованих споживачів ін'єкційних наркотиків шляхом ефективного виявлення випадків ВІЛ-інфекції в спільноті та забезпечення соціального супроводу з використанням підходу кейс-менеджменту.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Центр контролю і профілактики захворювань США (CDC).
6. Безпосередній отримувач коштів: БО «БФ «Все можливо».
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 68 162,77грн.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: 85 864,47 грн.

Проект «Посилення гуманітарної відповіді на потреби найбільш вразливих категорій жінок та дівчат-підлітків в умовах збройного конфлікту на сході України: зміцнення міжвідомчої системи попередження та подолання гендерно-обумовленого насильства та забезпечення доступу до послуг з охорони репродуктивного здоров'я»

1. Номер державної реєстрації: -
2. Термін виконання: 01.12.2015– 31.05.2016рр.
3. Загальна вартість: 69 995,27 грн.
4. Головні завдання: Метою даного партнерства є підтримка діяльності Набувача, спрямована на розвиток послуг в сфері попередження та подолання гендерно-обумовленого насильства в рамках проекту «Посилення

гуманітарної відповіді на потреби найбільш вразливих категорій жінок та дівчат-підлітків в умовах збройного конфлікту на сході України: зміцнення міжвідомчої системи попередження та подолання гендерно-обумовленого насильства та забезпечення доступу до послуг з охорони репродуктивного здоров'я».

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ФН ООН в Україні.

6. Безпосередній отримувач коштів: БО «БФ «Все можливо».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 29 811,72 грн

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р. 27 164,13 грн.

Проект «Профілактика ВІЛ та ПСШ серед ЧСЧ у Запорізькій області»

1. Номер державної реєстрації: угода № 012-GF-15-A.

2. Термін виконання: 01.01.2015 – 31.06.2017 рр.

3. Загальна вартість: 1 097462,39 грн.

4. Головні завдання: Проект спрямований на залучення ЧСЧ (чоловіків, які практикують секс з чоловіками) до профілактичних заходів, що організовуються з метою формування навичок безпечної сексуальної поведінки, попередження інфікування ВІЛ, ПСШ, гепатитами, надання психологічної допомоги.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні».

6. Безпосередній отримувач коштів: ЗОБФ «Гендер Зед».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 136 261,70 грн.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: 1370311,67 грн.

Проект «Заповнення прогалін завдяки співпраці з новими союзниками та навчання їх толерантності у питаннях, які пов'язані з ЛГБТІ»

1. Номер державної реєстрації: угода № 32.5.1C10.0005.0.

2. Термін виконання: 01.03.2016 – 28.02.2017рр.

3. Загальна вартість: 34 482,00 євро (кошти зараховуються щодвамісяця в євро і конвертуються за курсом на відповідну дату).

4. Головні завдання: Проект спрямований на забезпечення фахівців (психологів, психотерапевтів, психоаналітиків, журналістів, працівників медіа) і майбутніх фахівців (студентів факультетів журналістики, психології та соціально-гуманітарних факультетів українських університетів) кращим розумінням сексуальності людини та інших питань, пов'язаних з ЛГБТІ;

покращення навиків професійного консультування ЛГБТІ фахівцями, а також навиків професійного висвітлення інформації стосовно СОГІ (сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності) журналістами.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Німецький Фонд «Пам'ять, відповідальність та майбутнє».

6. Безпосередній отримувач коштів: ЗОБФ «Гендер Зед».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 17 074,60 грн.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: 262 000,00 грн.

Проект «Надихаємо жити...»

1. Номер державної реєстрації: Угода 56-GF-15-AM.

2. Термін виконання: 01.01.2015-30.06.2017 рр.

3. Загальна вартість: інформація відсутня

4. Головні завдання: зниження темпів поширення ВІЛ-інфекції шляхом проведення комплексу заходів зі зменшення ризику інфікування ВІЛ/ІПСШ та вірусними гепатитами серед СІН та РКС у м. Запоріжжі та Запорізькій області, а також соціальний супровід лікування ВІЛ- позитивних осіб у м. Запоріжжі та Запорізькій області.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні та ВБФ ВМ ЛЖВ.

6. Безпосередній отримувач коштів: БФ «Сподівання».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом (програмою): 1 202 841,55 грн.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: 351 720,72 грн.

Проект програми ТЕМПУС «Промислове співробітництво та креативна інженерна освіта на основі дистанційної інженерії та віртуального інструментарію» (iCo-op) 530278-Tempus-1-2012-1-DE-Tempus-JPCR

1. Номер державної реєстрації: 2953 від 10.01.2014 р.

2. Термін виконання: 15.10.2012 – 14.04.2016рр.

3. Загальна вартість: 1 076 172,83 євро.

4. Головні завдання: зміцнити партнерство університет-підприємство у Вірменії, Грузії та Україні шляхом модернізації інженерної освіти на базі дистанційної інженерії і віртуального інструментарію, а також сучасних методів професійної освіти на підприємствах.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЄК.

6. Безпосередній отримувач коштів: Технічний університет Ільменау (Німеччина).

7. Етап реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: проведення пілотного навчання за модулями, розробленими в рамках виконання проекту, для представників підприємств і компаній.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: участь 1-го представника ЗНТУ у фінальній нараді за проектом у м. Київ.

**Проект програми TEMPUS «Розробка курсів з вбудованих систем з використанням інноваційних віртуальних підходів для інтеграції науки, освіти та промисловості в Україні, Грузії, Вірменії» («DesIRE»)
544091-TEMPUS-1-2013-1-BE-TEMPUS-JPCR**

1. Номер державної реєстрації: немає інформації.

2. Термін виконання: 15.10.2013 – 14.10.2016 рр.

3. Загальна вартість: 1 049 142,49 євро.

4. Головні завдання: розробити практично спрямовані курси та програми підготовки з вбудованих систем, створити віддалені лабораторії з вбудованих систем.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЄК.

6. Безпосередній отримувач коштів: Університетський коледж Томас Мор, Бельгія.

7. Етап реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: Участь 1-го представника ЗНТУ у координаційній нараді у м. Мехелен (Бельгія).

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: участь у фінальній зустрічі в м. Нітра (Словаччина).

Проект програми TEMPUS «Центри передового досвіду для молодих учених» («CERES») 544137-TEMPUS-1-2013-1-SK-NEMPUS-JPHES

1. Номер державної реєстрації: немає інформації.

2. Термін виконання: 15.10.2013 – 14.10.2016 рр.

3. Загальна вартість: 604 974 євро.

4. Головні завдання: покращення умов для проведення досліджень молодими вченими відповідно до науково-дослідної та інноваційної концепції та реалізація програми партнерства між підприємствами та університетами.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЄК.

6. Безпосередній отримувач коштів: Жилінський університет, Словаччина.

7. Етап реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: Створено навчальний посібник для підготовки молодих учених. Проведено роботу із дисемінації проекту та залучення підприємств регіону до співпраці, зокрема через веб-портал.

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: Планується участь 2 представників ЗНТУ у координаційній зустрічі в м. Гомель, Білорусь. Організація участі та публікація наукових праць молодих учених на конференціях в Гомельському державному університеті та в Жилінському університеті.

Проект програми ТЕМПУС «Міжрегіональна мережа для інноваційного розвитку екосистем техносфери, яка будується на технологіях мікро- і нано- об'єктів» 544498-TEMPUS-1-2013-1-SE-TEMPUS-JPHES

1. Номер державної реєстрації: немає інформації.

2. Термін виконання: 15.10.2013 – 14.10.2017 рр.

3. Загальна вартість: 810 963,48 євро.

4. Головні завдання: створення єдиної комплексної вертикально інтегрованої системи інноваційного розвитку техносфери екосистем при досягненні синергетичного ефекту від використання результатів проектів ТЕМПУС в області екологічно чистих технологій.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЄК.

6. Безпосередній отримувач коштів: Університет Ліннея, Швеція.

7. Етап реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: участь 2-х представників ЗНТУ у координаційній нараді в Королівському технологічному університеті (Швеція, м. Стокгольм).

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: Планується проведення координаційної наради в Білоруському національному технічному університеті (Республіка Білорусь, м. Мінськ); планується отримання офісного обладнання на суму 15000 євро для центра CIDECS-ZNTU.

Проект «Регіональна мережа бізнес-інкубаторів BI-NET»

1. Номер державної реєстрації: № 2.1.3.72781.244 MIS-ETC 1477 18307/06.03.2013.

2. Термін виконання: 27.04.2013-26.04.2015 рр.

3. Загальна вартість: 88 558,00 євро.

4. Головні завдання: прискорення розвитку продуктивної і конкурентоспроможної економіки і поліпшення співробітництва в Чорноморському регіоні шляхом створення регіональної мережі інкубаторів.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Організація з розвитку сектору малого і середнього підприємництва, (ODIMM) Республіка Молдова.

6. Безпосередній отримувач коштів: Державна організація «Регіональний фонд підтримки підприємництва в Запорізькій області».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): реалізацію проекту завершено, наразі триває міжнародна аудиторська перевірка.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: 63 169,73 євро та 80 000 грн. співфінансування з обласного бюджету (оплата персоналу проекту, поїздки, обладнання).

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: 8 856, 00 євро.

Проект «Система сертифікації якості агротуризму CERTOUR»

1. Номер державної реєстрації: № 2.1.2.75741.353 MIS-ETC 2634 DGSTE 31422/16.04.2013.

2. Термін виконання: 16.04.2013-15.04.2015 рр. (продовження строку реалізації проекту до 15.10.2015 р.).

3. Загальна вартість: 75 000,00 євро.

4. Головні завдання: прискорення розвитку продуктивної і конкурентоспроможної економіки і поліпшення співробітництва в Чорноморському регіоні шляхом створення системи сертифікації якості агротуризму.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Муніципалітет міста Ксанті, Греція.

6. Безпосередній отримувач коштів: Державна організація «Регіональний фонд підтримки підприємництва в Запорізькій області».

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): проект завершено.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: 53 510,16 євро (оплата персоналу проекту, поїздки, дослідження, видавнича діяльність, медіа-піар).

9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на I квартал 2016 р: 10% відсотків від загальної суми проекту, після проведення консолідованого звіту донору усіх партнерів.

Проект «Бізнес-освіта для вимушених переселенців»

1. Номер державної реєстрації: SUP30015GR011

2. Термін дії: з 01.03.2015 по 28.02.2016.

3. Загальна вартість проекту – 15 430,00 дол. США.

4. Головне завдання – проведення безробітним, які є вимушеними переселенцями, заходів спеціальної бізнес-освіти з метою подальшої соціалізації у суспільство та відкриттям власної справи.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Фонд сприяння демократії Посольства США в Україні.

6. Безпосередній отримувач коштів – Державна організація «Регіональний фонд підтримки підприємництва в Запорізькій області».

7. Етап реалізації: проект завершено.

8. Сума використаних коштів – 15 430,00 дол. США та 40 000 грн. співфінансування з обласного бюджету (оплата персоналу проекту, оплата лекторам, розробка/друк посібника, придбання обладнання).

9. Обсяг та вартість робіт запланованих на II квартал 2016 р.: інформація відсутня.

Проект програми Темпус № 530519-TEMPUS-1-2012-1-UK-TEMPUS-JPCR «Створення міжрегіональної мережі національних центрів медичної освіти для впровадження методики проблемно-орієнтованого навчання та віртуальних пацієнтів»

1. Номер державної реєстрації: 2012-3068/001-004.

2. Термін виконання: 15.10.2012-14.10.2015 рр.

3. Загальна вартість: 1 279 214,96 євро, з яких грант ЄС – 1 151 093,00 євро, внесок партнерів проекту – 128 121,96 євро. Грант для України 274 059,52 євро.

4. Головні завдання: розвиток міжнародної мережі проблемно-орієнтованого навчання, в основу якого покладені медичні освітні центри для розвитку і впровадження інноваційних стратегій навчання, починаючи з модернізації ранньої медичної навчальної програми університетської освіти.

5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: ЄС.

6. Безпосередній отримувач коштів: Міністерство освіти і науки України, реципієнт – Запорізький державний медичний університет, Сумський державний університет.

7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.

1) створення міжрегіональної мережі, зокрема на базі Запорізького державного медичного університету;

2) оснащення міжрегіонального освітнього центру;

3) розробка навчальних програм та планів проблемно-орієнтованого навчання;

4) налагодження зв'язків між освітніми закладами в країнах-партнерах;

5) проведення інформаційних заходів, конференцій, семінарів, навчання.

8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: інформація відсутня.

9. Обсяг та вартість робіт запланованих на II квартал 2016 р.:

- закупівля обладнання;

- проведення конференції;

- оплата праці робітників;
- службове відрядження.

Проект «Український проект бізнес-розвитку плодоовочівництва (УПБРП) в Запорізькій області»

1. Номер державної реєстрації: D-000100-001.
2. Термін виконання: 07.08.2014-31.03.2021 рр.
3. Загальна вартість: 19 325 100 канадських доларів
4. Головні завдання:
 - Розвиток ринку: сприяти ринковим зв'язкам та доступу до нових ринків, продовжувати та розширювати можливості в системі поставок (маркетинговий ланцюг) плодово-овочевої продукції.
 - Регулювання трудових ресурсів.
 - Доступ до фінансових ринків
 - Використання інноваційного фонду.
5. Міжнародна організація (або іноземна держава), яка є донором допомоги: Уряд Канади через Міністерство закордонних справ, торгівлі та розвитку Канади.
6. Безпосередній отримувач коштів: Менонітська Асоціація економічного.
7. Етапи реалізації (ініціювання, підготовка чи впровадження): впровадження.
8. Сума використаних коштів, обсяг та вартість виконаних робіт за проектом: Аналіз стану агровиробництва та аграрного ринку плодовоовочевої продукції в Запорізькій області.
9. Обсяг та вартість робіт, запланованих на II квартал 2016 р.: Розробка логічної моделі реалізації проекту.

15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво

В Запорізькій області в рамках використання можливостей міжнародних фінансових організацій та програм міжнародної технічної допомоги на території Запорізької області реалізується 44 проекти міжнародної технічної допомоги. Також облдержадміністрація виступає бенефіціаром:

Протягом 2015 року було проведено 40 зустрічей з делегаціями Республіки Польща, США, Фінляндії, Німеччини, Японії, Франції, Латвійської Республіки, Австрійської Республіки, Європейської служби зовнішніх дій в Україні, Місії ОБСЄ, Представництва ЄС в Україні, Місії Агентства США з міжнародного розвитку, Ради ООН, спільної місії ЄС, ООН та Світового банку, Міжнародної організації по міграції в Україні, у ході яких презентувалися торговельно-економічний та інвестиційний потенціал регіону; обговорювались суспільно-політичне та соціально-економічне становище в регіоні; визначались стратегічні галузі співпраці – агропромисловий комплекс, переробна галузь, машинобудування,

металургія, альтернативна енергетика, туризм та культура, освіта та наука; можливості реалізації інвестиційних проектів; проведення бізнес-місій за участі іноземних партнерів; психологічна підтримка, соціальна інфраструктура для внутрішньо переміщених осіб.

Також Запорізька область активно розвивається завдяки співробітництву з ЄС/ПРООН (01.10.2008 р. підписана «Угода про партнерство між Запорізькою облдержадміністрацією, Запорізькою обласною радою та Проектом ЄС/ПРООН»), в рамках якого приймає участь у проекті Місцевий розвиток орієнтований на громаду (МРГ). Проект фінансується Європейським Союзом, співфінансується і впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні. Проект має на меті формування самосвідомості та самодостатності місцевих громад шляхом проведення відкритого діалогу між членами громади, заохочення соціальної активності, визначення колективного бачення майбутнього та впровадження спільних ініціатив щодо розвитку громади. На сьогодні діє III фаза проекту (01.10.2014 р. головою обласної державної адміністрації, головою обласної ради та керівництвом ПРООН в Україні, була підписана тристороння Угода про партнерство в рамках МРГ-III на 2015-2018 роки), пріоритетними напрямками роботи якої, є енергозбереження та енергоефективні заходи; охорона здоров'я; водопостачання/каналізація; утилізація сміття; економічний компонент.

В період переорієнтації зовнішніх ринків та географічного збільшення кола партнерів Запорізька область, за сприянням торгово-економічних відділів Посольств України закордоном та Посольств іноземних країн в Україні, активно розповсюджує актуальну інформацію про комерційні пропозиції регіональних виробників, а також про виставково-ярмаркові заходи, з метою пошуку нових партнерів закордоном та поживлення існуючих зв'язків. У 2016 році інформація вищезгадану інформацію було поширено серед більш ніж 40 країн світу. За сприянням Запорізької торгово-промислової палати облдержадміністрація поширює аналогічну інформацію інших країн серед зацікавлених суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності області.

Керівництвом області приділяється велика увага по залученню коштів іноземних держав, а також міжнародних фінансових та донорських організацій, зокрема міжнародної технічної допомоги у пріоритетних для області сферах.

ВИСНОВКИ

Екологічні проблеми зачіпають життєві інтереси кожного громадянина, і їхнє розв'язання неможливе без активної участі широких верств населення області та неурядових організацій. Тому розширення участі громадськості у виробленні і прийнятті рішень у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та екологічної безпеки та якісне поліпшення взаємодії з громадськістю і надалі повинне залишатися одним з найважливіших пріоритетів в Запорізькій області. Враховуючи результати діяльності щодо регіонального регулювання викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в Запорізькій області, а саме: створення екомережі на громадській основі, залучення міжнародних партнерів для вирішення проблем екологічного управління, підтримка громадської ініціативи щодо формування екологічної культури, екологічної свідомості тощо – свідчать про доцільність впровадження основ екологічної безпеки до освітніх програм та окремих тематичних семінарів як для управлінців, так і для громадян.

Визначення напрямів та конкретизація заходів щодо створення системи екологічної безпеки Запорізької області, насправді слід реалізувати керуючись так званим екоетичним ідеалом – благо живих істот та екосистем може бути досягнуте одночасно з (частково контрольованим) задоволенням людських потреб. Отже, реалізація запропонованого сприятиме досягненню покращеного довкілля та, відповідно, здоров'я українських громадян, їх добробуту та добробуту регіону в цілому.

Основною екологічною проблемою регіону залишається забруднення поверхневих водних об'єктів неочищеними і недостатньо очищеними зворотними водами підприємств металургійного комплексу та житлово-комунальної галузі, а також виправних колоній Управління Державної пенітенціарної служби України Запорізькій області.

З метою покращення екологічного стану водних об'єктів необхідно виконати заходи, спрямовані на припинення скиду в природні водні об'єкти неочищених і недостатньо очищених стічних вод від підприємств забруднювачів, здійснити реконструкцію існуючих та будівництво нових каналізаційних мереж та очисних споруд населених пунктів, впровадити на підприємствах заходи з раціонального використання водних ресурсів, а саме: розширення та реконструкцію оборотних систем виробничого водопостачання, а також систем послідовного і повторного використання води.

Для відродження та підтримання сприятливого гідрологічного стану річок необхідно здійснити розчистку русел малих річок, розробити проект землеустрою щодо встановлення меж прибережних захисних смуг та винести їх в натуру.

Реалізацію водоохоронних заходів передбачено регіональними природоохоронними програмами.

Обласна державна адміністрація приділяє значну увагу реалізації

водоохоронних заходів, спрямованих на покращення екологічного стану водних ресурсів. З цією метою, надаються пропозиції обласній раді щодо залучення коштів фондів охорони навколишнього природного середовища різних рівнів на реалізацію пріоритетних водоохоронних заходів.

Фінансування водоохоронних заходів в основному проводиться за рахунок коштів підприємств, фондів охорони навколишнього природного середовища всіх рівнів, Державного та місцевих бюджетів. Позитивним є залучення іноземних інвестицій до виконання водоохоронних заходів.

Через важкий економічний стан реалізація водоохоронних заходів, особливо в житлово-комунальній галузі та бюджетній сфері, здійснюється з відставанням від встановлених природоохоронними програмами термінів.

У зв'язку з обмеженістю надходжень до обласного та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища тривалість впровадження заходів звичайно продовжується декілька років, а екологічний ефект заходу настає лише після введення об'єкту в експлуатацію. Можливі щорічні обсяги фінансування з екологічних фондів дозволяють реалізовувати лише малопотужні об'єкти, що суттєво не можуть покращити екологічний стан регіону.

З метою уникнення довгобуду, неефективного використання та розпорошення коштів між великою кількістю об'єктів та досягнення екологічного ефекту, необхідно:

- концентрувати кошти на виконання пріоритетних заходів з суттєвим екологічним ефектом та високим ступенем будівельної готовності;

- залучати кошти на їх виконання з різних джерел, включаючи надходження від зборів за спеціальне водокористування, кошти суб'єктів господарювання, інвесторів, кредити.

Враховуючи наявність в області великих обсягів накопичених відходів, відсутність потужностей для їх знешкодження чи утилізації, а також місць для їх видалення, основними пріоритетами в сфері поводження з відходами в області є скорочення обсягів розміщених відходів, забезпечення екологічно безпечного поводження з ними та своєчасне виявлення негативних наслідків накопичення відходів.

Основними напрямками діяльності у сфері поводження з промисловими відходами мають бути:

- запобігання та мінімізація утворення відходів шляхом удосконалення діючих та впровадження сучасних технологій і обладнання;

- повернення промислових відходів у виробництво з метою вилучення цінних компонентів;

 - використання промислових відходів, як вторинної сировини;

 - впровадження сучасних природоохоронних заходів на полігонах промислових відходів;

 - послідовне скорочення обсягів накопичення відходів шляхом утилізації, знешкодження та видалення;

 - обмеження утворення відходів шляхом реструктуризації виробництва;

регенерації, впровадження маловідходних технологій та процесів замкнутого циклу;

реабілітація територій, забруднених відходами.

Основними напрямками діяльності у сфері поводження з побутовими відходами мають бути:

забезпечення експлуатації полігонів твердих побутових відходів відповідно норм екологічної безпеки шляхом будівництва або реконструкції діючих полігонів ТПВ;

зменшення кількості несанкціонованих сміттєзвалищ шляхом проектування та будівництва малих полігонів ТПВ;

зменшення кількості накопичення побутових відходів шляхом будівництва сортувальних ліній та комплексів по їх переробці;

розвиток та формування системи збирання, заготівлі та переробки відходів, як вторинної сировини;

впровадження сучасних екологічно чистих технологій переробки відходів, у тому числі, переробки з утриманням енергії;

реабілітація забруднених територій від несанкціонованого розміщення відходів;

створення умов для залучення інвестицій у сферу поводження з відходами.

Основні напрямки діяльності щодо поводження з непридатними пестицидами: організація відповідного безпечного їх зберігання; виконання заходів щодо подальшої їх утилізації та знешкодження; реабілітація забруднених територій зберігання непридатних пестицидів.

Природно-кліматичні умови, а також нераціональне використання сільськогосподарських земель збільшує площу деградованих ґрунтів. Ерозія, засолення, осолонцювання, ущільнення, підтоплення, порушення, зсуви – всі ці види деградації земель характерні для області.

Великої шкоди завдає берегова абразія, яка приводить до втрати цінних прибережних земель. Береговій абразії найбільш піддаються узбережжя Азовського моря та береги р. Дніпро. У м. Запоріжжі та області після створення Дніпровського водосховища почалось інтенсивне руйнування берегів, на окремих ділянках берегова крайка перемістилась вглиб території більш, ніж на 100 метрів.

Висока розораність земель в Запорізькій області, разом з недосконалістю структури посівних площ, супроводжується інтенсивним зростанням дефіциту гумусу в ґрунті, який служить біоенергетичною основою його родючості, відмічається ущільнення орного шару, збільшуються площі засолених, солонцюватих, осолоділих та підтоплених земель.

Сучасне використання земельних ресурсів області не відповідає вимогам раціонального природокористування, а саме: порушене екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, багаторічних насаджень.

На території Запорізької області до регіональної проблеми щодо охорони земель слід віднести щорічне вилучення з обробітку малопродуктивної та деградованої ріллі. Щорічне вилучення складає близько 2-3 тис. га. Причинами є вітрова і водна ерозія, засолення земель в результаті підтоплення, абразійні та зсувні процеси на узбережжі Азовського моря, Дніпровського і Каховського водосховищ.

Для вирішення вказаних проблем необхідно впровадження основних засад та заходів, передбачених Стратегією державної екологічної політики України на період до 2020 року та затвердженими державними і регіональними програмами щодо захисту ґрунтів та земель, а також їх відповідне фінансування.

Гострою в області є проблема щодо функціонування та збереження захисних лісових насаджень, у тому числі полезахисних лісових смуг.

Для збереження зазначених насаджень в області необхідно терміново провести роботи щодо передачі захисних лісових насаджень, у тому числі полезахисних лісових смуг, державним лісогосподарським підприємствам або створити спеціалізовані агролісогосподарські підприємства для догляду за ними.

На сьогодні накопичено велику кількість екологічної інформації. Але суб'єкти моніторингу у межах своєї компетенції проводять відбір проб, лабораторний аналіз стану складових довілля відповідно до відомчих програм, що практично не узгоджені між собою на обласному рівні. Більша частина її розрізнена, має різну якість та точність, в ряді випадків дублюється або навпаки, її недостатньо.

З метою забезпечення необхідного рівня здійснення моніторингу довілля суб'єктам моніторингу продовжити роботу щодо здійснення систематичних спостережень за станом довілля та неухильно виконувати підписані Угоди про співробітництво у сфері моніторингу навколишнього природного середовища між суб'єктами державної системи моніторингу довілля і наявні Регламенти обміну екологічною інформацією на регіональному рівні. Необхідно продовжувати роботу по удосконаленню інструментів екологічної політики: субсидіювання природоохоронних інвестицій, моніторингу довілля та самомоніторингу промисловими підприємствами викидів(скидів) забруднюючих речовин, інформаційних інструментів, а також сприяти підсиленню взаємозв'язку між окремими інструментами з метою створення комплексних програм екологічного управління.

Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря по районах та містам області у 2015 р., (т)

	Обсяги викидів, т		Збільшення \ зменшення викидів у 2015р. проти 2014р., т	Обсяги викидів у 2015р. до 2014р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, т
	у 2015р.	у 2014р.			
Запорізька область	193683,1	206743,6	-13060,5	93,7	317,0
м. Запоріжжя (міськрада)	83264,0	86661,0	-3397,0	96,1	408,2
м. Бердянськ (міськрада)	218,5	306,3	-87,9	71,3	6,4
м. Енергодар (міськрада)	103923,8	113494,3	-9570,5	91,6	9447,6
м. Мелітополь (міськрада)	910,4	874,8	35,6	104,1	19,4
м. Токмак (міськрада)	104,7	119,1	-14,4	87,9	6,5
Бердянський район	231,1	278,6	-47,5	82,9	19,3
Василівський район	468,6	635,7	-167,1	73,7	21,3
Великобілозерський район	55,8	2,0	53,8	2798,1	7,0
Веселівський район	21,3	24,0	-2,7	88,8	4,3
Вільнянський район	524,7	555,8	-31,1	94,4	15,0
Гуляйпільський район	126,6	136,3	-9,7	92,9	6,0
Запорізький район	434,9	762,8	-327,9	57,0	16,7
К-Дніпровський район	177,2	65,6	111,5	269,9	17,7
Куйбишевський район	402,0	398,0	4,0	101,0	21,2
Мелітопольський район	368,4	320,8	47,6	114,8	19,4
Михайлівський район	19,8	26,8	-7,0	74,0	2,0
Новомиколаївський район	101,1	115,2	-14,0	87,8	16,9
Оріхівський район	446,4	173,9	272,5	256,6	26,3
Пологівський район	1046,6	1090,8	-44,3	95,9	55,1
Приазовський район	76,5	61,6	14,8	124,1	9,6
Приморський район	68,9	31,4	37,6	219,8	5,3
Розівський район	162,7	139,7	23,0	116,5	12,5
Токмацький район	167,5	155,3	12,2	107,9	12,9
Чернігівський район	311,9	260,7	51,3	119,7	39,0
Якимівський район	49,7	53,1	-3,3	93,7	3,3

Основні забруднювачі атмосферного повітря

№ з/п	Підприємство забруднювач	Валовий викид, т		Зменшення/ - Збільшення/ +	Причина зменшення/ збільшення
		2015 р.	2014 р.		
1	2	3	4	5	6
1	ПАТ «Запоріжсталь»	59124,81	59167,928	-43,18	Зменшення за рахунок виконання природоохоронних заходів, у тому числі будівництва газоочистки агломашини №3
2	ПАТ «Дніпроспецсталь»	641,36	682,825	-41,465	Зменшення за рахунок зменшення обсягів виробництва
3	ПАТ «Український графіт»	1150,653	1272,389	-121,736	Зменшення за рахунок зменшення обсягів виробництва
4	ВП Запорізька ТЕС ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»	103253	112533	-928	Зменшення за рахунок покращення якості палива (зменшення вмісту сірки в вугіллі, а також покращення вловлювання твердих речовин (встановлення нових електрофільтрів на енергоблоці ст. 3)
5	ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	12986, 538	15607,627	-2621,089	Зменшення обсягів виробництва феросплавів та вапна на 53781,51 баз.т, зменшення використання вугілля в якості енергоносія для роботи котлів
6	ПрАТ «Запоріжжкокс»	2329,272	2996,407	-667,135	Зменшення за рахунок скорочення виробництва коксу на 6% та скорочення спалювання коксового газу на газоскидному пристрої
7	ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат» (ДП)	937,958	852,819	+85,139	Збільшення за рахунок збільшення джерел викидів
8	ПАТ «Мотор Січ»	665,126	492,002	+173,124	Збільшення за рахунок збільшення обсягів виробництва
9	ПАТ «Запоріжвогнетрив»	333,856	348,193	-14,337	Зменшення за рахунок зменшення обсягів споживання природного газу: на опалювання – на 5%, на обпалювання вогнетривких виробів та кускового шамоту на 15%, зменшення обсягів виробництва шамотних та високо глиноземистих виробів на 10 та 5%
10	ПАТ «Запоріжсклофлюс»	73,542	159,9	-53,13	Зменшення за рахунок зменшення обсягів виробництва зварювальних флюсів на 16%, силікату натрію на 42%
11	ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод»	64,988	193,397	-128,409	Зменшення за рахунок зменшення обсягів виробництва
13	Підприємство з іноземними інвестиціями у формі ЗАТ «Запорізький залізорудний комбінат»	310,226	489,358	-179,132	Переведення котельні з мазуту на газ. Зменшення обсягів використання палива на відомчій АЗС. Проведення коригування інвентаризації джерел викидів

**Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
за видами економічної діяльності**

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди, одиниць	Обсяги викидів		Викинуто в середньому одним підприємством, т
		тис. т	Розподіл обсягів викидів, у %.	
Усі види економічної діяльності	611	193,7	100,0	317,0
Сільське, лісове та рибне господарство	42	1,3	0,7	32,1
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	12	0,7	0,4	54,6
у тому числі				
добування металевих руд	1	0,3	0,2	310,2
добування інших корисних копалин і розроблення кар'єрів	10	0,3	0,2	34,1
Переробна промисловість	150	84,1	43,4	
у тому числі				
виробництво харчових продуктів	31	2,3	1,2	73,8
виробництво напоїв	2	0,0	0,0	16,5
виробництво тютюнових виробів	–	–	–	–
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	3	2,3	1,2	777,1
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	9	2,1	1,1	231,7
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	13	0,6	0,3	43,5
металургійне виробництво	24	74,4	38,4	3098,0
виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	10	0,1	0,0	7,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	53	105,9	54,7	1998,4
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	15	0,1	0,0	5,9
Будівництво	7	0,0	0,0	2,0
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	44	0,3	0,2	7,1
Інші види економічної діяльності	288	1,3	0,6	4,4

**Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками
(загальнодержавного та місцевого значення)**

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	на 01.01.2014		на 01.01.2015		на 01.01.2016	
	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га	кількість, од.	площа, га
Природні заповідники	1	100	1	100	1	100
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	2	94882,92	2	94882,92	2	94882,92
Регіональні ландшафтні парки	1	1025	1	1025	1	1025
Заказники загальнодержавного значення	12	38998,1	12	38998,1	12	38998,1
Заказники місцевого значення	215	14932,82	218	15894,5474	221	16256,2824
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	7	412	7	412	7	412
Пам'ятки природи місцевого значення	75	511,195	77	571,595	77	571,595
Заповідні урочища	2	95	2	95	2	95
Ботанічні сади загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки місцевого значення	1	7,5	1	7,5	1	7,5
Зоологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	1	290	1	290	1	290
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	1	31	1	31	1	31
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	14	123,3	14	123,3	16	167,7259
РАЗОМ	332	151408,835	337	152430,9624	342	152837,1233
Фактична площа ПЗФ *	-	123228,835	-	124242,9624	-	124657,1233
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО	-	4,53	-	4,57	-	4,59

*Примітка: * - сумарна площа територій та об'єктів ПЗФ без урахування площі тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу установ ПЗФ (НПП «Великий Луг», Приазовський національний природний парк)*

Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2016 року (подвійний облік, з урахуванням тих об'єктів ПЗФ, що входять до складу установ ПЗФ (НПП «Великий Луг», Приазовський національний природний парк)

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		
		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування		усього	у тому числі надана в постійне користування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	1	100	-	-	-	-	1	100	-	0,065
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Національні природні парки	2	94882,92	17226,2721	-	-	-	2	94882,92	17226,2721	62,08
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	1	1025	-	1	1025	-	0,6706
Заказники, усього	12	38998,1	X	221	16256,2824	X	230	54892,6474	-	35,91
у тому числі:										
ландшафтні	7	16895,1	X	69	11076,9824	X	76	27972,0824	X	18,3
лісові	1	370	X	3	245	X	4	615	X	0,402
ботанічні	-	-	X	100	3357,8	X	100	3357,8	X	2,197
загальнозоологічні	1	950	X	4	211,6	X	5	1161,6	X	0,76
орнітологічні	1	400	X	2	417	X	3	817	X	0,535
ентомологічні	-	-	X	43	947,9	X	43	947,9	X	0,62
іхтіологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	
гідрологічні	1	19000	X	-	-	X	1	19000	X	12,43
загальногеологічні	1	1383	X	-	-	X	1	1383	X	0,905

палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	
Пам'ятки природи, усього	7	412	X	77	571,6		84	983,6	X	0,644
у тому числі:										
комплексні	2	310	X	20	324	X	22	634	X	0,415
ботанічні	3	72	X	46	184,3	X	49	256,3	X	0,168
зоологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	
палеонтологічні	-	-	X	1	5	X	1	5	X	0,003
гідрологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	
геологічні	2	30	X	10	58,3	X	12	88,3	X	0,058
Заповідні урочища	-	-	X	2	95	X	2	95	X	0,062
Ботанічні сади	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні парки	-	-	-	1	7,5	-	1	7,5	-	0,005
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	31	31	16	167,7259	-	17	198,7259	31	0,13
Зоологічні парки	-	-	-	1	290	238	1	290	238	0,19
РАЗОМ	23	134424,02	17257,2721	319	18413,1033	238	342	152837,1233	17495,2721	100

Динаміка структури земельного фонду області

Основні види земель та угідь	2012 рік (станом на 01.01.2013 р.)		2013 рік (станом на 01.01.2014 р.)		2014 рік (станом на 01.01.2015 р.)		2015 рік (станом на 01.01.2016 р.)	
	Всього, га	% до загальної площі території	Всього, га	% до загальної площі території	Всього, га	% до загальної площі території	Всього, га	% до загальної площі території
Загальна територія, у тому числі	2718290,0824	100	2718290,0824	100	2718290,0824	100	2718290,0824	100
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	2242234,7849	82,5	2242129,6445	82,5	2241782,4835	82,5	2241615,8459	82,5
- рілля	1904096,4880	70,0	1903999,0214	70,0	1903835,6311	70,0	1903576,8601	70,0
- перелоги	-	-	-	-	-	-	-	-
-багаторічні насадження	38623,9398	1,4	38623,8898	1,4	38575,3790	1,4	38679,7785	1,4
- сіножіті і пасовища	299514,3571	11,0	299506,7333	11,0	299371,4734	11,0	299359,2073	11,0
2. Ліси і інші лісовкриті площі, з них:	118881,9517	4,4	118891,6769	4,4	118908,8705	4,4	119294,5314	4,4
вкритих лісовою рослинністю	110021,9681	4,0	110031,6933	4,0	110052,2869	4,0	110280,1181	4,1
3. Забудовані землі	95416,6275	3,5	95528,2064	3,5	95861,5990	3,5	95683,3974	3,5
4. Відкриті заболочені землі	7228,5397	0,3	7228,5397	0,3	7228,5397	0,3	7228,4431	0,3
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	26640,8548	1,0	26642,5858	1,0	23214,3078	0,9	23196,4469	0,9
6. Інші землі	227887,3238	8,4	227869,4291	8,4	231294,2819	8,5	231271,4177	8,5
Усього земель (суша)	2546782,4923	93,7	2546781,8923	93,7	2543352,8459	93,6	2543350,0369	93,6
Води (території, що покриті поверхневими водами)	171507,5901	6,3	171508,1901	6,3	174937,2365	6,4	174940,0455	6,4

Динаміка утворення відходів основних підприємств Запорізької області

№ п/п	Найменування підприємства	Роки	Кількість утворених відходів, тис.тонн
1.	ПАТ «Запоріжсталь»	2010	3245,735
		2011	3570,369
		2012	3571,595
		2013	2140,760
		2014	2753,409
		2015	2593,812
2.	ПАТ «Запорізький завод феросплавів»	2010	299,823
		2011	223,288
		2012	102,374
		2013	90,541
		2014	94,891
		2015	98,6
3.	ПАТ «Дніпроспецсталь»	2010	164,632
		2011	180,955
		2012	1355,341
		2013	1083,22
		2014	109,881
		2015	99,243
4.	ПАТ «Виробничий алюмінієвий комбінат»	2010	0,6765
		2011	3,0956
		2012	0,5951
		2013	0,3799
		2014	0,038
		2015	7,066
5.	ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат»	2010	31,19
		2011	35,154
		2012	28,3
		2013	20,543
		2014	17,950
		2015	19,826

Перелік підприємств Запорізької області, які отримали ліцензії на поводження з небезпечними відходами

№ п/п	Ліцензіат. Код ЄДРПОУ	Юридична адреса	Перелік робіт. код.	Перелік відходів на поводження з якими видана ліцензія	Дата видачі ліцензії	Термін дії ліцензії
1	ДЕРЖАВНА АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНА СЛУЖБА (АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИЙ ЗАГІН СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ) ГУ МНС УКРАЇНИ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ 34869316	69035, Запорізька обл, м. Запоріжжя, вул. Заводська, буд. 1 А	Збирання 38.01	1. Відходи виробництва, одержання і застосування біоцидів та фітофармацевтичних препаратів, включно з відходами пестицидів та гербіцидів, які не відповідають стандартам, мають прострочений термін придатності чи не придатні для використання за призначенням.	04.07.2011	Необмежений
2	ТОВ «АГРОТРАНСОЙЛ» 30996547	71100, Запорізька обл, м. Бердянськ, вул. Свободи, 117/3 <u>Фактична адреса:</u> Запорізька обл., м. Бердянськ, вул. Гагаріна, 2	Збирання 38.01 Зберігання 38.03	1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустриальні масла та їх суміші).	26.07.2011	Необмежений
3	ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ОБ'ЄДНАННЯ «УКРПРОМЕКОЛОГІЯ» 31329313	69013, Запорізька обл, м. Запоріжжя, пров. Архангельський, буд. 20-А <u>Фактична адреса:</u> м. Запоріжжя, вул. Доківська, 3	Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Утилізація 38.05	1. Відходи металів та відходи, що складаються із сплавів (за винятком відходів, включених до Зеленого переліку відходів); 2. Гальванічний шлам; 3. Шламові відходи, за винятком анодних шламів, із систем електролітичного очищення та виділення міді; 4. Відпрацьовані каталізатори, за винятком зазначених у Зеленому переліку відходів.	26.07.2011	Необмежений
4	ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО ЗАПОРІЖБУДМАТЕРІАЛИ» 31269993	69014, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Миколи Краснова, буд. 10	Збирання 38.01 Зберігання 38.03	1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі будь-які з нижченаведених речовин, за винятком відходів металів у кусковій (масивній) формі: берилій, сполуки берилію; кадмій, сполуки кадмію; свинець,	06.10.2011 д.в. 18.10.2011	Необмежений

				<p>сполуки свинцю; 2. Відходи, що містять як складові або забруднювачі будь-які з нижченаведених речовин: арсен, сполуки арсену; ртуть, сполуки ртуті.</p>		
5	<p>ТОВ «СП ЮКОЙЛ» 31852954</p>	<p>69014, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Базова, буд. 3-А <u>Фактична адреса:</u> Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Базова, буд. 1в</p>	<p>Збирання 38.01 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Утилізація 38.05</p>	<p>1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші).</p>	18.04.2012	Необмежений
6	<p>ТОВ "Науково-виробниче підприємство "ЗАПОРІЖПРОМЕКОЛОГІЯ" " (34830011)</p>	<p>69065, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Електрозаводська, буд. 3, каб. 615 <u>Фактична адреса:</u> Запорізька обл., смт. Комишуваха, вул. Польова, буд. 5</p>	<p>Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04</p>	<p>1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи забруднені нафто-продуктами – промаслене ганчір'я, пісок, ґрунт, деревина, відпрацьовані фільтри. 2. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії. 3. Відходи, речовини або вироби, які містять, складаються або забруднені ПХД. 4. Шлами бензину. 5. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть). 6. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані. 7. Відходи пневматичних шин. 8. Відходи виробництва, одержання і застосування фармацевтичних препаратів, біоцидів (збирання, перевезення, зберігання). 9. Клінічні та подібні їм відходи, а саме –</p>	15.04.2013	Необмежений

				<p>відходи, що виникають у результаті медичного догляду, ветеринарної чи подібної практики, і відходи, що утворюються у лікарнях або інших закладах під час досліджень, догляду за пацієнтами або при виконанні дослідницьких робіт (збирання, перевезення, зберігання).</p> <p>10. Відходи розчинів кислот чи основ (у т.ч. відпрацьований електроліт).</p> <p>11. Відходи, які складаються або містять речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності (за винятком відходів пестицидів, гербіцидів та інших засобів захисту рослин) (збирання, перевезення, зберігання).</p> <p>12. Гальванічний шлам.</p> <p>13. Відходи і брухт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі як акумуляторні батареї, ртутні вмикачі, скло від електронно-променевих трубок або інше активоване скло.</p> <p>14. Відходи виробництва, виготовлення і застосування смол, латексів, пластифікаторів, клеїв/зв'язуючих матеріалів.</p> <p>15. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи.</p> <p>16. Відпрацьовані каталізатори (збирання, перевезення, зберігання).</p>		
7	ТОВ "РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ" (38520310)	69098, м. Запоріжжя, вул. Магістральна, буд. 88, кв. 8 <u>Фактична адреса:</u> м. Запоріжжя, вул.	Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03	<p>1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т. ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть).</p> <p>2. Відпрацьовані каталізатори.</p> <p>3. Відходи розчинів кислот чи основ.</p>	10.06.2013	Необмежений

		Лізи Чайкіної, 1	<p>4. Відходи поверхневої обробки металів і пластмас.</p> <p>5. Відходи і брухт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі, як акумуляторні або інші батареї.</p> <p>6. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані.</p> <p>7. Гальванічний шлам.</p> <p>8. Відходи, які складаються або містять хімічні речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності.</p> <p>9. Відходи, що містять переважно органічні компоненти, до складу яких можуть входити метали і неорганічні матеріали.</p> <p>10. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи.</p> <p>11. Відходи упаковок та контейнерів, забруднені.</p> <p>12. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у т. ч. відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші).</p> <p>13. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії.</p> <p>14. Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, пісок, тирса, деревина, папір, відпрацьовані фільтри.</p> <p>15. Відходи виробництва, одержання і застосування фармацевтичних препаратів.</p> <p>16. Відходи, які можуть містити або неорганічні, або органічні компоненти.</p> <p>17. Відходи азбесту (пил та волокна).</p> <p>18. Відходи промислових установок з очищення вихідних газів.</p>		
--	--	------------------	--	--	--

				19. Залишки від операцій з видалення промислових відходів.		
8	ВАТ "ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ "ЗАПОРІЖСТАЛЬ" (00191230)	69008, м. Запоріжжя, шосе Південне, буд. 72	Збирання 38.01 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Утилізація 38.05	1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). 2. Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, тирса, відпрацьовані фільтри.	10.06.2013	Необмежений
9	Публічне акціонерне товариство "ЕЛЕКТРОМЕТАЛУРГІЙНИЙ ЗАВОД "ДНПРОСПЕЦСТАЛЬ" ім. А.М. КУЗЬМІНА" (00186536)	69008, Запорізька обл., м. Запоріжжя, Південне шосе, буд. 81	Збирання 38.01 Зберігання 38.03 Утилізація 38.05	1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, тирса, відпрацьовані фільтри.	12.07.2013	Необмежений
10	ПП "ФІРМА "МЕРКУРІЙ-92ОП" (22143639)	69054, м. Запоріжжя, вул. Козача, буд. 47 <u>Фактична адреса:</u> м. Запоріжжя, вул. Карпенко-Карого, буд. 60	Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03	1. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані. 2. Відходи, що містять як складові або забруднювачі свинець, сполуки свинцю. 3. Відходи розчинів кислот чи основ (у т. ч. відпрацьований електроліт).	22.08.2013	Необмежений
11	ПАТ «МОТОР СІЧ» 14307794	69068, Запорізька обл., м. Запоріжжя, просп. Моторобудівників, буд. 15	Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03 Видалення 38.06	1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть) (збирання, перевезення, зберігання); 2. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії; 3. Гальванічний шлам.	08.06.2012	Необмежений
12	ПП «Науково-виробниче підприємство «УКРЮГПЛАСТ» (31122267)	69000, м. Запоріжжя, вул. Перемоги, буд. 105, кв. 60 <u>Фактична адреса:</u> 69076, м.	Збирання 38.01 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04	1. Відходи негалогенованих органічних розчинників, за винятком відходів, зазначених у Зеленому переліку відходів. 2. Відходи галогенованих або негалогенованих залишків після операцій	08.01.2014	Необмежений

		Запоріжжя, вул. Новобудов, 3		відновлення органічних розчинників методом дистиляції		
13	ПП «ЕКОСТАНДАРТ-Т» (38813817)	71701, Запорізька обл., м. Токмак, вул. Карла Лібкнехта, буд. 108 <u>Фактична адреса:</u> 71702, Запорізька обл., Токмацький р-н, с. Лугівка, вул. Польова, буд. 3	Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Утилізація 38.05	1. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т. ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть) (збирання, перевезення, зберігання). 2. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані (збирання, перевезення, зберігання). 3. Відходи розчинів кислот чи основ (у тому числі відпрацьований електроліт) (збирання, перевезення, зберігання, оброблення). 4. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація). 5. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші). Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслене ганчір'я, папір, пісок, деревина, відпрацьовані фільтри. (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація). 6. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація). 7. Відходи у вигляді смолистих залишків (крім асфальтових в'язучих), що утворюються під час рафінування, перегонки чи будь-якої піролітичної обробки органічних матеріалів (збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізація).	08.01.2014	Необмежений

				8. Відходи упаковок та контейнерів, забруднені (збирання, перевезення, зберігання, оброблення).		
14	ТОВ «Науково-дослідний інститут «УКРЕКОПРОЕКТ» (38563155)	69002, м. Запоріжжя, вул. Червоногвардійська, буд. 40 <u>Фактична адреса:</u> 69000, м. Запоріжжя, вул. Теплична, 27.	Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Утилізація 38.05 Знешкодження 8.07	8. Відходи упаковок та контейнерів, забруднені (збирання, перевезення, зберігання, оброблення). 1. Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустриальні масла та їх суміші). Відходи, забруднені нафтопродуктами – промаслені пісок, папір, тирса, ґрунт, ганчір'я, відпрацьовані фільтри. 2. Відходи сумішей масло/вода, вуглеводні/вода, емульсії. 3. Відходи, що містять переважно неорганічні компоненти, до складу яких можуть входити метали та органічні матеріали. 4. Відходи, що містять як складові або забруднювачі ртуть, сполуки ртуті (у т.ч. відпрацьовані люмінесцентні лампи та прилади, що містять ртуть). 5. Відходи виробництва, одержання і застосування чорнила, барвників, пігментів, фарб, лаків, оліфи. 6. Відходи розчинів кислот чи основ (у т.ч. відпрацьований електроліт). 7. Відпрацьовані батареї свинцевих акумуляторів, цілі чи розламані. 8. Відходи, що містять переважно органічні компоненти, до складу яких можуть входити метали і неорганічні матеріали. 9. Відпрацьовані каталізatori. 10. Відходи виробництва, одержання і застосування фармацевтичних препаратів. 11. Клінічні та подібні їм відходи, а саме – відходи, що виникають у результаті медичного догляду, ветеринарної чи подібної практики, і відходи, що утворюються у	08.01.2014	Необмежений

				<p>лікарнях або інших закладах під час досліджень, догляду за пацієнтами або при виконанні дослідницьких робіт.</p> <p>12. Відходи упаковок та контейнерів, забруднені (у тому числі тара з-під пестицидів та агрохімікатів).</p> <p>13. Відходи, які можуть містити або неорганічні, або органічні компоненти.</p> <p>14. Відходи і брукт електричних та електронних вузлів, що містять компоненти, такі, як акумуляторні батареї, скло від електронно-променевих трубок або інше активоване скло.</p> <p>15. Гальванічний шлам.</p> <p>16. Відходи, які складаються або містять хімічні речовини, що не відповідають специфікації або мають прострочений термін придатності.</p> <p>17. Відходи, речовини або вироби, які містять, складаються або забруднені ПХБ (збирання, перевезення, зберігання).</p>		
15	ТОВ «Російсько-Українське спільне науково-виробниче підприємство «АГРІНОЛ» (32365441)	71100, Запорізька обл., м. Бердянськ, вул. Будівельна, буд. 3А	Збирання 38.01 Перевезення 38.02 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Утилізація 38.05 Видалення 38.06 Знешкодження 38.07	Відпрацьовані нафтопродукти, не придатні для використання за призначенням (у тому числі відпрацьовані моторні, індустріальні масла та їх суміші).	26.02.2014	Необмежений
16	ТОВ «НВП «ХІМПРОММЕТ» (38664826)	69035, м. Запоріжжя, вул. Сталеварів-вул. Патріотична, буд. 19/38. <u>Фактична адреса:</u>	Збирання 38.01 Зберігання 38.03 Оброблення 38.04 Утилізація 38.05	<p>1. Гальванічний шлам.</p> <p>2. Розчини після травлення металів.</p> <p>3. Відпрацьовані травильні розчини, що містять розчинну мідь.</p> <p>4. Зола, яка містить дорогоцінні метали, що утворюється після спалювання печатних</p>	10.06.2015	Необмежений

		69013, м. Запоріжжя, вул. Базова, 10.		<p>плат і містить сполуки, наведені у додатку 2 до Положення(3), в кількості, що перетворює її у небезпечну.</p> <p>5. Відпрацьовані каталізатори, за винятком зазначених у Зеленому переліку відходів.</p> <p>6. Шламіві відходи, за винятком анодних шламів, із систем електролітичного очищення та виділення міді.</p> <p>7. Летюча зола від енергоустановок, що працюють на вугіллі, яка містить сполуки, наведені у додатку 2 до Положення(3), в кількості, достатній для того, щоб виявлялися небезпечні властивості, наведені у Переліку(2) (див. відповідну позицію Зеленого переліку відходів [76]).</p> <p>8. Відходи виробництва або переробки нафтового коксу і бітуму.</p> <p>9. Відходи рідких теплоносіїв.</p> <p>10. Відходи промислових установок з очищення вихідних газів, за винятком відходів, зазначених у Зеленому переліку відходів.</p>		
--	--	---	--	--	--	--

Обсяги транспортних перевезень

Вид транспорту	Рік	Перевезено вантажів		Вантажообіг		Перевезено пасажирів		Пасажирообіг	
		млн.т	% до попереднього року	млн.ткм	% до попереднього року	млн.	% до попереднього року	млн. пас.км	% до попереднього року
Залізничний	2011	15,4	113,5	7959,0	110,7	17,1	101,4	2824,8	99,9
	2012	15,2	98,8	7143,8	89,8	17,4	101,4	2923,8	103,5
	2013	14,7	97,0	6454,6	90,4	17,1	98,3	2865,0	98,0
	2014	14,6	99,2	6644,6	102,9	17,1	100,3	1691,8	59,1
	2015	14,3	98,2	7232,5	108,8	17,5	103,1	1282,9	75,1
Автомобільний ¹	2011	61,8	95,3	1747,2	99,3	82,7	99,7	934,2	92,5
	2012	51,4	83,1	1841,7	105,4	81,2	98,1	936,5	100,2
	2013	35,1	68,2	1633,9	88,7	71,5	88,1	827,5	88,4
	2014	31,4	89,6	1409,5	86,3	75,8	105,9	876,8	106,0
	2015	28,5	90,7	1278,4	90,7	66,6	87,9	793,5	90,5
Водний	2011	0,6	150,4	23,1	159,3	0,1	158,0	1,4	199,4
	2012	0,5	80,0	18,9	81,9	0,1	90,9	1,4	100,6
	2013	0,4	83,9	21,0	111,3	0,1	59,2	1,0	70,2
	2014	0,6	138,4	24,0	114,2	0,1	94,7	0,9	94,4
	2015	0,4	68,9	16,3	67,9	0,1	124,8	1,2	123,0
Авіаційний	2011	0,0	93,5	1,6	87,3	0,0	138,0	13,1	154,1
	2012	0,0	122,1	1,0	65,5	0,0	144,0	19,4	148,1
	2013	0,0	83,3	0,8	76,1	0,0	140,6	29,9	154,1
	2014	0,0	87,6	0,8	98,5	0,0	78,8	24,2	80,3
	2015	0,0	114,1	1,1	142,3	0,0	134,8	33,8	139,7
Міський електро-транспорт	2011	–	–	–	–	79,7	98,3	217,4	97,7
	2012	–	–	–	–	68,3	85,7	188,0	86,5
	2013	–	–	–	–	59,2	86,6	162,5	86,4
	2014	–	–	–	–	61,1	103,3	166,8	102,7
	2015	–	–	–	–	61,2	100,2	168,7	101,1
Усього	2011	77,8	98,7	9730,8	108,6	179,7	99,2	3990,9	98,1
	2012	67,1	86,2	9005,4	92,5	167,0	92,9	4069,1	102,0
	2013	50,2	74,9	8110,3	90,1	147,9	88,5	3885,9	95,5
	2014	46,6	92,8	8078,9	99,6	154,1	104,2	2760,6	71,0
	2015	43,2	92,8	8528,3	105,6	145,4	94,5	2280,1	82,1

Середній вік парку дорожніх механічних транспортних засобів

Тип автомобіля	Всього							Від 2 до 3 років							Від 3,1 до 5 років							Від 5,1 до 10 років							Більше 10 років											
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Автомобілі – всього	373333	380210	259244	398871	488379	390796	394603	506516	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	19990	32708	35530	54809	39399	11277	17470	22727	28460	43946	45248	73533	97710	105464	96919	104011	234538	286738	218258	246495	324025	254569	256011	364048
Легкові автомобілі	315173	313587	305691	330463	342255	361379	361065	349124	90344	48810	60208	21176	22492	19213	32	10066	16161	26771	31770	50785	30243	11082	17147	18531	19997	28339	36224	62586	76913	101119	93188	80006	196291	188114	181272	194246	212607	229965	231115	239497
Вантажні бортові	10125	10334	9175	57531	60344	13101	17465	12833	82724	41340	56425	20107	115	100	25	41	665	309	676	3293	497	79	125	103	1338	780	1380	8886	1894	2142	1891	1466	6554	8460	6233	44564	57838	10780	10992	11182
Самоскиди	620	10603	8482	-	10478	10715	10745	10584	1568	406	886	687	95	85	5	51	33	150	212	-	220	43	89	88	97	92	149	-	455	721	665	8022	9826	7751	-	9708	9866	9916	9876	
Сідлові тягачі	3507	3790	2478	-	4006	4356	4350	4246	468	300	370	-	14	11	28	-	234	119	155	-	73	6	15	13	940	919	874	-	796	970	806	2068	2474	2271	-	3123	3369	3519	3645	
Спеціальні автомобілі	1253	1733	20034	1649	834	1245	978	834	265	165	178	-	109	77	73	18	1545	157	1615	268	105	67	94	62	3496	193	3602	412	275	512	369	13274	912	13488	750	345	589	469	276	
Пасажирські автобуси	9450	9858	8199	9228	9335	8521	8485	8916	2938	268	1329	211	190	152	1848	73	752	600	549	460	247	82	147	168	1978	2216	1868	1649	1311	1333	1085	5658	6277	5279	6935	7587	6954	7114	7834	
Інші транспортні засоби	5205	30305	4185	74962	61127	113529	124896	119979	1062	489	503	171	4230	3557	11057	3574	600	553	8514	8014	3674	3723	3772	615	11407	1151	7462	16066	21815	22927	20292	2671	70675	1964	54144	32817	84483	96806	91738	

Система спостережень за станом довкілля

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	Морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водоносні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Запорізький обласний центр з гідрометеорології Державна служба України з надзвичайних ситуацій	5	-	23	-	-	-	-	-	-
2	Комунальне підприємство «Облводоканал» Запорізької обласної ради	-	-	5	3	-	-	-	-	-
3	Комунальне підприємство "Водоканал" Запорізької міської ради	-	-	10	4	-	-	-	-	-
4	Запорізьке обласне управління водних ресурсів Державне агентство водних ресурсів України	2	3	415	-	-	-	574	-	861
5	Запорізьке регіональне управління водних ресурсів Державне агентство водних ресурсів України	-	-	13	1	-	-	-	-	-
6	Головне управління Держсанепідслужби в Запорізькій області	75	-	71	-	26	-	-	-	39
7	Державна екологічна інспекція у Запорізькій області	-	72	5	14	-	-	-	-	36

Перелік атестованих санітарно-екологічних лабораторій

№	Назва підприємств до складу якого входить лабораторія	Назва лабораторії	Орган з атестації лабораторії
1	ДУ «Запорізький ОЛЦ ДСЕСУ»	санітарно-гігієнічна та токсикологічна лабораторії ДУ «Запорізький ОЛЦ ДСЕСУ»	ДП «Запоріжжястандартметрологія»
2	-//-	11 санітарно-гігієнічних лабораторій у складі відокремлених підрозділів ДУ «Запорізький ОЛЦ ДСЕСУ» по області	ДУ «Запорізький ОЛЦ ДСЕСУ»

**Громадські організації, що діють на території області
(загальнодержавні, місцеві)**

№ з/п	Назва	Дата реєстрації та номер свідоцтва	Юридична адреса
1.	Запорізька обласна організація українського товариства пам'ятників історії і культури	24.12.92, №53	69035, м.Запоріжжя, вул.Лермонтова,14
2.	Запорізька обласна організація Українського товариства природи		69057, м. Запоріжжя, вул. Яценка, буд. 1
3.	Запорізький Християнський центр «Добра Новина»	10.01.93, №60	69093, м.Запоріжжя, вул.Зачиняєва, буд.78
4.	Запорізька обласна рада товариства рятування на водах	02.03.93, №77	69037, м.Запоріжжя, вул.Правди,20
5.	Запорізький обласний осередок Всеукраїнської громадської організації «Кінологічна Спілка України»	03.11.93, №20	м.Запоріжжя, вул.40 років Рад.України, 84
6.	Запорізька обласна організація Товариства «Знання» України»	19.04.94, №38	69063, м.Запоріжжя, вул. Дзержинського, 28
7.	Запорізьке обласне об'єднання Всеукраїнського Товариства «Просвіта» ім.Т.Шевченка	11.05.94, №41	м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 86-А, к.56
8.	Запорізька обласна організація Всеукраїнського фізкультурно-спортивного товариства «Колос» агропромислового комплексу України	27.10.94, №53	69002, м.Запоріжжя. вул.Запорізька, 11
9.	Організація «Жінки Запоріжжя» (обласне відділення Всеукраїнської громадської організації «Жінки України»)	15.03.96, №88	м.Запоріжжя, вул.Панфіловців,15, к.31
10.	Запорізька обласна організація Товариства Червоного Хреста України	24.06.96, №92	69063, м.Запоріжжя, вул.Горького,4-а
11.	Запорізька обласна організація Всеукраїнської Ліги Українських жінок	28.07.97, №124	69051, м.Запоріжжя, вул.Крилова, 59
12.	Запорізька обласна жіноча народно-демократична громадська організація «Дія»	17.12.98, №176	69037, м.Запоріжжя, вул.Рекордна, 24
13.	Запорізьке обласне відділення Всеукраїнської громадської організації «Добробут»	30.03.99, №192	м.Запоріжжя, вул.Патріотична, буд.34-А, кв.27
14.	Запорізька обласна організація Всеукраїнського об'єднання демократичних сил «Злагода»	14.06.99, №202	69000, м.Запоріжжя, пр.Леніна, 162
15.	Запорізька обласна організація Всеукраїнської екологічної Ліги	25.08.99, №209	69093, м.Запоріжжя, вул.Руставі, буд.7, кв.59
16.	Запорізьке обласне відділення Молодіжної Морської Ліги України	15.06.2000, №257	69000, м. Запоріжжя, вул. Премоги, буд.105, кв.14
17.	Запорізька обласна організація Українського товариства мисливців і рибалок	30.08.2000, №270	м. Запоріжжя, вул.Глісерна, буд.21, тел.64-40-94
18.	Запорізький обласний осередок Федерації мисливського собаківництва України	№466 04.06.2004	69002, м. Запоріжжя, вул. Глісерна, буд. 18, кв. 3
19.	Запорізький обласний осередок Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Українське молодіжне об'єднання»	№533 15.02.2006	69121, м. Запоріжжя, вул. Товариська, буд. 37а, кв.37
20.	Запорізький обласний осередок Міжнародної громадської організації «Світ Родини»	№535 24.02.2006	м. Запоріжжя, бульвар Центральний, буд.1, кв.66

21.	Запорізький обласний осередок Всеукраїнського громадського об'єднання «Українська аграрна конфедерація»	№538 27.03.2006	М. Запоріжжя, вул. Дзержинського, 95/23
22.	Громадська організація «Запорізьке обласне відділення спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні»	№574 05.12.2006	Запорізька обл., м. Мелітополь, вул. Крупської, 1, 72319
23.	Запорізька обласна організація Громадської організації «Громадський рух України «За право громадян на екологічну безпеку»	№608 18.06.2007	Вул. 40 років Рад. України, буд. 6, кв. 3, м. Запоріжжя, 69006
24.	Запорізька обласна організація Українського товариства охорони природи	№633 17.01.2008	Вул. Яценка, буд. 1, м. Запоріжжя, 69057
25.	Запорізький місцевий осередок «Товариство військових мисливців та рибалок Збройних Сил України Запорізького гарнізону»	19.06.2009 №755	69104, м. Запоріжжя, вул. Малиновського, буд. 17, кв. 54
26.	Запорізький обласний осередок Всеукраїнської громадської право еколого-захисної організації «Зелений тризуб»	12.11.2009 №791	72319, Запорізька обл., м. Мелітополь, вул. Кірова, 78/1
27.	Запорізький обласний осередок Всеукраїнської молодіжної громадської організації "Національна Організація Скаутів України"	03.02.2011 №893	69059, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Північнокільцева, буд. 25, кв. 88
28.	Запорізька обласна організація Товариства лісівників України	08.02.2011 №894	69104, м. Запоріжжя, вул. Чумаченка, буд. 15 В
29.	Запорізька обласна організація Всеукраїнської громадської організації "Асоціація рибалок України"	23.03.2011 №903	69050, м. Запоріжжя, вул. Космічна, 118а
30.	Громадська організація Запорізького обласного клубу "Престиж-Дог" відділення Міжнародної громадянської організації "Кінологія"	18.07.2011 №929	69002, м. Запоріжжя, вул. Запорізька /Героїв Сталінграда, буд. 96/28, кв. 14
31.	Представництво філії «СОХНУТ-Україна» в Запорізькій області	29.09.98	м. Запоріжжя, вул. Перемоги, 131, к. 315
32.	Запорізький обласний осередок Всеукраїнської громадської організації «Фонд сприяння захисту землі»	02.03.2005	69095, м. Запоріжжя, вул. Українська, буд. 50
33.	Запорізький обласний осередок міжнародної громадської організації «Врятуймо дітей Європи» (чорнобильців)	07.07.2006	72311, Запорізька обл., м. Мелітополь, вул. Калініна, 229
34.	Запорізьке обласне об'єднання Всеукраїнської громадської організації «Карпати кличуть»	21.05.2010	69097, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Ентузіастів, 18, кв. 7
35.	Запорізька обласна організація Всеукраїнської громадської організації «Дар життя»	18.06.2010	69001, Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Перемоги, 34а, кв. 51
36.	Запорізька обласна організація Громадської організації «Всеукраїнське громадське об'єднання «Край»	22.07.2010	Запорізька обл., м. Запоріжжя, вул. Кремлівська, буд. 65б, кв. 61

Перелік поповнюється по мірі надходження інформації про діяльність неурядових громадських організацій на території Запорізької області.

Відповідальні виконавці Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Запорізькій області за 2015 рік

№ розділу	Назва розділу	Зміст розділу	Відповідальні за розділи
	Вступне слово		Причиненко Н.М.
1.	Загальні відомості	1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території 1.2. Соціальний та економічний розвиток країни	Причиненко Н.М.
2.	Атмосферне повітря	2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря 2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами 2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах 2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки) 2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря 2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах 2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря 2.5. Використання озоноруйнівних речовин 2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття 2.7. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	Гуркова О.О. Держекоінспекція
3.	Зміна клімату	3.1. Тенденції зміни клімату 3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів 3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	Гуркова О.О.
4.	Водні ресурси	4.1. Водні ресурси та їх використання 4.1.1. Загальна характеристика 4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів 4.1.3. Водокористування та водовідведення 4.2. Забруднення поверхневих вод 4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод 4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки) 4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод	Розовенко І.В. Причиненко Н.М.

		<p>4.3. Якість поверхневих вод</p> <p>4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками</p> <p>4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів</p> <p>4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію</p> <p>4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод</p> <p>4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення</p> <p>4.5. Екологічний стан Азовського та Чорного морів</p> <p>4.6. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів</p>	
5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	<p>5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі</p> <p>5.1.1. Загальна характеристика</p> <p>5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття</p> <p>5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття</p> <p>5.1.4. Формування національної екомережі</p> <p>5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами</p> <p>5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу</p> <p>5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу</p> <p>5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів</p> <p>5.2.3. Стан використання природних недревних рослинних ресурсів</p> <p>5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів</p> <p>5.2.5. Адвентивні види рослин</p> <p>5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень</p> <p>5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду</p> <p>5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу</p> <p>5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу</p> <p>5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств</p> <p>5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів</p>	Компанієць А.В.

		<p>5.3.4. Інвазивні види тварин</p> <p>5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу</p> <p>5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні</p> <p>5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду</p> <p>5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення</p> <p>5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина</p> <p>5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи</p> <p>5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон</p> <p>5.6. Туризм</p>	
6.	Земельні ресурси і ґрунти	<p>6.1. Структура та стан земель</p> <p>6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь</p> <p>6.1.2. Стан ґрунтів</p> <p>6.1.3. Деградація земель</p> <p>6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти</p> <p>6.3. Охорона земель</p> <p>6.3.1. Практичні заходи</p> <p>6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво</p>	Компанієць А.В.
7.	Надра	<p>7.1. Мінерально-сировинна база</p> <p>7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази</p> <p>7.2. Система моніторингу геологічного середовища</p> <p>7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість</p> <p>7.2.2. Екзогенні геологічні процеси</p> <p>7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр</p> <p>7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр</p>	Компанієць А.В. Розовенко І.В. Причиненко Н.М.
8.	Відходи	<p>8.1. Структура утворення та накопичення відходів</p> <p>8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)</p> <p>8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів</p> <p>8.4. Державне регулювання в сфері поведження з відходами</p>	Соболь О.С. Волошина О.М. Держекоінспекція
9.	Екологічна безпека	<p>9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки</p> <p>9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку</p>	Причиненко Н.М. Держекоінспекція

		<p>9.3. Радіаційна безпека</p> <p>9.3.1. Стан радіаційного забруднення території України</p> <p>9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами</p>	
10.	Промисловість та її вплив на довкілля	<p>10.1. Структура та обсяги промислового виробництва</p> <p>10.2. Вплив на довкілля</p> <p>10.2.1. Гірничодобувна промисловість</p> <p>10.2.2. Металургійна промисловість</p> <p>10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість</p> <p>10.2.4. Харчова промисловість</p> <p>10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва</p>	<p>Розовенко І.В.</p> <p>Гуркова О.О.</p> <p>Компанієць А. В.</p> <p>Волошина О.О.</p>
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля	<p>11.1. Тенденції розвитку сільського господарства</p> <p>11.2. Вплив на довкілля</p> <p>11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження</p> <p>11.2.2. Використання пестицидів</p> <p>11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель</p> <p>11.2.4. Тенденції в тваринництві</p> <p>11.3. Органічне сільське господарство</p>	<p>Компанієць А.В.</p> <p>Волошина О.О.</p> <p>Волошина О.О.</p>
12.	Енергетика та її вплив на довкілля	<p>12.1. Структура виробництва та використання енергії</p> <p>12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження</p> <p>12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля</p> <p>12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики</p>	<p>Причиненко Н.М.</p>
13.	Транспорт та його вплив на довкілля	<p>13.1. Транспортна мережа України</p> <p>13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень</p> <p>13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів</p> <p>13.2. Вплив транспорту на довкілля</p> <p>13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля</p>	<p>Гуркова О.О.</p> <p>Держекоінспекція</p>
14.	Збалансоване виробництво та споживання	<p>14.1. Тенденції та характеристика споживання</p> <p>14.2. Структурна перебудова та екологізація економіки</p> <p>14.3. Впровадження елементів «більш чистого виробництва»</p> <p>14.4. Ефективність використання природних ресурсів</p> <p>14.5. Оцінка «життєвого циклу виробництва»</p>	<p>Причиненко Н.М.</p> <p>Ресурсні відділи</p>
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього	<p>15.1. Національна та регіональна екологічна політика</p> <p>15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері</p>	<p>Причиненко Н.М.</p> <p>Ресурсні відділи</p>

природного середовища	<p>охорони довкілля та екологічної безпеки</p> <p>15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства</p> <p>15.4. Виконання державних цільових екологічних програм</p> <p>15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища</p> <p>15.6. Державна екологічна та геологічна експертиза</p> <p>15.7. Економічні засади природокористування</p> <p>15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності</p> <p>15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі</p> <p>15.8. Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування</p> <p>15.9. Дозвільна діяльність у сфері природокористування</p> <p>15.10. Екологічний аудит</p> <p>15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля</p> <p>15.12. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля</p> <p>15.12.1. Діяльність громадських екологічних організацій</p> <p>15.12.2. Діяльність громадських рад</p> <p>15.13. Екологічна освіта та інформування</p> <p>15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля</p> <p>15.14.1. Європейська та євроатлантична інтеграція</p> <p>15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги</p> <p>15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво</p>	<p>Держекоінспекція</p> <p>Причиненко Н.М. Ресурсні відділи</p> <p>Причиненко Н.М.</p> <p>Волович В.В.</p> <p>Причиненко Н.М.</p> <p>Причиненко Н.М.</p> <p>Причиненко Н.М. Держекоінспекція Ресурсні відділи</p> <p>Причиненко Н.М. Ресурсні відділи</p> <p>Причиненко Н.М. Ресурсні відділи</p> <p>Причиненко Н.М.</p> <p>Причиненко Н.М.</p> <p>Причиненко Н.М.</p> <p>Причиненко Н.М.</p> <p>Причиненко Н.М.</p> <p>Причиненко Н.М.</p> <p>Причиненко Н.М.</p> <p>Причиненко Н.М.</p> <p>Причиненко Н.М.</p>
Висновки		Причиненко Н.М. Ресурсні відділи
Додатки		Причиненко Н.М. Ресурсні відділи